

SUOMENMAAN VIRALLINEN TILASTO.

X. A

ALAMAINEN KERTOMUS

SUOMEN KANSAKOULUTOIMEN

KEHITYKSESTÄ

LUKUVUOSINA 1905—1910.

KOULUTOIMEN YLIHALLITUKSEN JULKAISEMA.

HELSINGISSÄ 1912.
KEISARILLISEN SENAATIN KIRJAPAINOSSA.

17901

Keisarilliselle Majesteetille

**Koulutoimen Ylihallitukselta
alamaisimmasti.**

Teidän Keisarillisen Majesteettinne Suomen Senaatti oikeutti 13 p:nä syyskuuta 1905 Ylihallituksen, seminaareista ja kansakouluista laadittavien jokavuotisten kertomusten lisäksi, joka kolmas vuosi jul-

kaisemaan yleiskatsauksellisen kertomuksen kansakoululaitoksesta sekä salli, että kertomus ensi kerralla sai käsittää lukuvuodet 1886—1905, jonka kertomuksen Ylihallitus lähetti Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne 27 p. maaliskuuta 1908.

Sittemmin, 30 p. maaliskuuta 1911, on Teidän Keisarillisen Majesteettinne Suomen Senaatti kuitenkin, Ylihallituksen 24 p. edellistä tammikuuta tekemästä alamaisesta esityksestä, nähnyt hyväksi sallia, että kyseessäoleva kertomus kansakoulutoimen kehityksestä vastedes saa käsittää viiden vuoden ajanjaksoja ja että seuraava kertomus saadaan antaa vuosilta 1905—1910.

Tämän mukaisesti pyytää Ylihallitus tässä alamaisimmasti toimittaa Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne allekirjoittaneen A. J. Tarjanneen Ylihallituksen määräyksestä laatiman »Alamaisen kertomuksen Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1905—1910».

Helsingissä 5 p. marraskuuta 1912.

Y. K. YRJÖ-KOSKINEN.

K. A. Franssila.

Alexander Jefremow.

K. J. Jalkanen.

v. t.

Hj. Basilier.

v. t.

A. J. Tarjanne.

K. G. Aminoff.

v. t.

K. Kerkkonen.

v. t.

Albin Järvinen.

v. t.

K. A. Castrén.

SISÄLLYS.

	Siv.
I. Yleisiä aloitteita ja toimenpiteitä	1
1. Oppivelvollisuus	1
Tampereen kansakoulukokous 1. Ylihallituksen ehdotus komitean asettamisesta 1. Komitean kokoonpano ja mietintö 4. Ylihallituksen lausunto komitean mietinnöstä 5. Senaatin ehdotus 8. Eduskunnan esitysehdotus 8. Ylihallituksen lausunto esitysehdotuksesta 8.	
2. Kansakouluasetuksen uusiminen	12
Ehdotus komitean asettamisesta 12. Opettajain oikeudellinen asema 13.	
3. Kansankirjastoasia	15
4. Oppilaskirjastot	20
5. Terveystenhoito	23
Terveysopin opetus 23. Ohjeet ja seinätaulut 24. Koululääkärikysymys 26. Terveysolojen tarkastaja 27.	
6. Raittiusopetus	28
Raittiuden Ystävien anomus 28. Eduskunnan anomus 28. Ylihallituksen lausunto 28. Komitea 29. Lopullinen järjestely 30.	
7. Piirustusopetus	31
Komitean mietintö 31. Piirustuskurssit seminaareissa 32. Muita toimenpiteitä 40. Osanotto-piirustuskongressiin 40.	
8. Puutarha-asia	40
Puutarhakomitea 40. Puutarhanhoidon neuvoja 42. Puutarhakurssit 43.	
9. Kansakoulunopettajien yliopistolliset jatkokurssit	44
Kurssien synty ja järjestely 44. Sl. 1907 44. Lv. 1908—09 45. Lv. 1909—10 45	
10. Oppikirjat	46
Uusia kansakoulun oppi- ja lukukirjoja 46. Tekijäpalkkiot 47.	
11. Yleiset kansakoulukokoukset	49
12. Suostuntamenosäännöt kansakoululaitosta varten v. 1906—1910	50
13. Kansakoulutointa varten vahvistetut menosäännöt ja valtion todelliset menot sitä varten v. 1906—1910	52
II. Kansakoulunopettajaseminaarit	57
1. Seminaariasetusten uusiminen	57
Ylihallituksen esitys 57. Toinen seminaarinopettajain kokous 58.	
2. Kirjastonhoidon opetus	59
3. Terveyshoidollisia toimenpiteitä	61
Raahessa 61. Raumalla 62. Tehokkaampi lääkärintarkastus 62. Lääkärintodistuksen uusi kaava 64.	
4. Harjoituskoulun jatkoloukka	65
Tammisaari 65. Heinola 66. Uusikaarlepyy 67.	

5. Hospitantit	68
Stipendimääräraha 68. Hospitanttipaikkojen täyttäminen 68. Hospitanttien tutkinto- ja harjoitusjärjestys 68.	
6. Kansakoulunopettajien kuuntelu seminaareissa	70
Kuuntelun järjestely 70. Luentokurssit 71: a) Heinolassa 72. b) Jyväskylässä 72. c) Uudessakaarlepyyssä 73. d) Raumalla 73. e) Sortavalassa 74. f) Raahessa 74. g) Tammisaaressa 75.	
7. Seminaarien opettajisto, sen asema ja edut	76
Kolleganvirat lehtorinviroiksi 76. Opettajien nimittäminen virkoihinsa 77. Palkkaetujen parantaminen: a) Opettajien palkankorotukset sekä työmestarien ja puutarhurien palkat 78. b) Tuntiopettajain palkat 81. c) Harjoituskoulunopettajien palkkaedut 81. d) Harjoituskoulunopettajien virkavuodet 83. Matkarahat 85. Työmestarien matkarahat 87. Toinen seminaarinopettajain kokous 87. Johtajien kokous 88. Käytännölliset opettajanäytteet 88. Luettelo seminaarien opettajista: Jyväskylä 91. Tammisaari 94. Uusikaarlepyy 95. Sortavala 96. Rauma 99. Raahes 100. Heinola 101. Kajaani 102.	
8. Seminaarien tarkastukset	104
9. Tilastollisia tietoja seminaareista ja niiden harjoituskouluista	105
a) Seminaarien ja harjoituskoulujen opettajaluku 105. b) Seminaarien oppilasmäärät 106. c) Harjoituskoulujen oppilasmäärät 106. d) Seminaarien ja harjoituskoulujen menot 106.	
III. Kaupunkien kansakoulut	109
1. Opetusta koskevia toimenpiteitä	109
Yhteisopetus 109. Kreikkalaiskatolisen uskonnon opetus 109.	
2. Ohjesäännöt	110
3. Opettajiston palkkaus	111
Valtion palkankorotus 111. Opettajien palkkaedut 113.	
4. Kesäsiirtolat	120
5. Lastentarhat	122
Lastentarhanopettajain valmistuslaitos Helsingissä 122. Kansanlastentarhain valtioapu 123.	
6. Kaupunkikoulujen tarkastus	123
Paikallinen tarkastus 123. Tarkastajien matkaraha 125. Valtion tarkastus 127.	
7. Kaupunkikuntien valtioavut kansakoululaitoksiaan varten	129
8. Tilastollisia tietoja kaupunkikoulujen opettaja- ja oppilasmääristä	131
a) Koko kansakoululaitos 131. b) Varsinaisten kansakoulujen oppilaat 132. c) Iltta- ja jatkokoulujen oppilaat 132.	
IV. Maaseudun kansakoulut	133
1. Alkuopetus	133
Alkuopetuskomitea 133. Pikkukoulujen valtioapu 141. Erinäisiä kursseja opettajien valmistamiseksi kierto- ja lastenkouluihin 142. Pikkukouluseminaarit: a) Sortavalassa 142. b) Hämeenlinnassa 142. c) Helsingissä (suomal.) 142. d) Helsingissä (ruotsal.) 142. e) Jyväskylässä 143. f) Kotkassa 143. Kesäkursseja pikkukoulunopettajille 143. Erinäisiä määrärahoja 144. Lastenopetus kreikkalaiskatolisissa maaseurakunnissa: a) Määräraha 144. b) Lastenopetus Salmassa 145. c) Kesäkurssit 146. d) Tarkastus 146.	
2. Toimenpiteitä maalaiskuntien kansakoulukustannusten huojentamiseksi ja koulunkäynnin edistämiseksi	147
Määräraha koulujen perustamista ja voimassapitoa varten maan köyhimmässä ja harvimmin asutuissa osissa 147. Valtioavut kansakoulurakennuksiin	

147. Rakennushirsiä 148. Aakkosellinen luettelo kunnittain edellämaituista avuista 148. Rakennustöiden valvonta ja tarkastus 178. Kansakoulutalojen piirustukset: a) Rakennuspiirustuskomitea 180. b) Piirustusten hyväksyminen 181. Lapin kouluoloista 182. Karjalan kannaksen sivistysoloista 183. Ruoka- ja vaatetusapu: a) Koulukeittoyhdistys 184. c) Eduskunnan esittämä valtioapu 185. Oppikirjain ja koulutarpeiden avustaminen 187. Havaintovalineet: a) Määräraha 189. b) Avustusperuste 189. c) Hoito ja säilytys 190. d) Selityskirjaset 191. Furuhjelmin lahjoitusvarat 191.	
3. Opetustyö ja sen edistäminen	193
Opetussuunnitelma 193. Raamatunhistorian oppikirja 194. Uskonnon opetus kreikkalaiskatolisille oppilaille 194. Käsityökalustot ja niiden valtioavustus 196. Käsityöopettajien valmistuskursseja 200. Erinäisiä käsityöopettajien valmistuslaitoksia: a) Sortavalan kutoma- ja käsityökoulu 202. b) Corander Helsingissä 202. c) Lindfelt-Lehtinen Tampereella 202. d) L. ja E. Roine Tampereellä 203. e) Keravuori Naantalissa 203. f) Björck Paimiossa 204. g) Ammattikoulu Porissa 204. Käsityöopettajain palkkaus- ja nimitysasiat 204. Käsityöopetuksen tarkastus 206. Käsityökomitea 207. Leikki- ja voimistelukurssit 207.	
4. Kansakoulunopettajain asema ja edut	209
Virkavuodet: a) Kansanopistovuodet 209. b) Osanotto yliopistollisiin jatkokursseihin 210. Valtion palkka-apu: a) Korottaminen 211. b) Maksutapa 214. c) Vastakirja 217. Polttopuiden pilkkominen 218. Virkavahvistuskirjamaksut 218. Matkarahat: a) Kuuntelustipendit 219. b) Ulkomaiset matkarahat 220. c) Kokouksiin 221. d) Maatalouskursseihin 221. Sairasavut 221. Vapaat kylpypaikat 222. Apurahastot: a) Elis Holmin apurahasto 223. b) Knut Otto Wikbergin apurahasto 223. c) Standertskjöldin rahasto Litt. A 223. Ruthin lahjoitusrahasto 224.	
5. Jatkokurssit	224
Lv. 1905—06 224. Uudet määräykset: a) 1906 228. b) 1909 233. Lvt 1906—1910 234.	
6. Opettajakirjastot	252
Kirjastokaapit 252. Lainaajapiiriä laajennettu 253. Ehdotuksia lainausliikkeen vilkastuttamiseksi 253. Määrärahojen jako 254. Kirjastojen suuruus ja lainausliike 255.	
7. Maalaiskansakoulujen tarkastus	256
Uusi tarkastuspiirien jako 256. Kreikkalaiskatolinen piiri 258. Piiritarkastajain asema, pätevyys ja edut: a) Virat sääntöpalkkaisiksi 259. b) Kansliarahat 259. c) Osanotto kansakoulukokouksiin 260. d) Matkarahat 260. Muutamia tarkastustointia koskevia määräyksiä: a) Yleiskatsaukset 261. b) Lukukausi-ilmoitukset 261. c) Rahojen lähetys 261. Vakinaiset piiritarkastajat, heidän virkavapautensa ja viransijaisensa 262. Väliaikaisia piiritarkastajaviran hoitajia 266. Piirikokouksia: a) Lv. 1905—1906 267. b) Lv. 1906—1910 267. Kuudes piiritarkastajakokous 270. Tarkastuksia Ylihallituksesta käsin 270.	
8. Tilastollisia tietoja maalaiskansakouluista	272
a) Kuntien koululuku 272. b) Koulupiirien luku läänittäin 272. c) Kansakoulujen luku ja laatu 273. d) Kansakoulujen omien ja vuokrahuoneustojen luku läänittäin 273. e) Koulujen opettajaluku 274. f) Varsinaisia opettajia 274. g) Käsitöiden opettajia 275. h) Oppilasluku 275. i) Oppilaiden koulumatkat läänittäin 276.	
V. Kansanopistot	277
1. Yleisiä tietoja	277
Maamies- ja emäntäkoulut: a) Valtion avustus 277. b) Tarkastus 279. Varsinaiset kansanopistot: a) Ohjelman vahvistaminen 280. b) Valtion kan-	

VIII

natus 281. c) Havaintovälineiden avustus 283. d) Rakennusavut 283. e) Opettajain kuuntelu- ja opintostipendit 284. f) Tarkastus 285.	
2. Erikoistietoja opistoittain	287
A. Kansanopistot ynnä niihin yhdistetyt maamies- ja emäntäkoulut 287.	
B. Taloudelliset emäntä-, käsityö- y. m. koulut 298.	
3. Tilastollisia tietoja	301
A. Kansanopistot ynnä niihin yhdistetyt maamies- ja emäntäkoulut; a) Opettaja- ja oppilasluvu 301. b) Menot ja tulot 301. B. Taloudelliset emäntä-, käsityö- y. m. koulut 301.	
VI. Koulutoimen Ylihallitus	303
1. Uusia virkoja	303
Kolmas kansakouluntarkastaja 303. Neljäs kansakouluntarkastaja 304. Apujäsenyys 305. Kamreerikonttorin virat 306. Sihteerien apulainen 308. Notarion apulainen 308. Aktuaari 309.	
2. Henkilötietoja	309
Ylitirehtööri 309. Ylitirehtöörinapulainen 309. Kansakoulujen ylitarkastaja 309. Oppikoulujen ylitarkastajat 309. Kansakouluntarkastajat 310. Apujäsenet 310. Sihteeri 310.	

I. Yleisiä alotteita ja toimenpiteitä.

1. Oppivelvollisuus.

Kolmastoista yleinen kansakoulukokous Tampereella v. 1905 oli yhtynyt lausumaan toivomuksenaan: Tampereen kansakoulukokous.

että Koulutoimen Ylihallitus tekisi hallitukselle esityksen komitean asettamisesta valmistamaan ehdotuksen laiksi, jossa säädetään alueellinen opetuspakko joko yleiseksi koko maalle tai kuntien päätöksestä riippuvaksi, ja

että tämän ehdotuksen perustuksella jätettäisiin asiasta ensi tuleville valtiopäiville armollinen esitys.

Kuulusteltuaan kiertokirjeellä 24 p. marraskuuta 1905 kaikkien kaupunkien kansakoulunjohtokuntien mieltä yleisen oppivelvollisuuden toimeenpanemisesta kaupunkikunnissa ja hankittuaan samalla tietoja kaupunkien kansakoulunoppilaiden silloisesta lukumäärästä sekä kaupunkikoulujen vuotuisista menoista ja yleisen oppivelvollisuuden mahdollisesti aiheuttamista lisäkustannuksista, teki Ylihallitus 16 p. maaliskuuta 1906 seuraavan alamaisen esityksen oppivelvollisuusasetuksen valmistamisesta ja sen saattamisesta valtiopäiväin käsiteltäväksi: Ylihallituksen ehdotus komitean asettamisesta.

»Monilla valtiopäivillä on viimeisen kolmenkymmenen vuoden kuluessa tehty anomusehdotuksia, joiden tarkoituksena on ollut saada kansakoulun vaikutus meidänkin maassa ulotetuksi yhä laajempiin piireihin. Useimmat anomusehdotukset ovat koskeneet kouluvelvollisuutta: on tahdottu velvoittaa kuntia perustamaan alueelleen yksi tai useampia kouluja. Vaatimukset ovat luonnollisesti olleet ensimmäisissä anomusehdotuksissa pienemmät ja myöhemmissä kasvaneet. Myöskin oppivelvollisuus on yhdessä säätykokouksessa ollut huomattavan käsittelyn alaisena. Jo 1894 vuoden valtiopäivillä tehtiin kaikissa säädyissä esitysehdotuksia, joissa vaadittiin 1) *yleistä oppivelvollisuutta* eli ylempään kansakoulun

tietomäärän hankkimista kaikille Suomen kansalaisten lapsille heidän omalla äidinkielellään tämän kansakoulun tärkeimmissä aineissa; 2) *kouluvelvollisuutta* eli kuntien velvoittamista perustamaan ja ylläpitämään joko kouluikäisten lasten luvusta tahi kunnan väentihydestä ja asukasluvusta riippuva määrä kansakouluja, ja 3) *piirijakoa* eli kunnan velvollisuutta jakaa alueensa sopiviin koulupiireihin.

Kuitenkaan ei Yleisen valistusvaliokunnankaan ehdotus, jossa tahdottiin jättää kunkin kunnan harkittavaksi ja päätettäväksi, tahtooko se panna toimeen oppivelvollisuuden alueellaan ja katsooko se voivansa suorittaa kaikkia siitä aiheutuvia kustannuksia, saavuttanut säätyjen hyväksymistä. Ja olihan se varsin ymmärrettävää: asia oli uusi, oppivelvollisuuskysymys oli ensi kerran säätyjen käsiteltävänä, kouluja oli vielä siksi vähän, että yleisestä oppipakosta johtuvat kustannukset tuntuivat arveluttavilta, eikä oppivelvollisuuden käsite ollut vielä selvinnyt kansan oikeustajunnalle eikä juurtunut yleiseen mielipiteeseen.

Mainitut esitysehdotukset eivät sittenkään jääneet seurauksitta. Ne johtivat säätyjä anomaan seuraaville valtiopäiville armollista esitystä asetukseksi, joka tarkoittaisi kansakoulujen perustamisen edistämistä maalaiskunnissa ja joka esitys sitten 1897 vuoden valtiopäiväin hyväksymänä muutamilla muutoksilla säädettiin asetukseksi 24 p. toukokuuta 1898.

Tämä asetus samaten kuin kaikki myöhemmätkin kansakoulua koskevat hallituksen ja säätyjen toimenpiteet ovat tarkoittaneet *tilaisuuden* hankkimista kaikille kouluikäisille lapsille kansakouluopetuksen nauttimiseen ilman suurempia vaikeuksia sekä kuntien *avustamista* tämän tilaisuuden hankkimiseen. Tämän tilaisuuden hyväkseen käyttäminen on vielä tahdottu jättää vapaaehtoisuuden varaan, koska *oppivelvollisuuden* käyttäntöön saattaminen on tuntunut harvaan asutussa maassamme vaikeasti toteutettavalta.

Viimeisinä vuosina on kuitenkin kansakoulua lähellä olevien kansalaisten huomio kiintynyt siihen, että monet kansakoulun lähimmässä ympäristössäkkin asuvat lapset jäävät ilman kansakouluopetusta ja että tähän valitettavaan tosiasiaan on monasti hyvinkin vaikuttavana syynä vanhempien välinpitämättömyys lastensa vastaisesta kehityksestä. Tilastolliset tutkimukset ovat myöskin osoittaneet, miten paljon olemme jääneet jäljelle useimmista muista maista kouluikäisten lasten koulunkäyntiin nähden. Kun tämän lisäksi kansansivistyksen yleinen kohoaminen on näyttäytynyt kansallemme vuosi vuodelta yhä tärkeämmäksi elinehdoksi, niin ei ole ihmetteleminen, että meilläkin on alkanut kuulua ääniä, jotka yhä valtavammin vaativat, että oppivelvollisuus, joskin jossain rajoitettussa muodossa, olisi mitä pikemmin saatava meidänkin maassamme toteutetuksi.

Kolmastoista yleinen kansakoulukokous Tampereella viime kesänä lausuikin julki mielipiteensä oppipakkokysymyksestä hyväksyessään yksimielisesti piiritarkastaja A. Järvisen asialliselle alustukselle rakennetun ja seminaarinjohtaja M. Johnssonin laatiman asian periaatteellista puolta

täysin selvittävän valiokunnan mietinnön, joka päättyi toivomukseen: »että Koulutoimen Ylihallitus tekisi hallitukselle esityksen komitean asettamisesta valmistamaan ehdotusta laiksi, jossa säädetään alueellinen opetuspakko joko yleiseksi koko maalle tai kuntien päätöksestä riippuvaksi; ja että tämän ehdotuksen perustuksella jätettäisiin asiasta ensituleville valtiopäiville armollinen esitys».

Viime marraskuun historialliset tapahtumat maassamme saattoivat sitten kysymyksen yleisestä oppivelvollisuudesta entistään polttavammaksi. Kun yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden myöntäminen kaikille määrättyyn ikään päässeille Suomen kansalaisille oli tullut kansamme yhteiseksi tunnussanaksi, niin täytynee jokaisen myöskin tunnustaa oikeaksi pyrkimyksen saada kansakoulusivistys mitä pikemmin yleiseksi kaikissa kansalaispiireissä.

Ylihallitus katsoi näin ollen asiakseen ryhtyä kohta kysymystä käsittelemään. Aluksi tahtoi Ylihallitus erityisesti kuulustella kaupunkien kansakouluviranomaisten mielipidettä asiassa, kaupungeissa kun tuntui oppipakko olevan ilman suuria vaikeuksia toteutettavissa. Tässä tarkoituksessa pyysi Ylihallitus kaupunkien kansakoulunjohtokunnilta kierto- kirjeellä 24 piltä marraskuuta 1905 selvitystä, miten paljon yleinen oppipakko tulisi lisäämään niitä kustannuksia, joita kaupunkikunnilla ja valtiolla nykyisin on kaupunkien kansakoululaitoksien ylläpitämisestä.

Saapuneissa vastauksissa ovat useimmat kaupunkien kansakoulunjohtokunnat — ja kaikkikin, jotka asian periaatteellisesta puolesta ovat mielipiteensä lausuneet — mitä lämpimimmin kannattaneet oppivelvollisuuden välttämättömyyttä. Vastauksista selviää myöskin, että johtokunnat laskevat oppivelvollisuuden voimaan astumisen tuottavan verrattain vähän lisäkustannuksia, toisissa kaupungeissa tuskin mitään sanottavia, toisissa vähän huomattavampia. Keskimäärin tulisivat tähänastiset vuotuiset kustannukset nousemaan 25 %.

Oheeniittäen mainitut kansakoulunjohtokuntien vastaukset sekä viitaten mukana seuraavassa Kansakoululehdessä N:o 13—14 julkaistun asian käsittelyyn yleisessä kansakoulukokouksessa Tampereella saa Ylihallitus Teidän Keisarilliselta Majesteetiltanne alamaisuudessa anoa:

että Teidän Keisarillinen Majesteettinne suvaitsisi valmistuttaa ja ensituleville valtiopäiville antaa armollisen esityksen asetukseksi, joka säättää yleisen, ylemmän kansakoulun oppimäärää vastaavan oppivelvollisuuden maamme kaupungeissa ja samanlaisen alueellisen oppivelvollisuuden maalaiskunnissa:

Niistä perusteista, joille Ylihallitus toivoo tämän asetuksen nojautuvan, pyytää Ylihallitus tässä yhteydessä Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne alamaisesti esittää seuraavat:

1. Maamme harvan asutuksen tähden on vielä mahdotonta ajatella aivan yleistä oppivelvollisuutta. Toiselta puolen on maassamme kuitenkin jo siksi paljon kansakouluja ja uusia toivottavasti yhä enemmän perustetaan, että jos oppivelvollisuus säädetään koskemaan vain niitäkin

lapsia, joiden koulunkäyntiä eivät pitkät koulumatkat ole vaikeuttamassa, niin koulua käyvien lukumäärä tulee hyvinkin tuntuvasti lisääntymään. Ylihallituksen mielestä olisi kolme kilometriä määrättävä pisimmäksi koulumatkaksi, joka velvoittaa lapsen koulua käymään.

2. Joskin vielä Tampereen kansakoulukokouksen aikana saattoi ajatella alueellista oppipakkoa vaihtoehtoisesti joko yleiseksi koko maalle tai kunnan päätöksestä riippuvaksi ja pätevillä syillä puoltaa kumpaa-kin vaihtoehtotusta, niin olot maassamme ovat tässä lyhyessäkin ajassa mainitun kokouksen jälkeen siksi paljon muuttuneet, kansalaissivistyksen merkitys niin huomattavasti noussut, että edelliselle vaihtoehtotukselle on ehdottomasti etusija annettava, eikä siis kunnan päätöksestä riippuva oppivelvollisuus enää voine tulla kysymyksenäkään.

3. Oppivelvollisuusijäksi sopinee parhaiten aika: kaupungissa täytetystä 7:stä ja maaseudulla täytetystä 9:stä ikävuodesta täytettyyn 14:ään ikävuoteen, ellei lapsi ennen viimeksi mainittua aikaa ole saanut päästötodistusta kansakoulusta tai ellei hänelle jollain muulla tavalla anneta vastaavaa samanarvoista opetusta.»

Komitean
kokoonpano
ja mietintö.

30 p. lokakuuta 1906 päätti Keisarillinen Senaatti asettaa komitean valmistamaan ehdotusta armolliseen esitykseen asetukseksi, joka säättää yleisen, ylemmän kansakoulun oppimäärää vastaavan oppivelvollisuuden maamme kaupungeissa ja samanlaisen alueellisen oppivelvollisuuden maalaiskunnissa, ja 13 p. seuraavaa marraskuuta kutsua komitean puheenjohtajaksi Heinolan seminaarin silloisen johtajan, nyttemmin professori Mikael Soinisen, ja jäseniksi Ahvenanmaanpiirin piirilääkäriin Lars Vilhelm Fagerlundin, protokollasihteri Vilhelm Blåfieldin, Helsingin kaupungin kansakoulujen tarkastajan, vapaaherra Adolf von Bonsdorffin, Tammisaaren seminaarin johtajattaren Hedvig Sohlbergin, Kajaanin piirin kansakoulujen tarkastajan Oskar Vuorisalmen, maanviljelijän, filosofianmaisteri Oskar Nissisen Sortavalan maalaiskunnasta, kirjailija Santeri Alkion Laihialta ja maanviljelijä Mikko Knuutilan Ylivieskasta. Kirjailija Alkion ilmoitettua, ettei hän voi jäsenyyttä vastaanottaa, kutsuttiin hänen sijalleen 5 p. seuraavaa joulukuuta kansakoulunopettaja Antti Tani Iisalmelta sekä vielä 13 p. samaa kuuta kansakoulunopettajatar Emma Teittinen Sortavalan maalaiskunnasta ja 9 p. tammikuuta 1907 filosofianmaisteri Matti Pesonen Helsingistä. Sihteerikseen otti komitea kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanteen.

Komitean mietintö ja ehdotus oppivelvollisuuslaiksi valmistui kesällä 1907. Komitea asettui puoltamaan yleistä oppivelvollisuutta, ulottaen sen alkuopetuksenkin alalle, s. o. 7- ja 8-vuotisiin lapsiin, joten koko oppivelvollisuus tulisi käsittämään 6 vuotta; kaupunki-

lapsiin nähden lisättiin seitsemäskin vuosi. Harvimmin asutuissa seuduissa oli tyydyttävä kiertäviin kouluihin ja lyhempään koulu-aikaan. Valtion oli tehokkaasti otettava osaa oppivelvollisuuden aiheuttamiin kustannuksiin.

Laajalle vaikuttavaa erimielisyyttä herätti komiteassa alkuopetuksen järjestäminen. Enemmistö ehdotti, että ne 36 viikkoa vuodessa, joiden kuluessa ylemmän kansakoulun opettajat nykyään voimassa olevien asetusten mukaan ovat velvolliset opetusta antamaan, jaetaan alemman ja ylemmän kansakoulun oppilaiden opettamiseen siten, että alemman koulun osalle tulee 10 ja ylemmän osalle 26 viikkoa; oppiaikaan nähden oli tämä pidettävä vähimpänä vaatimuksena sekä kunnille että oppivelvollisille lapsille ja kunnan vallassa oli sen laajentaminen. Enemmistö toivoi tämän järjestelmän supistavan kustannuksia, estävän eri opettajaryhmäin muodostumista sekä luovan yhtenäisemmän kansakoulun.

Vähemmistön puolelta tehtiin useampia vastalauseita, joista huomattavin ja asian seuraaviin vaiheisiin enimmänsä vaikuttava oli komitean puheenjohtajan, prof. Mikael Soinisen laatima: ylemmän kansakoulun toimintaa ei olisi heikennettävä, vaan pysytettävä se 36-viikkoisena; alakansakoulua varten oli asetettava eri opettajat, kaksivuotisen seminaarin käyneet, ja sen oli työskenneltävä osaksi ylemmän koulun yhteydessä joko kiinteänä tahi kiertäen kahdessa piirissä (18 viikkoa kummassakin), osaksi vielä vuokrahuoneissa jossain sopivassa paikassa piiriä. Tämän järjestelmän etuja on: pitempi työaika sekä ala- että yläkoulussa; harvaan asutuissa seuduissa alakoulun lapsille voidaan järjestää lyhemmät koulumatkat; välttämätön jatko-opetus saatetaan ilman huomattavia kustannuksia järjestää yläkoulun opettajien tehtäväksi, joten yleiskustannukset eivät tule paljoakaan kalliimmiksi; maalaiskansakoulu nousee kaupunkikoulun tasalle ja pohjakouluuaste on siten helpommin toteutettavissa.

Ylihallituksen 1 p. lokakuuta 1907 antama lausunto mietinnöstä kuului:

»Komitea on lyhyen toiminta-aikansa kuluessa saanut aikaan paljon arvokasta työtä. Sen vakuuttava periaatteellinen esitys oppivelvollisuuden välttämättömyydestä, historialliset katsahdukset oppivelvollisuuskysymyksen vaiheisiin ulkomailla ja kotimaassamme, yleiskatsauksellinen selonteko nykyisestä oppivelvollisuutta koskevasta lainsäädännöstä useimmissa Euroopan valtioissa sekä tarkat tilastolliset laskelmat koulunkäynnin yleisyydestä, kansakoulupiirien laajuudesta ja koulumatkojen pituudesta eri osissa maattamme ovat kaikki aineksia, jotka herättävät mielen-

Ylihallituksen lausunto komitean mietinnöstä.

kiintoa ja joilla on oleva tärkeä vaikutus kysymyksessä olevan suuren koulureformin toimeenpanossa siinäkin tapauksessa, että oppivelvollisuuslain lopullisessa muodostamisessa enemmän tai vähemmän poikettaisiin komitean laatimasta lakiehdotuksesta.

Itsestään selvä on, että se suuremmoinen kansakoululaitoksen laajenus, johon oppivelvollisuuden säätäminen tähtää, vaatii suuria rahallisia uhrauksia, eikä ole ajateltavissa, että kunnat — varsinkaan köyhemmät — jaksaisivat niitä kestää ilman paljonkin tuntuvampia valtioapuja kuin mitä ne tähän saakka ovat saaneet; yksityisille vanhemmillekin on uusien velvollisuuksien täyttämiseksi suurempien yhdyskuntien avustus välttämätön. Sentähden katsoo Ylihallitus, jolle on tunnettua miten jo tähänastiset koulukustannukset rasittavat kuntien taloutta, asiakseen erityisesti mitä lämpimimminkin kannattaa komitean ehdotuksia valtion rakensavuista, oppilasmaksujen poistamisesta, varattomain oppilaiden avustamisesta, oppikirjain ja koulutarpeiden hankkimisesta y. m.

Mitä tulee komitean yksityiskohtaisiin ehdotuksiin oppivelvollisuuden täytäntöönpanosta, valvonnasta y. m., tuntuvat ne ylimalkaan hyvin harkituilta ja tarkoituksenmukaisilta; Ylihallitus ei ainakaan ole sen käytettävänä olevassa lyhyessä ajassa huomannut niihin nähden mitään erityisempää muistuttamista. Sen sijaan pyytää Ylihallitus muutamissa periaatteellisissa ja kansakoulun sisäistä järjestelyä koskevissa kysymyksissä esittää komitean mielipiteestä eroavan kantansa.

1. Komitea on, hyljäten Ylihallituksen ehdotuksen alueellisen oppivelvollisuuden säätämisestä maaseudun ylempään kansakouluun nähden, suunnitellut lakiehdotuksensa yleisen oppivelvollisuuden pohjalle.

Tästä on ollut seurauksena, että komitean on täytynyt, maan köyhyyteen ja harvaan asutukseen katsoen, hyväksyttäväksi ehdottaa uusia koulumuotoja, jotka vetäisivät kansakoulumme melkoisen askeleen alaspäin siltä kehitysteeltä, jolle se sisäisen järjestysmuotonsa puolesta on päässyt vapaaehtoisuuden tietä kohoamaan. Vaikka Ylihallitus on täydellisesti sitä mieltä, että ylemmänkin kurssin käsittävään yleiseen oppivelvollisuuteen on meillä lähimmässä tulevaisuudessa päästävä, Ylihallitus kuitenkin, viitaten alamaisessa kirjelmässään 16 p:ltä maaliskuuta 1906 esitettyihin syihin sekä niihin huomattaviin näkökohtiin, jotka oppivelvollisuuskomitean mietinnön 111 sivulla on alueellisen oppivelvollisuuden puolesta lausuttu, on edelleenkin vakuutettu siitä, että tyytymättömyyttä herättämättä ja kansakoulua heikontamatta ei meidän olisamme voida suorastaan säätää koko kansakoulun oppimäärää käsittävää yleistä oppivelvollisuutta, vaan olisi alueellinen oppivelvollisuus — mikäli ylemmän kansakoulun oppiennätykset ovat kysymyksessä — sopiva väliaste, jolla valmistettaisiin tietä yleiselle oppivelvollisuudelle. Epäillä myöskin täytyy, voitaisiinko säätämällä heti yleinen oppivelvollisuus, jonka toimeenpanoajaksi komiteakin on katsonut täytyvänsä esittää 10—15 vuotta, jouduttaa kansakoululaitoksen laajentamista nopeammin kuin alueellisella oppivelvollisuudella, joka voitaisiin panna täytäntöön hyvinkin lyhyessä ajassa ja sitten taas verrattain pian ja helposti kehittää

yleiseksi oppivelvollisuudeksi. Alueelliselle oppivelvollisuudelle olisi varmaan kaikissa edellä mainituissa suhteissa etusija annettava, jos koulunkäyntiin velvoittava matka, siihen nähden mitä komitea on hankkimiensa tietojen perustuksella mietintönsä 116—118 sivulla esittänyt pitkien koulumatkojen vaikutuksesta ylemmän kansakoulun iässä olevien lasten terveyteen, ulotettaisiin 4:ään ehkäpä 5:teenkin km:iin asti, jota muodostelua Ylihallituskin pitää mahdollisena ja jolle käsitykselle nykyisen piirijakoasetuksenkin voi sanoa tavallaan perustuvan.

2. Edellä lausutusta jo ilmenee, että Ylihallitus, kansakoulun sisäistä kehitystä valvoen, ei mitenkään voi hyväksyä enemmistön ehdottamaa uutta kansakoulumuotoa, jossa saman opettajan olisi suoritettava koulu-työ sekä alemmassa että ylemmässä koulussa. Olkoonpa että painaviakin, etupäässä taloudellisia näkökohtia on esitetty tämän ehdotuksen puolustukseksi, niin kieltämätöntä kuitenkin on, että valmistavaa opetusta ei vuotuinen 10-viikkoinen opetus kykenisi nykyisestä tilastaan sanottavasti kohottamaan ja että ylemmän kansakoulun työajan lyhentäminen, eli opetustyön osittainen siirtäminen nuoremmalle ikäasteelle, olisi omiansa arveluttavassa määrässä heikontamaan ylemmän kansakoulun suorituskykyä; kansakoulumme kokonaisuudessaan alenisi sisäiseltä vaikutusvoimaltaan, sen sijaan että sen tulisi kohota, ja olisi vaikeata saada sitä enää nostetuksi siltä asteelta, johon se komitean ehdotuksen mukaisesti pääsisi vakiintumaan. Tästä seuraisi vielä se ikävä epäkohta, että sikäli kuin kansakoulunopettajiemme liikenevä työvoima tyystin antautuisi alemman kansakoulun palvelukseen, sitä ei enää olisi käytettävissä ylemmän kansakoulukurssin päättäneen nuorison ohjaamiseen, jatko-opetuksen antamiseen, joka kuitenkin olisi tuiki tarpeellista, jotta tämä yhä tärkeämmäksi käyvä tekijä kansansivistystyössämme saataisiin vähitellen niin yleiseksi, että maaseudullakin voitaisiin seitsemäs vuosi lisätä tätä tarkoitusta varten oppivelvollisuus-aikaan ja siten saada tässäkin suhteessa toivottava yhdenmukaisuus maalais- ja kaupunkioloihin.

Käymättä yksityiskohtaisemmin arvostelemaan komitean enemmistön ehdotusta pyytää Ylihallitus ainoastaan viitata siihen alamaiseen lausuntoonsa, jonka Ylihallitus on viime helmikuun 28 p:nä antanut lasten alkuopetuksen järjestämistä varten asetetun komitean mietinnön johdosta ja josta lausunnosta ilmenee, mihin suuntaan valmistava opetus maaseudulla Ylihallituksen mielestä olisi tarkoituksenmukaisimmin järjestettävä.

3. Komitean ehdottama kiertävä yläkansakoulu on nimikään varsin epäilyttävä koulumuoto. Alueellisen oppivelvollisuuden aikana ei tämä ole tarpeellinenkaan, mutta yleisen oppivelvollisuuden voimaan astuttua ei voitane kokonaan välttää kiertävääkään koulua, jossa harvaan asuttujen seutujen lapset alemman kansakoulun kurssin suoritettuaan voivat säädetyt oppivelvollisuusvuodet koulunkäyntiään jatkaa. Tässä on kuitenkin huomattava, että kiertävää koulua ei missään tapauksessa ole katsottava eikä nimitettävä ylemmäksi kansakouluksi eikä siis myöskään pyrittävä melkoisesti lyhennettyjen kouluvuosien kuluessa suorittamaan

koko ylempään kansakoulun kurssia, koska opetus siinä tapauksessa pakostakin muodostuisi koneelliseksi ja hyödyttömäksi läksyjen ulkooppimiseksi. Tällaisten laajennettujen alakansakoulujen lukumäärä olisi saatava mahdollisimman pieneksi sekä niiden toiminta-aika mahdollisimman pitkäksi. Tässä tarkoituksessa olisi Ylihallituksen mielestä se lapsimäärä, joka velvoittaa kuntia koulun perustamiseen, alennettava komitean ehdottamasta 40:stä 30:neen ja kiertävän koulun toimintaajaksi määrättävä 18 viikkoa samalla paikalla.»

Ylitarkastaja G. Lönnbeckin laaja ehdotus Ylihallituksen lausunnoksi kävi oppivelvollisuuskomitean mietintöä puoltavampaan suuntaan. Kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa Hj. Basilier taas asettui välittävälle kannalle tahtoen jättää asianomaisten kuntien valtaan, kummalla tavalla ne haluavat alkuopetuksen alueellaan järjestää.

Senaatin
ehdotus.

Keisarillisen Senaatin valmistama ehdotus 18 p:ltä helmikuuta 1908 Eduskunnalle annettavaksi armolliseksi esitykseksi perustui pääasiassa professori Soinisen ehdotukseen ja Koulutoimen Ylihallituksen lausuntoon. Sittemmin on kuitenkin ehdotus korkeimmasta paikasta palautettu Keisarillisen Senaatin uudelleen valmistettavaksi ja määrätty, että ehdotuksesta, jonka mukaan asia koko laajuudessaan olisi Eduskunnan käsiteltävä, ovat erinäiset kohdat, mitkä ovat Hallitsijan yksin määrättävissä, erotettavat hallinnolliseksi asetukseksi.

Eduskunnan
esityshe-
dotus.

Tästä huolimatta on asia ollut Eduskunnassa käsitellyn alaisena. Kaikille eduskuntalaitoksen uudistuksen jälkeisille valtiopäiville on myöskin jätetty esityshedotuksia oppivelvollisuuslaiksi ja 1910 vuoden määräaikaiset valtiopäivät hyväksyivätkin pääasiassa Keisarillisen Senaatin yllämainitun ehdotuksen mukaan asetukset 1) oppivelvollisuudesta, 2) kansakoululaitoksen kustannuksista sekä 3) oikeudesta vapautukseen uskonnonopetuksesta.

Ylihallituk-
sen lausunto
esityshe-
dotuksesta.

Vaaditussa lausunnossaan näistä asetusehdotuksista sanoo Ylihallitus 25 p. marraskuuta 1910:

»1. Oppivelvollisuuskomitean mietinnöstä antamassaan lausunnossa 1 p:ltä lokakuuta 1907 Ylihallitus, kannattaen oppivelvollisuuden toimeenpanoa ja komitean sitä tarkoittavia yksityiskohtaisia ehdotuksia, esitti muutamissa periaatteellisissa ja kansakoulun sisäistä järjestelyä koskevissa kysymyksissä komitean mielipiteestä eroavan kantansa. Vastoin oppivelvollisuuskomitean ehdotuksia huomautti Ylihallitus, miten alueellinen oppivelvollisuus olisi sopiva väliaste, jolla valmistettaisiin tietä yleiselle oppivelvollisuudelle, miten lasten alkuopetus olisi järjestettävä erikoisten alakansakoulujen tehtäväksi ja miten komitean ehdottamaa

kiertävää yläkansakoulua olisi pidettävä vain laajennettuna alakansakouluna. Eduskunnan ehdotuksessa asetukseksi oppivelvollisuudesta on nämä Ylihallituksen periaatteelliset huomautukset pääasiassa otettu huomioon eikä Ylihallituksella ole asetusehdotuksen erikoiskohtiinkaan ja niiden perusteluihin mitään erityistä muistuttamista. Ainoastaan ehdotuksen 30 §, joka koskee kunnan velvollisuutta ottaa erityinen veiston ja piirustuksen opettaja useampiopettajaiseen kouluun, missä poikaoppilaita on vähintään sata, tuntuu aiheettomalta asetuksessa, johon ei yleensä ole mitään yksityiskohtaisia pedagogisia määräyksiä otettu, eikä Eduskuntakaan ole perusteluissaan tämän §:n tarpeellisuudesta mitään maininnut. Tosin tällainen erityinen aine-opettaja on varsin paikallaan suurissa kaupunkikouluissa, ja sentähden on kyllä tarkoituksenmukaista että sellaiselle opettajalle kansakoululaitoksen kustannuksia koskevassa asetuksessa vakuutetaan asianmukaiset oikeudet ja edut, mutta maalaisoloissa voi sellainen aine-opettajan toimi vain poikkeustapauksissa tulla kysymykseen, ja sentähden ei Ylihallituksen mielestä olisi ollut aiheutta erikoisella säännöksellä oppivelvollisuusasetuksessa velvoittaa kuntia sen toimen asettamiseen.

2. Ehdotukseen asetukseksi kansakoululaitoksen kustannuksista on varsin tarkoituksenmukaisesti yhdistetty yhteen säännökset sekä yleisistä varoista myönnettävistä rakennusavustuksista, joita oppivelvollisuuden toimeenpanon katsotaan vaativan, että myöskin kaikista valtion ja kuntain suoritettavista menoeristä kansakoulujen ylläpitoon, opettajapalkkoihin, eläkkeihin y. m., mitkä määräykset ovat osaksi uusia osaksi nykyään voimassa olevista asetuksista otettuja joko sellaisinaan tahi muutettuina.

Edellämainitussa lausunnossaan 1 p:ltä lokakuuta 1907 on Ylihallitus jo huomauttaen miten se suuremmoinen kansakoululaitoksen laajennus, johon oppivelvollisuuden säätäminen tähtää, vaatii suuria rahallisia uhrauksia valtionkin puolelta, katsonut asiakseen erityisesti mitä lämpimimminkin kannattaa jotenkin samoja määräyksiä valtion rakennusavuiista, oppilasmaksujen poistamisesta, varattomien oppilaiden avustamisesta, oppikirjain ja koulutarpeiden hankkimisesta y. m., kuin puheenaolevassa asetusehdotuksessakin esiintyy. Ylihallitus pyytää sentähden tässä kohdin vain alaimaisimmin uusia aikaisemmin esittämänsä vakaumuksen.

Asetusehdotuksen muutamia muita pykäläiä vastaan katsoo Ylihallitus täytyvänsä tehdä seuraavat huomautukset.

6 §:ssä määrätään opettajain asuntoeduiksi »vähintään kaksi huonetta ja keittiö». Nykyään voimassa oleva asetus säätää tämän lisäksi »tarpeelliset ulkokuoneet», joka säännös edelleenkin olisi ollut pysyttävä, ellei nykyisen käytännön mukaan vielä paremmin olisi tahdottu yksityiskohtaisesti luetella, mitä tarpeellisiin ulkokuoneisiin kuuluu. Myöskin on käytännössä yleensä tunnustettu miesopettajan, joka tavallisesti on perheellinen, tarvitsevan kolme asuinhuonetta, ja Teidän Keisarillisen Majesteettinne Suomen Senaatti on usein rakennusavun ehdoksi määrännyt, että opettaja-asuntoon, jos se on tarkoitettu miesopettajaa varten, on laitettava kolme huonetta ja keittiö; vielä on Keisarillinen Senaatti 30 päivänä toukokuuta

1908 hyväksynyt maalaiskansakoulujen rakennuspiirustuksia laatimaan asetetun komitean mietinnössä noudatetut näkökohdat, ja oli mainittu komitea m. m. esittänyt, että miesopettajan asunnossa tulee olla kolme huonetta ja keittiö (vrt. komitean mietinnön 30 siv.). Kun tässä kohdassa nyt on tekeillä asetuksen muutos, niin olisi tämä näkökanta uudessa asetuksessa ollut huomioonotettava.

Samassa §:ssä säädetty vähin kunnan suoritettava palkka opettajalle, joka ei ole koulun johtaja, on Ylihallituksen mielestä myöskin kovin niukka. Tosin nykyisissä asetuksissa ei ole apuopettajalle kunnan puolesta suoritettavan palkka-avun suuruudesta selviä säännöksiä, mutta käytännössä on vähimpänä apuopettajan palkkana ollut kunnalta asunnon ja lämmön lisäksi 250 markkaa.

7 § sisältää huomattavan muutoksen nykyään voimassa olevaan lakiin 24 p:ltä tammikuuta 1908 maalaiskansakoulujen opettajiston palkkauksesta. Yhdennukaisesti myönnetään kyllä molemmissa ylemmän kansakoulun opettajalle yleisistä varoista palkka-apua 900 markkaa vuodessa ja tämä yleinen peruspalkka määrätään korotettavaksi 1,100 markkaan naimisissa olevalle tai olleelle opettajalle, joka on perheensä pääasiallinen elättäjä ja jolla on yksi tai useampia lapsia, mutta voimassa olevan lain loppumääräys: »opettaja tai opettajatar, jolle on myönnetty korotettu peruspalkka, saa sitä loput virka-aikaansa nauttia», on kyseessä olevasta §:stä jätetty pois ja ehdotettu, että korotetun peruspalkan edellytyksenä olevien lasten tulee olla alaikäisiä; perusteluissaan kirjelmänsä 18 sivulla Eduskunta nimenomaan huomauttaa, että se ei ole katsonut olevan syytä sovelluttaa nykyisin voimassaolevaa määräystä senkin jälkeen, kuin jokin korotetun peruspalkan edellytyksistä on lakannut olemasta. Ylihallituksen mielestä ei tätä korotusta olisi pitänyt riistää opettajalta, jonka lapset tosin eivät enää ole alaikäisiä, mutta joka ehkä hyvinkin kipeästi kaipaa avustusta m. m. lastensa varhaisempaa kasvatusta ja kouluutusta varten mahdollisesti tekemänsä velkain suoritukseen, ja olkoonpa että jokunen opettaja joutuisikin tämän säännöksen kautta aiheettomasti nauttimaan perheellisyyden nojalla saatua palkanlisäystä, niin toiselta puolen näitä poikkeustapauksia varten toimeenpantava virallinen valvonta opettajiston perheolojen muutoksista palkkoja maksettaessa neljä kertaa vuodessa on kovin suuritöinen ja tuottaa varmaankin huomattavia kustannuksia valtiolle. Ei näin ollen Ylihallituksen mielestä olisi ollut syytä poiketa tässä kysymyksessä 1907 vuoden valtiopäiväin hyväksymistä ja edellämaitun lain vahvistamista periaatteista.

16 §:ssä esitetään kansakoulunopettajien eläkkeeksi 1,000 markkaa; nykyään on miesopettajan eläke 1,000 ja naisopettajan 750 markkaa. Jo aikaisemmin on Ylihallitus alamaissessa alistuksessaan maaliskuun 8 p:ltä 1907 esittänyt, että täysi eläke olisi perheellisyyden perusteella korotettua peruspalkkaa nauttineille kansakoulunopettajille 1,500 ja toisille 1,000 markkaa, ja Ylihallitus olisi sentähden suonut, että Eduskunta nyt olisi yleensä korottanut kansakoulunopettajain eläkkeen jonkun verran edullisemmaksi sekä myöskin määrännyt perheolojen nojalla korotettua perus-

palkkaa nauttineen opettajan eläke-edut vähän korkeammiksi kuin perheettömän opettajan. Tällaista järjestelmää pitäisi Ylihallitus oikeudenmukaisena, koska kansakoulunopettajilla, jotka verrattain nuorina voivat saada täysinpalvelleen eläkkeen, saattaa opettajatoimesta erotessaan useinkin olla vielä alaikäisiä lapsia; kaikissa tapauksissa on lasten elättäminen ja kasvattaminen estänyt heitä kokoomasta mitään säästöjä ja sitäpaitsi on suhteellisesti huono eläke omiansa pidättämään kansakoulunopettajia toimeensa kauemmin kuin opetuksen edun kannalta olisi suotava.

8 ja 16 §§ sisältävät myöskin huomattavan periaatteellisen muutoksen nykyisiin säännöksiin. Edellämainitun, tammikuun 24 päivänä 1908 annetun lain ja toukokuun 24 päivänä 1898 annetun armollisen asetuksen mukaan on määrävuosien palveluksesta myönnettävän palkankorotuksen ja eläkkeen ehtona palveluksen nuhteettomuus. Tämä »nuhteettomuuden» vaatimus on asetusehdotuksen 8 ja 16 §§:ssä jätetty pois niillä perusteilla, jotka Eduskunta on kirjelmänsä 19 sivulla esittänyt. Ylihallitus, vaikka se myöntääkin näiden huomautusten olevan eläkkeen saantiin nähden huomiota ansaitsevia, on kuitenkin sitä mieltä, että puheenalainen virkamiehiä yleensä koskeva nuhteettomuuden-vaatimus olisi kansakoulunopettajiinkin nähden edelleen ollut säilytettävä; sitä vähemmin olisi ollut syytä tässäkin kohdin luopua Eduskunnan hiljattain hyväksymästä periaatteesta, kun käytännössä nuhteettomuuden-vaatimus on sängen harvoin ollut esteenä palkankorotuksen tahi eläkkeen saamiselle, mutta lienee varmaankin usein ollut omiaan muistuttamaan opettajia käytöksensä ja virkavelvollisuuksiensa huolehtimisesta.

Vielä katsoo Ylihallitus täytyvänsä kiinnittää Teidän Keisarillisen Majesteettinne huomiota siihen, että 24:n nellä sivulla lausuttu ajatus parin opettajaseminaarin muuttamisesta alemman kansakoulun opettajien valmistuslaitoksiksi tuntuu kovin rohkealta. Vaikkapa järjestettäisiinkin erityiset kurssit ylioppilaiden ja jatko-opiston läpikäyneiden valmistamista varten ylemmän kansakoulun opettajiksi, mikä toimenpide seminaarienkin edun kannalta olisi varsin toivottava, niin tulee henkilökunnan vaihdos kansakoulunopettajiston keskuudessa tähänastisesta kokemuksesta päätäten vastaisuudessa olemaan siksi suuri, että nykyisten seminaarien lukua ei olisi syytä vähentää. Jos opettajatarve myöten antaa, niin olisi mielummin oppilasluku seminaariluokilla alennettava.

3. Ehdotus asetukseksi oikeudesta vapautukseen uskonnonopetuksesta ei Ylihallituksen puolelta anna aihetta mihinkään huomautukseen.

Vaikka Ylihallitus, kuten edellä esitetystä selviää, olisikin suonut jotkut yksityiset säännökset puheenalaisissa asetusehdotuksissa toisin kuuluviksi, niin ei se kuitenkaan katso näitä huomautuksiaan semmoisiksi, että ne saattaisivat olla esteeksi näiden asetusten vahvistamiselle. Oppivelvollisuuskysymystä on maassamme kauan ja monipuolisesti valmistettu, käsitys oppivelvollisuuden tarpeellisuudesta ja välttämättömyydestäkin on jo täysin vakaantunut ja nämä aatteen toimeenpanoa tarkoittavat asetusehdotukset ovat sekä periaatteelliselta suunnittelultaan että yleensä

yksityiskohdissakin ajan vaatimusten mukaisia sekä pääasiassa onnistuneesti olojemme mukaan laadittuja. Ylihallitus pyytää sentähden alamaisuudessa mitä hartaimmin puoltaa armollista vahvistusta näille Eduskunnan hyväksymille asetusehdotuksille ja toivoo, että ne tulevat osaltaan tehokkaasti edistämään ja vahvistamaan maamme kansakoululaitosta.»

2. Kansakouluasetuksen uusiminen.

Ehdotus komitean asetamisesta.

Ylihallitus on alamaisessa alistuksessa 3 p. huhtikuuta 1906 esittänyt asetettavaksi komitean voimassaolevan kansakouluasetuksen ja siihen kuuluvien säännösten kodifioimista varten. Esitys oli näin kuuluva:

»Vuonna 1866 Toukokuun 11 p:nä annettuun Arm. asetukseen kansakoulutoimen järjestämisestä Suomessa myöhemmin tulleet monet muutokset ja lisäykset ja niin hyvin oman kuin myöskin muiden maiden kansakoululaitoksen kehitys ovat kansakoulupiireissä vähitellen herättäneet sen kysymyksen, eikö olisi asialle hyödyksi, jos edellä mainittu kansakouluasetus, jonka ilmestymisestä nyt on neljäkymmentä, Suomen historiaan tuntuvat jäljet jättäneyttä vuotta kulunut, joutuisi kodifikationin alaiseksi, joka, asetuksen vapaamielistä alkuperäistä henkeä loukkaamatta, siihen sulattaisi myöhemmän kehityksen tulokset. Tästä asiasta ovat 1897 vuoden valtiosäädetyt tehneet alamaisen anomuksen, ja samaan suuntaan menevä mielipide on sittemmin julkilausuttu opettajakokouksissa ja sanomalehdissä. Ylihallitus, jossa tämä kysymys viime vuosina useita kertoja on ollut harkinnan alaisena, rohkenee tämän johdosta alamaisesti esittää seuraavaa:

Niistä yhteensä 64 pykälästä, jotka 1866 vuoden kansakouluasetuksessa koskevat kansakoululaitoksen hallintoa ja varsinaista kansakoulutointa, on 24 pykälää, eli enemmän kuin kolmas osa, toisessa tai toisessa kohdassa tullut myöhemmillä säädöksillä muutetuksi. Mutta sitäpaitsi on tullut hyvinkin tärkeitä asetuksia lisää, jotka suorastaan tahi hyvin likeisesti koskevat kansakoululaitosta ja täydentävät kansakouluasetusta, vaikka eivät muutakaan mitään asetuksen pykälää, lukuunottamatta niitä, aikojen kuluessa ilmestyneitä monia säädöksiä, jotka eivät saata kuuluakaan itse asetukseen, mutta sisältävät erinäisiä siihen liittyviä hallinnollisia määräyksiä. Kansakoululaitosta koskevat säädökset ovat siten etsittävät hyvin monista eri paikoista.

Tähän tulee lisäksi se seikka, että 1866 vuoden kansakouluasetuksen suomenkielinen asu on, nykyisten vaatimusten kannalta katsoen, monessa kohden epätyytyttävä ja välistä ristiriidassakin alkuperäisen ruotsinkielisen tekstin kanssa.

Mainituista syistä katsoo Ylihallitus, että täydellinen kansakouluasetuksen kodifikationi, joka säilyttäisi nykyisen asetuksen pääperusteet,

mutta lukuunottaisi sekä kaikki myöhemmin tehdyt muutokset ja täydentävät säädökset että myöskin sittemmin huomioon joutuneet, mutta ei vielä korjatut puutteet, nyt olisi ajan ja asianhaaran vaatima. Kun tällöinen kodifikaationi kuitenkin on hyvin laveaperäinen ja arkaluontoinen asia, joka vaatii tarkkaa ja pitkällistä työtä, olisi sen tekeminen Ylihallituksen mielestä uskottava asiantuntijain muodostaman, hallituksen määräämän komitean toimeksi.

1866 vuoden asetuksessa on varsinaista kansakoulua ja seminaareja koskeva lainsäädäntö yhdistetty yhteen, vaan katsoen siihen että nämät säädännöt, vaikka tosin riippuvat toisistaan, ovat kuitenkin aivan erilaituisia, on Ylihallitus arvellut olevan asianmukaisinta ja selvintä, että nyt ehdotettu komitea saisi toimekseen käsitellä 1866 vuoden kansakouluasetuksesta ainoastaan kansakoulun hallintoa koskevat 17 ja varsinaista kansakoulutointoa koskevat 47 pykälää, joista voisi tulla itsenäinen asetus, ja että seminaareja koskeva osa nykyisestä kansakouluasetuksesta sittemmin annettaisiin uuden komitean tarkastettavaksi ja samalla tavalla kodifioitavaksi.

Edellisen nojalla rohkenee sentähden Ylihallitus alamaismmasti Teidän Keisarilliselle Majesteetillen ehdottaa, että voimassaolevan kansakouluasetuksen ja siihen kuuluvien säädöksiin kodifioeramista varten asetettaisiin komitea, johonka jäseniksi kutsuttaisiin seuraavat kansakoulutoimen eri puolien edustajat: seminaareista yksi johtaja tai opettaja, maalaiskansakouluista yksi opettaja ja yksi opettajatar, piiritarkastajoista yksi maalaiskansakoulujen ja yksi kaupunkikansakoulujen tarkastaja, maalaiskansakoulujen johtokunnista kaksi jäsentä, toinen pappi ja toinen maanviljelijä, kaupunkien työväen piireistä yksi edustaja, mieluummin yksi äiti, yksi kaupunginlääkäri, yksi juristi, joka toimisi komitean sihteerinä, sekä kansakoulujen ylitarkastaja, jonka Ylihallitus tahtois alamaisuudessa ehdottaa komitean puheenjohtajaksi.»

Mainittu esitys ei kuitenkaan toistaiseksi ole antanut aihetta muihin toimenpiteihin, kuin että Keisarillinen Senaatti silloisen seminaarinjohtajan, nykyään professori Mikael Soinisen anomuksesta, jota Ylihallitus lausunnossaan 11 p:ltä huhtikuuta 1906 oli puoltanut, myönsi hänelle 26 p:nä toukokuuta 1906 ulkomaille tehtävää vähintään neljän kuukauden tutkimusmatkaa varten 2,400 markan suuruisen matka-apurahan sekä sen lisäksi 400 markan määrärahan kansakoulujen lainsäädäntöä ja järjestelyä koskevan kirjallisuuden ostoon, joka kirjallisuus aikanaan oli jätettävä Ylihallituksen haltuun.

Samanen kysymys kansakouluasetuksen uusimisesta oli käsitteilyn alaisena myöskin kuudennessa piiritarkastajakokouksessa ja neljännessätoista yleisessä kansakoulukokouksessa v. 1908 siinä mielessä, että kansakoulunopettajien oikeudellinen asema olisi saatava turvattummaksi.

Opettajain
oikeudelli-
nen asema.

Koulutoimen Ylihallitus, käsitellessään 5 p. huhtikuuta 1910 mainittujen kokousten päätöksiä asiassa, katsoi täytyvänsä rajoittaa uuden alistuksensa koskemaan kansakouluasetuksen 136 §:n muuttamista siihen suuntaan, että myöskin kansakoulunjohtokunnan tuomitsemasta varoituksesta myönnettäisiin tyytymättömälle valitusoikeus Ylihallitukseen. Alistuksen sanamuoto oli seuraava:

»Kansakoulutoimen järjestämisestä 11 p. toukokuuta 1866 annetun armollisen asetuksen 136 §, joka sisältää säädöksiä siitä, miten kansakoulunopettajan tai opettajattaren leväperäisenä ollessa tai hairahtuessa on meneteltävä, myöntää siinä muodossa, johon mainittu lainkohta on muutettu arm. julistuksessa 7 p:ltä maaliskuuta 1893, kansakoulunjohtokunnan tuomiosta valitusoikeuden sellaisissa tapauksissa, että syyllinen on tuomittu virastaan väliaikaisesti erotettavaksi tai sen kokonansa menettämään, mutta sen sijaan ei, jos hänet on tuomittu ainoastaan varoitukseen. Kun kuitenkin tuomitusta varoituksestaakin saattaa olla opettajalle tai opettajattarelle vastaisuudessa monenlaiset haitalliset seuraamukset ja kun toiselta puolen kansakoulunjohtokunnat yleensä ovat liian läheisessä suhteessa opettajistoon, voidaksensa aina langettaa täysin oikeudenmukaista ja pätevää tuomiota, ei Ylihallitus, tänään käsitellessään viimeksi pidettyjen piiritarkastaja- ja kansakoulukokousten päätöksiä, kysymyksessä, joka koski kansakoulunopettajiston oikeudellista asemaa; ole voinut olla yhdistymättä siihen sanottujen kokousten lausumaan katsantoon, että myöskin kansakoulunjohtokunnan tuomitsemasta varoituksesta olisi tyytymättömälle myönnettävä valitusoikeus Ylihallitukseen. Näin ollen ja kun Ylihallituksen mielestä olisi toivottavaa, että puheenaoleva muutos saataisiin aikaan jo ennenkuin Ylihallituksen alamaissessa alistuksessa huhtikuun 3 p:ltä 1906 ehdottama yleinen kansakouluasetuksen ja siihen liittyvän säädösten kodifioeraus ja uusiminen voidaan saada suoritetuksi, rohkenee Ylihallitus alamaissimmasti esittää Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi, eikö syytä olisi erityisen armollisen säädöksen julkaisemiseen, joka muuttamalla alussa mainittua armollista julistusta maaliskuun 7 p:ltä 1893 antaisi kansakouluasetuksen 136 §:lle seuraavan muodon:

»Jos kansakoulun opettaja tahi opettajatar osoittaa leväperäisyyttä virassansa taikka muuten omassa elämässään tahi käytöksessään oppilaita kohtaan antaa syytä tyytymättömyyteen eikä ota ojentuaksensa koulujohtokunnan puheenjohtajan tahi asianomaisen kansakouluntarkastajan yksityisesti antamasta varoituksesta, saakoon kansakoulunjohtokunta yksin neuvoin kansakouluntarkastajan kanssa vianalaisen virastansa muitta mutkitta erottaa, jos hän ainoastaan koetusajaksi on otettu, ja pitää kansakouluntarkastajan asiasta viipymättä ilmoittaa Ylihallitukselle. Jos koulujohtokunta ja kansakouluntarkastaja eivät voi sopia siitä toimesta, johon on ryhtyminen, lykätköön viimeainittu asian mainittuun hallitukseen, joka sen tutkii ja lopullisesti ratkaisee.

Jos opettaja tahi opettajatar on julkisella kirjalla virkaansa vahvistettu, pitää asianomaisen kansakouluntarkastajan asia tarkasti ja pöytäkirjan edessä tutkia sekä sen jälkeen, jos aihetta on, vianalaista vastaan nostaa syytettä koulujohtokunnan edessä, joka asianlaadun mukaan tuomitsee syyllisen joko varoitukseen, joka kirjoitetaan johtokunnan pöytäkirjaan ja annetaan opettajalle tahi opettajattarelle johtokunnan edessä, taikka virasta väliaikaisesti erotettavaksi korkeintaan yhdeksi vuodeksi ja senohessa kadottamaan isompaa tai vähempää osaa virkaan kuuluvasta rahapalkasta, taikkapa virkansa menettämään.

Joka ei tyydy koulujohtokunnan tuomioon, olkoon oikeutettu siihen hakemaan muutosta valituksella, joka ynnä koulujohtokunnan päätöksen kanssa annetaan Ylihallitukseen viimeistään ennen kello kahtatoista kuudentenäkymmenentenä päivänä päätöksen julistamisesta. Ylihallituksen päätöksestä sellaisissa asioissa ei saa valittaa, ellei opettajaa tahi opettajattarta ole tuomittu virkaansa menettämään, jossa tapauksessa valitus tehtäköön Senaatin Talousosastoon kolmenkymmenen päivän kuluessa siitä, kuin päätös on tiedoksi saatu.»

Myöhemmin 14 p. helmikuuta 1911 annetussa armollisessa asetuksessa onkin kyllä määrätty, että kyseessäoleva 136 § oli saapa sen muodon, minkä Ylihallitus oli esittänyt, mutta samalla on §:ään vahvistettu seuraava lisäys:

»Koulujen johtokuntain päätöksiä opettajain ja opettajattarien rangaiksemisesta voi, valituksista riippumatta, revisionitietä uudestaan tutkia, muuttaa ja kumota Koulutoimen Ylihallitus. Sama oikeus annetaan Keisarillisen Suomen Senaatin Talousosastolle Ylihallituksen tämänkaltaisissa asioissa tekemiin päätöksiin nähden.»

3. Kansankirjastoasia.

Kansanvalistusseura, joka jo aikaisemmin oli virkeästi toiminut kansankirjastoasian hyväksi, anoi syksyllä 1905 melkoisia apurahoja tämän tarkoitusperän edistämiseksi. Puollettuaan lausunnossaan 24 p. marraskuuta 1905 tätä anomusta, lähetti Ylihallitus samana päivänä Keisarilliseen Senaattiin ylitirehtöörinapulaisen, valtioneuvos W. Tawaststjernan esityksen komitean asettamisesta kansankirjastoasian kaikinpuolista selvittelyä varten, yhtyen »siihen käsitykseen, että kansamme koko sivistyselämälle niin erittäin tärkeä kirjastoasia, joka tähän saakka vielä valitettavasti ei ole saanut osakseen tarpeellista huomiota, vihdoin joutuisi perinpohjaisen käsittelyn alaiseksi», ja puoltaen komitean asettamista.

Mainitussa esityskirjoituksessaan Ylihallitukselle lausui valtioneuvos Tawaststjerna:

»Meidän maassa perustettujen kansankirjastojen luku nousee jo noin 2,000:een. Niitä on siis verrattain paljo, mutta valitettavasti ovat useat niistä huonossa kunnossa, kuten Kansanvalistusseuran toimeenpanema tutkimus on osoittanut. L. Schadewitzin teoksesta »Suomen kansankirjastot», jossa mainitun tutkimuksen tulokset ovat julaistuinä, nähdään, että kirjavarasto enimmissä kirjastoissa on pieni, lainausliike vähäinen ja järjestys puutteellinen. Näihin epäkohtiin on ollut syynä säännöllisen kannatuksen puute sekä myöskin monasti taitamaton hoito.

Useimmat kansankirjastot kaipaavat säännöllisiä tuloja. Yksityisten asianharrastus ei riitä antamaan niille tarvittavaa taloudellista tukea, ja vähäinen on niiden kuntien luku, jotka säännöllisesti kirjastoja kannattavat. Monet yhdistykset, varsinkin nuorisoseurat, ovat kirjastojen avustamiseksi toimineet, mutta niiden voimat ovat useimmissa tapauksissa olleet riittämättömät. Kansanvalistusseura on vuodesta 1896 alkaen jakanut kansankirjastoille jonkun määrän 50:n markan arvoisia kirjalahjoja vuosittain, mutta näitä lahjoja on vähäinen osa kirjastoja voinut saada. — Kansankirjastoilla on niin suuri merkitys kansanvalistustyössä, että olisi valitettava asia, jos niistä useat varojen puutteessa joutuisivat rappiolle. Kansanvalistusta harrastavissa piireissä on sentähden usein ollut kysymys siitä, millä keinoin mainituille kirjastoille saataisiin vakinainen, vuotuinen raha-apu valtiolta tai kunnilta. Useissa Euroopan sivistysmaissa on hallitus määrännyt suuria summia kansankirjastojen hyväksi, eikä yleisten varojen myöntäminen tähän tarkoitukseen meilläkään pitäisi olla mahdotonta.

Kansakoulunopettajia lukuunottamatta on maaseudulla yleensä sängän vähän semmoisia henkilöitä, jotka kykenisivät kirjastoa hoitamaan ja järjestyksessä pitämään. Opettajissa saattaa myös enemmän kuin muissa maaseudun asujamissa edellyttää harrastusta senlaisiin toimiin, jotka, kuten kirjastojen hoito ja kehittäminen, tarkoittavat kansanvalistuksen edistämistä. Sen vuoksi luulisin kirjastoasian suuressa määrässä hyötyvän siitä, että maaseutujen kirjastot mikäli mahdollista sijoitettaisiin kansakouluihin ja annettaisiin opettajain hoidettaviksi. Kun kansakouluasetuksen 122 §:ssä sanotaan, että »jokaiseen kouluun hankittakoon kirjasto, josta sekä oppilaat että muutkin opinhaluiset kuntalaiset voivat saada hyödyllistä lukemista», niin tämä määräys näyttää osoittavan asetuksen säätäjällä olleen tarkoituksena, että joka kouluun olisi perustettava kirjasto kansaa varten.

Kansankirjastojen järjestely on laajaperäinen asia, joka vaatii monenlaatuista toimenpiteitä, ja useat kysymykset sillä alalla ovat vielä ratkaisua vailla. Onko valtion varoja käytettävä kansankirjastojen avuksi? Miten valtion avustus olisi kirjastoille suoritettava, Koulutoimen Ylihallituksen kautta vai Kansanvalistusseuran välityksellä? Millä ehdoilla ja millä perustuksilla avustusta on annettava? Onko avustettava ainoastaan

kuntien kirjastoja vai myöskin seurojen? Miten ovat kirjastojen tilit toimitettavat? Onko tarpeellista säännöllisesti julaista tilastollisia tietoja kansankirjastoista? Onko todellakin pyrittävä siihen, että kussakin kansakoulussa on lainakirjasto? Onko seminaareissa annettava opetusta kirjastonhoidossa? Millainen tehtävä on kansakoulujen tarkastajilla oleva kirjastojen järjestämiseen nähden? Onko erityisiä lastenosastoja kansankirjastoihin perustettava ja onko niitäkin kannattaminen? Onko kiertäviä kirjastoja järjestettävä? Onko suuria maakuntakirjastoja perustettava, esim. kansanopistoihin? Onko kirjastojen yhteyteen laitettava lukusali? Onko kirjastonhoitajalle maksettava palkkaa? — Tällaisia kysymyksiä, joita vielä ei ole voitu selvittää, on paljo.

Kun Ylihallituksella tuskin lienee tilaisuutta kansankirjastoasian seikkaperäiseen käsittelyyn, pitäisin asian tärkeyteen nähden varsin suotavana, että hallitus määräisi asiantuntevia henkilöitä sitä tutkimaan. Saan sentähden Ylihallitukselle kunnioittaen ehdottaa, että Ylihallitus tahtoisi Keisarilliselle Senaatille esittää komitean asettamista kansankirjastoasian kaikinpuolista selvittelyä varten.»

Keisarillinen Senaatti päättikin näiden lausuntojen johdosta asettaa komitean, jonka tuli selvittää kansankirjastoasiaa ja antaa lausuntonsa niistä perusteista, joiden mukaan olisi annettava valtioapua kansankirjastojen avustamiseen ja kehittämiseen, ja kutsui 28 p. maaliskuuta 1906 komitean puheenjohtajaksi tohtori Theodor Schwindtin sekä jäseniksi lehtori Hugo Bergrothin, tohtori A. A. Granfeltin, maanviljelijä Kyösti Kallion ja kansakoulunopettaja William Sippolan.

Ehdotuksensa julkaisi tämä komitea mietinnössään 7 p. syyskuuta 1906 ja siitä vaadituksi lausunnoksi esitti Ylihallitus 6 p. huhtikuuta 1907 seuraavaa:

»Komitea on lausunut sen mielipiteen, että kansankirjastot voidakseen kehittyä tyydyttävälle kannalle tarvitsevat runsasta apua valtion puolelta. Tästä lienevät kaikki yksimielisiä; kuitenkin saattaa olla erimielisyyttä siitä, eikö erotus kanta- ja koulukirjastojen avustuksen määrässä ole liian suureksi ehdotettu. Komitea arvelee edelleen, että valtioapua ei ole myönnettävä kirjastoille rahana, vaan ainoastaan kirjoina, ja kun mietinnön yleisissä säännöksissä sanotaan, että pääjohtokunta määrää avustuksena käytettävät kirjat, näyttää komitea tarkoittavan, että tuolle johtokunnalle on annettava täysi valta lahjateosten valinnassa. Ylihallituksen mielestä ei kirjastojen kannattajia olisi asetettava sillä tavoin mainitun viraston holhouksen alaisiksi. On nimittäin pelättävä, että kirjastoja tullaan vähän käyttämään, jos kuntalaiset eivät itse saa valita luettavaa kirjallisuuttansa.

Vaikka komitea yleensä erottaa kansakoulukirjastot ja koulun ulkopuolelle sijoitettavat piirikirjastot toisistaan (katso esim. mietinnön 18 siv.), ehdotetaan mietinnön ponsilauseissa valtion avustusta annettavaksi

ainoastaan kunta- ja koulukirjastoille, mutta ei puhuta mitään koulusta erillensä olevista piirikirjastoista. Ei saane otaksua, että komitea tahdoisi jättää viimeainitut kirjastot tykkönään ilman valtioapua. Mietinnössä ei kuitenkaan selvästi sanota, miten komitea on asian ajatellut. Jollakin tavoin epäselvä on mietintö siinäkin suhteessa, että yhdessä paikassa sanotaan koulukirjastojen avustamisen voivan kuulua Koulutoimen Ylihallituksen toimialaan, toisessa paikassa taas, että kirjojen lähettämistä kirjastoihin tulee hoitaa Kansanvalistusseuran ja »Svenska Folkskolans Vänner» nimisen yhdistyksen. Kun nämä molemmat kuitenkin ovat yksityisiä yhdistyksiä, joiden jäsenet vaihtelevat, ei voitane niitä velvoittaa tällaiseen toimeen.

Mietinnössä koetetaan todistaa, että kirjastojen yhtenäistä johtoa varten tarvitaan erinäinen toimikunta. Tässä toimikunnassa, jota komitea nimittää Kirjastoasiain Pääjohtokunnaksi, tulisi olemaan kolme jäsentä, joista molemmat mainitut seurat valitsisivat kumpikin yhden ja Keisarillinen Senaatti Koulutoimen Ylihallituksen ehdotuksesta määräisi yhden. Valtiovaroilla avustettujen kirjastojen tulisi noudattaa, mitä Pääjohtokunta niiden hoitoon ja järjestykseen nähden katsoisi tarpeelliseksi määrätä.

Heikko kohta mietinnössä on epäilemättä juuri se, jossa puhutaan kirjastojen järjestyksen valvonnasta. Luulisi komitean tässä asiassa suoriutuneen verrattain helposti koulukirjastoista. Se ehdottaakin, että nämä kirjastot jätetään piiritarkastajain valvonnan alaisiksi (40 siv.), ja lisää (45 siv.), että koulukirjastojen silmälläpito voi kuulua Kouluylhallituksen toimialaan. Hyvä olisi ollut, jos komitea olisi tyytynyt tähän ehdotukseen. Mutta mietinnöstä ei voi tulla muuhun käsitykseen kuin siihen, että komitea tahtoo antaa koulukirjastojenkin ylimmän johdon tuolle Kirjastoasiain Pääjohtokunnalle. Komitea ei näytä ottaneen lukuun sitä lähellä olevaa mahdollisuutta, että kahden tarkastavan viraston aiheet ja mielipiteet voivat joutua ristiriitaan. On aivan välttämätöntä, että koulukirjastojen hallinto annetaan yhdelle virastolle, ja tämä ei voi olla mikään muu kuin Koulutoimen Ylihallitus, jonka alaisina koulukirjastojen hoitajat ja tarkastajat ovat kaikissa muissakin virkatoimissaan.

Piiri- ja kantakirjastojen järjestystä ja hoitoa valvomaan komitea niinikään asettaa useita toimikuntia ja toimimiehiä. Komitea arvelee (42 siv.), että jonkunlainen kirjastojen neuvoja eli tarkastelija voisi tarpeen mukaan matkustaa eri paikkoihin, missä uusi kantakirjasto aijotaan perustaa tai missä tahdotaan uudestaan järjestää joku entinen kunnan kirjasto. Pääjohtokuntaan olisi — sanotaan edelleen mietinnössä — palkkattava sihteeri, joka, paitsi että hän olisi Pääjohtokunnan päätöksien toimeenpanija, käyttäisi osan ajastaan maassa hajalla olevien kirjastojen tarkastuksiin (48 siv.). Sen ohessa pitäisi komitean mielestä Pääjohtokunnalla olla tilaisuus lähettää muitakin henkilöitä kirjastoliikkeen järjestelyä edistämään ja valvomaan (48 siv.). Mitä kantakirjastoihin erittäin tulee, katsoo komitea soveliaaksi, että yksityisille asianharrastajille hankitaan tilaisuutta vaikuttaa niiden johtoon. Tätä varten olisi maalaiskunnissa perustettava kirjastoseuroja, jotka muun muassa valvoisivat,

että ne oikein hoidetaan ja asianmukaisesti täyttävät tehtävänsä (42 siv.). Samalla kantakirjastot olisivat kunnankin tarkastuksen alaisina; komitea sanoo, että kunnan ja kirjastoseuran välistä suhdetta voitaisiin järjestää erikoissopimuksen kautta. Ja, niinkuin edellä on mainittu, ratkaiseva valta tulisi kaikissa asioissa, siis kirjastojen valvonnassakin, olemaan Kirjastoasiain Pääjohtokunnalla.

Komitea väittää tämmöisen johdon antavan parhaat takeet siitä, että »ohjaket joutuvat oikeihin käsiin». Pääjohtokunta on ajateltu jokseenkin samalla tavoin järjestetyksi kuin meidän maassa jo oleva Arkeologinen komissioni. On mahdollista, että Arkeologinen komissioni on tarkoituksenmukaiseksi ja toimintakykyiseksi osoittautunut. Mutta vaikka se olisikin suorittanut tehtävänsä oivallisella tavalla, ei silti ole sanottu, että samanlaatuinen virasto olisi sopivin kirjastoasiaa järjestämään. Kun tämän asian hoito on ajateltu Pääjohtokunnan jäsenille vain sivutoimeksi, täytyy kysyä, onko otaksuttavaa, onko edes mahdollista, että nuo kolme henkilöä voivat muiden töiden lomissa suorittaa laajaperäisen ja vaikean tehtävänsä. Sillä tarkoitushan on kehittää ja kohottaa kansankirjastot tärkeäksi sivistyslaitokseksi, joka on edistävää ja jatkava kansakoulujen työtä ja joka näiden rinnalla on levittävä valistusta kaikkiin Suomen kuntiin.

Kirjastoja varten ehdotetaan käytettäväksi suuret summat kuntain ja valtion varoja. On sentähden ajoissa katsottava, että nämä varat eivät mene hukkaan. Mutta näin saattaa käydä, jollei kirjastojen hoito ole tehokkaan valvonnan alaisena. Kysymys kirjastojen kunnossa pitämisestä on yhtä tärkeä kuin kysymys niiden avustamisesta. Edelliseen nähdessä komitean ei ole onnistunut tehdä tyydyttäviä ehdotuksia. Mitä se sanoo kirjastojen silmälläpidosta, on hajanaista ja epämääräistä.

Ylihallitus ei voi tässä olla huomauttamatta, että komitea olisi päässyt monesta vaikeudesta, jos se olisi ehdottanut maaseudun kantakirjastot yleensä sekä kaikki piirikirjastot sijoitettavaksi kansakouluihin. Tämöisen järjestelmän kautta nuo molemmat muutoinkin monella tavalla yhteenkuuluvat laitokset, kansakoulu ja kansankirjastot, tietysti joutuisivat saman viraston tarkastuksen alaisiksi. Mutta siinä tapauksessa Kirjastoasiain Pääjohtokuntaa ei tarvittaisikaan.

Ylihallitus tahtoo lopuksi koskettaa komitean erikoisehdotusta, että opettajakirjastot yhdistettäisiin kantakirjastoihin ja siten lakkautettaisiin itsenäisinä laitoksina (siv. 38). Ylihallitus ei opettajain edun kannalta katso tänlaista toimenpidettä suotavaksi. Sillä jos opettajakirjastot joutuvat suuren yleisön käytettäväksi, lienee vaikeata saada asia järjestetyksi niin, että kansakoulujen opettajat yhtä helposti kuin nyt voivat niistä lainata kirjoja silloin kun he niitä tarvitsevat. Mutta kysymys opettajakirjastojen hajoittamisesta on sitä paitsi liian aikaisin nostettu, sillä niiden vaikutuksesta ei vielä ole saatu riittävää kokemusta. Niiden yhdistäminen kunnallisiin kirjastoihin ei ainakaan voine käydä mahdolliseksi muuten kuin sen kautta, että koko kansankirjastolaitos asetetaan Ylihallituksen valvonnan alaiseksi.»

Komitean ehdotukset eivät sittemmin ole mitään huomattavampia toimenpiteitä aiheuttaneet. Kansaneduskunta myönsi kyllä jo vuodeksi 1909 maalaiskirjastojen avustamiseen 50,000 markan määrärahan, josta 43,000 markkaa oli jätettävä Kansanvalistusseuralle ja 7,000 markkaa yhdistykselle »Svenska Folkskolans Vänner», käytettäväksi Eduskunnan hyväksymien perusteiden mukaisesti kansankirjastojen hyväksi. Samalla anoi Eduskunta, että Hallitus julkaisisi ehdot, joilla hyvin hoidetut kuntien kantakirjastot voisivat saada yleisillä varoilla julkaistua virallista kirjallisuutta. Mutta 28 p. lokakuuta 1909 Keisarillinen Majesteetti määräsi, että Eduskunnan päätös määrärahan myöntämisestä kansankirjastojen avustamiseksi oli jätettävä sikseen, suvaiten kuitenkin myöntyä siihen, että hyvin hoidetuille kuntien kantakirjastoille ilmaiseksi jaetaan valtiopäiväin asiakirjat ja keskustelupöytäkirjat kuin myös muutakin virallista kirjallisuutta, sekä antaen Keisarilliselle Senaatille toimeksi määrätä, mitä yllämainitua kirjallisuutta voitaisiin jakaa ja millä ehdoilla. Myöskään Eduskunnan vuodeksi 1910 myöntämä kirjastomääräraha ei saanut lopullista vahvistusta. Kun Eduskunta 1909 vuoden toisilla valtiopäivillä oli anonut, että myöskin kaupunkien kansankirjastoille saataisiin ilmaiseksi jakaa virallista kirjallisuutta, kehoitti Keisarillinen Senaatti 17 p. maaliskuuta 1910 Kansanvalistusseuraa valtuuskunnan kautta, johon mainitulla seuralla oli valta valita kolme ja yhdistyksellä »Svenska Folkskolans Vänner» kaksi jäsentä, antamaan lausuntonsa virallisen kirjallisuuden jakamistavasta.

Tämän valtuuskunnan lausunnon mukaisesti on sittemmin Keisarilliseen Senaattiin asetettu erityinen Senaatin kirjavarain hoitaja, mutta muut valtuuskunnan ehdotukset ovat vielä lopullisesti ratkaisematta.

Kansanvalistusseura on edelleenkin toiminut kirjastoasian edistämiseksi; onpa syntynyt erityinen seurakin asiaa ajamaan, Suomen Kirjastoseura.

4. Oppilaskirjastot.

V. 1909 kääntyi Kansanvalistusseura Ylihallituksen puoleen, ehdottaen että Ylihallitus oppilaskirjastoharrastuksen elvyttämiseksi maan kansakoulunopettajiston keskuudessa lunastaisi kaikkiin kansakouluihin jaettavaksi tarpeellisen määrän tanskalaisen yliopettajan, sittemmin kirjastokonsulentin Andr. Sch. Steenberg'in laatimaa ja

opettaja W:m Sippolan Suomen oloihin sovittamaa kirjasta »Koulu ja kirjat». Koska Ylihallituksen käytettävänä ei ollut tähän tarvittavia varoja ja se piti ehdotusta huomiota ansaitsevana, kääntyi se 29 p. joulukuuta 1909 Keisarillisen Senaatin puoleen seuraavalla esityksellä:

»Kansakouluasetuksen 122 §:n mukaan tulisi jokaisessa kansakoulussa olla kirjasto oppilaita varten, ja tällainen opettajan hoidettava koulukirjasto on todella erittäin tärkeä opetusväline, sen käyttäminen kun on omiaan valaisemaan ja suuressa määrässä täydentämään muuta kouluopetusta. Tämä puoli koulun sisäistä toimintaa on kuitenkin näihin saakka suuresti laiminlyöty. Useissa kansakouluissa sijaitsee kyllä jonkunlainen lainakirjasto, mutta varsinainen koulu- eli oppilaskirjasto löytyy perin harvassa koulussa. Sitä paitsi olisi oppilaskirjasto, kansakouluun kuuluvana ja tarpeenvaativana opetusvälineenä, erotettava muista kansankirjastomuodoista sekä sen hoito ja valvonta jätettävä kouluviranomaisten asiaksi. Ylihallitus onkin päättänyt lähimmässä tulevaisuudessa ryhtyä toimenpiteihin oppilaskirjastojen perustamiseksi kaikkiin kansakouluihin ja tämän tarkoituksensa saavuttamiseksi olisi Ylihallitukselle erittäin edullista saada asian edistämistä tarkoittavan kiertokirjeensä ohella lähettää jokaiseen kansakouluun kyseessäoleva kirjanen »Koulu ja kirjat», jossa kirjastoasiaa valaistaan eri puolilta sekä annetaan hyviä ohjeita kirjaston ja lainausliikkeen järjestämisestä käytännöllisempään tapaan. Kansanvalistusseura on luvannut myydä Ylihallitukselle suomalaisista painosta 25 pennistä kpl., joten suomenkielisiä maalaiskansakouluja varten tarvittava määrä 2,800 kpl. tulisi maksamaan 700 markkaa. Ruotsinkielisiä kouluja varten ei löydy mitään ruotsinkielistä painosta ja tulisi sen kustantaminen suhteellisesti kalliiksi. Mutta koska ruotsinkieliset kansakoulut olisi saatava mukaan oppilaskirjastoja perustamaan, ja niiden opettajat voinevat meillä kuten Ruotsissakin käyttää kirjasta tanskankielisenä, niin on Ylihallitus tiedustellut viime mainitun hintaa ja saanut tietää siitä vaadittavan 30 äyriä kpl. Tarvittavat 450 kpl. maksaisivat näin ollen kuljetusmaksuineen noin 200 markkaa. Ja on Kansanvalistusseura luvannut maksutta liittää tanskankielisiin kappaleihin kirjastonhoitotekniikkaa valaisevan ruotsinkielisen lisälehdän.

Edellä esitetyn perustuksella katsoo Ylihallitus asiakseen alamaisuudessa alistaa Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan, eikö Ylihallituksen käytettäväksi edelläkerrottua tarkoitusta varten voitaisi yleisistä varoista myöntää 900 markan suuruinen määräraha.»

Tähän esitykseen suostui Keisarillinen Senaatti 27 p:nä tammi-kuuta 1910.

Lähettyessään 31 p. seuraavaa maaliskuuta mainitun kirjasen kaikkiin kansakouluihin Ylihallitus liitti oheen oppilaskirjastojen tärkeyttä ja merkitystä valaisevan kiertokirjeen, jossa m. m. kehoitti »kansakoulujen tarkastajia, johtokuntia ja opettajia tutustumaan tä-

hän asiantuntemuksella laadittuun kirjaseen sekä niin toimimaan, että siinä annettuja ohjeita seuraten tarkoituksenmukainen oppilaskirjasto niin pian kuin mahdollista perustettaisiin ja järjestettäisiin kuhunkin kansakouluun ja että koulun kannattajat myöntäisivät vuotuisen, vaikka pienenkin apurahan tämän kirjaston kartuttamiseksi.

Samalla Ylihallitus oppilaskirjastoja koskevia enempiä toimenpiteitä varten täytenkaavakkeilla tiedusteli minkä verran ja minkälaisia oppilaskirjastoja ynnä muita lainakirjastoja kansakouluissa jo silloin löytyi. Tämän tiedustelun yksityiskohtaiset tulokset on julkaistu Ylihallituksen »Tilastollisessa yleiskatsauksessa Suomen kansakoulu-toimeen lukuvuonna 1909—1910» siv. 235—273.

Yleissilmäyksen kirjastojen luvusta, sen mukaan kuin niitä on eri vuosikymmenien kuluessa eri lääneihin perustettu, antaa seuraava taulu:

a) *Oppilaskirjastoja:*

Lääni.	1840 —	1850 —	1860 —	1870 —	1880 —	1890 —	1900 —	1910	Perustamis- aika- tunte- maton.	Yh- teensä.
Uudenmaan ...	—	—	—	1	3	3	56	2	65	
Turun ja Porin	—	—	—	—	—	4	66	2	65	
Hämeen	—	—	—	—	—	2	33	—	35	
Viipurin	—	—	—	—	—	3	8	2	88	
Mikkelin	—	—	—	—	—	—	15	—	15	
Kuopion	—	—	—	—	1	—	—	24	—	25
Vaasan	—	—	—	1	—	1	6	36	3	47
Oulun	—	—	—	—	—	—	—	11	—	11
Yhteensä	—	—	1	2	7	23	316	9	358	

b) »*Muita*» kirjastoja:

Uudenmaan ...	—	—	—	7	19	34	46	6	112
Turun ja Porin	—	4	15	9	13	25	70	19	155
Hämeen	—	1	5	4	8	36	60	6	120
Viipurin	1	1	3	2	17	51	88	9	172
Mikkelin	—	—	2	1	1	18	36	3	61
Kuopion	—	1	4	—	14	21	61	4	105
Vaasan	—	3	3	6	18	42	54	6	132
Oulun	—	1	3	2	2	5	18	3	34
Yhteensä	1	11	35	31	92	232	433	56	891

Puoltaessaan 24 p. marraskuuta 1905 Kansanvalistusseuran rahaaanomuksia kansankirjastoasian hyväksi oli Ylihallitus jo viitannut siihen, että kansakouluihin perustettavien ja Ylihallituksen toimialaa lähinnä olevien lastenkirjastojen avustus, jota ehkä voitaisiin myöntää määrättyssä suhteessa siihen, mitä kunnat tai koulupiirit vuotuisesti niitä varten uhraavat, olisi asianmukaisimmin jaettava samassa järjestyksessä kuin muutkin samanluontoiset kansakouluille tulevat avustukset. Sitten on Ylihallitus alamaiseen ehdotukseensa menosäännöksi v. 1911 ja seuraavina vuosina ottanut 25,000 markan suuruisen määrärahan, ehdottaen että siitä saataisiin myöntää kansakoulun kannattajille avustusta esim. 50 % oppilaskirjastoihin hankittujen kirjojen hinnasta, mutta tämä ehdotus ei ole toistaiseksi johtanut toivottuun tulokseen. Kuitenkin on oppilaskirjastoasia erinäisten kustannusliikkeiden avustuksella voimakkaasti elpymässä.

Kirjastonhoidon opetuksen järjestämisestä maan seminaareihin viitataan 59—61 siv. olevaan esitykseen.

5. Terveystenhoito.

Vaaditussa lausunnossa siitä ehdotuksesta, jonka Jyväskylän piii-
 rin silloinen piirilääkäri E. J. Warén Saarijärven kunnan kansakoulun-
 johtokuntain ja opettajain 22 p. tammikuuta 1906 pidetyn yhteisen
 kokouksen puolesta oli Lääkintöhallitukselle tehnyt terveystopin opet-
 tamisesta kansa- ja kiertokouluissa, Ylihallitus 6 p. kesäkuuta 1906
 piti suotavana, että kansanopetuksessa huomio entistä enemmän
 kiinnitettäisiin terveystopillisiin seikkoihin, mutta koska niiden esittä-
 minen varsinaisessa kansakoulussa Ylihallituksen mielestä edelleenkin
 oli liitettävä luonnontiedon opetuksen yhteyteen, kuten siihenkin asti
 oli ollut tapana, ehdotti Ylihallitus, että yksi lääkäri ja yksi asiahar-
 rastava kansakoulumies määrättäisiin yhteisesti tarkastamaan, missä
 määrin kansakoulussa nykyään käytetyt luonnontiedon oppikirjat
 tyydyttävät ajan vaatimuksia terveystopillisessa suhteessa, sekä val-
 mistamaan terveystopin oppikirjan suunnitelma kansakoulun jatko-
 kursseja ja kansanopistoja varten.

22 p. marraskuuta 1910 suostui Ylihallitus siihen, että tohtori Max Oker-Blomin laatimaa oppikirjaa »Terveystopin pääpiirteet» saa-

daan käyttää kansakoulujen jatkokursseissa terveys- ja raittiusopetuksen ohjeena, vieläpä kansakoulunopetuksessakin johtona opettajille, huomauttaen kuitenkin kirjan laajuuteen katsoen, ettei oppilaita saa velvoittaa sitä itsellensä hankkimaan.

Ohjeet ja seinätaulut.

24 p. lokakuuta 1905 kääntyi Ylihallitus Lääkintöhallituksen puoleen esittäen, että alkeisoppilaitosten, seminaarien ja kansakoulujen tarpeeksi toimitettaisiin yksinkertainen ja lyhyt oppilaiden terveydenhoitoa ja ruumiillista kehitystä tarkoittava opas sopivalla tavalla levitettäväksi koulujen oppilaille sekä heidän vanhemmilleen ja holhoojilleen ynnä koulujen seinille ripustettavaksi.

Vastaukseksi tähän esitykseen Lääkintöhallitus ilmoitti 17 p. joulukuuta 1909, että Akateemisen kirjakaupan kustannusliike Helsingissä oli painosta julkaissut dosentti Max Oker-Blomin laatiman, terveysopillisia neuvoja sisältävän seinätaulun sekä että Kuopion kaupunginlääkäri Gustaf Forstén oli julkaissut »Terveydenhoitosääntöjä koulunuorisolle» nimisen vihkosen, jonka hinta oli 10 penniä kappaletta ja joka sekä suomen- että ruotsinkielisenä oli osoitteella Kirjapaino »Sananvalta» saatavissa Kuopiosta.

Tästä huomautti Ylihallitus kiertokirjeellä 5 p. huhtikuuta 1910 kaikkia seminaarien johtajia ja kaupunki- ja maalaiskansakoulujen johtokuntia ja kehoitti heitä hankkimaan niitä kouluihinsa, puheena olevaa vihkosta oppilaille jaettavaksi ja seinätauluja koulujen käytävien tai luokkahuoneiden seinille asetettavaksi, ilmoittaen samalla kyseessä olevan seinätaulun laskettavan niihin havaintovälineihin, joiden hankkimista varten maalaiskouluille annetaan valtioapua.

Toisen samana päivänä päivätyn kiertokirjeen ohella lähetti Ylihallitus kaikille seminaarien, aistiviialiskoulujen ja kansakoulujen johtajille ja johtajattarille sekä kansakoulujen johtokunnille ja tarkastajille kaupungeissa ja maalla huomioon otettavaksi Lääkintöhallituksessa valmistettuja ja kirjeessä 1 p. helmikuuta 1910 Ylihallitukselle toimitettuja

»Ohjeita, mitkä koskevat maan koululaitosten puhtaanapitoa ja ilmanvaihtoa.

1. Koulun huoneet ja koulun pihamaa ovat aina pidettävät mahdollisimman puhtaina.

2. Koulun kulkuoven edessä tulee olla ovimatto tahi muu jalkineiden puhdistuslaite, johon oppilaiden on pyyhittävä jalkansa, ennenkuin menevät kouluhuoneustoon.

3. Kouluhuoneiden ja käytävien lattiat sekä portaat ovat joka päivä puhdistettavat kostealla harjalla tai märällä rievulla. Puhdistuksen voipi myöskin toimittaa lakaisemalla lumella tai kosteilla sahajauhoilla (sekoittamalla samanverran vettä ja sahajauhoja). Ainoastaan huoneissa, joissa lattiat ovat sivellyt tomuasitovalla öljyllä, lakaistaan nämä kuivaltaan erityisesti tähän tarkoitukseen sopivalla harjalla. Koulun pulpetit, penkit ja muut esineet sekä akkunalaudat ovat samoin joka päivä pyyhittävät kostealla rievulla. Puhdistukseen käytettävät harjat ja pyyhkeet ovat joka lakaisun jälkeen huolellisesti huuhdottavat puhtaiksi. Täten puhdistettaessa ja tomua pyyhittäessä pidettäköön kahta tai useampaa akkunaa auki, että raitista ilmaa virtaisi runsaasti kouluhuoneustoon.

4. Kerran kuukaudessa ovat lattiat tarkoin pestävät, jolloin penkit ovat siirrettävät paikoiltaan, jotta niiden alle kerääntynyt tomu voidaan poistaa, sekä uunit, ovet, akkunat (sisäpuolelta), seinälaudoitukset sekä pulpetit ja muut huonekalut pestävät saippualla ja vedellä, sittenkun luokahuoneitten ja käytävien seiniltä on pyyhitty tomu harjalla sekä kaappien ja uunien päälle kokoontunut tomu poistettu. Kesä- ja joululomien aikana ovat seinätkin ja katot, mikäli mahdollista, pestävät.

5. Lattiat ovat pidettävät sileinä sekä öljyttävät tai maalattavat, jollei korkkimattoja tai muuta sellaista käytetä. Tarpeen tullen ovat lattiat uudelleen öljyttävät tai maalattavat. Raot, joihin voi kerääntyä tomua ja likaa, ovat kitattavat tai muuten sopivasti tiivistettävät.

6. Koululapsia älköön käytettävä kouluhuoneustojen puhdistamistyöhön muuten kuin opettajan tai opettajattaren välittömän silmälläpidon alaisina.

7. Välitunneiksi tulee oppilaitten poistua luokkahuoneista, jotka ovat tuuletettavat (mieluummin ristivedon avulla), ellei keskuslämmityksellä toimivaa ilmanvaihtolaitosta ole olemassa. Opetuksen päätyttyä on kouluhuonetta joka päivä tuuletettava vähintään neljännestunti. Sentyhden tulee jokaisen kouluhuoneen akkunoiden olla niin laitettut, että talvisaikanakin vähintään kaksi akkunan puolikasta voidaan avata. Kylmän sään vallitessa suljetaan ikkunat muutamia minutteja aikaisemmin kuin oppilaat tulevat takaisin huoneeseen.

8. Älköön koulun huoneissa yleensä pidettävä kokouksia. Jos koulu-salia on tällaiseen tarkoitukseen käytetty, ovat lattiat ja huonekalut puhdistettavat ja sali tuuletettava.

9. Kunkin lukukauden alussa, ja muutoinkin tarpeen vaatiessa, on huolehdittava siitä, että ilmanvaihtoputket ovat hyvässä kunnossa.

10. Lämpö määrä luokkahuoneessa on oleva 15—18° C.

11. Jokaisessa kouluhuoneessa, eteisessä ja käytävässä tulee olla sylkyastiat, joissa on pidettävä vähän vettä. Jos lattialla olevia sylkyastioita käytetään, tulee niiden olla muodoltaan sellaisia, etteivät helposti kaadu. Ne ovat joka päivä puhdistettavat kuumalla vedellä, jolloinka sisällys on tyhjennettävä likaviemäriin tai, jollei sellaista ole, lika-astioihin tai syrjäiselle paikalle kaivettuun, vähintään metrin syvyiseen, aidattuun kuoppaan. Koululapset älkööt puhdistako sylkyastioita.

12. Kouluhuoneiden lattioille ei saa sylkeä. Tätä koskeva kiello on julkipantava sopiville paikoille kouluhuoneistossa. Sekä opettajien että oppilaiden tulee yskiessään pitää kättä tai mieluummin nenäliinaa suunsa edessä.

13. Sopivalla paikalla kouluhuoneistossa tulee olla käsienvesulaite.

14. Juoma-astioina käytettäköön ainoastaan sileitä metallipikareita, jotka oppilaiden tulee ennen käyttämistään huuhtoa. Jos on erityinen vesisäiliö, tulee siinä olla hana, niin ettei juoma-astiaa tarvitse pistää veteen.

15. Käymälöissä, jotka ovat pidettävät hyvin puhtaina, tulee olla tiiviit säiliöt. Istumalaudat ovat päivittäin kostealla pyyhkeellä puhdistettavat, lattiat joka päivä lakaistavat sekä kerran viikossa pestävät saippualla ja vedellä. Missä tynnyrijärjestelmä on käytännössä, puhdistetaan ja huuhdellaan kuukausisiivousta suoritettaessa myöskin säiliöiden sijat, jolloin mainitut astiat siirretään kokonaan syrjään. Säiliöt ovat tyhjennettävät, ennenkuin tulevat ylen täyteen. Niihin tulee tuon tuostakin panna turvepehkuja ja multaa, ettei niistä pääsisi löyhkää leviämään.

16. Koulun johtokunnan on annettava jonkun jäsenensä, koulun johtajan tai muun sopivan henkilön toimeksi valvoa, että ylläolevia tuulettamista ja puhtaanapitoa koskevia ohjeita noudatetaan.

17. Yksi kappale näitä ohjeita pidettäköön aina julkipantuna näkyvällä paikalla koulussa.»

Jo aikaisemmin 13 p. lokakuuta 1908 oli Ylihallitus lähettänyt kansakouluihin keuhkotaudin levenemistä eri lääneissä esittäviä seinätauluja.

Koululääkä-
rikysymys.

Jo 14 p. joulukuuta 1904 oli Ylihallitus lausunnossaan Lääkintöhallituksen päätirehtöörin ehdotuksesta julistukseksi koululääkärien asettamista varten valtion alkeis- ja tyttökouluihin ynnä valtion kannatusta nauttiviin yhteiskouluihin sekä terveydenhoitoa varten kansakouluissa, mikäli asia koski kansakouluja, pääasiassa yhtynyt mainitussa julistusehdotuksessa esitettyihin näkökohtiin, mutta ilmituonut sen käsityksensä, että kansakoulujen terveyshoidollinen tarkastus, joka oli ehdotettu toimeenpantavaksi ainoastaan kaupunkikansakouluissa, olisi ulotettava myöskin maalaiskansakouluihin siinä määrässä kuin kunnallinen lääkäritoimi maassamme edistyisi.

Sen johdosta että »Skandinaviska Tandläkare-Föreningen» niminen yhdistys oli kehoittanut Ylihallitusta ryhtymään toimeen hammashoidon aikaansaamiseksi kaikissa kouluissa ja kaupunkikoulujen hammasklinikkain perustamiseksi, teki Ylihallitus 30 p. kesäkuuta 1909 alamaisen alistuksen, jossa se m. m. anoi, että sanottu asia armossa määrättäisiin käsiteltäväksi koululääkärikysymyksen yhteydessä ja

että maan kaupunkikunnille myönnettäisiin oikeus niiden todellisten menojen joukkoon, joiden mukaan kaupunkien kansakoulujen ylläpitämiseen suostuntavaroista annettavat apurahat lasketaan, myöskin ottaa todelliset menot kansakoulunoppilasten maksuttomasta hammashoidosta ja sitä tarkoitusta varten perustetuista hammasklinikoista. Jälkimmäisen ehdotuksen suhteen päätti Keisarillinen Senaatti 25 p. tammikuuta 1910, ettei se antanut aihetta mihinkään toimenpiteihin.

1909 vuoden valtiopäivillä Eduskunta anoi, että hallitus ryhtyisi toimeen soveliaan koululääkärijärjestelmän suunnittelemiseksi ja toimittaisi ensi tilassa Eduskunnalle esityksen kansakoululaitokseen liittyvän koululääkäritoiminnan aikaansaamista varten.

Tästä anomuksesta vaaditussa alamaaisessa lausunnossaan Ylihallitus 21 p. toukokuuta 1910 ensin viittasi edellämainittuihin kirjelmiinsä 14 p:ltä joulukuuta 1904 ja 30 p:ltä kesäkuuta 1909 sekä esitti sitten seuraavaa:

»Mitä vielä erityisesti kansakoulunopettaja- ja opettajatarseminaareihin ja niiden harjoituskouluihin tulee, on Ylihallitus sitä mieltä, että niidenkin terveyshoidollinen valvonta ja johto olisi järjestettävä uudelle kannalle, koska se nykyisessä rajoitetussa muodossaan ei läheskään vastaa kaikkia niitä vaatimuksia, jota kouluhygienian kannalta tässä suhteessa saatetaan asettaa.

Näin ollen ja koska koululääkärikysymys toiselta puolen kuitenkin vielä kaipaava seikkaperäistä valmistelua ja sen toimeenpanoa varsinkin maa-
laiskouluihin nähden luonnollisesti kohtaavat suuret vaikeudet, katsoo Ylihallitus asiakseen, samalla kuin Ylihallitus kaikin puolin kannattaa Eduskunnan alamaaisen anomuksen huomioon ottamista, Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi alamaaisimmin alistaa, eikä asian huolellista ja seikkaperäistä valmistelua voitaisi parhaiten saada aikaan siten, että sitä varten asetettaisiin erityinen komitea, johon kuuluisi paitsi puheenjohtajaa kaksi Lääkintöhallituksen ja kaksi Koulutoimen Ylihallituksen esittämää jäsentä.»

Vielä on mainittava, että Ylihallitus siltä vaaditussa alamaaisessa lausunnossa 30 p. joulukuuta 1908, puoltaen useiden maamme voimistelunopettajain tekemää anomusta, on ehdottanut, »että Koulutoimen Ylihallitukseen asetettaisiin koulujen terveysolojen ja voimistelunopetuksen valvomista varten erityinen tarkastaja, jolla mainittua ainetta ja oppilasten terveyshoidollista tilaa koskeissa kysymyksissä olisi puhe- ja äänivalta Ylihallituksessa».

Terveysolojen tarkastaja.

6. Raittiusopetus.

Raittiuden
Ystävien
anomus.

Kesällä 1907 jättivät Raittiuden Ystävät Keisarilliseen Senaattiin anomuksen komitean asettamisesta laatimaan ehdotusta raittiusopetuksen järjestämiseksi kansa- ja oppikouluihin.

Tästä anomuksesta 27 p. seuraavaa syyskuuta antamassaan lausunnossa Ylihallitus, siihen nähden että Eduskunnassakin oli tehty anomuksia raittiusopetuksen järjestämisestä kaikkiin valtion ja kuntain voimassapitämiin oppilaitoksiin, oli sitä mieltä, ettei olisi kiiruhdettava mihinkään toimenpiteihin ryhtymistä, ennenkuin nähtiin, mille kannalle Eduskunta tässä kysymyksessä asettui ja mitä toimenpiteitä se asian edistämiseksi esitti; samalla ehdotti Ylihallitus kuitenkin, että jos tarkoitusta varten komitea asetetaan, sen kokoonpanossa olisi huomioon otettava, että siinä maalaiskansakoulujen opettajisto tulisi edustetuksi.

Eduskunnan
anomus.

Eduskunta anoikin 17 p. lokakuuta 1907, että hallitus järjestäisi kaikkiin valtion ja kuntain voimassapitämiin oppilaitoksiin opetusta alkoholipitoisten juomain vaikutuksesta ja että asianomaisiin kouluasetuksiin otettaisiin määräys siitä. Anomuksensa perusteluissa huomautti Eduskunta, että raittiusopetusta voitaisiin tarkoituksenmukaisesti antaa luonnontiedon ja terveysopin yhteydessä ja että opettajien valmistamisesta raittiusopetusta antamaan olisi tarpeellista huolta pidettävä, jota varten olisi yliopistossa ja seminaareissa annettava opetusta tällä alalla.

Ylihallituksen
lausunto.

Ylihallituksen kansakoulupuolelta annettussa, Eduskunnan anomusta puoltavassa lausunnossa esitettiin 8 p. syyskuuta 1908 seuraavaa:

»Jo puhtaasti pedagogisista syistä on raittiusopetuksen ottaminen kansakoulun opetussuunnitelmaan, joskin mieluummin toisten opetusaineiden, etupäässä terveysopin yhteydessä, pidettävä erittäin suotavana. Opetuksen täytyy, pyrkiessään lähemmäksi oppilaiden kokemuselämää, kiinnittää huomionsa myöskin alkoholipitoisiin juomiin ja niiden vaikutuksiin.

Vielä selvemmäksi käy raittiusopetuksen tärkeys varsinaisen käytännön kannalta katsottuna. Väkijuomat ovat pahimpana esteenä ihmisluvun ja etupäässä oman kansamme kaikenpuoliselle henkiselle ja aineelliselle kehitykselle. Raittiustyö, jonka tarkoituksena on väkijuomain käytännön poistaminen, vaatii tuekseen kaikkien kansalaisten vakauksen näiden juomain vahingollisuudesta, ja tämän vakaumuksen muodostamista voi koulu epäilemättä hyvinkin tehokkaasti edistää juuri raittiusopetuksen avulla, antamalla kasvateilleen tähän kuuluvia tietoja.

Raittiusopetus on kouluissamme tähän saakka ollut pääasiallisesti yksityisen asianharrastuksen varassa. Useimmissa kansakouluissamme käytetään kuitenkin jo luonnontiedossa sellaista oppikirjaa, johon on liitetty myöskin raittiusopetusta käsittävä osa, ja monet nuoremmat kansakoulunopettajatkin ovat seminaariaikansa saaneet ohjausta raittiusopetuksen antamiseen. Mutta asian tärkeys ja kysymyksessä olevan opetuksen yleiseksi saaminen vaatii järjestelyä ja nimenomaisia säädöksiä. Sentähden Ylihallitus pitää erittäin toivottavana, että kansakouluasetusta ja kansakoulun oppiennätyksiä tarkistettaessa, jota toimenpidettä jo kauan on kaivattu, määrättäisiin raittiusopetus pakolliseksi kaikkiin kansakouluihin ja seminaareihin, ja että tämän opetuksen etua myöskin valvottaisiin valtion puolelta opetusvälineiden hankinnassa sekä toimeenpanemalla erityisiä raittiuskursseja aikaisemmin valmistuneita kansakoulunopettajia varten.»

Oppikoulupuolelta pyydettiin aluksi 1 p. syyskuuta 1908, että Ylihallitus saisi tehdä tarkemman ehdotuksen raittiusopetuksen järjestämiseksi sen lausunnon yhteydessä, joka Ylihallituksen tuli jättää v. 1906 asetetun Koulukomitean vähää ennen ilmestyneen mietinnön johdosta. Sitten 20 p. tammikuuta 1909 Ylihallitus kuitenkin uudessa kirjelmässä ehdotti asetettavaksi kolmihenkinen komitean »miettimään ja ehdotuksia tekemään siitä, miten raittiusopetus meidän kouluissamme olisi tarkoituksenmukaisimmin käytäntöön pantava».

Keisarillinen Senaatti oikeuttikin 2 p. seuraavaa helmikuuta Ylihallituksen asettaman komitean, jonka tuli suunnitella toimenpiteitä raittiusopetuksen järjestämiseksi maan kaikkiin oppi- ja kansakouluihin ynnä seminaareihin sekä valmistaa ehdotus tätä opetusta koskeviksi määräyksiksi, ja komiteaan kutsumaan kolme jäsentä, yhden edustamaan lyseitä, toisen tyttökouluja ja kolmannen seminaareja ja kansakouluja ynnä valitsemaan jonkun jäsenistään komitean puheenjohtajaksi.

Komitea.

13 p. samaa helmikuuta valitsi Ylihallitus komitean puheenjohtajaksi v. t. kansakoulujen ylitarkastajan A. Haapasen sekä kutsui sen jäseniksi lyseon lehtorin F. O. Rapolan, tyttökoulun johtajattaren neiti Alma Langhoffin ja seminaarinjohtajattaren neiti Hedvig Sohlbergin. 14 p. seuraavaa huhtikuuta Ylihallitus asianomaisella luvalla kutsui komiteaan erityisesti kansakouluja edustamaan kansakoulunopettaja Eemeli Kunnaan. Komitean sihteerinä toimi professori Mikael Soininen ja Ylihallitukselle osoitettu komitean mietintö valmistui 9 p. kesäkuuta 1909.

Kun komitean mietintö oli saatu käännettyksi ruotsiksi, kehoitti Ylihallitus 5 p. seuraavaa marraskuuta kaikkia seminaarien johtajia, pyydettyään lausuntoa asianomaisilta seminaarien opettajakunnilta, kaupunkien kansakouluntarkastajia, kuultuaan asianomaisten kaupunkikansakoulujen opettajistojen mielipidettä, sekä piiritarkastajia, heidän mahdollisuuden mukaan sopivissa tilaisuuksissa esim. opettajayhdistysten kokouksissa tiedusteltuaan itsekunkin piirin opettajiston mielipidettä mietinnöstä, josta yksi kappale oli lähetetty kuhunkin maalaiskansakouluun, hankkimiensa lausuntojen ohessa Ylihallitukselle lähettämään oman lausuntonsa kyseessäolevasta mietinnöstä viimeistään seuraavan tammikuun kuluessa.

Lopullinen
järjestely.

Lopullisesti käsitteli Ylihallitus asiaa 5 p. huhtikuuta 1910 ja saattoi päätöksensä asianomaisten tietoon kahdessa kiertokirjeessä. Kaikille seminaarien johtajille ja opettajakunnille lähetetty kiertokirje kuului:

»Sittenkuin erityinen komitea on laatinut ehdotuksen raittiusopetuksen järjestämiseksi maan opetuslaitoksiin, on Ylihallitus mainittua ehdotusta käsitellessään katsonut tarpeelliseksi kansakoulunopettaja- ja -opettajatarseminaareihin nähden määrätä:

että paitsi sitä tilapäistä koskettelua, jonka alaiseksi raittiuskysymys eri aineiden opetuksessa saattaa joutua, on kaikissa seminaareissa terveystopin opetukseen sovitettava varsinaisen alkohologian kurssi;

että sen lisäksi on seminaarien neljännelle luokalle vielä järjestettävä erityinen kurssi kouluhygieniassa sekä terveyst- ja raittiusopin opetuksessa sovittamalla se voimistelun ja sen opetusopin yhteyteen; sekä

että sanottujen kurssien oppimäärät ovat merkittävät seminaareille toukokuun 11 päivänä 1866 annetun armollisen ohjesäännön 11 §:n mukaan tehtäviin kolmivuotislukusuunnitelmiin sekä lukuvuosia 1910—1912 varten lisättävät nykyisiin, jo tätä ennen vahvistettuihin suunnitelmiin.

Mitä tulee seminaarien harjotuskouluihin, on terveyst- ja raittiusopetukseen nähden noudatettava, mitä Ylihallitus tänään antamassaan eri kiertokirjeessä on tämän opetuksen järjestämisestä kansakouluissa määrännyt.»

Kaikille kansakoulujen tarkastajille, johtokunnille sekä opettajille ja opettajattarille kaupungeissa ja maalla toimitettiin tämän sisältöinen kiertokirje:

»Sittenkuin erityinen komitea on laatinut ehdotuksen raittiusopetuksen järjestämiseksi maan opetuslaitoksiin, on Ylihallitus mainittua ehdotusta käsitellessään katsonut tarpeelliseksi kansakouluihin nähden määrätä:

että jokaisessa ylemmässä kansakoulussa on annettava kolmannella ja neljännellä vuosiosastolla terveystopin opetuksen yhteydessä järjestel-

mällistä raittiusopetusta, jossa asianmukaisella tavalla selvitetään alkoholipitoisten juomain vaikutus ihmisruumiin eri elimiin ja niiden toimintaan sekä ihmisen henkiseen kykeneväisyyteen ja siveelliseen elämään;

että tämän tarkoituksen saavuttamiseksi luonnontiedon viikkotuntien lukumäärä, joka muutoinkin on ollut liian pieni, on korotettava kahdesta kolmeen, johon korotukseen tarvittava lisäaika. Ylihallituksen mielestä sopivimmasti voidaan ottaa uskonnolta, missä sitä tähän asti on opetettu enemmän kuin 4 tuntia viikossa; sekä

että raittiuden merkitystä sitäpaitsi olisi tilaisuuden ja tarpeen mukaan kosketettava muidenkin aineiden, kuten uskonnon, lukemisen ja historian opetuksessa.

Sen ohessa on Ylihallitus pitänyt suotavana, että terveys- ja raittiusopetus saisi entistä enemmän jalansijaa kansakoulujen jatkokursseissa ja että raittiusasiata niissä käsiteltäisiin yhteiskunnalliseltakin ja taloudelliselta näkökannalta.

Raittiusopetusta edistääkseen on Ylihallitus myöskin päättänyt ottaa seuraavat välineet niiden havaintovälineiden luetteloon, joiden ostamiseen maalaiskansakouluille myönnetään apua yleisistä varoista:

1. Kemiallinen koevälineistö. Hinta puulaatikossa 20 markkaa. Raittiuden Ystävät.

2. Curt Wallis: Alkoholien vaikutus ihmisen sisälmyksiin. 4 värillistä taulua. Hinta 15 markkaa.

3. »Mitä tiede sanoo väkijuomista»-nimiseen teokseen liittyvästä kuvasarjasta taulut 3, 5, 9, 10 ja 11. Hinta 10 markkaa.

4. Edellä mainituista välineistä erittäin kouluja varten yhdistetyn opetusvälinekokoelman. Hinta 35 markkaa.»

Järjestäessään näin antamallaan kiertokirjeillä raittiusopetuksen maan seminaareissa ja kansakouluissa voimassaolevan kansakouluasetuksen perustuksella, oli Ylihallitus sitä mieltä, että raittiusopetuskomitean mietinnössä ehdotetut raittiusopetusta koskevat kansakouluasetuksen lisäykset, jotka olivat paljon tarkempiirteiset kuin muita oppiaineita koskevat asetuksen säännökset, voivat tulla parhaimmin järjestetyiksi ja toteutetuiksi toivotussa mainitun asetuksen yleisessä uusimisessa.

7. Piirustusopetus.

Piirustusopetus on kyseessäolevana aikana voimakkain askelin suuntautunut uusille urille sekä seminaareissa että kansakouluissa.

Piirustusopetuksen järjestämistä käsittelemään 27 p. heinäkuuta 1904 asetetun komitean mietintö valmistui 9 p. kesäkuuta 1907 ja

Komitean
mietintö.

lähetettiin se suomenkielisenä v. 1908 ja ruotsinkielisenä v. 1909 kaikkiin kansakouluihin ja seminaareihin sekä muille asianomaisille.

Mietinnössä esitettiin myöskin käytännöllisiä toimenpiteitä piirustusopetuksen uudistamista varten: Ylihallitukseen olisi asetettava erityinen piirustusopetuksen tarkastaja, kansakouluntarkastajien pätevyysvaatimukseen tulisi kuulua m. m. todistettu piirustusopetuksen taito, seminaarien piirustusopettajia voisi käyttää tilapäisesti kansakoulujen piirustusopetuksen tarkastajina, erityisiä kesäkursseja olisi toimeenpantava kansakoulunopettajien tutustuttamiseksi uusiin opetussuuntiin, yliopistollisten jatkokurssien ohella olisi saatava aikaan erityisiä taiteellisia luento- ja piirustuskursseja, yleisiä piirustusopettajain kokouksia olisi pidettävä ja oppilastöiden näyttelyjä järjestettävä; maalaiskansakouluille olisi myönnettävä avustusta piirustusmallikokoelmain hankkimiseksi, kunnollisten käsi- ja oppikirjain tekijöille myönnettävä palkkioita sekä piirustustunteja lisättävä seminaareissa ja kansakouluissa. Lopuksi lausuttiin se toivomus, että suunnitelma-ehdotus otettaisiin viipymättä koetteeksi käytäntöön maamme seminaareissa ja kansakouluissa ja että Ylihallitus myöhemmin ne lopullisesti tarkistaisi ja määräisi mallisuunnitelmina asianomaisten noudatettavaksi.

Piirustus-
kurssit semi-
naareissa.

Kun Keisarillinen Senaatti vaati mietinnöstä Ylihallituksen lausuntoa, jätti Ylihallitus asian valmistuksen ylitarkastaja G. Lönnbeckille, joka 23 p. maaliskuuta 1909 Ylihallitukselle antamassaan kirjallisessa lausunnossa esitti seuraavaa:

»Se piirustusopetuksen suunta, joka nyt on kysymyksessä, poikkeaa tuntuvasti sillä alalla ennen käytetyistä opetusmenoista ja tavoista, varsinkin koneellisen, viiva viivalta jäljentämisen poistamisella, värien runsaasti käytäntöön ottamisella sekä mielikuvituksen ja itsenäisen havainnon vapaammalla kehittämisellä. Tämä kaikki on periaatteen kannalta tunnustettavaa ja ilahduttavaa edistystä. Mutta kriittisesti katsoen ei voi olla täysin vakuutettu siitä, että kaikki tähän kuuluva, mikä uutuudellaan nyt ehkä viehättää, tulee näyttäytymään kelvolliseksi ja käytännölliseksi varsinkin kansakoulun opetuksessa; eri opettajat menettelevätkin tässä jo eri tavalla. Liian aikaista katson kuitenkin vielä olevan esiintuoda mitään varsinaisia muistutuksia komitean perusteluja taikka metodillisia osoituksia vastaan. Komitea on viimeisenä toivomuksenaan itse lausunut, että sen suunnitelmaehdotus otettaisiin maamme seminaareissa ja kansakouluissa koetteeksi käytäntöön ja että sitte vasta, kun se näin on käynyt »käytännöllisen koettelen kiirastulen läpi», Ylihallitus sen lopullisesti tarkistaisi ja määräisi mallisuunnitelmana asianomaisten noudatettavaksi. Uuden suunnan käytäntöön paneminen on kyllä jo alkanut seminaareissa ja

kansakouluissa, vaan selvää on että sen opetusopillinen järjestäminen mallisuunnitelmaksi saattaa tapahtua vasta jonkun vuoden päästä. Se kysymys, johon asian nykyisellä kannalla on vastattava, on siis tämä: saattaako komitean esitysten ja meillä jo saavutetun kokemuksen nojalla kumminkin päättää sen, että meillä kaikessa tapauksessa on täysi syy panna tämä uusi opetussuunta yleisesti käytäntöön kansakouluissa. Ja tähän kysymykseen täytyy vastauksen epäilemättä olla myöntäväisen. Varmuudella saattaa ainakin seuraavat kohdat, huomioitteni mukaan, merkitä uuden opetuksen ansiopuoliksi:

1:ksi se herättää ja valveilla pitää oppilasten harrastusta suuressa määrin ja aivan silminnähtävästi paremmin kuin mikään muu meillä ennen käytetty piirustusopetuksen tapa;

2:ksi se vie nopeasti oppilaita ilahuttaviin tuloksiin;

3:ksi se vaatii itsenäistä toimintaa kultakin oppilaalta ja soveltuu näistä syistä hyvin kansakouluissa hiljaisenakin työnä; ja

4:ksi sillä on muutamia helposti löytyviä yhtymäkohtia käsityön-opetuksen kanssa.

Sillä edellytyksellä, että ne tämän järjestelmän yksipuolisuudet tai heikot puolet, jotka ehkä käytännön aikana astuvat näkyviin, otetaan huomioon lopullista mallisuunnitelmaa vahvistettaessa, olisi siis nyt lähinnä tarkastettava niitä käytännöllisiä toimenpiteitä, jotka ehdotetaan komitean mietinnön viimeisessä luvussa.

Tämän yhteydessä on kuitenkin ensin mainittava, että tammikuussa 1908 pidetty piiritarkastajain kokous lausui päätöksensä asiassa toivomuksen, »että komitean esittämien piirustuskurssien lukua supistetaan ja että sen sijaan järjestetään ympäri maata kaksiviikkoisia kurseja, joiden osanottajille myöskin annetaan apurahoja» — ja että tänä vuonna on Ylihallitukseen tullut kolme hakemusta, nim. piirustusopettaja E. A. Westerlundin allamainittu hakemus, kansakoulunopettaja J. V. Kallion, joka pyytää saada toimeenpanna 2-viikkoisen piirustus- ja leikkikurssin ja että siihen myönnettäisiin 350 markan suuruinen apuraha, ja kolmas Oulun piirin kansakoulunopettajilta, että Ylihallitus sen piirin opettajia varten järjestäisi piirustuskurssin ja että riittävän suuria apurahoja sitä varten myönnettäisiin.

Liittäen nämä hakemukset ynnä joitakuita muita asian käsittelyssä lisään tulleita kirjoitelmia asiapapereihin, pyydän komitean mietinnön sekä näidenkin hakemusten johdosta tehdä seuraavat ehdotukset.

I. Kesäkurseja kansakoulunopettajia varten.

Näin ehdotetuista kurssista täytyy ensi sijassa tulla kysymykseen komitean ehdottamat, ei ainoastaan sentähden että ne ovat asiantuntijain perusteellisen harkinnan tuloksia, vaan toisestakin syystä. Uuteen piirustusopetuksen suuntaan hyvin perehtyneitten seminaarinopettajain pitämien kurssien täytyy näet käydä sellaisten piirustusopetuskurssien edellä, joita toivotaan saatavan aikaan kansakoulunopettajain avulla eri maaseuduilla. Vasta sitten kun on olemassa joku määrä seminaari-

kurssissa tähän valmistuneita kansakoulunopettajia ja -opettajattaria, saattaa, valitsemalla etevimmät niiden joukosta kurssien johtajiksi ja opettajiksi, panna toimeen eri kansakoulupiireissä kesäkurssija tätä samaa tarkoitusta varten. Tosin on seminaareista viime vuosina jo laskettu opettajia ja opettajattaria, jotka seminaarissa saamansa opetuksen kautta ovat tähän uuteen piirustusopetuksen suuntaan hyvin perehtyneitä, vaan he ovat opettajina vielä liian nuoria ylipäättään soveltuakseen kyseessä olevien kurssien johtajiksi ja opettajiksi.

Ehdotettava olisi siis nyt, että parina, ehkä kolmena kesänä ensi kesästä alkaen pidetään komitean ehdottamaan tapaan eri seminaareissa tämmöisiä kurssija, ja sitte, ehkä jo kesästä v. 1910 alkaen, pannaan vähitellen toimeen eri kansakoulupiireissä samantapaisia kurssija, joiden opettajiksi ja johtajiksi valitaan parhaat seminaarikurssissa valmistuneista. Tällä tavoin luulisi voitavan muutamissa vuosissa saattaa uusi piirustusopetuksen suunta tutuksi kaikille niille nykyisille kansakoulunopettajille, jotka siihen tahtovat tutustua.

Seminaarikurssien järjestämiseen nähden ehdottaisin seuraavaa, joka osaksi poikkeaa komitean ehdotuksesta. Koska on tärkeää, että juuri seminaarin omat piirustusopettajat johtavat näitä kurssija, olisi yhdistetyissä seminaareissa tarjona kaksi, yksinkertaisissa seminaareissa yksi kurssin opettaja. Mutta kaikissa seminaareissa pitäisi näiden seminaarinopettajain, niinkuin komitea on ehdottanutkin, saada kutsua avukseen, oman valinnan mukaan, yksi kansakoulunopettaja tai -opettajatar, jotta siis kurssien opettajina tulisi toimimaan yhdistetyissä seminaareissa kolme ja muissa seminaareissa kaksi henkilöä. Katsoisin tärkeäksi että näin joku — tietysti piirustukseenkin hyvin perehtynyt — kansakoulunopettaja olisi kurssiopettajana mukana, koska hän saattaa alaltaan tuoda kokemuksia, joista kurssien suunnittelulle ja opetukselle olisi hyötyä. Kullekin kurssiopettajalle riittänee kolmiviikkoisesta työstä 400 markkaa palkkioksi — komitea on ehdottanut 500 markkaa —, jos vaan sille näistä seminaarinopettajista, joka kurssija vakinaisesti järjestee ja johtaa ja tärkeimmät käytännölliset toimenpiteet saa osakseen, annetaan tästä ylimääräisestä toimesta 100 markan lisäpalkkio.

Tarkastuksissa tekemieni huomioitten mukaan on ainakin Jyväskylän, Sortavalan ja Tammisaaren seminaareissa piirustusopetus jo useampia vuosia ollut järjestettynä uuden suunnan pohjalle, ja sopivinta olisi muutenkin että piirustuskurssija ensi kesänä järjestettäisiin mainittuihin seminaareihin. Kajaanin seminaarista tulee tässä erikseen puhuttavaksi. Kysyttäessä ovatkin edellämainittujen kolmen seminaarin piirustusopettajat, yllämainituilla edellytyksillä palkkioon ja apuopettajaan nähden, luvanneet pitää piirustuskurssija kansakoulunopettajia varten, Jyväskylässä kesäkuun 27 p:stä heinäkuun 17 p:ään, Sortavalassa heinäkuun 26 p:stä elokuun 14 p:ään ja Tammisaareissa kesäkuun 14 p:stä heinäkuun 3 p:ään. Asianomaisilla johtajilla ei ole, heidän ilmoittaessaan tämän, ollut mitään muistutettavaa näitä aikamääriä vastaan ja voitaneen ne hyväksyä.

Kursseihin saisivat ottaa osaa semmoiset täysin pätevät kansakoulunopettajat ja opettajattaret, joita ei ole heidän seminaariaikanaan opetettu uuden piirustusopetuksen mukaan. Niinkuin komiteakin lienee asiaa ajatellut, olisi korkein lukumäärä opettajia, minkä sopisi kurssiin vastaanottaa, 30 kutakin seminaarin opettajaa kohti, siis Jyväskylään 30 miestä ja 30 naisopettajaa, Sortavalaaan samoin ja Tammisaareen 30 naisopettajaa. Kun kysymyksessä nyt on opetuksen parantaminen aineessa, joka kansakouluissamme on tähän asti ollut hyvin epätyytyttävällä kannalla, tulee valtion tietysti, voidakseen tätä tarkoittaviin kursseihin saada niin paljon osanottajia kuin suinkin mahdollista, antaa jossakin muodossa apuaan niille opettajille, jotka haluaisivat tällä alalla parannella taitoaan. Sopivimmaksi keinoksi on katsottava se, että kaikki kurssilaiset saisivat kolmi- tai neliviikkoisen kurssin aikana seminaarin internaatissa vapaan asunnon ja ruuan, ynnä sen lisäksi ne, joilla on pitempi matka, jonkun kohtalaisen matka-avun, korkeintaan 20 markkaa. Mikäli seminaarin ruokarahat tästä lisämenosta näyttäisivät vuoden loppuun mennessä riittämättömiksi, saisi asianomainen johtaja tavallisessa järjestyksessä siitä hyvissä ajoin ilmoittaa tarpeellista lisärahan saantia varten. Tällainen avustaminen valtion puolelta ei vaatisi nyt kohta mainittavan suurien määrärahojen ja tulien kaikissa tapauksissa helpommaksi valtiolle kuin mikään muu avustus sekä olisi kurssilaisillekin erittäin mukavaa. Niinkuin asianomaiset seminaarien johtajat ovat Ylihallitukselle antamissaan lausunnoissa huomauttaneet, olisi kohtuullista että seminaarien emännöitsijät saisivat näin kesäluvalla karttuvasta lisätyöstä esim. yhden kuukauden eli 50 markan palkkion ja että niinkään palvelusväelle, joka kesäluvun aikana muuten tavallisesti on saanut pitää n. s. vapaaviikkonsa ja jolle nyt karttuisi ylimääräistä siivoamis- y. m. työtä, varattaisiin kutakin seminaaria tai osastoa kohti 50 markkaa palkkioksi.

Edellä ehdotetut kurssit tulisivat kaikki, niinkuin yllä on jo viitattu, kestämaan kolme viikkoa, ja on varsinaista opetusta ja luokkaharjoitusta varten ajateltava noin 5 tuntia päivässä, johon sitte tulisi lisäksi vapaassa luonnossa piirustaminen, retkeilyjä j. n. e. Mutta on näiden kurssien ohella huomio pantava myöskin siihen kaksiviikkoiseen piirustuskurssiin, jonka Kajaanin seminaarin piirustusopettaja Westerlund ehdottaa ja jota varten hän pyytää 350 markan valtioapua. Kun vastaiset kansakoulunopettajain maaseudulla pidettävät kurssit on ajateltu juuri kaksiviikkokoisiksi, katsoisin olevan syytä kokeilla tällaisella yhden opettajan pitämällä ja kaksi viikkoa kestäväällä kurssilla, jotta näihin vastaisiin kursseihin ryhtyessä olisi jotakin kokemusta. Westerlund, joka itse on ollut kansakoulunopettajana, on jo useita vuosia uudemman piirustusopetussuunnan mukaisesti opetustaan Kajaanin seminaarissa järjestänyt ja on minusta tuntunut olevan sekä innokas että taitava piirustusopettaja. Katsoisin siis, että olisi asialle hyödyksi, jos hänkin saisi ensi kesänä, määräämännänsä aikana, toimeen panna ehdottamansa piirustusopetuskurssin korkeintaan 30 opettajalle ja sitä varten saisi pyytämänsä valtioavun. Tällä tavoin voisi se toivomus, jonka Oulun piirin kansakoulunopettajat ovat

edellä mainitussa hakemuksessaan ilmi tuoneet, tulla sekin jossakin määrin nyt jo toteutetuksi. Kun Kajaanin seminaarissa ei ole internaattia ja matkat sinne kurssilaisille tulevat olemaan pitkät, ehdottaisin, että heille myönnettäisiin, riippuen matkan pituudesta, apurahoja 30—60 markkaan. Westerlundin ehdottaman apurahan 30 markkaa arvelen liian pieneksi muille kuin semmoisille, jotka sattuvat asumaan Kajaanin lähimpien vesien tai rautatien lähistössä.

Mitä vihdoin kurssien järjestämiseen vaadittaviin toimenpiteisiin tulee, katsoisin tarkoituksenmukaisimmaksi, että Ylihallitus, sittenkun asiasta on lopullinen päätös saatu, niistä ilmoittaisi sanomalehdissä, mutta että kurssiin pyrkijät saisivat sitte kukin kääntyä sen seminaarin kurssin johtajan puoleen, johon haluavat, ja hän kutsua niitä. Muita yleisiä ohjeita näitä kurseja varten pitäisi Ylihallituksen myöskin antaa, vaan kurssien tarkempi järjestäminen olisi jätettävä kunkin kurssin opettajistolle, ja samoin matka-apurahojen jako y. m. s. Kurssiin osaaottamisesta saisi sitä haluavalle kurssin johtaja antaa todistuksen.

Ylihallituksen tulisi kaikkia näitä kurseja tarkastaa ja sen nojalla tehdä vastaiset ehdotuksensa tässä asiassa.

Edellä esitetyn mukaan jäisi kyllä koko läntinen osa maattamme vielä tulevana kesänä ilman piirustusopetuksen kurssia ja ruotsinkielisten kansakoulujen miesopettajilla ei olisi ensinkään tilaisuutta vielä tänä vuonna päästä uuteen piirustusopetuksen suuntaan tutustumaan. Kustannuksiin katsoen ei kuitenkaan liene mahdollista esittää samana vuonna toimeenpantaviksi useampia kuin nyt ehdotetut kurssit. Sitä paitsi luulisin asialle hyödyksi, jos läntisessä osassa sijaitsevan kolmen seminaarin piirustusopettajille, ennenkuin he piirustuskurseja panevat toimeen, varattaisiin tilaisuutta käymään esim. Jyväskylän seminaarissa nyt pidettäviä kurseja katsomassa, ja että heille sitä varten myönnettäisiin 100 markkan matka-apu kullekin.

Edellä olevan ehdotuksen mukaan tulisivat suoranaiset kustannukset ensi kesänä neljässä seminaarissa toimeen pantavista piirustusopetuksen kurseista tekemään:

8 kurssiopettajalle à 400 markkaa	3,200: —
3 » johtaja- ja järjest. toimesta à 100 markkaa	300: —
1 » (Kajaanissa)	350: —
Emännöitsijöille ja palvelusväelle 5 sem. osastossa à 100 mk.	500: —
Matka-apua kurssilaisille, Jyväskylään, arviolta	600: —
» » » Sortavalaan »	600: —
» » » Tammisaareen »	300: —
» » » Kajaaniin »	1,350: —
» » 3 seminaarin piirustusopettajalle à 100 mk.	300: —
<hr/>	
Yhteensä Smk. 7,500: —	

Jos tähän summaan vielä laskee seminaarien internaateissa menevät lisäkustannukset, jotka voitaneen arvioida 3,000 markaksi, tekisivät valtion

kustannukset ensi kesänä pidettävistä piirustusopetuskurseista yhteensä n. 10,500 markkaa. Komitean ehdotuksen mukaan tulisivat kurssit (kolmessa seminaarissa) maksamaan vuodessa 13,500 markkaa.

II. Käsi- ja oppikirjoja.

Komitea on ajatellut uudenaikaista piirustusopetusta käsittelevään käsi- ja oppikirjojen toimittamisenkin hyvin tärkeäksi keinoksi tämän opetuksen edistämiseksi ja että valtion puolesta sitä varten olisi myönnettävä riittäviä palkkioita.

Tämän johdosta on huomattava, että aluksi juuri komitean mietintö, joka suomenkielisessä asussaan jo on lähetetty kaikille suomenkielisille kansakouluille, ja jonka ruotsalainenkin painos taannoin ilmestyi ja tulee samoin lähetettäväksi kansakouluille, on semmoinen uuteen piirustusopetuksen suuntaan perehdyttävä käsikirja kuin nyt ensi sijassa tarvitaan. Mutta ollakseen kansakoulunopettajille selvä, vaatisi se havainnollisia kuviakin. Semmoisia on Y. Blomstedtin ja A. Kohosen toimittamassa painoksessa 34 taulua ja jos nämäkin lähetettäisiin kaikkiin kansakouluihin, kävisi uudempaan piirustusopetustapaan tutustuminen kansakoulunopettajille paljon helpommaksi. Myötäliitetty kustannusyhtiö Otavan antama kustannusarvio osottaa, että 2,500 suomenkielistä ja 500 ruotsinkielistä kappaletta näistä tauluista tulisi yhteensä maksamaan 3,622 markkaa — siihen myöskin, kuten minulle on ilmoitettu, silloin luettuna kuviin kuuluvat selityslehdet kummallakin kielellä — ja olisi tämäkin rahamäärä sentähden esitettävä myönnettäväksi ja, jos siihen suostutaan, nämä kuvataulut tilattavat ja kansakouluihin lähetettävät.

III. Piirustusmallikokoelmien hankkiminen kansakouluille.

Komitea on ehdottanut, että piirustusmallikokoelmien hankkimista varten maalaiskansakouluille myönnettäisiin valtiovaroista apurahaa samassa määrässä kuin muiden opetusvälineiden ostamiseen. Tätä ehdotusta Ylihallitus kaiketi saattaa puoltaa, kentiesi niinkin lavennettuna, että valtion kannatus koskisi piirustusopetuksen välineitä yleensä. Mitään laskua ei ole olemassa eikä voitane nyt suunnilleenkaan tehdä siitä, kuinka paljon valtion varoja tähän tarpeeseen menisi, vaan jos piirustusvälineistäkin saapi samoin kuin muita opetusvälineitä varten myöntää kansakouluille valtioapua, saataisiin kai lähimmässä tulevaisuudessa joku laskuperuste, josta lähtien voisi vasta laskea vuotuiset menot tähän tarpeeseen.

IV. Ehdotettuja muita toimenpiteitä.

Mitä komitean ehdottamiin muihin toimenpiteisiin tulee, ei Ylihallitus voine ainakaan tätä nykyä tehdä mitään esitystä siihen suuntaan, että erityinen piirustusopetuksen tarkastaja asetettaisiin Ylihallitukseen taikka että piiritarkastajan-virkaan pätevyysvaatimukseksi määrättäisiin piirustusopetuksen taito. Se, mitä näillä ehdotuksilla on tarkoitettu, saavutetaan toistaiseksi Ylihallituksen ohjesäännön 12 §:n 6:n mom:n mainitse-

malla tavalla, johon komiteakin on viitannut. Olisi sentähden, niin pian kuin uusi piirustusopetuksen suunta on tullut yleisemmin käytäntöön maaseudun kansakouluissa, tärkeätä, että joku taikka jotkut seminaarien piirustusopettajat ja samoin jotkut tällä alalla etevämmät kansakoulunopettajat määrättäisiin piirustusopetuksen tilaa kansakouluissa tarkastamaan, josta Ylihallitus erityistä esitystä tekemättä silloin pitänee huolen.

Yliopistollisten jatkokurssien yhteydessä on tietääkseni nyt jo, kuten komitea on toivomuksenaan lausunut, toimeenpantu piirustuskursseja kansakoulunopettajille ja voitaneen tästä toivoa asialle paljon hyvää, kun ottaa lukuun ne verrattain runsaat voimat ja tilaisuudet, joita pääkaupungissa on tällä alalla tarjona. Mitä sitävastoin tulee piirustusopettajain kokouksiin, joita komitea myöskin mainitsee toivomuksenaan, ei liene aihetta semmoisia yksinomaan seminaarien ja muutamien kaupunkien kansakoulujen piirustusopettajia varten panna toimeen, vaan sopinevat ne parhaiten yleisten opettajakokousten ja seminaarinopettajakokousten kehykseen.

Mitä vihdoin tulee piirustustuntien lisäämiseen seminaareissa ja kansakouluissa, on tässä komitean puolelta lausuttu toivomus, joka kyllä olisi tärkeä saada toteutetuksi, varsinkin ottamalla kansakoulujen työjärjestykseen kolmannen viikkotunnin piirustuksessa. Mutta mikäli tämä toivomus oloihin nähden muuten on toteutettavissa, on parannuksen toimeenpaneminen Ylihallituksen ja kansakouluntarkastajien vallassa, eikä sentähden siitäkään ole nyt aihetta tehdä mitään esitystä Keisarilliseen Senaattiin.

Edellä oleviin perusteluihin ja ehdotuksiin viitaten, Ylihallitus siis tahtonee Keisarilliseen Senaattiin vaadittuna lausuntona esittää:

että ensi kesän kuluessa saataisiin panna toimeen Jyväskylän, Sortavalan ja Tammisaaren seminaareissa kolmiviikkoisia kursseja kansakoulunopettajain perehdyttämiseksi uuteen piirustusopetuksen suuntaan;

että näitä kursseja järjestäisivät, johtaisivat ja niissä opetusta antaisivat mainittujen seminaarien piirustuksen opettajat, jotka saisivat avukseen kuhunkin seminaariin kutsua piirustuksen alalla etevän kansakoulunopettajan tahi opettajattaren;

että kummankin yhdistetyn seminaarin kurssiin otettaisiin korkeintaan 30 mies- ja 30 naisopettajaa ja Tammisaaren kurssiin korkeintaan 30 naisopettajaa;

että kurssien opettajat saisivat palkkioksi kukin 400 markkaa ja se näistä opettajista, joka kurssia johtaa ja tärkeimmät käytännölliset toimet saa osakseen, sen lisäksi 100 markkaa;

että kaikki kurssilaiset saisivat näiden seminaarien internaateissa kurssien aikana vapaan asunnon ja ruuan ja ne niistä, joilla on pitempi matka, sitä paitsi matka-avuksi korkeintaan 20 markkaa;

että paitsi näitä kursseja saisi hakemuksensa mukaisesti Kajaanin seminaarin piirustusopettaja panna ensi kesänä toimeen kaksiviikkoisen kurssin, johon niinkään otettaisiin korkeintaan 30 (mies- ja nais-) opettajaa;

että tämän kurssin pitäjälle myönnettäisiin 350 markan palkkio ja kurssilaisille matka-apuja 30—60 markkaan;

että Ylihallitus ilmoittaisi näiden kurssien toimeenpanemisesta, paikasta ja ajasta ja saisi niistä muuten antaa tarpeelliseksi huomattavat yleiset määräykset;

että sitä vastoin kurssien opettajat saisivat itse tarkemmin järjestää kurssejaan, vastaanottaa kurssilaisten ilmoitukset ja niihin vastata, jaella apurahat ja pyydettyessä antaa todistukset kurssiin osanottamisesta;

että näin mainittuja ja edellä lueteltuja pienempiä näiden kurssien kustannuksia varten myönnettäisiin valtiovaroista tällä kertaa yhteensä 7,500 markkaa, jota paitsi seminaarien johtajat saisivat, mikäli seminaarien ruokarahat eivät riitä näin karttuviin menoihin, hyvissä ajoin ennen tämän vuoden loppua tavallisessa järjestyksessä tehdä esityksen lisävarojen myöntämisestä.

Tämän ohella Ylihallitus esittänee:

että Blomstedtin ja Kohosen julkaisemaan piirustuskomitean mietinnön painokseen liitetyt 34 kuvataulua saataisiin selityslehtineen lähettää kaikkiin kansakouluihin ja että tarkoitusta varten myönnettäisiin yleisistä varoista 3,622 markkaa; sekä

että piirustusvälineitten hankkimista varten kansakouluihin apurahaa yleisistä varoista annettaisiin samassa määrässä kuin muiden opetusvälineiden ostamiseen.

Mitä vihdoin tulee piirustuskomitean ehdottamiin muihin käytännöllisiin toimenpiteisiin, Ylihallitus lausunee etteivät ne nykyään aiheuta Ylihallituksen puolelta mitään erityistä esitystä, mutta että Ylihallitus on ottava ne huomioon sitä myöten kuin asianhaarat siihen antavat aiheutta.»

Annettavassa lausunnossaan Ylihallitus pääasiassa yhtyi tohtori Lönnbeckin ehdotuksiin, ja 12 p. toukokuuta 1909 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntyä Ylihallituksen esitykseen piirustuskurssien toimeenpanemisesta Jyväskylän ja Tammisaaren seminaareissa seuraavana kesänä, mutta hylkäsi Ylihallituksen esityksensä manlaisten kurssien toimeenpanemisesta Sortavalan ja Kajaanin seminaareissa. Samalla myönnettiin mainittujen kuvataulujen hankkimista varten kaikkiin kansakouluihin 3,622 markkaa.

Koska näihin kursseihin pyrki osanottajia paljon enemmän kuin saatettiin vastaanottaa ja harrastus päästä uutta piirustusopetustapaa tuntemaan ja itse harjoittamaan oli kansakoulun opettajistossa hy-

vin suuri sekä siihenkin nähden, että edellisistä kursseista saavutetut kokemukset olivat varsin suotuisat, teki Ylihallitus 25 p. helmikuuta 1910 alistuksen pääasiassa samansuuntaisten piirustuskurssien toimeenpanemisesta seuraavana kesänä Sortavalan ja Uudenkaarlepyyn seminaareissa ja suostui Keisarillinen Senaatti 14 p. seuraavaa huhtikuuta Ylihallituksen esitykseen.

Myöskin kesällä 1911 on samanlaiset kurssit pidetty Jyväskylän ja Tammisaaren seminaareissa.

Muita toimenpiteitä.

Muillakin toimenpiteillä on sekä viranomaisten että asianharrastajien puolelta koetettu tutustuttaa kansakoulunopettajia uuteen piirustusopetukseen: niissä luentokursseissa, joita eri vuosina on eri seminaareissa järjestetty kuuntelumatkalla olevia kansakoulunopettajia varten (vrt. siv. 71), on tavallisesti esitetty ja harjoitettu piirustusta, useimmissa leikki- ja voimistelukurssseissa on piirustus ollut lisäaineena ja neljännen toista yleisen kansakoulukokouksen yhteyteen Helsingissä 1908 oli järjestetty kansakoulunoppilaiden piirustustöiden näyttely.

Osanotto piirustuskongressiin.

Maan piirustusopettajien valitseman komitean aloitteesta Ylihallitus 6 p. maaliskuuta 1908 esitti, että piirustuksen opettajille hankittaisiin tilaisuus ottaa osaa kolmanteen kansainväliseen kongressiin piirustusopetuksen edistämiseksi Lontoossa 3—8 p. seuraavaa elokuuta ja että sitä varten myönnettäisiin yleisistä varoista: 2,000 markkaa oppilastöiden näyttelyn järjestelyä sekä piirustus- ja käsityö-opetuksen nykyistä tilaa esittävän kirjusen toimittamista varten, 3,000 markkaa kuudeksi matkastipendiksi ja 300 markkaa Ylihallituksen edustajan palkkioksi.

Keisarillinen Senaatti myönsi 15 p. huhtikuuta 1908 tähän tarkoitukseen ainoastaan 1,500 markkaa kolmeksi matkastipendiksi ja jakoi Ylihallitus 20 p. seuraavaa toukokuuta seminaarien piirustusopettajastipendin lehtori Yrjö Blomstedtille ja kansakoulunopettajastipendin opettaja A. Kohoselle, jotka sittemmin ottivatkin osaa kongressiin.

8. Puutarha-asia.

Puutarhako-
mitea.

Syksyllä 1905 kääntyi Helsingin piirin vasta nimitetty kansakouluntarkastaja K. A. O. Relander, silloin toimessa olevan puutarhanhoito-opetuksen uudelleen järjestämistä varten asetetun komi-

tean puheenjohtaja, Ylihallituksen puoleen, huomauttaen kuinka hänen tekemiensä havaintojen mukaan kansakoulujen puutarhojen järjestämiseksi ja aikaansaamiseksi mainitussa piirissä ei oltu tehty juuri mitään ja kuinka puutarha-asia sen johdosta oli niin huonolla kannalla, että oppilaspuutarhaa ei ollut yhdessäkään kansakoulussa eikä opettajan puutarhaakaan kaikissa. Kun syynä tähän ei ollut yksin puuttuva harrastus, vaan useinkin puuttuva tieto, miten puutarha olisi järjestettävä, suunniteltava ja kuntoon pantava, ehdotti tarkastaja Relander, että aluksi väliaikaisesti palkattaisiin joku kykenevä puutarhuri jo sinä syksynä mittaamaan ja kartoittamaan joidenkuiden kansakoulujen maa-alueita ja sitten talven kuluessa valmistamaan tarpeelliset piirustukset ja selitykset, joiden mukaan, sittenkuin ne olisi tarkastettu, mikä ehkä voisi tapahtua yllämainitussa komiteassa, koulupuutarhat keväällä voitaisiin panna kuntoon.

Keisarilliseen Senaattiin 27 p. lokakuuta 1905 tämän johdosta tekemässään alistuksessa Ylihallitus piti erittäin suotavana, että niin pian kuin mahdollista edes jotakin saataisiin toimeen kansakoulujen puutarha-asian edistämiseksi, ja esitti, että mainittua tarkoitusta varten annettaisiin yleisistä varoista 500 markkaa.

Tämän esityksen mukaisesti myönsikin Keisarillinen Senaatti 6 p. seuraavaa joulukuuta anotut 500 markkaa puutarhurin palkkaamiseksi, jonka tulisi ryhtyä alustaviin toimenpiteihin puutarhojen perustamiseksi kansakoulujen maa-alueille.

Edellämainittu komitea käsitteli mietinnössään, joka ilmestyi painosta 1906, myöskin seminaareissa ja kansakouluissa annettavaa puutarhanhoito-opetusta ja näki tarpeelliseksi tähän nähden ehdottaa m. m. seuraavaa:

»1. Kansakoulunopettajia olisi innostutettava puutarhanhoitoon, antamalla heille tilaisuutta perehtymään sen monipuoliseen hyötyyn ja taloudelliseen merkitykseen.

Sitä varten olisi puutarhanhoito-opetus seminaareissa järjestettävä ajan vaatimuksia tyydyttävälle kannalle, sivistyneen ammatti-opettajan ja ajanmukaisten puutarhalaitosten avulla. Toimessa oleville kansakoulunopettajille olisi järjestettävä jonkinlaisia jatkokursseja puutarhanhoidossa ylemmän puutarhakoulun ja seminaarin yhteydessä.

2. Jokaisessa kansakoulussa tulisi löytyä päitse opettajan palkkaamaa ja tonttimaata myös varsinainen koulupuutarha.

3. Tarkoitustaan vastaavien mallipuutarhojen aikaansaamista varten olisi asetettava erityinen kansakoulunpuutarhurin virka.»

Puutarhan-
hoidon neu-
voja.

18 p. huhtikuuta 1906 teki Ylihallitus seuraavan, kansakoulu-
jen puutarha-asian edistämistä tarkoittavan alistuksen:

»Kysymys kansakoulujen puutarhoista on jo pitemmän aikaa ollut asianomaisissa piireissä vireillä. Siitä on keskusteltu ja neuvoteltu monenlaisissa kokouksissa, myöskin yleisissä kansakoulukokouksissa. Ylihallitus on kiertokirjeellä Toukokuun 25 p:ltä 1904 piiritarkastajain kautta kehoittanut kansakoulujen johtokuntia ja opettajia ryhtymään toimiin puutarhojen perustamiseksi ja koulujen ympäristöjen kaunistamiseksi istutuksilla. Edelleen Ylihallitus on kiertokirjeellä 31 p:ltä Toukokuuta 1905 käsenyt piiritarkastajia ilmoittamaan, mihin kansakouluihin on laitettu a) varsinainen koulupuutarha oppilaita varten ja b) puutarha opettajaa varten sekä missä kouluissa on tonttimaalla istutettuja puita ja pensaita tahi itsestään kasvavaa puistoa.

Kun näistä piiritarkastajain selonteosta kävi selville, että maassamme on tähän asti saatu verrattain vähän aikaan koulupuutarhojen hyväksi, kääntyi Ylihallitus vielä »Puutarhaopetuksen järjestämiseksi asetetun komitean» puheenjohtajan, piiritarkastajan, tohtori K. A. O. Relanderin puoleen, pyytäen tietoa mainitun komitean mietinnöstä, mikäli se koskee puutarhaopetusta seminaareissa ja kansakouluissa. Saatuaan tämän ynnä piiritarkastaja Relanderin oman, mietintöä täydentävän ehdotuksen, on Ylihallitus jälleen ottanut asian käsiteltäväkseen ja tullut siihen päätökseen, että tätä nykyä olisi ensimmäinen ja tärkein tehtävä varsinaisten koulupuutarhurien palkkaaminen. Ylihallitus on puolestaan ajatellut, että koulupuutarhain selvää ja tarkoituksenmukaista järjestämistä varten olisi saatava sivistynyt ja toimeensa täysin perehtynyt henkilö ylipuutarhuriksi ja tälle kaksi apulaista.

Edellisen nojalla rohkenee Ylihallitus alamaisuudessa Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne ehdottaa, että vuoden 1907 alusta laskien maa-laiskansakouluja varten asetettaisiin yksi ylipuutarhuri, jolle palkkioksi määrättäisiin 3,600 markkaa vuodessa ja oikeus virka-asioissa tehdyistä matkoista saada korvaus voimassa olevan matkustussäännön VII:n luokan mukaan;

että hänelle määrättäisiin kaksi apulaista, joilla kummallakin olisi 1,800 markan vuosipalkkio sekä matkakulujen korvaus X:n luokan mukaan; sekä

että, kun jo ensitulevan Toukokuun alusta voitaisiin asia panna alulle, sitä varten myönnettäisiin Ylihallituksen käytettäväksi tänä vuonna 4,800 markkaa.

Koska mainitunlaisilla virkailijoilla tulee olemaan virka-asioissa sängen paljon kirjeenvaihtoa, saa Ylihallitus myös alamaisuudessa ehdottaa, että heille myönnettäisiin vapaakirjeoikeus.»

Vastaukseksi tähän alistukseen ilmoitti Keisarillinen Senaatti 6 p. elokuuta 1909, että Keisarillinen Majesteetti oli 23 p. edellistä heinäkuuta suvainnut armossa myöntää:

»1. Ylihallitukseen toistaiseksi asetettavan maalaiskansakouluja varten tarkoitetun puutarhaopetuksen neuvojan palkkaamiseksi Suomen valtiovaroja neljätuhatta (4,000) markkaa vuodessa, lukien 1 p:stä tammi-kuuta 1910, oikeuttamalla mainitun virkamiehen saamaan virkamatkoista, joita hän Ylihallituksen määräyksestä tekee, korvausta voimassa olevan matkustussäännön seitsemännen luokan mukaan, sekä

2. Työkalujen hankkimista varten ja muiden siitä syntyvien menojen korvaamiseksi Ylihallituksen käytettäväksi kerta kaikkiaan kaksituhatta (2,000) markkaa.»

Julistaessaan tämän uuden viran 2 p. syyskuuta 1909 haettavaksi, Ylihallitus samalla määräsi, että hakijain riittävän yleissivistyksen ohella tuli osoittaa omistavansa myöskin korkeampaa ammattitaitoa, jota paitsi heidän oli hakemuksiinsa liitettävä todistukset molempain kotimaisten kielten taidosta.

Virkaa hoitamaan toistaiseksi ja korkeintaan kahdeksi vuodeksi määrättiin 10 p. seuraavaa joulukuuta kansakoulunopettaja August Vikstén, jonka työskentelyn tällä hänen lempialallaan kuolema keskeytti jo 11 p. elokuuta 1910. Sittemmin on Ylihallitus 27 p. seuraavaa syyskuuta määrännyt samaten toistaiseksi ja korkeintaan kahdeksi vuodeksi virkaa hoitamaan seminaarin puutarhurin Kalle Kalervon, joka käytyään keväällä 1911 Keisarillisen Senaatin myöntämällä matkarahalla tutkimassa puutarhanhoitoa ja sen opetusta ulkomailla on ryhtynyt toimimaan kansakoulujen puutarha-asian hyväksi.

Aikaisemmin on puutarhuri Kalervo, joka Keisarillisen Senaatin 8. p. toukokuuta 1906 myöntämällä matkastipendillä teki opintomatkan Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan tutustuakseen siellä sekä koulu-puutarhan hoitoon että puutarhaviljelyksen opetukseen seminaareissa, koettanut tutustuttaa ja innostuttaa kansakoulunopettajia puutarhaviljelykseen järjestämällä heitä varten kesäisin puutarhakursseja valtion avustuksella. Mainitsematta ennen v. 1905 pidettyjä kursseja on hän toimeenpannut niitä: v. 1906 neliviikkoiset Kajaanin seminaarissa (valtioapu 550 markkaa, myönnetty 10/3 1906), v. 1907 kuukauden kestävät Kajaanin seminaarissa (valtioapu 550 markkaa 30/4 1907; niiden yhteydessä pidettäviä leikkikursseja varten myönnettiin samalla 250 markkaa), v. 1909 neliviikkoiset Jyväskylän seminaarissa (valtioapu 500 markkaa 24/4 1909) ja v. 1910 neliviikkoiset Jyväskylän seminaarissa (valtioapu 500 markkaa 21/4 1910). Kurssien työohjelman on vahvistanut Ylihallitus, jolle myöskin on toimitettu seikka-peräinen kertomus kursseista.

Puutarha-
kurssit.

9. Kansakoulunopettajien yliopistolliset jatkokurssit.

Kurssien
synty ja jär-
jestely.

Kahdestoista yleinen kansakoulukokous Kuopiossa v. 1902 oli yksimielisesti päättänyt asettaa komitean, johon olisi valittava myöskin yliopiston opettajia, tekemään seikkaperäisen suunnitelman kansakoulunopettajien opintojen järjestämiseksi yliopistossa ja esittämään asian joko seuraavalle säätykokoukselle tahi hallitukselle. Komitean jäseniksi oli valittu professorit F. W. Gustafsson, E. G. Palmén ja E. N. Setälä, seminaarinjohtaja M. Johnsson sekä kansakoulunopettajat A. Kohonen, T. Hänninen ja Olga Karlstedt.

Tämän komitean kehoituksesta jättivät professorit E. N. Setälä ja E. G. Palmén v. 1904 pappissäädyille anomuksen, »että Valtiosäädyt määräisivät kansakoulujen menoarviossa 30,000 markkaa vuosittain ensi varainhoitokautena käytettäväksi kansakoulunopettajain yliopistossa suoritettavia jatko-opintoja varten». Vasta seuraavilla valtiopäivillä tuli asia ratkaistuksi ja 22 p. toukokuuta 1906 myönsivät Valtiosäädyt »kansakoulunopettajia ja -opettajattaria varten tarkeitettujen jatkokurssien järjestämiseksi yliopistoon 30,000 markkaa maksettavaksi v. 1907».

Kurssien järjestely jätettiin Valtiosäätyjen lausuman toivomuksen mukaan toimikunnalle, johon yliopiston konsistorin oli valittava kaksi ja Koulutoimen Ylihallituksen yksi jäsen. Toimikuntaan, jota myöhemmin on ruvettu nimittämään johtokunnaksi, valitsi konsistori professorit Wald. Ruinin ja E. N. Setälän sekä Ylihallitus ensiksi ylitirehtööri Y. K. Yrjö-Koskisen ja sittemmin, tämän siirryttyä v. 1908 Keisarillisen Senaatin jäseneksi, Professori Mikael Soinisen. 25 p. huhtikuuta 1907 nimitettiin seminaarinjohtaja Mikael Soininen kasvatustopin ylimääräiseksi professoriksi ja pidettiin tässä nimityksessä silmällä erityisesti näiden kurssien johtajatoimi.

Johtokunta on vuosittain julistanut apurahat haettaviksi ja Ylihallitus on kehoittanut asianomaisia kansakouluntarkastajia ottamaan vastaan apurahain hakemukset ja lähettämään ne oman lausuntonsa ohessa johtokunnalle.

Sl. 1907.

Apuraha-anomuksia saapui syksyllä 1907 pidettäviä kurseja varten 384, mutta johtokunta saattoi myöntää ainoastaan 45:lle hakijalle 400 markan suuruisen apurahan. Kurssit kestivät 14 p:stä syyskuuta 14 p:ään joulukuuta ja paitsi 44 stipendiaattia otti niihin osaa osittain omin varoin osittain jossain määrin kunnan tai koulupiirin kustannuksella 44 kansakoulunopettajaa, joten kurssilaisten luku nousi 88:aan.

Opetusta oli kursseihin järjestetty 16:ssa eri aineessa. Paitsi luentojen kuulemista tarjottiin monessa aineessa tilaisuutta tutkimusharjoituksiin, jotka tapahtuivat osittain seminaariharjoitusten muodossa, osittain havaintojen ja kokeiden, osittain taas ainekirjoitusten muodossa. Osa näitä tutkimuskokeita on asianomaisten luennoitsijain toimesta julkaistu.

Kurssien aikana pantiin alku käsikirjastoon kurssilaisia varten ja oli tämä sijoitettu kurssilaisten seurustelu- ja lukusaliin, jossa myös oli esillä valikoima aikakauskirjoja.

Vuodeksi 1908 myönsi Eduskunta puheenaolevien kurssien avustukseksi 35,000 markkaa, määräten että paitsi kansakoulunopettajille myöskin seminaarien harjoituskoulujen opettajille oli tarjottava tilaisuus opintorahojen saamiseen.

Lv.
1908—1909.

Kun apurahat keväällä 1908 julistettiin haettavaksi, määrättiin niiden suuruus 300 markaksi perheettömälle ja 450 markaksi perheelliselle opettajalle, perheellisyys arvosteltuna samojen perusteiden mukaan kuin valtion palkkausavun maksamisessa. Samalla ilmoitettiin, että kurssit oli aijottu jatkuviksi myöskin kevätlukukaudella, jos Eduskunta myöntäisi kokovuotisiin kursseihin riittävät varat.

Apurahojen hakijoita ilmestyi 243 ja opintorahoja jaettiin 56:lle. Kurssit kestivät syyslukukaudella 14 p:stä syyskuuta 14:ään joulukuuta, varsinaisia osanottajia oli 114 ja opintojen harjoitus oli järjestetty pääasiassa samaan suuntaan kuin aikaisemmin.

Vuodeksi 1909 korotti Eduskunta puolestaan kurssien määrärahan 60,000 markaksi, mutta kun valtion menosääntö ei tullut edes kevätlukukauden kuluessa asianomaisesti vahvistetuksi, niin oli kurssien jatkaminen silloin mahdollinen ainoastaan sen kautta, että Keisarillinen Senaatti etukäteen suoritti sitä varten tarpeelliset varat eli 28,000 markkaa. Mitään uutta opintorahojen jakoa ei tapahtunut, vaan nauttivat niitä edelleen yleensä samat henkilöt kuin syyslukukaudella; osanottajia oli 95.

Eduskunnan päätöksen mukaan tulivat v:sta 1909 oikeutetuiksi näitä apurahoja hakemaan myöskin kansakoulunopettajan-virkaan pätevät kansanopistojen opettajat. Apurahan suuruus määrättiin 100 mk:ksi perheettömälle ja 150:ksi perheelliselle opettajalle kuukautta kohti. Hakemuksia saapui 237 ja apuraha myönnettiin 58:lle. Kun sitten vuoden määrärahat lopullisesti vahvistettiin 45,000 markaksi ja syyslukukautta varten oli näin ollen enää jäljellä vain 17,000 markkaa, niin saattoivat kurssit kestää vain 19 p:stä lokakuuta 8 p:ään joulukuuta; osanottajia oli 93.

Lv.
1909—1910.

Ei kevätlukukaudella 1910 myöskään vielä ollut käytettävänä Eduskunnan myöntämää määrärahaa, 60,000 mk., mutta kurssit voitiin kuitenkin alottaa säännölliseen aikaan, 24 p. tammikuuta, kun Keisarillinen Senaatti oli tähän tarkoitukseen määrännyt etukäteen maksettavaksi 30,000 markkaa. Osanottajia oli 90 ja päätettiin kurssit 29 p. huhtikuuta.

Kaikki edellä luetellut yliopistolliset jatkokurssit ovat olleet suomenkielisiä, samaten vielä seuraavanakin lukuvuonna. Ruotsinkielisiä opettajia varten järjestettiin samallaiset jatkokurssit lv. 1911—1912.

10. Oppikirjat.

- Uusia kansakoulun oppi- ja lukukirjoja.
- Kansakouluasetuksen 12 §:n 5:n kohdan mukaan ovat uudet oppikirjat Ylihallituksen hyväksyttävät, ennenkuin niiden käyttäminen opetuksessa on sallittu. Seuraavassa esitetään luettelo niistä uusista oppi- ja lukukirjoista, jotka Ylihallitus puheenaolevana aikana on kansakoulussa käytettäväksi hyväksynyt, sekä niiden hyväksymispäivät.
- a) Uskon-
nossa.
- Ingman, Lauri, Raamatun historia kansakouluja varten, 2 p. toukokuuta 1906.
- Päivänsalo, B. H., Raamattua lapsille. Kansakouluja varten. 16 p. lokakuuta 1906.
- Päivänsalo, B. H., Ur Bibeln för barn. Till folkundervisningens tjänst, 26 p. toukokuuta 1908.
- b) Lukemi-
sessa.
- Hildén, Konr., Noponen, A., Relander, O. ja Tamminen, Em., Valistuksen lukukirja kansakouluja varten. Ylemmän kansakoulun ensimmäistä ja toista lukuvuotta varten, 15 p. elokuuta 1906.
- Samat, Valistuksen isänmaallinen lukukirja. Ylemmän kansakoulun kolmatta ja neljättä lukuvuotta varten, 12 p. kesäkuuta 1907.
- Niemi, Herm., Lukukirja kansanlasten alkuopetuksen tarpeeksi, 14 p. elokuuta 1907.
- v. Nandelstadt, Bertha, ja Frelander, Irene, Småbarnens läsebok (hyväksytty alempia kansakouluja varten), 2 p. lokakuuta 1908.
- Manninen, O., Vänrikki Stoolin tarinain suomennos, 15 p. maaliskuuta 1910.
- c) Kieliopis-
sa ja kirjalli-
sissa harjoi-
tuksissa.
- Ponkala, E. W., Asioimiskirjoituksen opas, 15 p. elokuuta 1906.
- Raitio, K., Hiljaisia kieliharjoituksia I. I ja II osaston harjoitukset, 26 p. marraskuuta 1909.

- Raitio, K., Hiljaisia kieliharjoituksia II. III ja IV osaston harjoitukset, 26 p. marraskuuta 1909.
- Kanninen, A., Äidinkielen opas. Opetusohjeita ja harjoituksia kansakouluja varten, 12 p. huhtikuuta 1910.
- West, Eliel, Finlands historia. Läro- och läsebok för folkskolor, 4 p. d) Historiassa. syyskuuta 1906.
- Wichmann, V. K. E., Folkskolans geografi och kartbok, 27 p. heinä- e) Maantiedossa. kuuta 1907.
- Aro, J. E., Kansakoulun maantieto, 1 p. syyskuuta 1908.
- Rosberg, J. E., Kansakoulun kotiseutuoppi ja maantieto, 5 p. huhtikuuta 1910.
- Rosberg, J. E., Ohjeita maantiedon opettajille maalaiskansakouluissa, 15 p. kesäkuuta 1910.
- Relander, K. A. O., Puutarhakirja kansakouluja varten, 6 p. huhti- f) Luonnontiedossa. kuuta 1906.
- Kivirikko, K. E., Luonnontieto kansakouluja varten, 11 p. kesäkuuta 1906.
- Alho, A. ja Junttila, Fr., Kansakoulun laskuoppi, 5 p. syyskuuta 1905. g) Laskennossa.
- Ponkala, E. W., Laskennon harjoituskirja. Kansakouluja varten, 18 p. helmikuuta 1910.
- Alho, A. ja Jussila, J., Kansakoulun mittausoppi, 31 p. elokuuta 1910. h) Mittausopissa. Tekijäpalkkiot.
- »Määrärahaista kansakoulukokouksia varten ja palkinnoiksi oppikirjoista y. m.» on Ylihallitus anomusten johdosta myöntänyt palkkioita sellaisista pedagogisista kirjoista, joiden on katsottu sopivan seminaarin oppikirjoiksi tai oppaiksi kansakoulunopettajille heidän opetustyössään. Tälläisiä tekijäpalkkioita ovat saaneet:
- Seminaarinjohtajatar Hedvig Sohlberg 19 p. huhtikuuta 1905 ruotsiksi kääntämästään kirjasta »Metodisk Handledning för undervisningen i kvinnligt handarbete för folkskolorna, utarbetad af Ch. Lydecken» 300 markkaa;
- Dosentti, lääket. toht. Max Oker-Blom 31 p. toukokuuta 1905 seminaareja varten toimittamastaan Terveysopin oppikirjasta 400 markkaa;
- Seminaarinlehtori V. K. E. Wichmann 16 p. tammikuuta 1906 kirjasta »Gamla Tidens historia» 400 markkaa;
- Harjoituskoulun yliopettaja Herman Niemi 2 p. maaliskuuta 1906 »Kirjoitustaidon opas kansakoulussa» nimisestä teoksesta 1,000 markkaa;
- Kansakoulunopettajat J. Laitinen ja J. B. Airaksinen 30 p. maaliskuuta 1906 »Asioimiskirjoituksen oppaasta» 200 markkaa;

- Kansakouluntarkastaja, tohtori K. A. O. Relander 6 p. huhtikuuta 1906 »Puutarhakirjasta kansakouluja varten» 300 markkaa;
- Seminaarinlehtori L. Kiljander 15 p. elokuuta 1906 »Eläinopista seminaareja ja tyttökouluja varten» 400 markkaa;
- Yliopettaja, teol. tohtori Paavo Virkkunen 1 p. toukokuuta 1907 »Kasvatusopin luonnoksesta» 400 markkaa;
- Kansakoulunopettajat M. Thors ja Algot Jansson 24 p. syyskuuta 1907 kirjasta »Svensk ordlista för rättskrivning» 200 markkaa;
- Teol. kand. Kaarlo K. Sarlin 24 p. maaliskuuta 1908 »Uskonnon opetuksen ohjeista» 200 markkaa;
- Seminaarinlehtori P. J. Hannikainen 23 p. huhtikuuta 1908 kuusi vihkoa sisältävästä »Sirkkunen» nimisestä laulukokoelmasta 400 markkaa;
- Harjoituskoulunopettaja Frans Junttila 30 p. toukokuuta 1908 »Oppaasta neliosastoisen kansakoulun opettajille» 300 markkaa;
- Opettajatar Elin Keravuori 16 p. tammikuuta 1909 »Pieni käsitöiden opas naisille» nimisen käsityönoppikirjan uudesta painoksesta 250 markkaa;
- Veistonopettaja Fridolf A. Salola 23 p. helmikuuta 1909 »Kasvatusopillisesta Veisto-opista» 600 markkaa. (Mainitun oppikirjan kustantamiseksi myönsi Keisarillinen Senaatti 30 p. joulukuuta 1909 Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti »Kansanopettajain osakeyhtiö Valistukselle» 2,000 markan valtioavun, ehdolla että yhtiön tuli pitää kirjan jäljellä olevaa painosta kaupan 2 markan 50 pennin hinnasta nidotulta ja 3 markasta 50 pennistä sidotulta kappaleelta);
- Seminaarinlehtori Aksel Rainio 31 p. maaliskuuta 1909 »Ohjeista kristinopin opettamiseen kansakoulussa» 100 markkaa;
- Teol. tohtori Paavo Virkkunen 10 p. syyskuuta 1909 »Kristinuskon opetusopista» 300 markkaa;
- Seminaarinjohtaja K. Raitio 28 p. tammikuuta 1910 »Kielioppi kansakoulussa» ja »Kieliopin käsikirja» nimisistä teoksista 300 markkaa;
- Kansakouluntarkastaja, tohtori Ahti Konrad Ottelin 14 p. lokakuuta 1910 kirjoista »Lärobok i pedagogikens historia» ja »Kasvatusopin historia» 1,000 markkaa; ja
- Kauppakoulunjohtaja, ent. seminaarinlehtori N. Ojala 4 p. marraskuuta 1910 »Seminaarin laskuopista» 300 markkaa.

11. Yleiset kansakoulukokoukset.

Kansakouluasetuksessa joka kolmas vuosi pidettäväksi määrättyjä yleisiä kansakoulukokouksia on puheenaolevana aikana pidetty ainoastaan yksi, neljästoista yleinen Suomen kansakoulukokous Helsingissä 11—13 p:nä kesäkuuta 1908.

Aikaisemmat kokoukset olivat olleet kaksikielisiä, mutta kun niissä tarpeellinen tulkitseminen oli havaittu haitalliseksi kokousten kululle, niin järjesti Ylihallitus Helsingin kokouksen siten, että se kaikkiin keskusteluihin ja puheisiin nähden jakautui kielen mukaan kahteen osastoon, joilla kummallakin oli eri puheenjohtajansa ja sihteerinsä ja jotka kumpikin, yhteisen ohjelman pohjalla, toimivat itsenäisesti.

Suomalaisessa kokouksessa, jonka täysi-istunnot pidettiin Yliopiston juhlasalissa, toimi puheenjohtajana ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna ja sihteerinä kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa A. Haapanen.

Ruotsalaista kokousta johti Nikolainkadun kansakoulussa ylitarkastaja, tohtori G. Lönnbeck ja sen sihteerinä oli kansakouluntarkastaja, tohtori A. K. Ottelin.

Kokouksen yhteyteen oli Säätytalolle järjestetty näytteille piirustusopetuksen uutta suuntaa kuvaava kokoelma muutamien kansakoulujen ja seminaarien harjoituskoulujen piirustuksia.

Kummankin osaston keskustelut on julkaistu.

12. Suostuntameno säännöt kansa-

	1906				1907			
	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.
1. Apumaksu kaupunkien kansakoululaitoksille	740,000	754,000	784,000	784,000	775,000	804,000	864,000	864,000
2. Apumaksu maalaiskansakoulujen varsinaisen opettajiston palkkaamiseen	2,260,000	2,260,000	2,260,000	2,260,000	2,410,000	2,410,000	2,410,000	2,410,000
3. Apumaksu opettajain ja opettajattarten palkkaamiseen mies- ja naiskäsistöiden opetuksen varten	112,500	115,000	115,000	115,000	123,750	127,500	127,500	127,500
4. Määräraha palkkorotuksiin maalaiskansakoulujen varsinaiselle opettajistolle	520,000	520,000	520,000	520,000	560,000	560,000	560,000	560,000
5. Määräraha maalaiskansakoulujen varsinaisen opettajiston eläkkeiksi	139,500	86,000	86,000	86,000	159,000	106,000	106,000	106,000
6. Apumaksu kaupunkien kansakoulujen opettajiston eläkkeiksi ..	37,300	37,300	37,300	37,300	38,550	38,550	38,550	38,550
7. Määräraha sairaiden kansakoulunopettajain ja -opettajattarten avustamiseen	35,000	45,000	55,000	55,000	35,000	45,000	55,000	55,000
8. Apumaksu kansakoulutalojen ja käsityöhuoneustojen rakentamiseen	150,000	150,000	150,000	150,000	150,000	150,000	150,000	150,000
9. Määräraha kansanopistojen rakennusavuksi	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Määräraha kirjastoja varten maalaiskuntien kansakoulujen opettajille ja opettajattarille	25,000	25,000	25,000	25,000	25,000	25,000	25,000	25,000
11. Määräraha maalaiskansakoulujen jatkokursseja varten	40,000	60,000	70,000	70,000	40,000	70,000	80,000	80,000
12. Määräraha stipendeiksi kuuntelun ja opintomatkoja varten	13,000	15,000	15,000	15,000	13,000	15,000	15,000	15,000
13. Määräraha havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansakouluihin ja kansanopistoihin	15,000	25,000	25,000	25,000	15,000	25,000	35,000	35,000
14. Määräraha yliopistollisten jatkokurssien toimeenpanemiseksi kansakoulunopettajille ja -opettajattarille	—	—	—	—	—	—	30,000	30,000
15. Apumaksu koulutarpeiden ostoon maalaiskansakoulujen oppilaille	—	—	20,000	20,000	—	—	20,000	20,000
16. Määräraha kansanopistojen avustamiseksi ja apurahoiksi näiden opistojen vähävaraisille oppilaille	—	—	—	—	—	—	—	—
17. Määräraha köyhiin kansakoulunopettajien ravitsemiseen ja vaatteettamiseen	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Määräraha kesävirikistyksen toimeenpanemiseksi varsinkin kesäsiirtoloissa varattomille, etupäässä sairaille ja heikoille kansakoululapsille	—	—	—	—	—	—	—	—
19. Määräraha kansanlastentarhain kannattamiseksi	—	—	—	—	—	—	—	—
Yhteensä	4,087,300	4,092,300	4,162,300	4,162,300	4,344,300	4,376,050	4,516,050	4,516,050

koululaitosta varten v. 1906—1910.

	1908				1909				1910			
	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.
	875,000	875,000	875,000	875,000	1,000,000	1,000,000	1,020,000	1,020,000	1,200,000	1,200,000	1,200,000	1,200,000
	2,390,000	3,740,000	3,405,000	3,405,000	3,420,000	3,420,000	3,420,000	3,420,000	3,645,000	3,640,000	3,550,000	3,550,000
	222,400	132,000	132,000	132,000	146,000	146,000	146,000	146,000	160,000	160,000	160,000	160,000
	590,000	740,000	845,000	845,000	840,000	840,000	855,000	855,000	920,000	930,000	930,000	930,000
	131,000	131,000	131,000	131,000	156,000	156,000	156,000	156,000	181,000	181,000	181,000	181,000
	40,275	40,275	41,000	41,000	43,500	43,500	43,500	43,500	47,000	47,000	47,000	47,000
	55,000	55,000	70,000	70,000	80,000	80,000	80,000	80,000	80,000	80,000	80,000	80,000
	500,000	360,000	500,000	500,000	700,000	700,000	700,000	700,000	1,000,000	700,000	1,000,000	—
	—	—	50,000	50,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	—
	55,820	60,420	60,420	60,420	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000	30,000
	90,000	90,000	90,000	90,000	100,000	100,000	100,000	100,000	110,000	100,000	110,000	74,600
	19,000	19,000	20,000	20,000	22,000	22,000	22,000	22,000	27,000	22,000	27,000	27,000
	50,000	50,000	60,000	60,000	80,000	80,000	110,000	80,000	115,000	80,000	160,000	160,000
	35,000	35,000	35,000	35,000	45,000	45,000	60,000	45,000	80,000	45,000	60,000	60,000
	20,000	20,000	150,000	150,000	150,000	150,000	200,000	150,000	200,000	150,000	200,000	200,000
	—	150,000	180,000	180,000	200,000	200,000	275,000	200,000	290,000	200,000	320,000	250,000
	—	—	—	—	—	—	100,000	—	100,000	—	100,000	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50,000	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100,000	—
Yhteensä	5,073,495	6,498,095	6,644,420	6,644,420	7,112,500	7,112,500	7,417,500	7,147,500	8,285,000	7,665,000	8,405,000	6,949,600

¹⁾ Ylihallituksen ehdotuksessa ei otettu huomioon opettajapalkkain lisäystä.

²⁾ Otettu huomioon Ylihallituksen 29 p. huhtik. 1904 tekemä ehdotus käsityöopett. palkkaetujen parantamiseksi.

³⁾ Kirjastokaappeja varten 30,820 mk.

⁴⁾ Kirjastokaappeja varten 30,420 mk.

13. Kansakoulutointa varten vahvistetut menosääntö

	1906		1907	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
Seminaarien palkkauksia ja virantoimituspalkkiota	507,550:—	513,428:86	528,300:—	521,865:73
» polttopuut ja valaistus	36,350:—	46,951:26	41,100:—	46,320:47
» ruuanpito	78,000:—	75,898:93	78,000:—	83,680:01
» työhuoneita varten	4,000:—	3,998:83	4,000:—	3,999:63
» stipendejä varattomille oppilaille....	74,000:—	74,000:—	74,000:—	74,000:—
Matkastipendejä seminaarien opettajistolle	6,000:—	6,000:—	6,000:—	6,000:—
Seminaarien sekalaisia määrärahoja	70,162:—	80,107:97	64,700:—	68,152:94
Piiritarkastajain palkkauksia	109,500:—	100,499:90	115,500:—	116,166:58
» matkakustannuksia	63,000:—	59,685:35	80,000:—	75,029:67
Valtioavustusta kaupunkien kansakoululaitoksille	784,000:—	728,835:10	864,000:—	826,423:15
maalaiskansakouluille varsinaisen				
opettajiston palkkaamiseksi	2,260,000:—	2,012,616:52	2,410,000:—	2,162,790:28
Maalaiskansakoulujen varsinaisen opettajiston				
palkankorotuksiin	520,000:—	474,105:07	560,000:—	502,561:39
Valtioavustusta maalaiskansakouluille mies- ja				
naiskäsitöiden opettajien ja opettajattarien				
palkkaamiseksi	115,000:—	101,034:91	127,500:—	109,677:32
Matkastipendeiksi piiritarkastajille	4,000:—	4,000:—	4,000:—	4,000:—
Kansakoulukokouksia varten ja palkinnoiksi oppi-				
kirjoista y. m.	5,000:—	5,000:—	5,000:—	4,198:—
Opettajain ja opettajattarten valmistamiseksi pikku-				
lastenkouluja varten	2,000:—	1,890:—	2,000:—	800:—
Kansakoululehtien kannattamiseksi	3,800:—	3,800:—	3,800:—	3,800:—
Käsityötaidon edistämiseksi maalaiskansakouluissa	19,000:—	19,000:—	26,000:—	25,999:05
Kansakoulujen ylläpitämiseksi maan köyhimmässä				
ja harvimmassa asutuissa osissa	20,875:—	22,908:34	25,850:—	25,091:66
Matka- ja elantoapua lappalaisnuorukaisille heidän				
valmistukseen kansakoulunopettajiksi	1,600:—	800:—	1,600:—	—
Valtioapua kansakoulutalojen ja käsityöhuoneusto-				
jen rakentamiseksi	150,000:—	125,300:—	150,000:—	150,000:—
Kirjastoja varten maalaiskuntien kansakoulujen				
opettajille ja opettajattarille	25,000:—	25,000:—	25,000:—	25,000:—
Maalaiskansakoulujen jatkokursseja varten	70,000:—	35,337:78	80,000:—	79,972:65
Stipendejä maalaisopettajien kuuntelu- ja opinto-				
matkoja varten	15,000:—	15,000:—	15,000:—	15,000:—
Havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansa-				
kouluihin ja kansanopistoihin	25,000:—	25,000:—	35,000:—	35,000:—
Hospitantistipendeiksi seminaareissa	8,000:—	8,000:—	8,000:—	7,950:—
Siirto	4,976,837:—	4,568,198:82	5,333,350:—	4,973,478:53

ja valtion todelliset menot sitä varten v. 1906—1910.

	1908		1909		1910	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
	533,700:—	527,425:37	538,300:—	538,167:20	554,200:—	543,377:43
	41,100:—	55,953:45	62,000:—	69,964:10	62,000:—	63,738:93
	78,000:—	82,945:49	81,000:—	82,266:79	81,000:—	83,335:90
	4,000:—	3,999:74	4,000:—	3,999:50	4,200:—	5,347:14
	74,000:—	74,000:—	74,000:—	74,000:—	74,000:—	74,000:—
	6,000:—	6,000:—	6,000:—	6,000:—	6,000:—	6,000:—
	64,600:—	69,084:24	68,000:—	76,370:90	79,800:—	85,635:15
	117,500:—	119,000:—	119,000:—	118,666:60	120,000:—	118,458:30
	80,000:—	79,977:—	80,000:—	98,306:67	100,000:—	99,170:23
	875,000:—	881,513:25	1,020,000:—	1,054,706:51	1,200,000:—	1,174,302:51
	3,405,000:—	3,101,519:08	3,420,000:—	3,291,123:63	3,550,000:—	3,462,497:95
	845,000:—	742,546:21	855,000:—	816,648:39	930,000:—	897,399:94
	132,000:—	117,207:25	146,000:—	121,833:23	160,000:—	132,226:84
	4,000:—	4,000:—	4,000:—	4,000:—	4,000:—	4,000:—
	5,000:—	10,475:85	5,000:—	5,000:—	5,000:—	3,453:65
	2,000:—	400:—	2,000:—	600:—	2,000:—	—
	8,000:—	3,800:—	8,000:—	3,800:—	8,000:—	3,800:—
	19,000:—	34,987:45	19,000:—	18,975:50	49,000:—	48,998:10
	40,850:—	36,479:17	40,850:—	39,091:65	50,900:—	49,837:50
	1,600:—	—	1,600:—	—	1,600:—	—
	500,000:—	500,000:—	700,000:—	700,000:—	—	—
	60,420:—	60,420:—	30,000:—	30,000:—	30,000:—	30,000:—
	90,000:—	89,904:92	100,000:—	92,418:72	74,600:—	66,250:75
	20,000:—	20,000:—	22,000:—	22,000:—	27,000:—	26,150:—
	60,000:—	60,000:—	80,000:—	80,000:—	160,000:—	160,000:—
	—	—	—	—	—	—
	7,066,770:—	6,681,638:47	7,485,750:—	7,347,941:39	7,333,300:—	7,137,980:32

	1906		1907	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
Siirto	4,976,837:—	4,568,198:82	5,333,350:—	4,973,478:53
Apumaksua oppikirjojen ostoon maalaikansa-				
koulujen oppilaille	20,000:—	—	20,000:—	1,994:64
Koulukaluston hankkimiseksi seminaareihin	—	—	—	—
Sekalaisia määrärahoja	11,300:—	13,750:—	11,300:—	11,300:—
Isäntä- ja emäntäkoulujen kannattamiseksi	80,000:—	80,000:—	80,000:—	80,000:—
Kansanopistojen kannatusavuksi	150,000:—	150,000:—	150,000:—	150,000:—
rakennusavuksi	—	—	—	—
Satunnaisia yleisiä tarpeita varten Kirkollisasiain-				
toimituskunnan käytettäväksi	2,352:17	2,352:17	5,586:08	5,586:08
Oppilaitoksille pikkukoulunopettajain ja -opettaja-				
tarten valmistamista varten	29,000:—	23,000:—	28,000:—	22,000:—
Viransijaispalkkioita	—	—	—	—
Oppilaitosten satunnaisia tarpeita varten	1,324:06	1,324:06	275:10	275:10
Keisarillisen Senaatin käytettäväksi	15,833:40	15,833:40	14,850:—	14,850:—
Matkakustannuksia	—	—	—	—
Korjauskustannuksia ja pienempiä uudisrakennuk-				
sia	5,113:78	5,113:78	11,143:—	11,143:—
Asetuksiin tai ennen annettuihin arm. määräyk-				
siin perustuvia tarpeita varten, joita meno-				
arvion ei ole erittäin merkitty	13,875:33	13,875:33	41,288:—	41,288:—
Ylimääräisiä eläkkeitä	—	—	—	—
Lahjapalkkioita siviilivirkakunnan virkamiesten				
kuolinpesille pitkästä nuhteettomasta				
palveluksesta	—	—	13,700:—	13,700:—
Sairasten kansakoulunopettajien ja -opettajatarten				
avustamiseksi	55,000:—	54,475:—	55,000:—	54,947:95
Menoja ulkopuolella menoarvion	—	—	24,600:—	24,600:—
Yhteensä	5,360,635:74	4,927,922:56	5,790,092:18	5,405,163:30
Lisäksi tulee kansakouluosaston osuus Koulutoi-				
men Ylihallituksen kustannuksista; mutta				
kun näitä on mahdoton jakaa oppikoulu- ja				
kansakouluosaston kesken, niin merkitään				
ne tähän kokonaisuudessaan	213,863:33	201,221:55	214,900:—	209,646:45

	1908		1909		1910	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
	7,066,770:—	6,681,638:47	7,485,750:—	7,347,941:39	7,333,300:—	7,137,980:32
	150,000:—	25,144:03	150,000:—	150,000:—	200,000:—	200,000:—
	—	—	—	—	10,000:—	—
	15,933:33	15,833:33	14,600:—	14,000:—	33,400:—	33,400:—
	100,000:—	100,000:—	100,000:—	100,000:—	175,000:—	171,400:—
	180,000:—	180,000:—	200,000:—	200,000:—	250,000:—	250,000:—
	50,000:—	50,000:—	100,000:—	100,000:—	—	—
	11,205:39	11,205:39	8,204:—	8,204:—	3,180:—	3,186:—
	42,000:—	27,500:—	42,000:—	27,500:—	27,500:—	27,500:—
	11,722:07	11,722:07	15,524:23	15,524:23	16,533:72	16,533:72
	100:—	100:—	253:19	253:19	604:99	604:99
	5,900:—	5,900:—	12,300:—	12,300:—	12,306:58	12,306:58
	—	—	532:65	532:65	2,047:26	2,047:26
	30,800:—	30,800:—	991:—	991:—	11,247:60	11,247:60
	6,312:80	6,312:80	23,917:51	23,917:51	18,432:44	18,432:44
	480:—	480:—	480:—	480:—	480:—	480:—
	3,600:—	3,600:—	6,250:—	6,250:—	10,560:—	10,560:—
	70,000:—	70,000:—	80,000:—	79,075:—	80,000:—	80,000:—
	—	—	17,500:—	17,500:—	503:—	503:—
	7,744,823:59	7,220,236:09	8,258,302:58	8,104,468:97	8,185,101:59	7,976,181:91
	223,600:—	217,008:09	231,250:—	222,262:56	246,315:—	235,008:61

II. Kansakoulunopettajaseminaarit.

1. Seminaariasetusten uusiminen.

Seminaariasetusten tarkastamisesta ja korjaamisesta teki Yli-
hallitus 1 p. toukokuuta 1907 seuraavan alamaisen esityksen: Ylihallituk-
sen esitys.

»Niinkuin Ylihallitus esityksessään viime maaliskuun 8 päivältä, joka koskee kansakoulunopettajain palkkaetujen parantamista, on viitannut, on päiväjärjestykseen, parannustointa ehdottomasti vaativana asiana, joutunut myöskin kysymys kansakoulunopettajain sivistyksen korottamisesta. Tämä ei voisi tapahtua muulla tavoin kuin siten että opintoaika seminaareissa pitennettäisiin yhdellä, kenties kahdellakin vuodella. Mutta semmoinen toimenpide vaatisi nykyisen seminaarijärjestelmän perinpohjaista muuttamista.

Siitäkin huolimatta on huomioon otettava, että se opetuskaava kansakoulunopettaja- ja opettajatar-seminaareille, joka annettiin samana päivänä kuin kansakouluasetus eli toukokuun 11 päivänä 1866, siihen kuuluvine tuntijakoineen jo monet ajat on ollut kuolleena kirjaimena, jota ei ole voitu seurata. Kun samana päivänä annetun ohjesäännön 11 §:n mukaan joka kolmas vuosi seminaarien »opetuskaavat» tarkastetaan, ei ole oikeastaan mitään yhteistä opetusohjelmaa, jonka pohjalle voisi seminaarien opetussuunnitelmia rakentaa. Tämäkin asia vaatisi vihdoin korjausta.

Paitsi mainittuja seminaarien koko järjestelmään syvästi vaikuttavia asioita, on vielä eräs näitä laitoksia koskeva seikka, varsinkin viimeisinä vuosina, alkanut käydä huolestuttavaksi. Näyttää nimittäin tulevan yhä vaikeammaksi saada seminaareihin etevämpiä opettajavoimia sijoitetuksi, eikä ole kummakaan, kun työtaakka ja edesvastuu on seminaareissa suurempi kuin missään muussa oppilaitoksessa, mutta palkat huonommat. Useita kertoja on jo huomautettu siitä, että juuri kansakoulunopettajain valmistamiseksi tarkoitettuihin laitoksiin olisi tarvis saada parhaat kasvatusopilliset voimat, joita opetuslalla maassamme on tarjolla, seminaareilla kun on kahdenlainen tehtävä: antaa oppilaille yleinen sivistys ja samalla valmistaa heitä opettajauraa varten. Mutta semmoisten opettajavoimien hankkiminen seminaareihin, kuin näiden laitosten tehtävä vaatii,

edellyttäisi, että seminaarinopettajain taloudellista asemaa tehokkaasti parannettaisiin, niin että heiltä saatetaan vaatia suurempiakin kompetenssiehtoja kuin mitä tätä nykyä on mahdollista. Näissäkin kohden olisivat seminaareja koskevat säädökset pikaisen ja tuntuvan korjauksen tarpeessa.

Kun vihdoin huomioon otetaan, että se osa kansakouluasetuksesta, joka koskee seminaareja, on alkujaan tarkoittanut ainoastaan yhtä laitosta, taikka kahta seminaarin osastoa, mutta seminaareja jo on olemassa kymmenen ja niistä melkein puolet eräässä tärkeässä kohdassa, nimittäin sisäoppilaslaitokseen nähden, järjestetyt aivan toisella tavalla kuin tuo alkuperäinen yksi seminaari, on selvää, että tässä kosketeltujen asiain muuttamiseen ei voida muulla tavoin ryhtyä kuin koko seminaariasetuksen tarkastamisella ja korjaamisella.

Ylläsanotun nojalla Ylihallitus, joka jo ennen on huomauttanut tämän toimenpiteen tarpeellisuudesta, silloin kun Ylihallitus 3 päivänä huhtikuuta 1906 ehdotti komitean asettamista kansakouluasetuksen muun osan korjaamiseksi, rohkenee nyt esittää, että Keisarillinen Senaatti asettaisi komitean seminaari-asetusten tarkastamista ja korjaamista varten sekä että tämän komitean jäseniksi kutsuttaisiin etupäässä seminaarien mies- ja naispuolisia opettajia sekä muista kansanluokista joku hygieenikko eli lääkäri ynnä joku taikka joitakuita entisiä seminaarinoppilaita.»

Toinensemi-
naarinopet-
tajain ko-
kous.

Toisessa yleisessä seminaarinopettajain kokouksessa 13—15 p. huhtikuuta 1908 oli sitten perinpohjaisen keskustelun alaisena kysymys seminaarien uudestaan järjestämisestä ja siinä päätettiin esitetyn komitean huomioon ehdottaa m. m.,

»että seminaarikurssi olisi laajennettava kuusivuotiseksi;

että kurssiaika viisiluokkaisen pohjakoulun suorittaneille olisi oleva kolmivuotinen;

että seminaarin opetusohjelmaan olisi otettava saksankieli vaihtoehtoisena toisen kotimaisen kielen rinnalle;

että seminaarin naisoppilaille ja harjoituskoulun tytöille annettaisiin opetusta yksinkertaisen ja terveellisen ruuan laitossa sekä tietopuolista ja käytännöllistä opetusta taloushoidossa;

että seminaarinopettajain kompetenssiehtoihin liitettäisiin koko lukukauden kestävä perehtyminen kansakoulutyöhön tarkastajan välittömän valvonnan alla sekä tarpeellinen kuuntelu seminaarissa; ja

että seminaarinopettajain palkkaedut olisivat saatettavat riittävän suuriksi, lyseon opettajien palkkaetujen mukaisiksi, huomioon ottamalla seminaarinopettajain suurempi työmäärä ja suurempi vastuunalaisuus.»

Edellä mainittu alistus ei ole kuitenkaan aiheuttanut mitään toimenpidettä.

2. Kirjastonhoidon opetus.

Syksyllä 1905 ehdotti Kansanvalistusseura Ylihallitukselle osoitetussa kirjeessä, että joka seminaarin harjoituskoulun yhteyteen perustettaisiin lastenkirjasto, jonka hoito ja lainausliike järjestettäisiin Kansanvalistusseuran kansankirjastojen hoitajia varten toimittamassa oppaassa esitettyjen perusteiden mukaan, ja 14 p. marraskuuta 1905 pyysi Ylihallitus seminaarien johtajilta ennen lukukauden loppua lausunnon asiasta sekä ilmoituksen, oliko kansakouluasetuksen 100 §:ssä määrättyllä tavalla saatu harjoituskouluihin mitään oppilaskirjastoja ja minkälaisia.

Saatuun vaaditut lausunnot lähetti Ylihallitus 18 p. huhtikuuta 1906 Keisarilliseen Senaattiin seuraavan alistuksen:

»Kun se rahasto, joka seminaarien harjoituskouluissa muodostuu oppilasten koulumaksuista, joista köyhimmät oppilaat kumminkin ovat voimassa olevan kansakouluasetuksen 99 §:n mukaan vapaat, on niin pieni, että kun köyhimmille oppilaille siitä vielä saman asetuksen 100 §:n määräyksen mukaisesti ostetaan oppikirjoja, siitä ei paljoa jää opetusvälineiden ostoon, niin ei, kuten seminaarien johtajain asian johdosta antamista lausunnoista nähdään, ole voitu oppilaskirjastoja perustaa mihinkään harjoituskouluun ja tässä suhteessa ovat siis sanotut harjoituskoulut huonommassa asemassa kuin moni kansakoulu maalla. Tämän valitettavan epäkohdan takia eivät harjoituskoulut näin ollen voi täyttää velvollisuuksiaan niitä kaupunkikuntia kohtaan, joiden kansakouluina ne ovat, ja seminaarien kokelaat eivät harjaannu ensinkään oppilaskirjaston hoitoon ja lainausliikkeeseen, jonka kanssa he kumminkin tulevat tekemisiin useimmissa kansakouluissa. Samasta varojen puutteesta johtuu sekin epäkohta harjoituskouluissa, että opetusvälineitä useassa niistä on sangen vaivallisesti, ja ovat mainitut koulut tässäkin suhteessa huonommassa kunnossa kuin moni maalaiskansakoulu. Seminaarien vuosirahasääntöön kuuluu tosin kyllä yksinkertaisissa 1,300 markkaa ja yhdistetyissä seminaareissa 2,500 markkaa kirjastoa ja opetusvälineitä varten, vaan kokemus on osoittanut, että tästä määrärahasta ei riitä paljon harjoituskouluja varten.

Näin ollen ja asian tärkeyteen katsoen rohkenee Ylihallitus alamaisuudessa Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne esittää, että seminaarien harjoituskouluille myönnettäisiin kirjojen ja opetusvälineiden hankkimista varten vuosittain kullekin yksinkertaiselle 200 markan ja kullekin yhdistetyille seminaarille 400 markan määräraha ja että oppilaskirjastojen perustamiseksi kerta kaikkiaan myönnettäisiin edellisille 500 markkaa ja jälkimäisille 1,000 markkaa.»

Kansanvalistusseuran uuden lastenkirjastoja ja kirjastonhoidon opetusta koskevan kirjelmän lähetti Ylihallitus 20 p. toukokuuta

1908 Keisarilliseen Senaattiin mahdollisia toimenpiteitä varten, koska Ylihallitus ei voinut sen johdosta mihinkään toimiin ryhtyä, ennenkuin Ylihallituksen edellinen esitys oli johonkin tulokseen johtanut, ja koska Ylihallituksen mielestä vasta siinä esityksessä ehdotetuissa lastenkirjastoissa voitiin kirjastonhoitoon tarvittava harjaantuminen saavuttaa.

21 p. toukokuuta 1909 Keisarillinen Senaatti myönsi oppilaskirjastojen perustamista varten seminaarien harjoituskouluihin 400 markkaa kutakin yksinkertaista ja 800 markkaa kutakin yhdistettyä seminaaria kohti, minkä ohessa Ylihallitus oikeutettiin uutena määrärahan momenttina ottamaan menosääntöehdotukseen harjoituskoulujen kirjastoja ja opetusvälineitä varten 200 markkaa kutakin yksinkertaista ja 400 markkaa kutakin yhdistettyä seminaaria kohti.

Asiata koskevassa Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjelmässä käsitettiin Ylihallitusta myöskin ottamaan harkitakseen ja Keisarilliseen Senaattiin tekemään ehdotus tarkoituksenmukaisen kirjastonhoidon opetuksen järjestämisestä maan seminaareihin.

Vaadittuaan 9 p. seuraavaa kesäkuuta seminaarien opettajakunnilta ehdotukset kirjastonhoidon järjestämisestä ja tiedusteltuaan vielä 26 p. marraskuuta 1909, olisiko tarkoitusta varten myönnettyillä määrärahoilla oppilaskirjastot harjoituskouluihin jo perustettu ja miten ne oli järjestetty, ehdotti Ylihallitus alamaaisessa esityksessään 7 p. toukokuuta 1910, että kirjastonhoidon opetus maan seminaareissa järjestettäisiin seuraavaan tapaan:

»1. Kirjaston käyttämiseen ja bibliografiaan tutustuttavaa opetusta saisivat seminaarien oppilaat siten, että asianomaiset opettajat kunkin aineen ja erittäinkin kirjallisuuden historian opetuksen yhteydessä viittaisivat kirjastoihin soveltuvaan kirjallisuuteen, esittäen samalla oman seminaarin kirjastossa löytyviä kirjateoksia.

2. Varsinaista kirjastonhoito-opetusta annettaisiin sopivimmin seminaarin IV luokalla, jolloin oppilaat saisivat seminaarin kirjastonhoitajalta, mikäli mahdollista itse kirjastossa, sekä tietopuolista että käytännöllistä ohjausta kirjastonhoidossa ja tutustuisivat nykyaikaiseen kirjastotekniikkaan, kuten luetteloimiseen, lainausmenettelyyn, kirjainhoitoon y. m., sekä harjoittelisivat harjoituskoulun kirjastossa vuoroonsa sen harjoituskoulunopettajan valvonnan alaisena, jonka hoitoon harjoituskoulun oppilaskirjasto on uskottu, perehtyäkseen erityisesti lasten kirjallisuuteen ja kirjailijoihin sekä tämäntapaisten kirjastojen hoitoon ja lainausliikkeeseen.

3. Erityisen kirjastonhoidonneuvojan asettaminen saattaisi kyllä tulla kysymykseen varsinkin sittenkuin oppilaskirjastoja ruvetaan säännöllisemmin järjestämään kansakouluihin. Mutta sellaisen virkailijan ottamista Ylihallituksen palvelukseen seminaarien tarvetta silmällä pitäen ei Yli-

hallitus katsoisi puolestaan ainakaan tätä nykyä soveliaaksi. Sen sijaan olisi suotavaa ja tarpeellisen yhdenmukaisuuden aikaansaamiseksi hyödyllistä, että seminaarien kirjastonhoitajia varten toimeenpantaisiin Helsingissä niin pian kuin mahdollista valtion kustannuksella korkeintaan 6 päivää kestävä kurssi, jossa he saisivat neuvoja ja opetusta nykyaikaisessa kirjastohoidossa. Osanotostaan tällaiseen kurssiin olisi kirjastonhoitajille myönnettävä korvaus matkustussäännön mukaan, ja pyytää Ylihallitus, jos tähän ehdotukseen myönnyttään, aikanaan ehdottaa kohtuullisen palkkion sille, joka tätä kurssia tulisi johtamaan.

4. Siitä lisätyöstä, mikä yllämainitusta kirjastonhoito-opetuksesta ja harjoituskoulun oppilaskirjaston hoidosta tulisi koitumaan seminaarin kirjastonhoitajalle, jolle myöskin harjoituskoulun kirjaston ylin valvonta tulisi kuulumaan, ja sille harjoituskoulunopettajalle, jonka hoidettavana oppilaskirjasto olisi, saisi ensinmainittu kohtuullisena korvauksena lukea hyväkseen kaksi viikkotuntia 140 markan mukaan tunnilta yksinkertaisessa ja kolme viikkotuntia saman korvauksen mukaan tunnilta yhdistetyssä seminaarissa sen lisäksi, mitä heille nykyään kirjastohoidosta tulee, sekä asianomainen harjoituskoulun miesopettaja 140 markkaa ja naisopettaja 120 markkaa vuodessa.»

Kaikki nämä ehdotukset ja toimenpiteet hyväksyi Keisarillinen Senaatti 2 p. syyskuuta 1910 toimeenpantaviksi seuraavan kalenterivuoden alusta.

Tämän johdosta määräsi Ylihallitus sittemmin, kussakin seminaarissa toimitetun vaalin pohjalla, uudet kirjastonhoitajat toimiinsa ja pidettiin näitä varten Helsingissä tammikuulla 1911 Keisarillisen Senaatin myöntämällä määrärahalta kuusipäiväiset luento- ja keskustelukurssit, joiden puheenjohtajana toimi kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa A. Haapanen.

3. Terveyshoidollisia toimenpiteitä.

Sen hygienisen tutkimuksen johdosta, jonka Raahen seminaarin harjoituskoulussa ilmenneet arveluttavat terveydelliset olot olivat siellä aiheuttaneet keväällä 1905, määräsi Keisarillinen Senaatti 26 p. seuraavaa lokakuuta, että Yleisten rakennusten Ylihallituksen oli seuraavana kesänä tapahtuvien vuosikorjausten yhteydessä mainitussa seminaarissa teetettävä erityisiä lähemmin lueteltuja muutos- ja korjaustöitä ja että yleinen lääkärintarkastus oli seminaarissa toistaiseksi suoritettava joka lukukausi, jota tarkoitusta varten Keisa-

Raahessa.

rillinen Senaatti myönsi 1906 vuoden alusta lukien 200 markan suuruisen lisäyksen seminaarin määrärahaan lääkärinhoitoa varten.

Raumalla.

Rauman seminaarin johtajan O. Hynnisen esityksestä suostui Ylihallitus 24 p. huhtikuuta 1907 siihen, että seminaarin lääkäri sai eri korvausta vastaan seminaarin varoista sinä kevätlukukautena käydä tarkastamassa terveydellisiä oloja oppilaiden kodeissa.

Tehok-
kaampi lää-
kärintar-
kastus.

Sen johdosta että seminaareihin hakemusta seuranneen lääkärin-
todistuksen nojalla oli päässyt oppilaita, joilla jo seminaariin tullessaan oli ollut tuberkulosia ynnä muita tauteja, herätettiin Ylihallituksessa 13 p. huhtikuuta 1907 kysymys siitä, eikö lääkärintarkastusta ennen oppilaan vakinaiseksi ottamista olisi tehtävä tehoisammaksi ja eikö sitä varten ensimmäisenä lukukautena, jolloin oppilas on koetteeksi otettu, olisi seminaarin lääkärin tarkkaan valvottava hänen terveydentilaansa.

Saatuaan seminaarien johtajilta yhdessä opettajakunnan ja seminaarin lääkärin kanssa laaditut lausunnot, teki Ylihallitus asiasta 10 p. huhtikuuta 1908 näin kuuluvan alistuksen:

»Sen johdosta, että seminaareihin, hakemusta seuranneen lääkärin-
todistuksen nojalla, on päässyt oppilaita, joilla jo seminaariin tullessaan on ollut tuberkulosia y. m. tauteja, kääntyi Ylihallitus viime kevännä seminaarien opettajakuntien puoleen tiedustelulla, miten lääkärin tarkastus ennen oppilaan vakinaiseksi ottamista olisi tehtävä tehoisammaksi. Tämän johdosta ovat opettajakunnat antaneet lausuntonsa, joista ilmenee, että huolimatta siitä että seminaariin sisäänpyrkijöiltä vaaditaan lääkärintodistus, tarkempi lääkärin valvonta ja tarkastus olisi varsinkin uusiin oppilaisiin nähden, joita on koetteeksi otettu, välttämätön panna toimeen jokaisessa seminaarissa.

Tähän nähden on Ylihallitus katsonut tarpeelliseksi,

että seminaarin lääkäri sisäänpääsytkinnossa on velvollinen arvostelevaan pyrkijäin terveyden tilaa, varsinkin silloin kun se näyttää epäilyttävältä;

että koetuslukukautena seminaarien uudet oppilaat olisivat terveydellisessä suhteessa kahdesti tutkittavat, joka tutkimus olisi seminaarin lääkärin tehtävä ja jonka tuloksiin olisi huomio pantava oppilaita vakinaiseksi otettaessa; ja

että semmoinen tutkimus olisi muihinkin yksityisiin oppilaihin nähden toimitettava siinä tapauksessa, että voimistelun opettaja on huomannut oppilaassa sellaista heikkouden tai sairaaloisuuden ilmiötä, että hän katsoo tarpeelliseksi siitä ilmoittaa seminaarin lääkärille, taikka tämä muuta tietä on tullut huomaamaan tämmöisen tutkimisen tarpeelliseksi.

Kun semmoinen oppilaiden terveydellinen tarkastus kuitenkin tulisi suuressa määrässä lisäämään seminaarilääkärin työtä, ja niinkuin semi-

naarien johtajat ovat lausunnoissaan huomauttaneet, sitä ei voisi panna toimeen, jollei seminaarin lääkärin palkkiota koroteta, katsoo Ylihallitus asiakseen alaimmaksi Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne esittää, että lääkärinhoitoa varten yhdistetyissä seminaareissa myönnettäisiin 400 markan ja yksinkertaisissa 200 markan lisäys, joten sanottu määräraha tulisi olemaan edellämainituissa 1,200 markkaa ja viimeksimainituissa 600 markkaa vuodessa, ja että tämä lisäys tulisi Raahen seminaarin osaksi, huolimatta siitä, erittäin hellittävien terveysolojen vaatimasta lääkärin palkkion korotuksesta, joka jo on myönnetty tälle seminaarille.»

Seminaarien lääkäritoimen järjestämisestä hyväksyi samoihin aikoihin pidetty toinen seminaarinopettajakokous seuraavat ponnet:

»1. Jokaiseen seminaariin on kiinnitettävä lääkäri, joka valvoo seminaarin ja sen harjoituskoulujen terveydellisiä oloja ja samalla terveysopin ja voimistelun opettajana läheisesti liittyy laitokseen. Tältä lääkäriltä on vaadittava, että hän edellämaintua päämäärää silmällä pitäen erikoisopinnoilla on toimeensa valmistunut, ja olisi hänelle määrättävä sellainen palkka, että hän mahdollisimman suuressa määrässä olisi sairaavastaan riippumaton. Naisseminaarissa pitäisi lääkäri-opettajan olla nainen.

2. Jo ennenkuin edellämaintuu tulevaisuuteen tähtäävä järjestely saadaan käytännössä toteutetuksi, olisi seminaareissa aikaansaattava entisen tavaksi tulleen terapeutisen lääkärin hoidon ohella asianmukainen, seminaarin terveydellisiä olosuhteita ja oppilaiden terveydentilaa silmällä pitävä terveyshoidollinen lääkäri valvonta. Sitä varten olisi erityinen lisätty määräraha hankittava.»

Keuhkotaudin vastustamiseen nähden seminaareissamme hyväksyi sama kokous näin kuuluvat ponnet:

»1. että seminaarin koeoppilaat tarkastettaisiin kahdesti koeluku-kaudella ja että tämän tarkastuksen tulos olisi varteen otettava koeoppilaita vakinaisiksi otettaessa, sekä että muitten oppilasten tarkastus saisi riippua etupäässä voimistelunopettajan ilmoituksesta;

2. että sellaisten oppilaiden, joilla seminaariaikana konstaterataan olevan keuhkotuberkuloosi, olisi turvallisinta sekä heidän itsensä että toveriensa ja vastaisten oppilaidensa vuoksi keskeyttää opintonsa; sisäoppilaslaitokseen ei missään tapauksessa saisi ottaa keuhkotautista oppilasta;

3. että Koulutoimen Ylihallitus tahtois ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, että valtion kannattamissa keuhkotautiparantoloissa varattaisiin joku määrä vapaasijoja keuhkotautiin sairastuneille varattomille seminaarinoppilaille;

4. että terveydellisiä olosuhteita sekä oppilaiden asunnoissa että seminaareissa puhtauteen ja raittiiseen ilmaan nähden mahdollisuuden mukaan parannettaisiin ja että oppilaille koetettaisiin hankkia tilaisuutta riittävän ja tarkoituksenmukaisen ravinnon saantiin;

5. että seminaarin opinnot järjestettäisiin niin, että oppituntimäärä päivää kohti vähenisi ja oppilaille tulisi tilaisuutta runsaampaan lepoon.»

Vastaukseksi Ylihallituksen edellämainittuun alistukseen ilmoitti Keisarillinen Senaatti 17 p. helmikuuta 1910 hänen Keisarillisen Majesteettinsa 21 p. edellistä tammikuuta armossa määränneen, että maan seminaarien määrärahat lääkärinhoitoa varten olivat 1909 vuoden alusta korotettavat 400 markalla kumpaakin yhdistettyä seminaaria kohti ja 200 markalla kutakin yksinkertaista seminaaria kohti.

Tämän johdosta Ylihallitus kirjeessä 24 p. tammikuuta 1911 kaikille seminaarinjohtajille määräsi:

»että seminaarin lääkäri sisäänpääsytutkinnossa on velvollinen arvostelemaan pyrkijän terveydentilaa, varsinkin silloin kun se näyttää epäilyttävältä;

että koetuslukukautena seminaarien uudet oppilaat ovat terveydellisessä suhteessa vielä toisen kerran tutkittavat, joka tutkimus on seminaarin lääkärin tehtävä ja jonka tuloksiin on huomio pantava oppilaita vakinaisiksi otettaessa; ja

että semmoinen tutkimus on muihinkin yksityisiin oppilaihin nähden toimitettava siinä tapauksessa että voimistelun opettaja on huomannut oppilaassa sellaista heikkouden ja sairaaloisuuden ilmiötä, että hän katsoo tarpeelliseksi siitä ilmoittaa seminaarin lääkärille, taikka tämä muuta tietä on tullut huomaamaan tällöisen tutkimisen tarpeelliseksi.»

Kun Raahen seminaarille pysytettiin samaa tarkoitusta varten aikaisemmin myönnetty 200 markan ylimääräinen lisäys, niin huomautti Ylihallitus samalla, että tämän seminaarin lääkäri oli velvollinen ainakin kerran vuodessa tutkimaan myöskin harjoituskoulujen oppilasten terveydentilaa, varsinkin paikkakunnalla ilmenevään tuberkuloosivaaraan nähden.

Lääkärintodistuksen uusi kaava.

Edellä mainittuna 10 p:nä huhtikuuta 1908 oli Ylihallitus myöskin, lähettäen Lääkintöhallitukselle seminaarien opettajakuntien lausunnot, pyytänyt mainittua hallitusta ottamaan harkittavakseen, miten nykyään käytännössä oleva lääkärintodistuksen kaava olisi tehtävä tarkoituksenmukaisemmaksi.

Saatuaan Lääkintöhallituksen lausunnon ja ehdotukset teki Ylihallitus 19 p. maaliskuuta 1909 alistuksen 24 p. toukokuuta 1894 määrätyn lääkärintodistuksen kaavan loppuarvostelun muuttamisesta ja 27 p. seuraavaa huhtikuuta vahvisti Keisarillinen Senaatti

Ylihallituksen esityksen mukaisesti uuden kaavan lääkärintodistukseksi, joka seminaareihin oppilaaksi pyrkivän vastedes tuli terveydentilastaan esittää ja jonka mukaan todistuksen antajan oli loppuarvostelussaan vastattava kysymyksiin: »Luuletteko tämän henkilön voivan terveydentilaansa nähden ilman huomattavampia vaikeuksia täyttää seminaarinoppilaan ja kansakoulunopettajan tehtävät? Vai arveletteko eräiden tarkastuksessa ilmenneiden asianhaaran voivan haitallisesti siihen vaikuttaa, missä tapauksessa ja minkä asianhaaran? Onko syytä epäillä pyrkijässä tuberkuloosia tai erityistä taipumusta siihen taikka onko pyrkijässä huomattu muuta semmoista, mikä voisi olla terveydellisessä suhteessa muille vahingoksi?»

Kun useat lääkärit antaessaan todistuksia seminaariin pyrkivien terveydestä jättivät huomioon ottamatta uuden kaavan loppuarvostelun ja sen sijaan joko noudattivat aikaisemmin annettua kaavaa tai antoivat aivan ylimalkaisia todistuksia ja tämän kautta aiheuttivat seminaarien johtajille paljon kirjevaihtoa sekä todistusten saajille vaivaa ja liioja kuluja, pyysi Ylihallitus 1 p. marraskuuta 1910, että Lääkintöhallitus suvaitsi huomauttaa alaisiaan lääkäreitä, että he puheenalaisia todistuksia antaessaan käyttävät v. 1909 vahvistettua kaavaa.

4. Harjoituskoulun jatkoluokka.

Jo 30 p. syyskuuta 1902 oli Tammisaaren seminaarin johtaja Tammisaari. F. W. Sundvall tehnyt ehdotuksen, että harjoituskouluun perustettaisiin jatkoluokka ja siihen yhdistettäisiin koulukeittiö. Kun Ylihallitus oli tiedustellut kaupungin valtuustolta, olisiko kaupunki taipuvainen kustantamaan mainittua koulukeittiötä, ja valtuusto oli ilmoittanut suostuvansa aluksi yhden vuoden aikana kustantamaan huoneuston aijottua koulukeittiötä varten ja suorittamaan siitä johtuvat muut menot, opettajattaren palkkausta lukuunottamatta, oli Ylihallitus 22 p. huhtikuuta 1903 tehnyt alistuksen mainitun jatkoluokan perustamisesta, vaikka koulukeittiö-kysymyksen täytyikin Ylihallituksen mielestä raueta. Suunnitellusta harjoituskoulun jatkoluokastakaan ei sittemmin tullut mitään, mutta jatkoluokka koulukeittiöineen on kuitenkin ollut paikkakunnalla vaikuttamassa useita vuosia puhtaasti kunnallisena, kaupungin kansakoululaitokseen liitet-

tynä, ja vasta v. 1911 on Ylihallitus tehnyt uuden esityksen tämän kunnallisen jatkoluokan siirtämisestä valtion huostaan, seminaarin harjoituskoulun yhteyteen.

Heinola.

Sittenkuin toinen seminaarinopettajain kokous v. 1908 oli katsonut suotavaksi, »että kuhunkin seminaarin harjoituskouluun saataisiin jatkoluokka, jotta kokelaat saisivat tilaisuutta perehtyä semmoisen järjestelyyn ja hoitoon», teki Heinolan seminaarin johtaja Konr. Hildén v. 1909 esityksen jatkoluokan perustamisesta mainitun seminaarin harjoituskouluun. Saatuaan Heinolan kaupungin valtuusmiehiltä kielteisen vastauksen kysymykseensä, missä määrin kaupunki olisi taipuvainen ottamaan osaa jatkoluokan ja koulukeittion perustamisesta ja ylläpitämisestä aiheutuviin kustannuksiin, teki Ylihallitus 31 p. maaliskuuta 1910 asiasta Keisarilliseen Senaattiin näin kuuluvan alistuksen:

»Huhtikuun 5 päivänä 1909 päivätyssä kirjeessä on Heinolan seminaarin johtaja Konr. Hildén lähemmin esittämiensä syiden perusteella pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään semmoisiin toimenpiteisiin,

että Heinolan seminaarin harjoituskoulun yhteyteen perustettaisiin lokakuun 5 päivästä toukokuun 1 päivään asti toimiva jatko-luokka, johon otettaisiin korkeintaan 12 kansakoulukurssin suorittanutta tyttöoppilasta,

että mainitun jatkoluokan opetussuunnitelma hyväksyttäisiin semmoiseksi kuin se johtaja Hildénin puheenaolevassa kirjeessä on ehdotettu,

että mainitun luokan taloudenhoidon opetusta varten otettaisiin toistaiseksi erityinen opettajatar, jonka vuosipalkaksi määrättäisiin 500—700 markkaa, riippuen siitä kuinka paljon on jatkoluokalla oppilaita ja kuinka voidaan sovittaa hänen tehtäväkseen kokelaiden ohjausta,

että, ellei jatkoluokan ja muiden aineiden opetusta jätetä seminaarin ja harjoituskoulun opettajien hoidettavaksi opettajakokelaiden avulla ilman eri korvausta, mainittua valvontaa ja työvelvollisuutta määrättäisiin johtajan ehdotuksesta sopivat henkilöt, lähinnä harjoituskoulun opettajat, hoitamaan ja heille maksettisiin viikkotunnilta 60 markkaa muiden aineiden opetuksesta paitsi pikkulasten hoidon (1 t.) ja isänmaan historian ynnä yhteiskuntatiedon (1 t.) opetuksesta, joista suoritettaisiin 80 markkaa viikkotunnilta,

että koulukaluston, keittiökaluston, pöytäkaluston ja opetusvälineiden hankkimiseksi myönnettäisiin kerta kaikkiaan 1,000 markkaa,

että seminaarin sekalaisiin menoihin määrätystä menoerästä saataisiin ruokatarpeiden hankkimiseen y. m. jatkoluokan sekamenoihin käyttää korkeintaan 350 markkaa vuodessa,

että seminaarin puutarhan tuotteita saataisiin korvauksetta käyttää jatkoluokan tarpeiksi,

että kotitaloudenhoidon opetuksen kestäessä valmistetun ruuan saisivat etukädessä nauttia valmistuspuhissa mukanaolleet, ja

että seminaarin johtaja oikeutettaisiin järjestämään kokelaille harjoittelua myöskin jatkoluokalla, mikäli olosuhteet myöntävät.

Sittenkun edelläkerrotun asian valaisemiseksi on vielä tarpeellisia lisäselvityksiä hankittu, saa Ylihallitus, viittaamalla siihen, mitä johtaja Hildén on anomuksensa perusteeksi esiintuonut, ja yhtymällä pääasiassa siihen, mitä allekirjoittanut kansakouluntarkastaja A. Haapanen Ylihallitukselle antamassaan kirjallisessa valmistuksessa, joka myöskin mukaan liitetään, on lausunut, Teidän Keisarillisen Majesteettinne harjoittavaksi alamaisimmin alistaa:

että Heinolan seminaarin harjoituskoulun yhteyteen sallittaisiin perustaa jatkoluokka, joka järjestettäisiin johtaja Hildénin opetussuunnitelman mukaan, kuitenkin sillä poikkeuksella, että raamatun lukeminen, isänmaan historia ja yhteiskuntappi sekä laulu ohjelmasta poistetaan;

että mainittu jatkoluokka saisi alkaa toimintansa syksyllä 1910; sekä

että tätä jatkoluokkaa varten myönnettäisiin perustamiskustannuksiin kerta kaikkiaan 1,200 markkaa ja vuotuisena kannatusapuna 2,000 markkaa.

Viimeksi mainittuun summaan sisältyvät nekin menoerät, jotka tarkoittavat ruokatarpeiden m. m. puutarhatuotteiden hankkimista, johon nähden Ylihallitus ei katso voivansa puoltaa niitä johtaja Hildénin ehdotuksia, että ruokatarpeiden hankkimiseen y. m. jatkoluokan sekamenoihin saataisiin käyttää korkeintaan 350 markkaa vuodessa seminaarin sekalaisiin menoihin osoitetusta määrärahasta ja että seminaarin puutarhan tuotteita saataisiin korvauksetta käyttää 95 markan arvosta vuodessa jatkoluokan tarpeeksi.»

Sittenkuin korkeimmassa paikassa oli 9 p. elokuuta 1910 määrätty, että tämän jatkoluokan ylläpitämiseksi oli maksettava 2,000 markkaa valtioapua kolmen vuoden aikana, luettuna seuraavan lokakuun alusta, sekä sen perustamiskustannuksiin kerta kaikkiaan 1,200 markkaa, ilmoitti Keisarillinen Senaatti 17 p. syyskuuta 1910, että puheenaolevan jatkoluokan toimintavuosi on kestävä lokakuun alusta toukokuun alkuun ja että sillä on annettava opetusta niissä aineissa ja niin monta viikkotuntia kuin Ylihallitus alamaisessa kirjoituksessaan 31 p. edellistä maaliskuuta oli esittänyt.

Myöskin Uudenkaarlepyyn seminaarin johtaja Gustaf Hedström pyysi seminaarin opettajakunnan päätöksen mukaisesti 14 p. helmikuuta 1910 päivätyssä kirjelmässä Ylihallituksen toimenpidettä siihen, että jatkoluokan perustamiseksi seminaarin harjoituskouluun myönnettäisiin seuraavaksi lukuvuodeksi 1,100 markkaa, ja kun Uudenkaarlepyyn kaupunkikunta Ylihallituksen esityksestä suostui avustamaan yritystä 300 markalla, esitti Ylihallitus 7 p. seuraavaa toukokuuta, että kyseessäolevan jatkoluokan järjestämiseksi, joka

Uusikaarle-
PYY.

tulisi olemaan toimessa lokakuun alusta huhtikuun loppuun 10 tuntia viikossa, myönnettäisiin 800 markkaa, ehdolla että Uudenkaarlepyyn kaupunki suorittaa lupaamansa avustuksen.

Tämän esityksen hyväksyi Keisarillinen Senaatti 6 p. elokuuta 1910.

5. Hospitantit.

Stipendi-
määräraha.

Niille täydellisen lyseon tahi vähintään kaksi luokkaa jatko-opistossa käyneille henkilöille, jotka 29 p. toukokuuta 1901 annetun armollisen julistuksen säätämässä järjestyksessä olivat valmistuneet päteviksi kansakoulunopettajiksi, oli opettajapuutteen aikana edellisinä vuosina jaettu 250 markan suuruisia apurahoja. Myöskin 8 p. maaliskuuta 1905 myönsi Keisarillinen Senaatti siihen tarkoitukseen vuodeksi 1905 8,000 markkaa ja 17 p. joulukuuta 1905 määrättiin korkeimmassa paikassa Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti, että vielä vuosina 1906—1907 oli samaan tarkoitukseen käytettävä 8,000 markkaa vuodessa. Kun sitten niiden lukumäärä, jotka olivat saaneet Ylihallituksesta määräyksen eri seminaareihin kuuntelemaan ja joiden tuli viimeistään 1906 vuoden kuluessa täydentää opintonsa seminaareissa, oli niin suuri, että edellämainituista määrärahoista ei sitenkään riittänyt apurahoja kaikille, myönsi Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen 10 p. huhtikuuta 1907 tekemästä esityksestä 15 p. seuraavaa kesäkuuta 5,000 markan lisäyksen sen vuoden määrärahaan kuuntelustipendeiksi.

Hospitantti-
paikkojen
täyttämi-
nen.

Hospitanttipaikat oli Ylihallitus aikaisemmin täyttänyt, mutta 21 p. joulukuuta 1905 määräsi Ylihallitus, että hospitanteiksi pyrkijöiden, niille kun 1906 vuoden jälkeen ei enää tulisi stipendejä annettavaksi, olisi vastedes ilmoitauduttava suorastaan sen seminaarin johtajalle, jossa he aikovat auskulteerausta harjoittaa, sekä saatava häneltä kutsumuskirje.

Hospitant-
tien tutkin-
to- ja harjoi-
tusjärjestys.

Hospitanttien tutkintojen ja harjoitusten järjestämisestä oli Ylihallitus saavutetun kokemuksen nojalla ja ensimmäisessä seminaarinopettajain kokouksessa lausuttujen toivomusten mukaan antanut 20 p. toukokuuta 1903 seuraavat lähemmät määräykset:

»1. Kuhunkin seminaariin tahi seminaarinosastoon otetaan korkeintaan viisi hospitanttia syys- ja viisi kevätlukukaudeksi.

2. Käytännöllisten harjoitusten tarkoituksenmukaisen järjestämisen vuoksi on suotava, että hospitantit saapuvat seminaariin lukukauden alussa ja viipyvät siellä koko lukukauden, noudattaen varsinaisten opetusharjoitusten ajan suhteen mitä on säädetty yllämainitussa julistuksessa.

3. Seminaarinkokelaiden ensimmäisessä opetusvuorossa syys- ja samoin kevätlukukaudella on hospitanteille määrättävä ja järjestettävä ainoastaan kuuntelua harjoituskoulussa ja seminaarinkin luokilla, josta kirjallisesti tehkööt selkoa. Täydellinen yhtäjaksoinen opetusharjoitus, samanlainen kuin kokelaille, on heille harjoituskoulussa annettava lukukauden toisessa vuorossa, saaden opettajakunta sitä paitsi määrätä heille yksityisiä harjoitus- ja näytetunteja niissä aineissa, joissa he eivät pääse kokonaisessa vuorossa opettamaan. Sellaista hospitanttia, joka jo ennen seminaariin tuloaan on suorittanut pedagogisesti järjestettyjä opetusharjoituksia, on opettajakunta oikeutettu hyväksymään opettajatoimeen ilman muuta käytöllistä harjoitusta kuin kuuntelua sekä yksityisiä harjoitus- ja näytetunteja.

4. Hospitanttien tulee suorittaa hyväksytyt tutkinto sielu- ja kasvatustutkimuksissa niin pian kuin mahdollista seminaariin tultuaan, mutta kaikissa tapauksissa ennenkuin opettamaan saavat ryhtyä, jota ennen myös tutkinto opetettavissa aineissa on suoritettava, jos semmoista ei ole suoritettu jo ennen seminaariin tulemistä. Kasvatustutkimuksen kurssiin on kuuluva myös jonkun verran tutustumista meidän kansakouluasetuksiin, joka osa kurssista kuitenkin saadaan suorittaa jälkeenkäpäin muiden tutkintojen yhteydessä.

5. Kaikkien hospitanttien tulee suorittaa tutkinto myöskin musiikissa ja musiikin teoriassa, jota vastoin puuttuvat luonnonlahjat oikeuttavat vapauttamiseen laulututkinnosta, josta puutteesta on silloin nimenomaan mainittava todistuksessa.

6. Tietopuolisten tutkintojen suorittamista varten tulee hospitanttien ilmoittautua asianomaisille tutkijoille, jotka lähemmin määräävät tutkinnon ajan.»

Toisessa seminaarinopettajakokouksessa v. 1908 oli hospitanttien opintojen uudelleen järjestäminen laajan käsittelyn alaisena. Myöskin 11—13 p. huhtikuuta 1910 pidetty seminaarinjohtajain neuvottelukokous katsoi muutamia muutoksia näiden opintojen silloiseen järjestelyyn suotavaksi. Tämän johdosta ja ottaen huomioon senkin, että mitään opettajapuutetta ei ollut olemassa, Ylihallitus, muuttamalla edelläolevan kiertokirjeen 1:tä ja osaksi 3:ta kohtaa, määräsi 28 p:nä toukokuuta 1910:

»että hospitantteja, korkeintaan viisi kuhunkin seminaariin tahi seminaariosastoon, tästälähin otetaan ainoastaan syyslukukauden alussa;

että hospitanttien opetusharjoitukset yleensä alkavat kevätlukukaudella, jota ennen kasvatustutkimuksen tutkinto on suoritettava; sekä

että tutkinto- ja työvelvollisuutta sopii harkinnan mukaan vähentää sellaisilta hospitanteilta, jotka osoittavat suurempaa opettajataipumusta ja pedagogista kypsyyttä.»

Samalla huomautettiin seminaarien johtajille, että tehdyt sopimukset hospitanttipaikoista jäivät kuitenkin toistaiseksi voimaansa.

6. Kansakoulunopettajien kuuntelu seminaareissa.

Kuuntelun
järjestely.

Koska oli näyttäytynyt tarpeelliseksi lähemmin määrätä, miten oli järjestettävä se kansakoulunopettajain ja opettajattarien kuuntelu seminaareissa, jota varten heille 22 p. tammikuuta 1895 annetun armollisen kirjeen nojalla myönnettiin apurahoja yleisistä varoista, oli Ylihallitus, kuulusteltuaan asianomaisia seminaarinjohtajia, ilmoittanut 24 p. toukokuuta 1905 kiertokirjeellä seminaarinjohtajien ja piiritarkastajien tietoon seuraavat lähemmät määräykset asiasta:

»1. Kuuntelu-aika rajoitetaan aikaan Syyskuun alusta Huhtikuun alkuun.

2. Seminaarin opettajakunta toimittaa kuuntelijoille luettelon niistä aineista ja tunteista, joista kuuntelijoille voisi etupäässä olla höytyä, ja kuuntelijat laativat itsekukin tämän luettelon perusteella kuuntelujärjestelmänsä, josta kappale annetaan johtajalle hänen hyväksyttäväkseen.

3. Jos on useampia kuuntelijoita yht'aikaa, on toivottavaa, että kerran tai kahdesti viikossa pannaan niiden kanssa toimeen keskustelukokouksia, joita varten he itse samoin kuin seminaarien opettajat saattavat esittää keskustelukysymyksiä ja joihin seminaarin opettajakokelaatkin saavat ottaa osaa.

4. Ylihallitus kehoittaa vuorottain eri vuosina jonkun seminaarin opettajistoa noin kahden viikon aikana pitämään kuuntelijoille luentoja seminaarin ja kansakoulun erityisissä oppiaineissa, varsinkin niiden kasvatus- ja opetusopillista puolta silmällä pitäen; ja jos halukkaita luennoitsijoita näin ilmoittautuu ja mainitsevat luentoaineensa ja luentojen lukumäärän sekä ajan, jolloin luentosarja pidettäisiin, ja Ylihallitus tämän nojalla on hankkinut luentojen pitämistä varten tarpeellisen rahamäärän, ilmoittaa Ylihallitus hyvissä ajoin ennen lukuvuoden alkua, missä ja milloin luentoja sinä vuonna pidetään kuuntelujen yhteydessä.»

Nojautuen valtiosäätyjen 1904—1905 vuosien valtiopäivillä tekemiin päätöksiin korotti Ylihallitus sittemmin 9 p. toukokuuta 1906 maalaiskansakoulujen opettajien kuunteluapurahat kuuden viikon

kuuntelumatkasta korkeintaan 200 markaksi ja neljän viikon kuuntelumatkasta korkeintaan 150 markaksi. Samalla päätti Ylihallitus jakaa niille opettajille, jotka tahtoivat supistaa kuuntelumatkansa yksinomaan edelläolevassa kiertokirjeessä mainittuihin kaksiviikkosiin luentokursseihin sekä samanaikaiseen järjestettyyn kuunteluun seminaareissa, stipendinä 50—100 markkaa, riippuen opettajien matkan pituudesta asianomaiseen seminaarikaupunkiin. Myöskin useat kaupunkikunnat ovat jakaneet opettajilleen stipendejä samaa tarkoitusta varten.

Edellä mainittujen luentokurssien toimeenpanoa varten tarvittavan rahamäärän myöntämisestä teki Ylihallitus ensi kerran esityksen 2 p. elokuuta 1905. Viitattuaan esityksessään edellämämainitun, 24 p. edellistä toukokuuta päivätyn kiertokirjeensä sisällykseen ja ilmoitettuaan saaneensa Heinolan seminaarin johtajalta myöntävän vastauksen tiedusteluunsa, voitaisiinko siinä seminaarissa jo seuraavan syyslukukauden aikana saada toimeen puheenaolevaa laatua olevat luentokurssit, lausui Ylihallitus:

Luento-
kurssit.

»Asiaa tänään käsitellessään on Ylihallitus katsonut erittäin suotavaksi, että puheenaolevia luentokursseja voitaisiin ainakin koetteeksi joku kerta toimeenpanna. Sitä tarkoituksena, jota varten kansakoulunopettajille on valmistettu tilaisuus kunnalla opetusta kansakouluissa ja seminaareissa, edistäisi epäilemättä suurella määrällä se, että tähän kuunteluun voitaisiin liittää vaikka harvempiakin seminaarinopettajien pitämiä luentoja ja keskusteluja niiden johdosta. Tämä olisi sitä tärkeämpää, kuin meidän maassa muihin maihin verraten ei vielä ole saannottavaa ehditty tehdä tilaisuuden hankkimiseksi kansakoulunopettajille opintojensa ja kehityksensä täydentämiseksi. Katsoen näihin syihin rohkenee Ylihallitus nöyryydestään ehdottaa, että puheenaolevaa laatua olevan 24 luentoa käsittävän kurssin pitämiseksi Heinolan seminaarissa ensi syyslukukauden kuluessa yleisistä varoista myönnettäisiin 600 markkaa.»

Pyydetyn määrärahan myönsi Keisarillinen Senaatti seuraavan syyskuun 4 p.

Sittemmin on Senaatti Ylihallituksen esityksestä myöntänyt samanlaisia luentokursseja varten: Jyväskylässä ja Uudessakaarlepyyssä 28 p. helmikuuta 1906, 600 mk. kumpaakin seminaaria kohti, Raumalla 29 p. toukokuuta 1908 600 mk., Sortavalassa 13 p. toukokuuta 1909 600 mk. (hyljäten samalla Ylihallituksen esityksen määrärahan myöntämisestä Tammisaaren seminaarissa toimeenpantavaksi aijottuja luentokursseja varten) sekä Raahessa ja Tammisaareissa 6 p. elokuuta 1910, 600 mk. kumpaakin seminaaria kohti.

Seuraavassa esitetään muutamia yleisiä tietoja ja vaikutelmia näistä luentokursseista pääasiallisesti asianomaisten seminaarinjohtajien antamain virallisten kertomusten sanoilla. Yhteistä useimmille kursseille on ollut: painetut ohjelmat, jotka ovat sisältäneet ilmoitukset luennoista ja niistä kohdista, joita opettajat käsittelevät kurssien aikaisilla opetustunneillaan, sekä seminaarien ja harjoituskoulujen lukujärjestykset y. m. tiedonantoja, painetut kaavat kuuntelusuunnitelmien valmistamista varten, 18—24 luentoa, ahkera kuuntelu seminaareissa ja harjoituskouluissa, keskustelu- ja seurusteluilmat, leikki- ja piirustuskurssit, opetusvälinenäyttelyt, yhteiset huvimatkat y. m.

a) Heino-
lassa.

Heinolan luentokursseista, jotka pidettiin 18—30 p. syyskuuta 1905 ja joissa osanottajien lukumäärä nousi 77:ään, kertoo seminaarinjohtaja Mikael Johnsson m. m.:

»Osanotto sekä luentojen että opetuksen kuuntelemiseen oli erittäin harras ja tekivät sitä varten kaikki opettajat, joilla oli kuuntelustipendi, erityisen suunnitelman, jonka johtaja tarkasti »oppaassa» lausuttuja periaatteita noudattaen. — — — — —

E erityisen piirteen näissä kursseissa muodostivat keskusteluilmat seminaarin harjoituskoulussa, joissa seminaarin opettajakokelaat myöskin olivat läsnä. Niitä pidettiin ensimmäisellä viikolla keskiviikkona ja lauantaina alkaen 7 ½ i. p. useampia tunteja ja toisella viikolla keskiviikkona ja torstaina samoihin aikoihin. Sitä paitsi oli viimeisenä lauantaina yhteinen illanvietto Heinolan tarkastuspiirin opettajien kanssa, jotka olivat vuosikokoukseen kokoontuneet; tässä pidettiin esitelmä »kansakoulusta ja luonteen kasvatuksesta elämää varten». — — — — —

Kursseja tarkastamaan saapui ylitirehtöörinapulainen W. Tawaststjerna torstaina 28 p. syyskuuta ja oli läsnä saman illan keskusteluissa sekä perjantain ja lauantain luennoissa, harjoituksissa sekä iltamissa.»

b) Jyväskylä.
lässä.

Jyväskylän kurssit pidettiin 16—29 p. syyskuuta 1906. Osanottajia oli yhteensä 212, joista 190 viipyi luentokurssien päättymiseen asti. Näitäkin kursseja tarkasti valtioneuvos W. Tawaststjerna 24—26 p. syyskuuta. Yleisen käsityksensä kursseista esittää johtaja K. Raitio seuraavin sanoin:

»Erinomaisella virkeydellä ja harrastuksella jaksoivat luentokurssilaiset kahden viikon aikana seurata kaikkea, mitä täällä oli tarjona. Sekä julkisesti että yksityisesti lausuivat he siitä tyytyväisyytensä ja kiitollisuutensa julki. Eritenkin puhkesi tämä ilmi kurssien lopettajaisissa sekä kahdessa tilaisuudessa, joissa he seminaarin opettajiston ja oppilaiden kanssa puheiden, soiton ja laulun vaihdellessa viettivät iltaa. Edellisen niistä panivat kurssilaiset toimeen 26 p. syyskuuta seminaarin opettajille

ja koko oppilaskunnalle, jälkimäisen seminaarin oppilaat kurssilaisille ja opettajille. Ja huolimatta siitä ahdingosta, jonka kuuntelijakunnan suuri luku aikaansai, sekä niistä ponnistuksista, joita tällaisten kurssien järjestäminen ja pitäminen oppilaitokselta ja eritenkin sen opettajistolta kysyi, olivat nämä kurssit itse oppilaitoksellekin epäilemättä hyvin virkistävät ja kohottavat. Eritenkin luulen laitoksen oppilaiden niistä vastaanottaneen paljon herättäviä ja kehittäviä vaikutuksia.»

Uudenkaarlepyyn kursseilla 17—19 p. syyskuuta 1906 oli osan-^{c)} Uudessa-
ottajia 85 ja lausuu johtaja Gustaf Hedström kurssikertomuksessaan kaarlepyys-
m. m.: sä.

»Osanotto kursseihin oli paljon suurempi kuin opettajakunta oli uskaltanut toivoakaan, ja osoitti se ruotsalaisen opettajiston mielihalulla käyttävän hyväkseen kurssien tarjoamaa tilaisuutta henkisen näköpiirinsä laajentamiseksi. Osanottajia saapui niinkin kaukaisista seuduista kuin Porvoosta, Maarianhaminasta, Ahvenanmaan Brändöstä, Houtskarista y. m. Ja paria poikkeusta lukuun ottamatta olivat kaikki seminaarista päässeet vuosiryhmät edustettuina. — — — — —
— — — — — Kaikissa näissä tilaisuuksissa, samoin kuin kursseilla yleensä, vallitsi hyvä toverillinen henki, lämmin mieliala, joka suuressa määrässä oli omiansa eläyttämään ja lujittamaan seminaarin ja sen entisten oppilaiden välistä hyvää suhdetta.»

Raumalla 14—26 p. syyskuuta 1908 pidettyihin kursseihin otti^{d)} Raumalla.
osaa 143 kansakoulunopettajaa. Kurssien toimintaa seuraamassa kävi 22—24 p. syyskuuta v. t. kansakoulujen ylitarkastaja A. J. Tarjanne, ja niiden yleisvaikutusta kuvaa johtaja K. A. Franssila:

»Kursseja puuhattaessa oltiin näihin nähden seminaarin opettajiston kesken yleensä arkailevalla kannalla. Pelättiin 1) niiden tuottamaa liikarazitusta ja 2) häiriintymistä tasaisesta opetustyöstä. Epätietoisia oltiin siitäkin, olisiko kursseista vaivaa ja kustannuksia vastaavaa hyötyä. Mutta nyt kurssien jälkeen tiedän lausuvani koko seminaarin opettajiston yksimielisen arvostelun, kun sanon, että erityistä razitusta enempää kuin huomattavaa häiriintymistäkään kurssit eivät tuottaneet. Tiettyähän on, että opettajistolla oli työtä ja huolta enempi kuin tavallisissa oloissa, mutta hyvänä vastapainona tälle oli taas se henkinen virkistys, minkä ajatustenvaihto kansanopetuksen alalla välittömästi toimivain kanssa tuotti. Mikä hyöty kurssilaisilla tästä kahden viikon ajasta lienee ollut, siitä en saata varmaa arvosteluani lausua. Mutta en uskoisi, että se heiltäkään hukkaan meni. Onhan selvää, että seminaarin opettajat, jotka hoitavat vain yhden tai kahden aineen opetusta, voivat paremmin seurata näiden opetusmetodikassa tapahtuvaa kehitystä, kuin kansakoulunopettaja, jolta useimmiten vielä puuttuu tässä välttämätön vieraan kielen taito, voi monien opetettavainsa aineitten opetusmenettelyn alalla esiintyviin uusiin virtauksiin tutustua. Näin ollen uskoisin, että tällaisissakin

kurseissa pidettävillä esitelmillä joku merkitys opettajain kehityksessä on. Jos taas seminaarissa kuuntelemista yleensä pidetään kansakoulunopettajille hyödyllisenä, niin selvää on, että se tällaisten erikoistilaisuuksien aikana erityisemmin vastaa tarkoitustaan. Täytyyhän myöntää, että kuuntelijain paljous aivan erikoisesti velvottaa opettajaa sovittamaan oman opettamistoimensa sopusointuun sen teorian kanssa, mitä hän sekä luennoissa että metodikkatunneillaan esittää. Onpa vielä niinkin, että seminaarin opettaja kurseja varten valmistaessaan tulee entistä enempi tarkastaneeksi, mitä muualla saavutettua häneltä ehkä olisi jäänyt huomaamatta. Kaiken tämän luulisin vaikuttavan, että kuuntelusta kurssien aikana olisi tavallista enempi hyötyä. Uskon myös, että edellämainitut seikat samalla tekevät hyvää itse seminaarillekin, joten se näistäkin saa korvauksen siitä lyhytaikaisesta häiriöstä, minkä kurssit tuovat, jos ne sitä yhtään tuovatkaan. Kurssien osanottajain sekä yksityisesti että julkisesti lausumista sanoista tulii siihen käsitykseen, että heihin vaikutti elostuttavasti, kun tunsivat uudestaan liittyvänsä heille ennestään tutun laitoksen piiriin, mutta tällä kertaa jo elämän kokemusta saaneina, itseenäisen työn kuormaa kantaneina.

Siihen nähden, että tällaisia kurseja vasta on harvoja pidetty ja nekin ehkä ikäänkuin kokeiksi, suotanee esittääni ne toivomukset, mitkä näiden nyt päättyneiden aikana välittömästi mieleen nousivat: 1) että tällaisia kurseja edelleenkin toimeenpantaisiin, jos mahdollista, kahdessa seminaarissa vuosittain, ja 2) että kaikille näihin saapuville opettajille annettaisiin yleisistä varoista sellainen avustus, joka vastaa kurssien osanotosta aiheutuvia suoranaisia menoja.

Kun opettajistossamme kerran esiintyy harrastusta kehittyä ammatissaan, niin arvelen, että yhteiskunnan oman etunsa kannalta tulisi rientää antamaan tunnustuksensa tälle seikalle ja samalla poistaa ne esteet, mitä taloudelliset seikat useallekin tuottavat. Jos taas avustusta annetaan, niin tuskinpa enää yksi seminaari kykenee kaikkia halukkaita vastaanottamaan.»

e) Sortavalla.

Sortavalan seminaarissa toimeenpantiin luentokurssit 15—28 p. syyskuuta 1909. Osanottajia oli 87. Kurssia tarkasti v. t. kansakoulujen ylitarkastaja A. Haapanen. Johtaja K. A. O. Relanderin kertomuksesta lainataan tähän vain seuraavat lauseet:

»Koko kahden viikon aikana kävivät opettajat ähkeraan kuuntelemassa opetusta seminaarissa ja myös mallikouluissa. Etenkin muutamia aineita kuunneltiin runsaasti, niinkuin kasvatusoppia, maantietoa, suomea, historiaa sekä laulua, piirustusta ja voimistelua.»

f) Raahessa.

Raahen kurseilla 13—27 p. syyskuuta 1910 oli osanottajia 85. Kurssikertomuksensa lopussa lausuu johtaja A. Holmström:

»Yleisvaikutus, minkä ainakin seminaaripiiri kurseista sai, on läpeensä edullinen. Kun osanottajain lukumäärä ei ollut senkään suurempi, ei

minkäänlaista tungosta tai muuta epämukavuutta laitoksen avaroissa suojissa syntynyt. Kurssilaisten lämmintä harrastusta ja edistysmieltä osoittava tarkkaavaisuus niin opetustunneilla kuin luentotilaisuuksissa jätti opettajiin hauskan ja virkistävän muiston.»

Tammisaarella pidettiin kurssit 12—24 p. syyskuuta 1910 ja otti g) Tammi-
niihin osaa kaikkiaan 67 kansakoulunopettajaa. Johtaja C. Poppius saarella.
kertoo kursseista m. m. seuraavaa:

»Kurssi-ilmoituksessa ollut lisäys: »että Ylihallitus ei ole voinut käsitellä tämän vuoden kuuntelustipendianomuksia, koska Eduskunnan päätöstä tähän tarkoitukseen käytettävästä määrärahasta ei vielä ole lopullisesti vahvistettu», ei myöskään ollut omiaan innostamaan kursseille aikovia.

Maamme ruotsinkieliselle opettajistolle voitaneen lukea kunniaksi, että näissäkin oloissa niin monta opettajatarta ja opettajaakin päätti saapua kursseille eikä pelännyt niiden vaivoja ja kustannuksia, ja todistaa tämä osaltaan, että milloin vain tarjoutuu tilaisuus edistymään opinnoissa, tässä opettajistossa ei puutu henkilöitä, jotka ovat valmiita epäsuotuisemmissakin oloissa käyttämään sitä hyväkseen.

Onhan selvää etteivät tällaiset kurssit saattaneet olla tuottamatta jonkinlaista häiriötä säännölliselle opetukselle, ja kunkin opettajan työkyky joutui kurssiviikoilla hyvinkin kovalle koetukselle. Mutta sittenkin voitaneen sanoa, että luentokurssit olivat seminaarille juhlapäiviä. Saada koko kahden viikon ajan erityisesti suunnitellussa opintotarkoituksessa yhtyä monien kansakoulun hartaitten työntekijäin kanssa, joista suurin osa samalla seminaarin entisiä oppilaita, saada pitää heitä vierainaan ja vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia heidän kanssaan, sellainen harvinainen tilaisuus oli luonnollisesti seminaarille erittäin tervetullut, hauska ja opettavainen. Ja luonnollista on, että siinä mielessä lisätty työvoima ainakin seminaarinopettajille itselle tuotti runsaan sadon kasvattamalla ja elähtämällä harrastusta työhön sekä saattamalla heitä yhä useampiin ja lujempiin kosketuksiin kansakoulun kanssa. On vain toivottava, että luentokurssit ovat olleet hyödyksi myöskin tätä tarkoitusta varten seminaariin saapuneille kansakoulunopettajille.»

Vielä mainittakoon, että Ylihallitus 5 p. helmikuuta 1909 päivätyssä kirjeessä tiedusteli niiden seminaarien johtajilta, joissa sitä ennen oli luentokursseja toimeenpantu, mitä erityistä huomautettavaa asianomaisilla opettajakunnilla olisi näiden kurssien vastaiseen järjestelyyn nähden.

Saapuneet lausunnot ovat sitten olleet ohjeena seuraavia kursseja suunniteltaessa.

7. Seminaarien opettajisto, sen asema ja edut.

Kolleganvirat
lehtorinviroiksi.

Sittenkuin ensimmäinen yleinen seminaarinopettajain kokous Helsingissä 1903 oli kääntynyt Ylihallituksen puoleen, pyytäen että seminaarien kolleganvirat muutettaisiin niin pian kuin mahdollista lehtorinviroiksi, teki Ylihallitus 10 p. marraskuuta 1905 asiasta seuraavan esityksen:

»Ylihallitukselle annetussa esityskirjoituksessa on ylitarkastaja Lönnbeck huomauttanut, kuinka sen kautta, että 14 p:nä heinäkuuta 1899 annetussa, muutettuja määräyksiä maamme kansakouluopettaja- ja opettajatarseminaarien järjestysmuodosta koskevassa armollisessa julistuksessa oli niin yhdistettyyn seminaariin, jossa jo ennestään oli suomenkielen kolleganvirka, kuin yksinkertaiseen miesseminaariin entisten lehtorinvirkosten sijaan asetettu kolme kolleganvirkaa, oli seminaarien toiminnalle aiheutunut huomattavia haittoja. Nämät virat olivat ensinkin huonoimmin palkattuja kaikista viroista valtion oppilaitoksissa ja oli kokemus jo osoittanut, kuinka sen johdosta oli vaikea saada niitä täytetyiksi, puhumattakaan siitä, että ainoastaan opettajakunnan heikommat ainekset voivat pyrkiä tällaisiin virkoihin. Periaatteelliselta kannalta taasen oli huomattava, että kaikkien aineiden opettajille seminaareissa alusta alkaen oli myönnetty sama asema ja samat palkkaedut ja että tämä oli johtunut siitä tarkoin mietitystä periaatteesta, että opetuksen tuli olla kaikin puolin, ruumiillisesti samoin kuin henkisesti, kehittävä. Tästä syystä oli kaikkia opetusaineita — niitäkin jotka tarkoittivat ruumiillista ja käytännöllistä kehitystä eli niin sanottuja harjoitusaineita, joiden opetus nyt oli uskottu yksinomaan kollegojen huostaan, — pidetty samanarvoisina. Jos tästä periaatteesta tulisi pitemmäksi aikaa nyt puheenaoleviin opetusaineihin nähden poikettavaksi, tulisi varmaan olemaan seurauksena, että niiden opetus täyttä pätevyyttä puuttuvien opettajien käsissä ei enää tulisi vastaamaan ajan vaatimuksia. Peljättävä olisi, että muiden opetusaineiden arvoon asetettu käsitöiden opetus, joka sivistyneessä maailmassa oli herättänyt niin suuren huomion ja jonka eteenpäinvieminen siis oli Suomelle kunnian asia, tulisi tekemään taka-askeleen, että hygienian opetus vähemmän kehittyneen voimistelunopettajan käsissä ei pysyisi sillä kannalla, kuin tämä tätä nykyä tärkeäksi katsottu opetusaine vaati, sekä että laulun ja musiikin harrastus, joka on levinnyt kansaamme ja varmaankin osaksi sai kiittää virkistymisestäään seminaareissa alusta alkaen toimineiden taitavien opettajien opetusta, todennäköisesti myöskin tulisi laimentumaan, jos sen opetusta seminaareissa pidettäisiin ainoastaan toisarvoisena harjoituksena. Näillä perusteilla on esityskirjoituksessa lopuksi lausuttu, kuinka tärkeätä olisi että tässä asiassa niin pian kuin mahdollista palattaisiin entiselle kannalle, niin että kaikki seminaarien opettajavirat tulisivat olemaan lehtorinvirkoja.

Asiaa tänään käsitellessään on Ylihallitus kaikin puolin katsonut voivansa yhtyä niihin näkökohtiin, joita edellä on kosketeltu ja yllämainitussa esityskirjoituksessa lähemmin selvitetty, ja on Ylihallitus niin ollen arvellut syytä olevan nöyryimmästi esittää, että Keisarillinen Senaatti suvaitsisi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteihin sitä varten, että kaikki seminaarien nykyiset kolleganvirat muutettaisiin lehtorinviroiksi sekä että vasta määrättäisiin, missä määrin nykyiset kolleganvirkojen haltijat voisivat siirtyä uusiin lehtorinvirkoihin.»

Keisarillisen Senaatin 16 p. tammikuuta 1906 tekemän alamaisen esityksen johdosta suvaitsikin Keisarillinen Majesteetti seuraavan helmikuun 22 p. annetulla asetuksella armossa määrätä, että seminaarien kolleganvirat, sitä myöten kuin ne tulevat avoimiksi, ovat muutettavat lehtorinviroiksi, sekä oikeuttaa Keisarillisen Senaatin suorastaan nimittämään lehtoreiksi ne kollegat, jotka Senaatti harkitsi sen ansainneiksi.

Jälkimäisen kohdan johdosta vaati Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen ehdotuksen siitä, kutka maamme seminaarien silloisista kollegoista ehkä voitaisiin katsoa ansiollisiksi tulemaan suorastaan nimitetyiksi lehtoreiksi, ja Ylihallituksen 5 p. toukokuuta 1906 tekemän alamaisen esityksen mukaisesti oikeutti Keisarillinen Senaatti saman kuun 29 p:nä Ylihallituksen heti nimittämään lehtoreiksi: Sortavalan seminaarin maantieteen ja suomenkielen kollegan Taavi Lehtisen sekä saman seminaarin maantieteen ja ruotsinkielen kollegan Alfred Haggrénin (Jotunin), Jyväskylän seminaarin suomen- ja ruotsinkielen sekä historian kollegan Onni Johannes Brummerin, saman seminaarin voimistelun ja terveystopin kollegan Karl Alarik Rikalan sekä Rauman seminaarin piirustuksen ja käsitöiden kollegan Frithiof Henrik Bernhard Laguksen ja saman seminaarin musikin kollegan Axel Olof Törnuddin. Samalla näki Senaatti hyväksi suoda tällä tavoin nimitettäville lehtoreille oikeuden palkankorotukseen nähden heidän uusissa viroissaan lukea hyväkseen sen ajan, jonka he olivat kollegoina palvelleet.

Ylihallitus käsitteli asian lopullisesti 13 p. kesäkuuta 1906 antaen kollegoille Lehtiselle, Brummerille, Lagukselle ja Törnuddille valtakirjat lehtorinvirkoihin sekä nimittäen kollegat Haggrénin (Jotunin) ja Rikalan lehtoreiksi.

Seminaarinopettajien nimittäminen virkoihinsa oli 31 p. heinäkuuta 1902 annetun asetuksen kautta siirtynyt Koulutoimen Ylihallituksesta Keisarilliseen Senaattiin. 1904—1905 vuoden Valtiosäädyt

Opettajien
nimittäminen
virkoihinsa.

anoivat, että ennen mainitun asetuksen julkaisemista voimassa olleet säännökset maan alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen (ja siis myöskin seminaarien) opettajavirkojen asettamisesta uudestaan pantaisiin voimaan. Tästä anomuksesta vaaditussa lausunnossaan Ylihallitus 17 p. lokakuuta 1905, huomautettuaan miten uutta nimitysjärjestystä noudatettaessa VII—IX arvoluokkaan kuuluvien kouluvirkojen hakijoilla ei ollut mitään tilaisuutta valitustietä saada hakemustansa uudistetun harkinnan alaiseksi, esitti että seminaarivirkojenkin täyttämisen järjestettäisiin entiseen tapaan.

Armollisessa julistuskirjeessä 4 p:ltä marraskuuta 1905 toimenpiteistä laillisen järjestyksen palauttamiseksi maahan kumottiinkin m. m. edellä mainittu asetus 31 p:ltä heinäkuuta 1902. Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti 23 p. marraskuuta 1905, palauttaen Ylihallitukselle erinäisiä virantäyttämisen ja valtakirjananto-asioita, ilmoitti ettei sellaisten virkojen täyttäminen enää ollut Keisarillisen Senaatin asia ja käski Ylihallituksen ottaa mainitut asiat uudelleen käsiteltäväkseen.

Palkkaetujen parantaminen.
a) Opettajien palkankorotukset sekä työmestarien ja puutarhurien palkat.

Lopulla vuotta 1906 jätettiin Keisarilliseen Senaattiin erinäisiä seminaarin opettajiston palkkaetujen parantamista tarkoittavia anomuksia:

että opettajain palkankorotukset järjestettäisiin sillä tavalla, että ne 5, 10 ja 15 vuoden palveluksesta olisivat: johtajan, lehtorin ja kollegan 800, 800 ja 800 markkaa, johtajattaren ja opettajattaren 400, 400 ja 400 mk., poikaharjoituskoulun yliopettajan ja osastoluokan opettajan 550, 550 ja 550 mk., tyttöharjoituskoulun yliopettajattaren ja osastoluokan opettajattaren 400, 400 ja 400 mk. sekä harjoituskoulujen alempien luokien opettajan ja opettajattaren 350, 350 ja 350 mk., ja

että harjoituskoulujen opettajain palkkaedut korotettaisiin seuraaviin määriin: yliopettajille palkkaa 2,800 mk. ja vapaat huoneet ja polttopuut tai 600 mk. palkkiota, yhdistetyn luokan opettajille palkkaa 2,400 mk. ja 600 mk. palkkiota sekä näistä johtuvat korotukset 5, 10 ja 15 vuoden kuluttua saman prosenttimäärän mukaan kuin nykyään yliopettajalle, siis 280, 560 ja 560 mk., yhdistetyn luokan opettajalle 240, 480 ja 480 mk. ja alemman osaston opettajalle 200, 400 ja 400 mk.

Näiden anomusten johdosta vaadituksi lausunnoksi esitti Ylihallitus 11 p. tammikuuta 1907 m. m.:

»Niinkuin ensinmainitussa anomuksessa olevasta selvityksestä näkyy, ovat seminaarin opettajat, kun otetaan lukuun myös työnlaatu, lukukausien pituus, tuntipalkan saamiseen vaadittava tuntimäärä sekä palkankorotusten suuruus, palkkauksiin nähden ehdottomasti huonommassa

asemassa kuin lyseoitten lehtorit ja kollegat. Vaikea on sentähden usein ollut saada opettajavirat seminaareissa täytetyiksi pätevilläkään, saatikka etevämmillä opettajakyvyillä. Ja kuitenkin olisi juuri seminaareihin tarvis saada parhaat pedagogiset kyvyt sijoitetuiksi, nämä laitokset kun valmistavat opettajia ja ovat näiden vastaisten kansan opettajien kaikki kaikessa. Ylihallituksen kansakouluosastossa onkin tästä syystä, ja näistä anomuksista riippumatta, ollut se mielipide, että seminaarin kaikkien opettajain ja opettajattarien palkkoihin nähden olisi pyrittävä siihen että ne kukin laadussaan olisivat parhaat, mitkä valtio saattaa koulualalla työskenteleville tarjota, ja että tämä näkökohta olisi vastaisessa seminaarien järjestelyn tarkastelussa ja muutoksessa otettava huomioon. Näihin kaikkiin perusteihin vedoten Ylihallitus saattaa nyt täydestä syystä, väliaikaisena palkanparannuksena, puoltaa ensinmainittua anomusta, joka Ylihallituksen mielestä on pyydetyn korotuksen suhteen hyvin kohtuullinen, armossa hyväksyttäväksi muissa kohdin muuttamatta, paitsi mitä tulee harjoituskoulun alempien luokkien miesopettajiin. Näiden palkka on niin riittämätön, että perheellinen mies ei sillä voi tulla toimeen, ja niille palkanparannus sentähden täytyy olla vähän tuntuvampi. Ilmoittaen että näitä miesopettajia on ainoastaan kaksi, toinen Sortavalan ja toinen Rauman seminaarissa, ja että Ylihallituksen mielestä olisi asianmukaisinta, että kaikkien harjoituskoulujen alempien luokkain opettajavirkoihin vasta otettaisiin ainoastaan naisopettajia, saa Ylihallitus alamaisuudessa ehdottaa, että nykyisille miesopettajille näissä viroissa korotettaisiin palkkio 500 markasta 600 markkaan ja palkankorotukset 400 markaksi kaikki kolme kertaa.»

Jo aikaisemmin keväällä 1906 oli Ylihallitukseen jätetty anomus:

»että seminaarien työmestarien ja puutarhurien toimet asetettaisiin vakinaiselle kannalle ja he toimiensa vakinaisiksi hoitajiksi;

että heidän pohjapalkkansa tuntuvasti korotettaisiin taikka heille myönnettäisiin palkankorotukset viiden, kymmenen ja viidentoista vuoden palveluksesta, ensimmäisellä kerralla 10 ja seuraavilla kerroilla 20 prosentilla alkupalkasta;

että heidän täysipalvelusajaksi luettaisiin 30 vuotta ja että heille täysin palvelleina erotessa eläkkeenä annettaisiin alkupalkka lyhentämättömänä;

että parantumattoman sairauden ja työkyvyttömyyden jo ennenmin sattuessa heille myönnettäisiin täysi eläke tai osa siitä samojen aikamäärien mukaan kuin kansakoulunopettajille;

että he pääsisivät osakkaiksi joko siviiliviraston leski- ja orpokassaan tahi kansakoulunopettajain leski- ja orpokassaan; ja

että työmestarit saisivat lupa-ajasta käyttää ainakin kaksi kuukautta virkistyksekseen».

Hankittuaan seminaarien opettajakuntien ja johtajien lausunnot anomuksesta teki Ylihallitus 11 p. tammikuuta 1907 Keisarilliseen Senaattiin seuraavan esityksen:

»Anomuksessa esitettyjen perusteiden nojalla katsoo Ylihallitus, että seminaarien sekä työmestarien että puutarhurien palkkaus on parannuksen tarpeessa niin hyvin käsityönopetuksen suureen tärkeyteen nähden erittäin meidän maan seminaareissa ja kansakouluissa kuin siihen yhä huomattavampaan merkitykseen katsoen, minkä opetus ja harjoitus puutarhahoidossa on varsinkin viimeaikoina saanut sanotuissa laitoksissa. Ylihallitus voipi siis anomusta yleensä puoltaa, mutta mitä anomuksen eri kohtiin tulee saa Ylihallitus alamaisuudessa ehdottaa:

että kun Ylihallituksen tietten nykyinen säädös työmestarien ja puutarhurien virkaan ottamisesta ja siitä erottamisesta eli kansakouluasetuksen 48 § ei ole osottautunut haitalliseksi eikä ole kuultu, että sitä olisi väärin käytetty, se jäisi yhä voimaansa, ainakin siksi kun seminaareja koskevat asetukset kokonaisuudessaan joutuvat tarkastelun ja muutoksen alaisiksi;

että pohjapalkaksi kaikille työmestareille määrättäisiin 2,000 markkaa ja kaikille puutarhureille 1,600 markkaa ynnä jälkimäisille vapaat huoneet ja lämpö taikka sitä etua vastaavat 400 mk., mutta että seminaarin läpikäynyt työmestari taikka puutarhuri, jolla todistettavasti on tähän toimeen hyvä ammattitaito, tulisi muiden hakijain edellä kysymykseen näitä virkoja täytettäessä ja saisi oikeuden palkankorotuksiin ja eläkkeeseen, jotka olisivat määrältään yhtä suuret ja annettaisiin samoina aikoina kuin kansakoulunopettajille on määrätty taikka vasta tulee määrättyksi;

että muille seminaarin läpikäymättömille työmestareille ja puutarhurireille seminaarin johtaja saisi, heidän 10 ja 20 vuotta palveltuaan, kunkin ansion mukaan ehdottaa jotakin henkilökohtaista palkanlisäystä sekä, kansakouluasetuksen 49 §:n nojalla, heidän 30 vuotta palveltuaan, taikka jo ennemmin, jos ovat tulleet toimeensa kykenemättömiksi, kohtuulliseksi katsottua eläkerahaa; sekä

että, muuttamalla 22 p. toukokuuta 1889 päivätyyn Kirkollisasiain-toimituskunnan kirjeen 7 kohtaa, säädettäisiin, että asianomainen johtaja on oikeutettu työmestarille antamaan lupa-aikaa enemmänkin kuin yhden kuukauden ajan, ei kuitenkaan yli kaksi kuukautta.

Sen ohella katsoo Ylihallitus puolestaan suotavaksi, että seminaarien työmestarit ja puutarhurit saisivat tulla osakkaiksi kansakoulunopettajain leski- ja orpokassaan, jonka johtokunnan puoleen hakijain siis olisi tässä asiassa käännyttävä, jotta asia jätettäisiin säädetyssä järjestyksessä kassan osakkaiden päätettäväksi.»

30 p. huhtikuuta 1910 käski Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen ilmoittamaan, olisiko nyt mitään lisättävää edelläoleviin Ylihallituksen 11 p. tammikuuta 1907 antamiin lausuntoihin.

Kuultuaan seminaarien opettajakuntain mieltä asiasta ja oheeniittäen niiden sekä johtajien antamat lausunnot, esitti Ylihallitus alamaisessa lausunnossaan 8 p. kesäkuuta 1910 seuraavaa:

»Kun seminaarien opettajakunnat ovat antaneet lausuntonsa sillä edellytyksellä että kyseessä oleva palkanparannus tulisi ainoastaan väliaikaiseksi, kunnes alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen uusi palkkaehdotus ehkä hyväksytään, jolloin seminaarinopettajain palkkaus olisi uudestaan pysyvämmäsi järjestettävä pitämällä silmällä sitä, missä suhteessa heidän työnsä laatuunsa ja paljouteensa nähden on mainituissa toisissa oppilaitoksissa suoritettavaan työhön, ja kun seminaarien opettajilla edellisiin pyyntöihinsä ja Ylihallituksen niiden nojalla tekemiin alamaisiin esityksiin ei ole muuta varsinaisesti lisättävää, kuin että johtajain ja johtajattarien palkkaetuja niissä ei ole tarpeeksi huomioon otettu, katsoo Ylihallitus asiakseen, viitaten alussa mainittuihin esityksiinsä ja niiden perusteluihin, nyt ainoastaan alamaisimmin uudistaa nämät väliaikaisessa tarkoituksessa tehdyt esitykset sillä lisäyksellä, että johtajien palkankorotukset heidän virkojensa työläisyyteen ja vastuunalaisuuteen nähden lisättäisiin 1,000 markaksi aina kerrallaan ja johtajattarien palkankorotukset samoista syistä 500 markaksi kerrallaan. — — —»

Myöskin seminaarien soiton tuntiopettajat pyysivät keväällä 1908 Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että heidän virkansa, samoin kuin muut opettajatoimet seminaareissa, asetettaisiin vakituisiksi ja sääntöpalkkaisiksi.

b) Tuntiopettajain palkat.

Katsoen siihen, että seminaarit lähimmässä tulevaisuudessa toivottavasti tulevat uuden järjestelyn alaisiksi, jolloin myöskin soiton tuntiopettajatarten asema ja palkkaus otettaneen harkittavaksi, Ylihallitus kirjeessä 10 p. huhtikuuta 1908 huomautti seminaarinjohtajille, että asia, mikäli palkkioon tulee, voitiin väliaikaisesti järjestää siten, että sen mukaan, mitenkä määräraha soittotunteja varten kussakin seminaarissa riitti, saatiin kullekin oppilaalle suoda 12—20 minuuttia viikossa näytesoittoa varten ja että soiton tuntiopettajat ja opettajattaret olivat, samoin kuin muutkin opettajat, oikeutetut täyteen tuntiinsa lukemaan myöskin tuntien väliajat.

Sittenkuin taas toinen yleinen seminaarinopettajakokous v. 1908 oli toivonut harjoituskoulunopettajien palkkaetujen parantamista, pyysivät harjoituskoulujen opettajat ja opettajattaret, että Ylihallitus ryhtyisi pikaisiin toimiin heidän palkkojensa korottamiseksi 1908 vuoden alusta lukien.

c) Harjoituskoulunopettajien palkkaedut.

Lähettyessään 28 p. marraskuuta 1908 nämä anomukset Keisarilliseen Senaattiin Ylihallitus lausunnossaan ensiksi selosti 11 p. tammi-kuuta 1907 tekemänsä esityksen sisällystä sekä jatkoi senjälkeen:

»Sillä välin kun tämä väliaikaiseksi tarkoitettu palkanparannustuuma vielä odottaa ratkaisua on kaikkein maalaiskansakoulunopettajain valtiopalkkoja nostettu, naisopettajain 300 markalla sekä miesopettajain 100 markalla ja lisäksi vielä naineiden opettajain ja opettajatarten, joilla on omia lapsia ja ovat perheensä pääasiallisia elättäjiä, 200 markalla sekä palkankorotuksia myöskin samassa suhteessa. Entistäkään suhdetta ei siis enää ole olemassa kansakoulunopettajain ja harjoituskoulunopettajain palkkain välillä ja moni jälkimäisistä pitäänee kansakoulunopettajan taloudellista asemaa parempana omaansa, vaikka melkoista suurempia vaatimuksia asetetaan harjoituskoulunopettajiin nähden. Lisäksi on tullut se tunnettu seikka, että kaikkialla maassa näinä vuosina elantotarpeitten hinnat ovat suunnattomasti kohonneet.

Tämän kaiken johdosta ottikin viime huhtikuun 13—15 päivinä pidetty yleinen seminaarinopettajain kokous harjoituskoulujen opettajain palkka-asiat erityisen pohdinnan alaisiksi; ja ilman erimielisyyttä katsoi kokous »välttämättömäksi, että harjoituskoulunopettajien palkkoja korotetaan.» Kokouksen enemmistö piti myöskin tärkeänä, »että yliopettajien ja neliosastaisen luokan opettajien palkkaedut kaikissa suhteissa ovat samat», jota vastaan suuri vähemmistö katsoi, että kun yliopettajalle kuuluu koko harjoituskoulun valvonta ja taloudellinen huoli, hänellä pitäisi vastakin olla siitä joku korvaus. Lopuksi kokous yhtyi siihen mieliteeseen, että asian valmistamiseksi asetetun »valiokunnan ehdottamat määrät mies- ja naisopettajien sekä yli- ja alaopettajien palkkoiksi ovat oikeassa suhteessa ja sopivat siis perusteiksi näiden virkojen palkkaus-suhteita järjestettäessä». Nämä määrät olivat: miespuolelle palkka 3,000 markkaa, palkkio 600 markkaa sekä korotusta kolme kertaa 600 markkaa kerralla, naispuolelle palkka 2,000 markkaa, palkkio 500 markkaa ja korotusta kolme kertaa 500 markkaa kerralla, sekä alempien luokkien opettajille ja opettajattarille palkka 1,800 markkaa, palkkio 500 ja korotusta kolme kertaa 450 markkaa kerralla.

Niin perinpohjaisia muutoksia harjoituskoulunopettajain palkkaus-suhteissa kuin mitä seminaarinopettajain kokous ehdotti ei voitane kuitenkaan ajatella ilman seminaarien koko opettajiston palkkojen järjestyä, jota asiaa taas ei voida nyt kerrallaan esittää ratkaistavaksi. Mutta ellei Ylihallituksen 11 p. tammikuuta 1907 tekemä, edellä mainittu alainen esitys lähemmässä tulevaisuudessa veisi toivottuun tarkoitukseen, niin katsoo Ylihallitus sekä vastakerrottuihin asianhaaroihin nähden että Ylihallitukselle hyvin tunnettujen tietojen nojalla yksityisten harjoituskoulunopettajain erittäin sääliteltävästä taloudellisesta tilasta tarpeelliseksi, varsinkin mitä perheellisiin opettajiin tulee, että joihinkin toimenpiteisiin tässä asiassa olisi kohta ryhdyttävä. Asiaa näin väliaikaisestikin järjestettäessä olisi osastoluokan opettajan palkka samalla saatettava lähemmäksi yliopettajan palkkaa, mutta kuitenkin, jälkimäisen epäilemättä suurempaa ja edesvastauksellisempaa työtä huomioon ottaen, jokunen erotus mainittujen kahden opettajan palkkaetujen välillä yhä pysyttävä.

Edellä esitetyn perustuksella rohkenee Ylihallitus siis alamaisimmin ehdottaa:

että, jollei Ylihallituksen 11 p. tammikuuta 1907 tekemää alamaista esitystä vielä voida ottaa kokonaisuudessaan ratkaistavaksi, kuitenkin se osa siitä, joka koskee harjoituskoulunopettajain palkkaussuhteita, nyt erikseen myöntävästi ratkaistaisiin;

että näin jo ehdotetun palkanparannuksen lisäksi olisi, sittemmin muuttuneihin olosuhteisiin katsoen, kaikille harjoituskoulujen opettajille ja opettajattarille kohta myönnettävä jokin väliaikainen kalliin ajan palkanlisäys, joksi ehdotetaan 200 markkaa kaikille muille harjoituskoulun opettajille ja opettajattarille, paitsi osastoluokan ja alempien luokkain perheellisille miesopettajille, joille tämä lisäys pitäisi olla 400 markkaa; ja

että tämä palkanlisäys ynnä ehdotettu korkeampi palkankorotusmäärä kumpainkin luettaisiin kuluvan lukuvuoden alusta eli viimekuluneen syyskuun 1 päivästä.

Tämän lisäksi on Ylihallitus katsonut asiakseen alamaisimmin huomauttaa siitä, että nykyisten olojen vallitessa kohtuuttomuutta on olemassa siinä, ettei kansakoulunopettaja, astuessaan seminaarin harjoituskoulun opettajatoimeen, saa palkankorotukseen nähden hyväkseen lukea osakaakaan siitä ajasta, minkä hän on sitä ennen kansakoulunopettajana palvellut.»

Ylitarkastaja G. Lönnbeck, joka asian oli Ylihallituksessa valmistanut, oli alistuksen lopussa viitattuun epäkohtaan nähden sitä mieltä, että Ylihallituksen olisi pitänyt sen tasoittamiseksi suorastaan ehdottaa, että harjoituskoulunopettajille myönnettäisiin oikeus palkankorotukseenkin nähden hyväkseen lukea puolet palvelemistaan kansakouluvuosista; ilman sitä lisäystä ei hän katsonut ehdotettuja palkankorotuksia väliaikaisinakaan riittäviksi. Mutta Ylihallituksen enemmistö piti asianmukaisempana, että Ylihallitus eri kirjelmässä tekisi perustellun alamaisten esityksen harjoituskoulun opettajistolle hankittavasta oikeudesta palkankorotukseen ja eläkkeeseen nähden lukea hyväkseen kansakoulussa palvelemiaan vuosia.

Edellä luetellut toimenpiteet eivät toistaiseksi ole johtaneet mihinkään tuloksiin.

Edellä viitatussa, harjoituskoulunopettajien virkavuosia koske- d) Harjoitus-
vasta asiasta teki Ylihallitus 5 p. maaliskuuta 1909 eri alistuksen, koulunopet-
näin kuuluvan: tajien virka-
vuodet.

»Maamme seminaarien harjoituskoulujen opettajain palkkaetujen parantamista tarkoittavassa alamaisessa alistuksessa viime marraskuun 28 p:ltä oli Ylihallituksella tilaisuus huomauttaa, että »kohtuuttomuutta on olemassa siinä, ettei kansakoulunopettaja, astuessaan harjoituskoulunopettajan toimeen, saa palkankorotukseen nähden hyväkseen lukea osakaakaan siitä ajasta, minkä hän on sitä ennen palvellut kansakoulunopetta-

jana», mutta varsinaisen ehdotuksen mainitun kohtuuttomuuden korjaamiseksi Ylihallitus sillä kertaa jätti erikseen tehtävän alistuksen varaan. Asiaa tältä osaltansa jatkuvasti käsitellessänsä Ylihallitus on katsonut voitansa alamaisimmasti viitata siihen asiassa kertyneeseen selvitykseen, joka seurasi edellämainittua alistusta, ja itse alistuksessa esitettyihin perusteluihin sekä lisäksi mainita, että heinäkuun 14 p:nä 1899 annetun, seminaarien järjestysmuodon muuttamista tarkoittavan armollisen julistuksen 4:n kohdan mukaan harjoituskoulun opettajavirkaan pyrkivältä vaaditaan, että hän vähintään neljä vuotta menestyksellä on hoitanut ylempää kansakoulua sekä suorittanut eräitä tietuopolisia tutkintoja. Kun näitten tutkintojen suorittaminen opettajatoimien ohella vaatii monin verroin pitemmän ajan kuin muuten, johtuu siitä, että kansakoulunopettaja harvoin voi neljässä vuodessa saavuttaa täydellisen pätevyyden harjoituskoulun opettajavirkaan; kokemus on päinvastoin osoittanut, että harjoituskoulun opettajavirkaan tulleilla on ollut keskimäärin lähes 10 kansakoulunopettajan virkavuotta. Kun kansakoulunopettaja sellaisessa tapauksessa jo nauttii ensimmäistä, useinpa jo toistakin palkankorotusta, tietää hänen siirtymisensä harjoituskoulun palvelukseen tuntuvan taka-askeleen palkkaeduissa. Sentähden kansakoulunopettajat eivät yleensä saata katsoa siirtymistä harjoituskoulun palvelukseen itsellensä edulliseksi, jota asiain tilaa ei voida pitää harjoituskoululle eikä koko kansakoululaitokselle suotavana.

Mutta jos tältä kannalta katsoen onkin toivottava, että kansakoulunopettajat siirtyessään harjoituskoulujen opettajiksi saisivat palkankorotukseen nähden hyväksensä lukea ainakin osan palvelusvuosistaan, olisi toiselta puolen kuitenkin vältettävä se mahdollisuus, että kansakoulun palveluksessa vanhentuneet opettajat tulisivat edullisten palkankorotusolojen kautta houkuteluisi hakemaan harjoituskouluun ja virka-ansioitensa kautta syrjäyttämään kykenevimpiäkin nuorempia hakijoita. Sentähden olisi asetettava joku raja, mihin asti kansakoulunopettajan harjoituskouluun siirtyessään sallittaisiin nauttia puheenalaista etua. Sillä mitä kauemmin hän ennen harjoituskoulun opettajavirkaan tuloansa on ollut muussa opettajatoimessa, sitä lyhemmäksi supistuu se aika, jona hänessä voidaan tavata sitä henkistä joustavuutta ja valpasta opetus-toimen kehityksen tarkkaamista, jota välttämättömästi on vaadittava harjoituskoulunopettajan asemassa olevalta henkilöltä.

Viimeksi mainittua tärkeätä näkökohtaa silmällä pitäen Ylihallituksen mielestä olisi samalla torjuttava sekin mahdollisuus, että harjoituskoulun opettaja, päästäksensä loppuijäkseen nauttimaan tällaisesta virasta eroavalle vakuutettuja eläke-etuja mahdollisimman täydellisinä, tulisi houkuteluisi pysymään toimessansa kauemmin kuin viran asianmukaiseen hoitamiseen nähden olisi suotavaa. Sentähden ja koska yleensä siviilivirkojen haltijoilla on oikeus eläkkeeseen nähden lukea hyväksensä kaikki ne vuodet, jotka he sitä ennen ovat palvelleet semmoisessa toimessa, joka tuottaa eläkkeen saamisoikeuden, eikä liene mitään syytä tässä kohden pitää harjoituskoulunopettajia erikoisasemassa, olisi jo mainitun, heinä-

kuun 14 p:nä 1899 annetun armollisen julistuksen 7:ssä kohdassa oleva säännös, että kansakoulunopettaja tai -opettajatar, joka otetaan seminaarin palvelukseen, saa puheenaolevassa suhteessa laskea hyväksensä puolet niistä vuosista, jotka hän on palvellut ylemmässä kansakoulussa, Ylihallituksen mielestä muutettava siten, että hänelle eläkkeeseen nähden säilytettäisiin virkavuosina kaikki valtioapua nauttivassa kansakoulussa palvelemissa vuodet.

Edellä esitetyn perusteella saa Ylihallitus alamaisimmasti ehdottaa säädettäväksi,

että seminaarin harjoituskoulun opettaja tai opettajatar saisi lukea hyväksensä palkankorotukseen nähden puolet niistä vuosista, jotka hän hakukelpoisena on palvellut valtioapua nauttivassa kansakoulussa, kuitenkin enintään kymmenen vuotta, ja eläkkeeseen nähden kaikki mainitut vuodet.»

Tämä alistus vei suotuisaan päätökseen, palkankorotukseen nähden opettajille vielä suotuisampaan kuin Ylihallitus oli toivonut. 10 p. kesäkuuta 1909 annetussa armollisessa asetuksessa määrätään näet, muuttamalla maan kansakoulunopettaja- ja opettajatarseminaarien järjestysmuodosta 14 p. heinäkuuta 1899 annettua armollista julistusta:

»että maan seminaarien harjoituskoulujen opettajat ja opettajattaret olkoot oikeutetut palkankorotukseen ja eläkkeeseen nähden hyväksensä lukemaan enintään kymmenen vuotta siitä ajasta minkä täysin pätevinä ovat opettajavirkaa ylemmässä kansakoulussa hoitaneet tahi vastaavaa opettajatoimintaa harjoittaneet; sekä

että edellämainittujen virkain nykyiset haltijat oikeutetaan sanottujen perusteiden mukaan kosketelluissa suhteissa hyväkseen lukemaan jo palvelemissa virka-aika.»

Seminaarien vuosirahasääntöön otettu määräraha stipendeiksi Matkarahat. opettajistolle, yhdistetyissä seminaareissa 1,200 ja yksinkertaisissa seminaareissa 600 markkaa, on puheenaolevana aikana jaettu seuraaville henkilöille:

V. 1905:

Jyväskylän seminaarin lehtorille K. A. O. Relanderille 1,200 markkaa;
Tammisaaren seminaarin opettajattarelle B. Ahlforsille 900 markkaa;
Uudenkaarlepyyn harjoituskoulun osastoluokan opettajalle A. Björklundille 600 markkaa;
Sortavalan harjoituskoulun yliopettajalle A. Pietikäiselle 1,200 markkaa;
Rauman seminaarin kollegalle F. H. B. Lagukselle 1,200 markkaa;

Raahen seminaarin johtajattarelle L. Högmanille 600 markkaa (ei käytetty);

Heinolan seminaarin lehtorille B. H. Helanderille 600 markkaa.

V. 1906:

Jyväskylän seminaarin opettajattarelle Hilda Forsströmille 1,200 markkaa;

Tammisaaren harjoituskoulun opettajattarelle Mimmi Lundellille 600 markkaa;

Uudenkaarlepyyn seminaarin kollegalle Otto Nylundille 600 markkaa;

Sortavalan seminaarin lehtorille G. A. Branderille 1,200 markkaa;

Raahen harjoituskoulun opettajattarelle Selma Lackströmille 600 markkaa (ei käytetty);

Heinolan seminaarin opettajattarelle Fanny Stenrothille 600 markkaa (ei käytetty);

Kajaanin seminaarin johtajalle Volter Högmanille 1,200 markkaa.

V. 1907:

Jyväskylän seminaarin opettajattarelle Ida Viktoria Gammialille 1,200 markkaa;

Uudenkaarlepyyn seminaarin johtajalle Gustaf Hedströmille 600 markkaa;

Sortavalan seminaarin lehtorille Alfred Jotunille 1,200 markkaa;

Rauman seminaarin lehtorille Taavi Puttilalle 1,200 markkaa;

Raahen seminaarin lehtorille H. A. Salmenkalliolle 600 markkaa;

Raahen harjoituskoulun opettajattarelle Selma Lackströmille 600 markkaa;

Raahen harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajattarelle Fanny Arvolalle 600 markkaa;

Heinolan seminaarin opettajattarelle Fanny Stenrothille 1,200 markkaa;

Kajaanin seminaarin kollegalle E. Westerlundille 600 markkaa.

V. 1908:

Jyväskylän seminaarin lehtorille O. J. Brummerille 1,200 markkaa;

Tammisaaren seminaarin lehtorille E. Sonckille 600 markkaa;

Sortavalan seminaarin lehtorille B. Boxströmille 1,200 markkaa;

Rauman seminaarin lehtorille August Alholle 600 markkaa;

Raahen seminaarin opettajattarelle Vendla Hainarille 600 markkaa;

Kajaanin seminaarin lehtorille I. Winterille 850 markkaa.

V. 1909:

Jyväskylän harjoituskoulun osastoluokan opettajalle J. N. Järviselle 1,200 markkaa;

Tammisaaren seminaarin johtajalle Carl Poppiukselle 1,200 markkaa;

Uudenkaarlepyyn seminaarin lehtorille K. E. Wichmannille 1,200 markkaa;

Sortavalan seminaarin opettajattarelle Lilly Törnuddille 1,200 markkaa;

Rauman seminaarin johtajalle K. A. Franssilalle 600 markkaa;

Raahan seminaarin opettajattarelle E. Wählbergille 600 markkaa;

Heinolan seminaarin opettajattarelle A. Festénille 1,200 markkaa;

Kajaanin seminaarin kollegalle A. E. Taipaleelle 600 markkaa.

V. 1910:

Jyväskylän seminaarin lehtorille Kalle Rikalalle 1,200 markkaa;

Uudenkaarlepyyn seminaarin lehtorille I. E. Koskimiehelle 600 markkaa;

Sortavalan seminaarin johtajalle K. A. O. Relanderille 1,200 markkaa;

Rauman seminaarin kollegalle Helge Hirviselle 600 markkaa;

Raahan seminaarin lehtorille V. R. K. Helteelle 600 markkaa;

Heinolan seminaarin opettajattarelle Ellen Sireliukselle 600 markkaa;

Kajaanin seminaarin kollegalle Eemeli Sipilälle 600 markkaa.

Kuten luettelosta ilmenee on yksinkertaisten seminaarien määräraha 600 markkaa jätetty jonakin vuonna käyttämättä ja sitten seuraavana tai jonakin myöhempanä vuonna jaettu 1,200 markkaa.

15 p. toukokuuta 1909 myönsi Keisarillinen Senaatti seminaarien Työemestareille Jaakko Puraselle Kajaanissa, Juho Nikinmaalle Jyväskylässä ja A. Holmströmille Uudessakaarlepyyssä 150 markan suuruisen matka-apurahan käyntiä varten Tukholman taide-, käsityö- ja taideteollisuusnäyttelyssä. Työemestarien matkarahat.

Ylihallituksen 10 p. tammikuuta 1908 tekemän esityksen mukaisesti oikeutti Keisarillinen Senaatti 7 p. seuraavaa helmikuuta Ylihallituksen kutsumaan maan seminaarien opettajat ja opettajattaret toiseen yleiseen seminaarinopettajain kokoukseen Helsinkiin seuraavan huhtikuun 13—15 päiviksi kuin myöskin lopullisesti määräämään sekä kokouksessa keskusteltavat kysymykset että myös kokouksen puheenjohtajan. Toinen seminaarinopettajain kokous.

6 p. maaliskuuta 1908 myönsi Keisarillinen Senaatti mainitun kokouksen osanottajille 50 % alennuksen matkustajapilettien hinnassa valtion rautateillä.

Puheenaolevassa kokouksessa, johon otti osaa yli 80 seminaarin- ja harjoituskoulunopettajaa, toimi puheenjohtajana kansakoulujen ylitarkastaja, tohtori Gustaf F. Lönnbeck ja sihteerinä seminaarinlehtori Alfred Jotuni. Kokouksen keskustelut on julkaistu laajana nidoksena.

Johtajien
kokous.

Ylihallituksen 25 p. helmikuuta 1910 tekemästä esityksestä oikeutti Keisarillinen Senaatti 23 p. seuraavaa maaliskuuta Ylihallituksen kutsumaan kaikkien seminaarien johtajat sen kevätlukukauden aikana kokoontumaan Helsinkiin enintään kolme päivää kestävään neuvotteluun, jonka tarkoituksena oli saada selvyyttä ja yhdenmukaisuutta erinäisiin seminaarien hoitoa ja hallintoa koskeviin asioihin, sekä määräämään jonkun jäsenistään johtamaan kyseessäolevan neuvottelukokouksen keskusteluja. Samalla myönsi Senaatti kokouksen osaa ottaville seminaarien johtajille maksettavaksi sanotusta neuvottelusta aiheutuvien kustannusten korvausta voimassa olevan matkustussäännön mukaan.

Kokous pidettiin 11—13 päivinä seuraavaa huhtikuuta ja johti siinä puhetta kansakoulujen ylitarkastaja Gustaf Lönnbeck.

Käytännölliset
opettajanäytteen.

Kansakouluasetuksen 35 §:n ja 5 p. elokuuta 1886 annetun armollisen julistuksen määräysten mukaisesti on seminaarin ja sen harjoituskoulun opettajaksi pyrkijän suoritettava käytännölliset opettajanäytteen ja pidettävä kasvatusopillinen luento Ylihallituksen määräämässä seminaarissa. Näytteenistä ja luennosta antaa arvostelunsa seminaarin opettajistosta kokoonpantu arvostelijakunta, mutta niitä kuulemassa tulee myöskin olla saapuvilla jonkun Ylihallituksen jäsenen.

Tällaisia käytännöllisiä opettajanäytteenä ovat suorittaneet:

Jyväskylän seminaarissa:

v. 1905 marraskuun 28—30 p. Rauman seminaarin voimistelun, terveysopin ja kaunokirjoituksen kollegan virkaa varten voimistelunopettajat Helge Hirvinen ja Bruno Zilliacus; läsnä ylitarkastaja G. Lönnbeck;

v. 1907 tammikuun 29—helmikuun 1 p. Rauman seminaarin johtajan virkaa varten kansakoulujen piiritarkastaja Albin Järvinen ja rehtori J. F. Sandelin; läsnä ylitirehtöörinapulainen W. Tawaststjerna;

v. 1907 joulukuun 3 ja 4 p. Raahen seminaarin uskonnon ja historian lehtorin virkaa varten fil. maist. V. R. K. Helle sekä joulukuun 5, 6, 9 ja 10 p. Sortavalan seminaarin voimistelun ja terveystopin lehtorin virkaa varten voimistelunopettaja Bruno Zilliacus ja kollega E. Sipilä; läsnä molemmissa ylitarkastaja G. Lönnbeck;

v. 1908 marraskuun 4 ja 5 p. Raahen seminaarin suomenkielen lehtorin virkaa varten fil. maist. Simo Kokko; läsnä ylitarkastaja G. Lönnbeck;

v. 1908 joulukuun 14—16 p. Jyväskylän seminaarin uskonnon lehtorin virkaa varten teol. kand. Kaarlo K. Sarlin ja fil. maist. J. M. Mikkola; läsnä kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;

v. 1909 huhtikuun 1—6 p. Rauman seminaarin harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajavirkaa varten harjoituskoulunopettaja Juho Franssila sekä kansakoulunopettajat Juho Jussila, Jalmari Valpio ja Juho Kustaa Mäntylä; läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;

v. 1910 maaliskuun 21 ja 22 p. Kajaanin seminaarin harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajavirkaa varten kansakoulunopettaja A. J. Vuorivirta; läsnä kansakouluntarkastaja A. Haapanen.

Tammisaaren seminaarissa:

v. 1906 marraskuun 7—10 p. Uudenkaarlepyyn seminaarin uskonnon ja suomenkielen lehtorin virkaa varten fil. maist. N. A. Fougstedt ja teol. kand. A. Simolin; läsnä ylitarkastaja G. Lönnbeck;

v. 1908 maaliskuun 27 ja 28 p. samaa virkaa varten teol. kand. K. K. Sarlin; läsnä ylitarkastaja G. Lönnbeck.

Uudenkaarlepyyn seminaarissa:

v. 1908 joulukuun 1—5 p. Tammisaaren seminaarin matematiikan ja luonnontieteiden lehtorin virkaa varten johtajatar E. Qvist lehtori U. Jansson ja fil. toht. G. Tegengren; läsnä ylitarkastaja G. Lönnbeck.

Sortavalan seminaarissa:

v. 1906 helmikuun 16 ja 17 p. Jyväskylän seminaarin suomenkielen lehtorin virkaa varten fil. maist. K. M. Nyholm (Airila); läsnä kansakouluntarkastaja A. Haapanen;

v. 1908 maaliskuun 30—31 p. sekä huhtikuun 1—4 p. Rauman seminaarin suomenkielen lehtorin virkaa varten fil. kand. Matti Paksula sekä fil. maisterit Yrjö A. Hägg ja Vihtori Lähde; läsnä kansakouluntarkastaja A. Haapanen;

v. 1909 lokakuun 27—28 p. Jyväskylän seminaarin suomenkielen opettajattaren virkaa varten opettajattaret Maiju Seppälä ja Iiti Meriläinen; läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;

v. 1910 huhtikuun 25 ja 27 p. Jyväskylän seminaarin suomen- ja ruotsinkielen sekä historian lehtorin virkaa varten fil. kand. F. A. Hästesko ja fil. maist. Taimi Vuorinen; läsnä ylitarkastaja G. Lönnbeck.

Rauman seminaarissa:

v. 1910 maaliskuun 8 ja 9 p. Kajaanin seminaarin uskonnon lehtorin virkaa varten yhteiskoulun johtaja, fil. maist. Harri Linnaniemi sekä saman seminaarin matematiikan, luonnonhistorian ja fysiikan lehtorin virkaa varten yhteiskoulun johtaja, fil. kand. J. E. Rannisto; läsnä kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne.

Raahen seminaarissa:

v. 1909 maaliskuun 1 ja 2 p. Heinolan seminaarin harjoituskoulun alemman osaston opettajattaren virkaa varten kansakoulunopettajatar Siviä S. M. Heinämaa; läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen.

Heinolan seminaarissa:

v. 1908 maaliskuun 3 ja 4 p. Sortavalan seminaarin voimistelun ja terveystopin opettajattaren virkaa varten voimistelunopettajatar Helmi Salma sekä maaliskuun 5 ja 6 p. Raahen seminaarin matematiikan ja luonnontiedon lehtorin virkaa varten fil. maist. Uno Jansson; läsnä kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;

v. 1909 helmikuun 2 ja 3 p. Jyväskylän seminaarin voimistelun, terveystopin ja kaunokirjoituksen opettajattaren virkaa varten voimistelunopettajatar Suoma Teivaala; läsnä apujäsen Ylihallituksessa, kansakouluntarkastaja K. G. Aminoff;

v. 1909 marraskuun 12 ja 13 p. Jyväskylän seminaarin luonnontieteitten lehtorin virkaa varten fil. kand. Väinö Kivilinna; läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;

v. 1910 huhtikuun 15 ja 16 p. Sortavalan seminaarin alemman osaston opettajattaren virkaa varten kansakoulunopettajattaret Anna Tuunainen ja Aina Karivirta; läsnä kansakouluntarkastaja A. Haapanen.

Luettelo seminaarien opettajista.

Jyväskylän seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Raitio, Kosti, johtaja; virkavapaana, ottaakseen osaa 6:teen yleiseen kirkolliskokoukseen 3/11—5/12 1908, sijaisina varajohtaja N. Ojala sekä lehtorit O. J. Brummer ja K. Oksala.

Söderström, Hilda Katarina, johtajatar.

Wegelius, Wilhelm, uskonnon lehtori, varajohtaja 15 p:ään elokuuta 1907; virkavapaana 18/9—18/10 1907, sijaisina yliopettaja H. Niemi ja rouva Aurora Niemi; erosi 1/9 1908, hoitaen kuitenkin väliaikaisena ja sijaisena virkaa lv:n 1908—09.

Oksala, Kaarle Johannes, historian ja kasvatusopin lehtori, varajohtaja lv. 1909—1910; osittain virkavapaana tammi- ja helmikuun 1909, sijaisena harjoituskoulunopettaja J. N. Järvinen; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 15/3 1910—kevätlukukauden loppuun, sijaisina lehtorit O. J. Brummer ja J. M. Mikkola sekä harjoituskoulunopettaja J. N. Järvinen.

Ojala, Nestor, matematiikan lehtori, varajohtaja lv. 1907—1909; virkavapaana sairauden vuoksi 1/3—30/4 1908, sijaisena harjoituskoulunopettaja J. N. Järvinen; virkavapaana toukokuun 1909, sijaisina harjoituskoulunopettajat Viivi Särkkä ja J. N. Järvinen; samoin lv. 1909—1910, sijaisena fil. maist. A. M. Heikinheimo 1 p:ään huhtikuuta 1910 sekä sen jälkeen harjoituskoulunopettajat Viivi Särkkä ja J. N. Järvinen.

Kesäniemi, Ludvig Gabriel, luonnontieteiden lehtori; virkavapaana 25/10 1908—syyslukukauden loppuun, sijaisina lehtori N. Ojala ja harjoituskoulunopettaja J. N. Järvinen; erosi 1/1 1909, hoitaen kuitenkin virkaa väliaikaisena ja sijaisena kalenterivuoden 1909.

Blomstedt, Yrjö Oskari, maantiedon, piirustuksen ja käsitöiden lehtori; virkavapaana komiteatöitä varten 1/3 1906—kevätlukukauden loppuun, sijaisina tohtori K. Hirn ja kansakoulunopettaja Edvin Hämäläinen; samoin 15/2 1907—kl:n loppuun, sijaisina kansakoulunopettajat E. Hämäläinen ja J. Laurila.

Hannikainen, Pietari Juhana, musikin lehtori; virkavapaana suorittaakseen laulunopetuksen tarkastusta maan kansakouluissa 18/11 1909—sl:n loppuun, sijaisina rouva Alli Hannikainen ja soitonopettajatar A. Savander.

Brummer, Onni Johannes, historian ja suomenkielen kollega, sittemmin lehtori; virkavapaana 1/12 1905—sl:n loppuun, sijaisena fil. kand. A. V. Durchman; samoin opintojen jatkamista varten 11/2—11/5 1907, sijaisena kansakoulunopettaja V. Jaakkola; samoin 15/1—1/3 ja 5/5 1908—kevätlukukauden loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja, ylioppilas J. Liipola; samoin 23/9—23/10 1908, sijaisena kansakoulunopettaja, ylioppilas Arvi Paasikallio; erosi 1/5 1910, hoitaen kuitenkin väliaikaisena virkaansa saman kl:n loppuun.

Rikala, Kaarle Alarik, voimistelun ja terveysopin kollega, sittemmin lehtori; virkavapaana opintojen jatkamista varten 18/4 1906—kl:n loppuun, sijaisena voimistelunopettaja Paavo Kesäniemi; samoin 4/5 1907—kl:n loppuun, sijaisena kollega G. A. Stoore; samoin ulkomaista opintomatkaa varten 8/5 1908—kl:n loppuun, sijaisena voimistelunopettaja E. G. Väätänen; samoin 1/4 1910—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja Hannes Hetemäki.

Festén, Hulda, suomenkielen opettajatar; virkavapaana 20/11 1905—sl:n loppuun, sijaisena opettajatar Helene Fellman; viran toimituksesta pidätettynä kl:n 1906, sijaisena rouva A. Oksala, ja lv:n 1906—07, sijaisena rouva Aina Oksala 1 p:ään toukokuuta ja sen jälkeen ehtori K. Oksala; laskettiin virasta vapaaksi 1/12 1907.

Forsström, Hilda, maantiedon opettajatar; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 1/3 1906—kl:n loppuun, sijaisina opettajattaret H. Brummer, Viivi Särkkä ja A. Enckell; samoin sairauden vuoksi 15/1—29/2 1908, sijaisina johtajatar H. Söderström sekä opettajattaret Viivi Särkkä, Hilma Ihala, Armida Enckell ja Rosalie Collan.

Brummer (Nyström), Helma, voimistelun, terveysopin ja kaunokirjoituksen opettajatar; virkavapaana 18/2—18/3 1907, sijaisena voimistelunopettajatar Tyyni Nyström; kuoli 15/12 1907.

Gammal, Ida Viktoria, musikin opettajatar; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 15/4 1907—kl:n loppuun, sijaisina soitonopettajatar A. Savander ja rouva Elli Raitio.

Niemi, Herman, poikien harjoituskoulun yliopettaja.

Järvinen, Juho Nestor, poikien harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja.

Lujamo, Elli, poikien harjoituskoulun alempien luokkien opettajatar; virkavapaana yliopistollisia jatkokursseja varten 14/9—5/12 1909 ja 1/2 1910—kl:n loppuun, sijaisina sl. yliopettaja H. Niemi ja kansakoulunopettaja J. Laurila sekä kl. rouva Aino Arvola.

- Särkkä, Olivia, tyttöjen harjoituskoulun yliopettajatar; virkavapaana yliopistollisia jatkokursseja varten 14/9 1908—sl:n loppuun, sijaisena harjoituskoulunopettajatar Elli Lujamo.
- Ihala, Hilma, tyttöjen harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar, virkavapaana yliopistollisia jatkokursseja varten 14/9 1908—sl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettajatar Jenny Kaalamo, ja 1/2 1909—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettajatar Rosa Hytönen.
- Enckell, Armida, tyttöjen harjoituskoulun alemman osaston opettajatar; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten sl:n alusta 1906 lokakuun 8 p:ään, sijaisina harjoituskoulunopettajat Viivi Särkkä ja E. Lujamo.
- Airila, Kaarle Martti, suomenkielen lehtori 1/6 1906—; virkavapaana opintojen jatkamista varten 18/1—15/5 1907, sijaisena yliopettaja H. Niemi, jonka virkaa hoitivat kansakoulunopettaja J. Laurila ja neiti N. Granath; samoin 15/1—15/3 1908, sijaisena yliopettaja H. Niemi, jonka virkaa hoiti kansakoulunopettaja J. Laurila; samoin sairauden tähden sl:n 1909 ja edelleen opintojen jatkamista varten 1 p:ään toukokuuta 1910, sijaisina H. Niemi, jonka virkaa hoiti 6/9 1909—15/4 1910 kansakoulunopettaja J. L. Laurila, sekä lehtori O. J. Brummer ja neiti N. Granath.
- Mikkola, Johan Mikael, uskonnon lehtori 1/4 1909—; virkavapaana 1/4 1909—kl:n loppuun, sijaisena lehtori W. Wegelius.
- Teivaala, Suoma Elisabeth, voimistelun, terveysopin ja kaunokirjoituksen opettajatar 1/5 1909—; virkavapaana 1/5 1909—kl:n loppuun, sijaisena voimistelunopettajatar Saimi Tunkelo.
- Kivilinna, Väinö, luonnontieteiden lehtori 1/2 1910 —.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

- Soiton opettajatar Anna Savander;
kollega O. J. Brummer ja yliopettaja H. Niemi suomenkielen lehtorin virkaa lv. 1905—06;
- rouva Miili Airila suomenkielen opettajattaren virkaa lv:t 1907—1909; virkavapaana 14/4 1909—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar Iiti Meriläinen;
- voimistelunopettajatar Saimi Tunkelo voimistelun, terveysopin ja kaunokirjoituksen opettajattaren virkaa kl. 1908 ja lv. 1908—09; opettajatar Iiti Meriläinen suomenkielen opettajattaren virkaa 1/9—15/11 1909;

opettajatar Sohvi Reijonen samaa virkaa 23/11 1909—sl:n loppuun; opettajatar Maiju Vilhelmina Seppälä samaa virkaa kl:n 1910; lehtori Väinö Kivilinna luonnontieteiden lehtorin virkaa tammikuun 1910.

Tammisaaren seminaari.

Vakinaiset opettajat, heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Poppius, Carl, johtaja 1/11 1905—; virkavapaana 1/11 1905—1/1 1906; samoin ulkomaista opintomatkaa varten 14/4—30/6 1909.

Sohlberg, Hedvig, johtajatar; virkavapaana valtiopäivien aikana kl. 1909, sijaisina opettajattaret B. Ahlfors ja A. Roos sekä fil. maist. H. Krank; samoin 15/9—15/11 1909 ja 1/3—1/6 1910, sijaisina sl. opettajattaret B. Ahlfors ja A. Roos sekä fil. maist. H. Krank ja kl. opettajattaret I. Ekholm ja A. Roos sekä fil. maist. H. Krank.

Sonck, K. E., uskonnon lehtori, varajohtaja; virkavapaana 22/4—15/5 1908.

Åström, Emma Irene, historian ja ruotsinkielen lehtori.

Lindén, F. M., matematiikan ja luonnontieteiden lehtori 6/11 1905—; osittain virkavapaana lv:n 1906—07, sijaisena opettajatar M. Lundell; samoin lv:n 1907—08, sijaisena fil. maist. H. Krank; virkavapaana elokuun 1908; erosi 1/9 1908.

Masalin, Olga, käsitöiden opettajatar.

Hynén, Karin, laulun ja musikin opettajatar; virkavapaana sairauden tähden 5/11 1905—sl:n loppuun, sijaisina rouva E. Eriksson ja neiti E. Lindeqvist, sekä kl:n alusta 1906—28 p:ään helmikuuta, sijaisina rouva E. Eriksson ja neiti N. Sundvall.

Ahlfors, Berta, voimistelun opettajatar; virkavapaana 20/2 1910—kl:n loppuun, sijaisina rouva A. Poppius ja kansakoulunopettajatar H. Troberg.

Roos, Anna, harjoituskoulun yliopettajatar; virkavapaana 1/4 1908—kl:n loppuun, sijaisina opettajattaret M. Lundell ja Berta Bertell.

Reuter, Berta, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar; virkavapaana 1/4 1910—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettajatar H. Wahlman.

Lundell, Mimmi, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar; virkavapaana 11/9—11/10 1909, sijaisena kansanopiston opettajatar A. Fagerström.

Tegengren, E. G., matematiikan ja luonnontieteiden lehtori 1/4 1909—; virkavapaana 1/4 1909—kl:n loppuun, sijaisena fil. kand. Hagar Hansson.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

Soiton tuntiopettajattaret Elin Eriksson lv. 1905—1906, Vivi Candelin lv. 1906—1909 ja Hilma Gardberg lv. 1909—1910;
 fil. maist. A. K. Ottelin johtajan tointa 1905 vuoden loppuun;
 fil. toht. E. Aug. Nordman matematiikan ja luonnontieteiden lehtorin virkaa 6 p:ään marraskuuta 1905;
 fil. kand. Hagar Maria Hansson matematiikan ja luonnontieteiden lehtorin virkaa lv. 1908—09, nauttien vapautta lokakuun 1908, jolloin virkaa hoiti fil. maist. Sigrid Björkman;
 pastori F. Agafonow kreikkalaiskatolisen uskonnon opetusta lv. 1907—10.

Uudenkaarlepyyn seminaari.

Vakinaiset opettajat, heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Hedström, E. G., johtaja; virkavapaana 26/8—30/9 1907, sijaisina varajohtaja Wichmann ja harjoituskoulunopettaja A. Björklund, jonka virkaa hoiti kansakoulunopettaja M. Nyström; samoin opetusvelvollisuudesta 15/5—15/6 1910, sijaisena kansanopiston johtaja Einar Hedström, ja johtajan toimesta 1/6—15/6 1910.

Wichmann, K. E., kasvatustieteen ja historian lehtori; varajohtaja; virkavapaana valtiopäivätöissä 1/9—1/11 1908 ja 15/2—1/3 1909 sekä ulkomaista opintomatkaa varten 17/5 1909—kl:n loppuun, sijaisena fil. maist. Alfons Takolander, paitsi 15/2—1/3 1909 fil. maist. K. Himberg.

Hagfors, K. J., ruotsinkielen lehtori; virkavapaana 1/4—1/6 09, sijaisena fil. maist. Alfons Takolander.

Mennander, A. F., matematiikan ja luonnontieteiden lehtori.

Koskimies, Iivari Eliel, musikin lehtori; virkavapaana 1/5 1910—kl:n loppuun, sijaisina opettajatar M. Castrén ja yliopettaja K. F. Spolander.

Nylund, Otto, piirustuksen ja käsitöiden kollega.

Spolander, K. F., harjoituskoulun yliopettaja.

Björklund, Alexander, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja.

Sundström, Lydia, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar.

Simolin, Albin, uskonnon lehtori 1/2 1907—1/9 1907, koko ajan virkavapaana, sijaisina kirkkoherra K. V. Petrell ja lehtori Iivari E. Koskimies.

Fougstedt, Alarik, uskonnon lehtori 1/7 1908—.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

Soiton tuntiopettajatar Maria Castrén;

kirkkoherra K. V. Petrell uskonnon lehtorin virkaa lv. 1905—08, virkavapaana 25/2—24/4 1908, sijaisena pastori Aug. Westerland;

opettajatar Hildegard Dyhr harjoituskoulun tyttöoppilaiden käsitöiden ja voimistelun opetusta;

kansakoulunopettaja Artur Johansson harjoituskoulussa joitakin viikotunteja lv. 1906—07.

Sortavalan seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Borg, Oskar Fredrik, johtaja; virkavapaana sl:n alusta 1906 joulukuun 1 p:ään ja 1/2 1907—kl:n loppuun, sijaisina lehtorit Lehtinen ja Boxström sekä v. t. johtajatar Augusta Bergman; kuoli 28/4 1907.

Vaaranen (Hougberg), Konrad Aleksis, uskonnon lehtori; osittain virkavapaana 22/4 1908—kl:n loppuun, sijaisina pastori Oskari Kannervo ja johtajatar Augusta Bergman; samoin 1/10 1908—sl:n loppuun, sijaisina pastori Valdemar Lindbohm ja johtajatar Augusta Bergman; erosi 30/4 1909, hoitaen kuitenkin virkaa väliaikaisena kl:n loppuun sekä väliaikaisena ja sijaisena lv:n 1909—1910.

Boxström, Bruno Adalbert, kasvatusopin ja historian lehtori; virkavapaana 15/12—15/3 1907, sijaisina teol. lis. Lauri Kaila, maisteri Arvid Hildén ja kand. Antero Jaakkola.

Suomalainen, Kaarlo, matematiikan lehtori; erosi 1/8 1906, hoitaen kuitenkin väliaikaisena virkaa kl:n loppuun.

Genetz, Arvid Torsten Birger, luonnontieteiden lehtori; virkavapaana 1/9—20/10 1905, sijaisena kansakoulunopettaja Pietari Kariemi; samoin 17/9—31/10 1907, sijaisina lehtorit Jotuni ja Siilänen; samoin 1/2—1/5 1909, sijaisina tohtori Valter Linnaniemi sekä lehtorit Jotuni ja Siilänen; samoin 1/9 1909—lukuvuoden loppuun, sijaisena maisteri Juhon Nummela.

- Brander, Gustaf Adolf, piirustuksen ja käsitöiden lehtori; virkavapaana 6/5 1906—kl:n loppuun, sijaisina kansakoulunopettaja J. Laurila, taiteilija Bruno Pakarinen ja yliopettaja A. Pietikäinen.
- Nyberg, Berndt Mikael, musikin lehtori; virkavapaana 24/4 1908—kl:n loppuun, sijaisena rouva Bertha Relander; samoin helmikuun 1909.
- Poppius, Carl, voimistelun ja terveysopin lehtori; erosi 1/11 05, hoitaen kuitenkin virkaa väliaikaisena sl:n loppuun.
- Varonen, Matti, suomenkielen lehtori; virkavapaana 16/2 1910—kl:n loppuun, sijaisena lehtori Uno Karttunen.
- Lehtinen, Taavi, historian ja suomenkielen kollega, sittemmin lehtori. Jotuni (Haggrén), Johan Alfred, maantiedon kollega, sittemmin lehtori; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 1/5 1907—kl:n loppuun, sijaisina v. t. lehtori Zilliacus, yliopettajatar Hypén ja harjoituskoulunopettaja Franssila; virkavapaana 28/1 1910—kl:n loppuun, sijaisena lehtori Brander.
- Solntsew, Sergei, kreikkalaiskatolisen uskonnon opettaja.
- Salmela (Löfgren), Anni, johtajatar 1 p:ään tammikuuta 1907.
- Fabritius, Julia Katarina, soiton opettajatar.
- Törnudd, Lilly, piirustuksen ja käsitöiden opettajatar; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 25/4 1909—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar H. Groundstroem.
- Poppius, A., voimistelun ja terveysopin opettajatar; virkavapaana kl:n 1906 alusta 1 p:ään toukokuuta ja lv. 1906—07 1 p:ään toukokuuta, jolloin erosi, sijaisena neiti Signe Maria Pösö.
- Pietikäinen, Abraham, poikaharjoituskoulun yliopettaja; myöskin kirkkosoiton ja kirkkolaulun opettaja kreikkalaiskatolisille oppilaille; virkavapaana 10/2 1910—kl:n loppuun, sijaisena harjoituskoulunopettaja Franssila, jonka tointa hoiti kansakoulunopettaja Aapo Jaatinen.
- Franssila, Juho, poikaharjoituskoulun alemman osaston opettaja; virkavapaana sl:n 1909 alusta—1/2 1910 hoitaakseen yhdistetyn luokan opettajan virkaa, sijaisena kansakoulunopettaja Aapo Jaatinen.
- Raunio, Kaarle Vilhelm, poikaharjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja; virkavapaana 7/4 1906—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja Juho Laurila; samoin 10/10 1906—sl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja J. Leppälä, ja 1/3 1907—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja K. F. Palomäki; samoin 14/1—

- 14/4 1908, sijaisena kansakoulunopettaja Yrjö Närhinen; samoin 1/9 1908—lv:n loppuun, sijaisena harjoituskoulunopettaja Franssila, jonka virkaa hoiti opettajatar Hilja Sutinen; erosi 1/10 1909.
- Hypén, Hanna, tyttöharjoituskoulun yliopettajatar; virkavapaana 28/10 1907—6/5 1908, sijaisina opettajattaret Bergman ja Heiniö; samoin 5/10 1908—sl:n loppuun ja koko kl:n 1909, sekä 26/9 1909—sl:n loppuun ja 1/2 1910—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar Hanna Groundström.
- Bergman, Julia Aurora, tyttöharjoituskoulun alemman osaston opettajatar; erosi 1/10 1909, hoitaen kuitenkin väliaikaisena virkaa lv:n loppuun.
- Heiniö, Anna, tyttöharjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar. Siilänen, J. V., matematiikan lehtori 1/2 1907—; virkavapaana kl:n 1907, sijaisena tohtori E. A. Nordman.
- Relander, Karl Adolf Oskar, johtaja 1/10 1907 —; virkavapaana 1/10 1907—1/1 1908, sijaisena varajohtaja Vaaranen sekä lehtorit Boxström ja Lehtinen; samoin 1/5 1910—kl:n loppuun, sijaisina lehtorit Boxström ja Lehtinen.
- Piispanen, Maria Natalia, johtajatar 1/7 1907 —.
- Zilliacus, Bruno Vilhelm, voimistelun ja terveystopin lehtori 1/6 1908 —; virkavapaana 1/5 1910—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja Konrad Heino.
- Kaikkonen (Salma), Helmi, voimistelun ja terveystopin opettajatar 1/6 1908 —.
- Mäntylä, Juho Kustaa, poikien harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja 1/2 1910 —.
- Rainio, Aksel, uskonnon lehtori 1/1 1910 —; virkavapaana kl:n loppuun, sijaisena lehtori Vaaranen.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

- Soiton tuntiopettajatar Naëmi Starck;
voimistelunopettaja B. Zilliacus voimistelun ja terveystopin lehtorin virkaa 1/1 1906—1/6 1908;
matematiikan lehtorin virkaa syyskuun 1906 lehtori J. A. Jotuni ja ylioppilas Toivo Vaaranen sekä seuraavan lokakuun alusta sl:n loppuun lehtori Jotuni ja tohtori E. A. Nordman;
ent. johtajatar Augusta Bergman johtajattaren virkaa kl:n 1907;

neiti Signe Pösö voimistelun ja terveysopin opettajattaren virkaa
1/5 1907—kl:n loppuun;
rouva M. Boxström voimistelun ja terveysopin opettajattaren virkaa
21/8 1907—1/6 1908.

Rauman seminaari.

Vakinaiset opettajat, sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.
Hynninen (Hynén), Karl Oskar, johtaja; erosi 1/8 1907.
Puttila, Taavi, kristinopin ja kasvatusopin lehtori, varajohtaja.
Alho, August Aleksanteri, luonnontieteiden lehtori.
Franssila, Kaarlo Alfred, suomenkielen lehtori; johtaja 1/9 1907 —.
Lagus, Frithiof Henrik Bernhard, käsitöiden ja piirustuksen kollega,
sittemmin lehtori.
Törnudd, Axel Olof, laulun ja soitannon kollega, sittemmin lehtori;
virkavapaana kl:n alusta 1908 toukokuun 7 pään, sijaisena soi-
tannonopettaja V. Mäkinen; samoin 26/9 1908—6/5 1909 ja sl. 1909.
Hirvinen, Helge Harald, voimistelun ja terveysopin kollega 1/3 1906 —;
virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 4/4—8/5 1910,
sijaisina opettajat Jussila ja Lieto sekä johtaja Franssila.
Nikko, Juho, harjoituskoulun yliopettaja.
Junttila, Frans Johan, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja;
virkavapaana 1/3—1/5 1906, sijaisena kansakoulunopettaja Jal-
mari Cederman (Valpio); erosi 1/11 1908.
Huttunen, August, harjoituskoulun alemman osaston opettaja; vir-
kavapaana 10/9 1908—15/5 1909, sijaisena kansakoulunopettaja
K. V. R. Raitakari, joka hoiti virkaa johtajan luvalla kl:n lop-
puun; samoin yliopistollisia jatkokursseja varten 1/2 1910—kl:n
loppuun, sijaisena opettajatar Lahja Lieto.
Paksula, Matti, suomenkielen lehtori 1/10 1908—1/3 1909, nauttien
kuitenkin koko ajan virkavapautta, sijaisena piiritarkastaja Äijälä.
Äijälä, Juho, suomenkielen lehtori 1/3 1909—.
Jussila, Juho Kustaa, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja
1/7 1909—.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

Johan Ludvig Markkanen voimistelun kollegan virkaa sl:n alusta 1905
1 pään maaliskuuta 1906 ja sen jälkeen lv:n loppuun IV:llä
rinnakkaisluokalla;
soiton tuntiopettaja Ellen Ljungberg;

fil. maist. Juhana Vihtori Lähde suomenkielen lehtorin virkaa 1/11 1907—30/9 1908; ja
opettaja Jalmary Valpio harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajan virkaa 1/11 1908—lv:n loppuun.

Raahen seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Holmström, Adolf, johtaja.

Högman, Karolina Adelaide, johtajatar; virkavapaana lv. 1905—1906, sijaisina opettajattaret Vählberg, Lackström ja Heikel sekä johtaja Holmström; erosi 1/9 1906.

Kinnunen, Juho, uskonnon lehtori; erosi 1/7 1907.

Salmenkallio, Heikki Alfred, suomenkielen lehtori; varajohtaja; erosi 1/7 1908.

Siilänen, Johan Viktor, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori; erosi 1/2 1907, hoitaen kuitenkin väliaikaisena virkaa kl:n loppuun.

Vählberg, Ellen Emilia, voimistelun ja terveysopin opettajatar.

Hainari, Vendla Augusta, musikin opettajatar; virkavapaana sairauden tähden 5/3 1908—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar Anni Soini.

Axelsson, Sigrid Sofia, käsitöiden ja piirustuksen opettajatar.

Heikel, Anna Katarina Viktoria, harjoituskoulun yliopettajatar.

Lackström, Selma Maria, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar.

Airas, o. s. Arvola, Fanny Amanda, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja; virkavapaana syyskuusta joulukuuhun 1908 sekä maaliskuusta 1909 kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja Anna Schreck; samoin syyslukukauden 1909.

Salmela, Anni Charlotta, johtajatar kl:n alusta 1907.

Helle, Väinö Robert Konstantin, kristinopin ja historian lehtori 1/3 1908—; virkavapaana 1/5 1909—kl:n loppuun, sijaisina johtaja Holmström ja johtajatar Salmela.

Jansson, Uno August, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori 1/7 1908—.

Paksula, Matti, suomenkielen lehtori 1/3 1909—.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

- soiton tuntiopettajatar Anna Hedmansson, sijaisena 1/9—1/12 1908
opettajatar Anni Soini;
opettajatar Selma Lackström johtajattaren virkaa 1/9—1906 sl:n
loppuun;
fil. maist. Gustaf Adolf Wangel ja ylioppilas Iivari Reinilä yhteisesti
matematiikan ja luonnontieteiden lehtorin virkaa lv. 1907—08;
fil. maist. V. R. K. Helle kristinopin ja historian lehtorin virkaa sl:n
1907 alusta—1/3 1908;
fil. maist. Matti Paksula suomenkielen lehtorin virkaa sl:n alusta
1908 maaliskuun 1 p:ään 1909;
opettaja Väinö Valdemar Hyvärinen harjoituskoulun veistonopetta-
jan virkaa lv. 1908—1910.

Heinolan seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Johnsson (Soininen), August Mikael, johtaja; virkavapaana ulko-
maista opintomatkaa varten 15/6—11/11 1906 ja komiteatöitä
varten 26/11 06—1/5 1907, sijaisena varajohtaja Hildén, jonka
virkaa hoiti koko lv:n 1906—1907 fil. maist. Matti Paksula; erosi
1/5 1907.

Kahala (Nordlund), Hilda Maria, johtajatar.

Lindén, Frans Johan Herman, luonnontiedon ja matematiikan lehtori;
varajohtaja—20/10 1905.

Hildén, Konrad Emil, suomenkielen lehtori 1 p:ään helmikuuta 1908;
varajohtaja 20/10 1905—1/2 1908; johtaja 1/2 1908—; virkava-
paana 4/7—1/6 1909, sijaisina lehtori Salmenkallio, johtajatar
Kahala ja opettajatar Heinämaa; samoin 30/3—30/5 1910.

Päivänsalo, Bror Hannes, kristinopin ja historian lehtori; virkavapaana
kl:n 1906, sijaisina kollega K. E. Sonck, pastori Osw. Stenroth
ja johtajatar Kahala; samoin 15/8 1906—1/3 1907, sijaisina fil.
kand. Väinö M. Ropponen 15/8—7/9 1906 ja teol. kand. Sarlin
8/9 1906—1/3 1907; erosi 1/3 1907.

Sirelius, Ellen, musikin opettajatar; virkavapaana ulkomaista opinto-
matkaa varten 7/5 1910—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar Ju-
dith Lönnberg.

Festén, Adele Maria, piirustuksen ja käsitöiden opettajatar.

- Stenroth, Fanny, voimistelun, terveysopin ja maantiedon opettajatar; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 28/4 1910—kl:n loppuun, sijaisena rouva Meri Lackström ja yliopettajatar Aino Lehtonen.
- Lehtonen, Aino Augusta, harjoituskoulun yliopettajatar; virkavapaana yliopistollisia jatkokursseja varten 24/9 1909—lv:n loppuun, sijaisena opettajatar Hilja Elvira Nironen.
- Lehtonen, Helmi Lydia, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar; virkavapaana 18/4 1906—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar Hilma Ahlman; virkavapaana yliopistollisia jatkokursseja varten 10/9 1908—kl:n loppuun, sijaisena opettajatar Hilja Elvira Nironen.
- Havu, o. s. (Blomström), Sigrid Johanna, harjoituskoulun alaosaston opettajatar; virkavapaana 1/2—1/4 1906, sijaisina opettajattaret Aino Lehtonen ja Hilma Ahlman; samoin sl:n 1907, sijaisena opettajatar Iida Maria Lehtovaara; erosi 28/12 1907.
- Kinnunen, Juho, kristinopin ja historian lehtori 1/7 1907—.
- Salmenkallio, Heikki Alfred, suomenkielen lehtori 1/7 1908—; varajohtaja 24/11 1908—.
- Heinämaa, Siveä Signe Maria, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar 1/6 1909—.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

- Soiton tuntiopettaja Judith Lönnberg;
teol. kand. Karl Kristfred Sarlin kristinopin ja historian lehtorin virkaa 1/3—1/5 1907; kl:n 1907 loppuun hoitivat virkaa johtajatar Kahala, v. t. lehtori Paksula ja fil. kand. Osw. Stenroth;
lehtori K. E. Hildén johtajan virkaa 1/5 1907—1/2 1908;
fil. maist. Matti Paksula suomenkielen lehtorin virkaa lv:n 1907—1908;
opettajatar Iida Maria Lehtovaara harjoituskoulun alemman osaston opettajattaren virkaa kl:n 1908;
Siveä Signe Maria Heinämaa alemman osaston opettajattaren virkaa lv:n 1908—1909.

Kajaanin seminaari.

- Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.
Rihtniemi (Högman), Volter, johtaja; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten kl:n 1906, sijaisina varajohtaja Vuoristo sekä leh-

tori Rainio, harjoituskoulun yliopettaja Tuomola ja osastoluokan opettaja K. Tiitola.

Vuoristo, Paavo Sakari, suomenkielen lehtori, varajohtaja.

Rainio, Aksel David, kristinopin ja historian lehtori; erosi 1/1 1910, hoitaen kuitenkin virkaa väliaikaisena lv:n loppuun.

Winter, Ivar, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori; kuoli 26/9 1909.

Westerlund, Elis Arvid, piirustuksen ja käsitöiden kollega.

Sipilä, Eemeli, voimistelun, terveysopin ja maantiedon kollega; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 15/5 1910—kl:n loppuun, sijaisina lehtori Vuoristo, rouva Elli Sipilä sekä harjoituskoulun opettajat Tuomola ja Vuorivirta.

Taipale, Adolf Emil, musikin kollega.

Tuomola, Juho Aleksander, harjoituskoulun yliopettaja; virkavapaana 1/9 1908—1/5 1909, sijaisena 23 p:ään maaliskuuta 1909 harjoituskoulun opettaja Tiitola, jonka virkaa hoiti kansakoulunopettaja A. J. Vuorivirta, sekä sen jälkeen harjoituskoulun opettaja Verna Hollmerus ja v. t. opettaja Vuorivirta yhteisesti.

Tiitola, Kaarlo Oskari, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja; virkavapaana sairauden vuoksi 26/3 1907—kl:n loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja K. Vartia; virkavapaana 1/9 08—1/6 1909 hoitaakseen yliopettajan virkaa 23 p:ään maaliskuuta ja sen jälkeen sairauden tähden, sijaisena kansakoulunopettaja A. J. Vuorivirta; samoin sairauden tähden 1/10 1909—sl:n loppuun, sijaisena opettaja Vuorivirta; erosi 31/12 1909.

Hollmerus, Verna Irene, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar.

Linnaniemi, Harri, kristinopin ja historian lehtori 1/7 1910—.

Vuorivirta, Antti Juho, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja 1/7 1910—.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

Soiton tuntiopettaja Eva Ticcander;

opettajatar Hilma Roos harjoituskoulun tyttöjen käsitöiden ja voimistelun opetusta;

fil. kand. Vilho Tomminen matematiikan ja luonnontieteiden lehtorin virkaa 15/10 1909—lv:n loppuun;

opettaja Antti Juho Vuorivirta harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajan virkaa 1/1 1910—kl:n loppuun.

8. Seminaarien tarkastukset.

Lukuunottamatta Ylihallituksen jäsenten lyhytaikaisempia käynntejä seminaareissa kassantarkastuksia, käytännöllisiä opettajanäytteitä, koepalveluksen johdosta toimitettavia tutkimuksia, luentokurssien tarkastusta y. m. erikoisia asioita varten, ovat varsinaisia seminaarien tarkastuksia puheenaolevana aikana toimitaneet:

Jyväskylässä kansakoulujen ylitarkastaja G. Lönnbeck v. 1905 marraskuun 28—joulukuun 3 p., v. 1907 joulukuun 3—12 p. ja v. 1908 marraskuun 2—5 p.;

Tammisaarella ylitarkastaja G. Lönnbeck v. 1905 joulukuun 8—10 p., v. 1906 marraskuun 7—10 p. ja v. 1908 tammikuun 27—29 p. sekä marraskuun 19 ja 20 p.;

Uudessakaarlepyyssä ylitarkastaja G. Lönnbeck v. 1908 helmikuun 24—28 p.;

Sortavalassa ylitarkastaja G. Lönnbeck v. 1907 marraskuun 21—30 p.;

Raumalla ylitarkastaja G. Lönnbeck v. 1908 toukokuun 12—15 p. ja v. t. ylitarkastaja A. Haapanen v. 1909 joulukuun 14—16 p.;

Raahessa ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna v. 1906 huhtikuun 5—9 p. ja v. t. ylitarkastaja A. Haapanen v. 1909 maaliskuun 1—5 p.;

Heinolassa ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna v. 1907 joulukuun 9—12 p.; sekä

Kajaanissa valtioneuvos W. Tawaststjerna v. 1905 lokakuun alussa viisi päivää, ylitarkastaja G. Lönnbeck v. 1906 tammikuun 15—20 p., valtioneuvos W. Tawaststjerna v. 1907 marraskuun 12—15 p. ja v. t. ylitarkastaja A. Haapanen v. 1909 toukokuun 14—19 p.

9. Tilastollisia tietoja seminaareista ja niiden harjoituskouluista.

a) Seminaarien ja harjoituskoulujen opettajaluku.

Lukuvuosi	Johdaja	Johdajattaria	Seminaareissa			Harjoituskouluissa				Yhteensä	
			lehtoreja	kollegoja	nais- opettaja	I—VI luokalla		Osasto- luokalla			
						mies- opettaja	nais- opettaja	mies- opettaja	nais- opettaja		
1905—1906	8	5	38	9	¹⁾ 16	8	12	4	6	106	
1906—1907	8	5	42	5	¹⁾ 16	8	12	4	6	106	
1907—1908	8	5	42	5	¹⁾ 16	7	13	5	5	106	
1908—1909	8	5	42	5	¹⁾ 16	6	14	5	5	106	
						Harjoituskouluissa					
			miesopettaja	naisopettaja	yhteensä	mies- opettaja	nais- opettaja	yhteensä			
1909—1910 ²⁾	—	—	54	28	82	12	20			32	114

¹⁾ Lisäksi yksi apuopettajatar soitto-musiikissa kussakin seminaarissa.

²⁾ Kun Ylihallituksen tilastollinen julkaisu lv. 1909—1910 on laadittu 28 p. touko-kuuta 1909 annetun arm. asetuksen määräysten mukaan, eivät sarakkeet sovi yhteen edellisten vuosien sarakkeiden kanssa.

b) Seminaarien

Lukuvuosi	Jyväskylän kaksoissemi- naari				Tammisaar- ren nais- seminaari		Uudenkaar- lepyyn mies- seminaari		Sorta- kaksois-	
	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita		oppilaita	päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita	päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita	
	miehiä	naisia	miehiä	naisia					miehiä	naisia
1905—1906	133	130	40	29	100	30	59	7	141	137
1906—1907	122	132	28	34	94	26	58	6	128	129
1907—1908	121	126	32	34	90	19	66	16	126	125
1908—1909	112	123	28	30	98	26	73	10	119	118
1909—1910	105	120	27	28	90	22	75	13	121	120
Yhteensä	—	—	155	155	—	123	—	52	—	—

c) Harjoituskoulujen

Lukuvuosi	Jyväskylä			Tammisaari		Uusikaarlepyy			Sortavala			
	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita
	poikia	tyttöjä		poikia	tyttöjä		poikia	tyttöjä		poikia	tyttöjä	
1905—1906	134	151	45	—	124	16	60	62	5	180	140	49
1906—1907	140	138	20	—	124	12	69	69	13	174	140	38
1907—1908	150	145	31	—	130	10	69	78	20	173	126	38
1908—1909	157	150	42	—	139	14	74	84	17	166	145	52
1909—1910	148	143	38	—	137	15	79	85	18	151	159	39
Yhteensä	—	—	176	—	—	67	—	—	73	—	—	216

d) Seminaarien ja

Kalenterivuosi	Jyväskylä		Tammisaari		Uusikaarlepyy		Sortavala	
	Smp.	7/11	Smp.	7/11	Smp.	7/11	Smp.	7/11
1905	165,496	88	70,516	—	83,291	62	187,703	04
1906	165,264	69	73,809	50	86,030	05	179,669	42
1907	165,578	32	73,380	—	88,617	08	192,177	51
1908	181,507	01	77,146	—	92,939	95	191,093	—
lv. 1909—1910 ..	191,695	56	88,627	50	101,880	78	226,129	94

oppilasmäärät.

valan seminaari	Rauman miesseminaari		Raahen naisseminaari		Heinolan naisseminaari		Kajaanin miesseminaari		Yhteensä				
	päästötodis- tuksen saa- neita		oppilaita	päästötodis- tuksen saaneita	oppilaita	päästötodis- tuksen saaneita	oppilaita	päästötodis- tuksen saaneita	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita		
	miehiä	naisia							miehiä	naisia			
39	37	161	59	127	29	140	34	154	46	648	634	191	159
32	35	125	31	125	34	135	36	130	35	563	615	132	165
34	34	118	32	119	31	126	36	115	29	546	586	143	154
28	30	114	30	118	29	120	26	104	28	522	577	124	141
30	27	111	22	119	31	119	25	91	24	503	568	116	133
163	163	—	174	—	154	—	157	—	162	—	—	706	752

oppilasmäärät.

Rauma	Raabe		Heinola		Kajaani		Yhteensä							
	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita	oppilaita		oppilaita		päästötodis- tuksen saa- neita			
	poikia	tyttöjä		poikia	tyttöjä		poikia	tyttöjä	poikia	tyttöjä				
183	—	23	—	78	6	84	73	17	85	87	13	726	715	174
171	—	25	—	82	9	88	68	12	92	87	17	737	707	146
164	—	20	21	105	7	98	73	17	94	90	11	769	747	154
165	—	15	41	112	8	93	67	18	109	89	20	805	786	181
140	—	16	57	121	18	73	46	11	83	90	16	731	781	171
—	—	99	—	—	48	—	—	70	—	—	77	—	—	826

harjoituskoulujen menot.

Rauma	Raabe		Heinola		Kajaani		Yhteensä			
	Smp.	7/11	Smp.	7/11	Smp.	7/11	Smp.	7/11	Smp.	7/11
93,272	98	68,056	26	70,261	31	67,024	50	805,622	59	
78,967	19	69,143	67	67,929	—	80,447	54	801,261	06	
86,943	29	73,879	69	74,052	77	79,128	49	833,757	15	
83,176	73	75,533	46	74,545	79	79,916	64	855,858	58	
91,031	24	78,611	89	79,214	06	91,581	04	948,772	01	

) Näistä rinnakkaisluokalla 29.

III. Kaupunkien kansakoulut.

1. Opetusta koskevia toimenpiteitä.

Talvella 1910 esittivät Helsingin kaupungin valtuusmiehet Keisarilliseen Senaattiin jätetyssä anomuksessa, että voimassaolevan kansakouluasetuksen 103 ja 104 §§ muutettaisiin sensuuntaisiksi, että yhteiskouluperiaatetta saataisiin kaupunkien kansakouluihin nähden sovelluttaa siinä laajuudessa kuin kansakoulujen johtokunnat katsovat sopivaksi.

Yhteisope-
tus.

Ylihallitus, jonka lausuntoa esityksestä vaadittiin, hankki Helsingin kaupungin kansakoulujen suomalaiselta ja ruotsalaiselta opettajakunnalta sekä tarkastajilta lausunnot siitä, olisiko ehdotetun laajemman yhteiskouluperiaatteen sovelluttaminen opetuksen ja kurinpidon kannalta tarkoituksenmukaista ja suotavaa, sekä antoi omasta puolestaan 15 p. marraskuuta 1910 seuraavan lausunnon:

»Koska mielipiteet yhteiskouluperiaatteen laajentamisesta ehdotetulla tavalla eivät vielä ole vakiintuneet ja sen sovelluttaminen kussakin eri tapauksessa suuressa määrin riippuu opettajan sopivaisuudesta hoitamaan yhteisluokkia ja koska toiselta puolen kansakouluasetuksen 104 §, sellaisena kuin se kuuluu armollisessa julistuksessa 27 p:ltä kesäkuuta 1889, ei näy asettaneen huomattavampia esteitä yhteisopetuksen järjestämiselle myöskään ylemmän kansakoulun asteella oleville oppilaille, missä paikalliset olosuhteet niin vaativat ja sallivat, sekä siihenkin nähden että Ylihallitus jo aikaisemmin on tehnyt alamaisen alistuksen koko kansakouluasetuksen revisionista, saa Ylihallitus alamaisimmasti jättää Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan, onko syytä tällä kertaa ryhtyä voimassaolevan kansakouluasetuksen 103 ja 104 §§:n muuttamiseen.»

Kun Ylihallituksen tietoon oli saatettu, että Kemin kaupungissa Kreikkalais-katolisen uskonnon opetus. iv. 1907—1908 oli pari kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluvaa oppilasta ja että paikkakunnalla ei ollut saatavana uskonnonopettajaa näitä oppilaita varten, ilmoitti Ylihallitus tästä Suomenmaalaiselle Hengelliselle Konsistorille 8 p. marraskuuta 1907 niitä toimenpiteitä varten, joihin asia mahdollisesti aihetta antoi.

17 p. seuraavaa joulukuuta tiedusteli mainittu Konsistori Ylihallitukselta, mistä varoista ja kuinka suuri palkkio oli tuleva matkasta Kemiin ja mainitusta opetuksesta kiertävälle uskonnonopettajalle Feodor Agafonoffille, jolle Konsistori oli aikonut uskoa uskonnonopetuksen Kemin kaupungissa. Kun Ylihallitus tämän johdosta tekemiinsä tiedusteluihin oli saanut sen vastauksen, ettei Kemin kaupungin kansakoulun johtokunnalla ollut minkäänlaisia varoja varattuna tämmöiseen tarkoitukseen, lähetti Ylihallitus 15 p. huhtikuuta 1908 asiaan kuuluvat kirjat Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Keisarillinen Senaatti antoi asiaan 11 p. kesäkuuta 1908 seuraavan päätöksen:

»Koska kaupunkikunnat 11 päivänä toukokuuta 1866 annetun armollisen kansakouluasetuksen 102 §:n mukaan ovat velvolliset pitämään huolta kansakoulunopetuksesta kaikille niille kaupungin lapsille, jotka eivät kotonansa tahi muissa kouluissa saa vastaavaa tahi parempaa opetusta, ja tähän opetusvelvollisuuteen saman asetuksen 106 ja 107 §§:n mukaan kuuluu myös uskonnonopetus, sekä koska lastenopetuksesta kreikkalais-venäläisissä maaseurakunnissa Suomessa marraskuun 5 p. 1883 annetun armollisen asetuksen 14 §:n mukaan mainittu kaupunkikuntien velvollisuus huolehtia lasten opetuksesta on ulotettava myös näiden kuntien kaikkiin kreikkalaiskatoliseen uskontunnustukseen kuuluviin lapsiin; niin on Keisarillinen Senaatti tahtonut käskää Ylihallitusta ilmoittamaan Kemin kaupungin valtuusmiehille, että heidän tulee asetuksenmukaisella tavalla kustantaa uskonnonopetusta niillekin kansakoulunoppilaille, jotka tunnustavat kreikkalaiskatolista uskontoa, joista menoista he sitten ovat oikeutetut saamaan apurahan valtiovaroista samoin perusteiden mukaan kuin muistakin samanlaisista menoistaan.»

Tämän mukaisesti ovat sittemmin kaupunkien kouluviranomaiset saattaneet Ylihallituksen kautta Hengellisen Konsistorin tietoon, milloin asianomaisen kaupungin kansakouluissa on ollut kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluvia oppilaita.

2. Ohjesäännöt.

Seuraavat kaupunkikunnat ovat puheena olevana aikana uusineet kansakouluasetuksen 112 §:ssä säädetyt ohjesääntönsä ja on Ylihallitus ne joko sellaisinaan tahi muutamilla muutoksilla vahvistanut tässä alempana lueteltuina päivinä:

Jyväskylä 28 p. tammikuuta 1910 (ensimmäinen ohjesääntö);
 Kajaani 7 p. kesäkuuta 1908 sekä yksi pykälä 1 p. helmikuuta 1910;
 Kaskinen 9 p. lokakuuta 1908;
 Lahti 16 p. marraskuuta 1906 (ensimmäinen ohjesääntö);
 Mikkeli 11 p. toukokuuta 1906;
 Naantali 30 p. maaliskuuta 1906 sekä pari pykälää 13 p. helmi-
 kuuta 1909;
 Oulu 11 p. syyskuuta 1908;
 Pietarsaari 26 p. helmikuuta 1907;
 Raahe 13 p. heinäkuuta 1910;
 Rauma 25 p. huhtikuuta 1906;
 Tampere 17 p. huhtikuuta 1909;
 Tornio 25 p. helmikuuta 1910; ja
 Uusikaupunki 21 p. toukokuuta 1910.

3. Opettajiston palkkaus.

V. 1906 nostettiin Ylihallituksessa kysymys yhdenmukaisuuden aikaansaamisesta maaseudun ja kaupunkien kansakoulunopettajiston palkankorotuksiin. Hankittuaan kaupunkikouluista erinäisiä tietoja tätä varten teki Ylihallitus 3 p. joulukuuta 1907 asiasta seuraavan alamaisen alistuksen: Valtion pal-
kankorotus.

»Kun se seikka, että kaupunkien kansakoulujen opettajiston palkkatilat ovat tätä nykyä järjestetyt erilaisten periaatteiden mukaan kuin maalaiskunnissa, tuottaa hankaluuksia opettajien muuttamiselle kaupungista maaseudulle ja päinvastoin, on Ylihallitus katsonut syytä olevan saada muutoksen aikaan tässä suhteessa. Kaupungeissa ovat sekä palkat että palkankorotukset järjestetyt kutakin kaupunkia varten hyväksytyin ohjesäännön mukaan, jota vastaan maaseudulla samat seikat ovat määrättyt lainsäädäntötoimenpiteen kautta. Tästä on seurauksena, että opettaja, joka on maalta muuttanut kaupunkiin, ei voi lukea hyväksensä palkankorotukseen nähden maalla palvelemissa vuosia, eikä myöskään opettaja, joka muuttaa kaupungista maalle, voi lukea hyväksensä kaupungissa palvelemissa vuosia. Armollisella asetuksella 24 p. toukokuuta 1898 kansakoulunopettaja, joka kaupungista siirtyy maalle tai päinvastoin, on oikeutettu eläkkeeseen nähden hyväksensä lukemaan sen ajan, minkä hän säädettyssä järjestyksessä on sitä ennen kaupungissa tai maalla palvellut. Mitä palkankorotukseen tulee, on sanotun palvelusajan hyväksi lukeminen opettajalle, joka siirtyy kaupungista maalle riippunut kussakin

eri tapauksessa haetusta ja myönnetystä erivapautuksesta, seikka, joka tuottaa asianomaisille opettajille sekä ajan että varojen hukkaa; jota vastoin opettajalta, joka muuttaa maalaiskunnasta kaupunkiin, hänen maalla suorittamansa palvelus palkankorotukseen nähden menee joka tapauksessa hukkaan.

Kun tässä suhteessa yhtäläisyys maaseudun ja kaupunkien opettajiston palkkausoloissa epäilemättä olisi eduksi kansakoululaitoksen säännölliselle kehittymiselle, on Ylihallitus hankkinut tilastollisia tietoja kaupunkien kansakoulunopettajista olojen mukaan vuoden 1906 alussa ja jättänyt kysymyksen valmistelun Ylihallituksen kamreerille kansa- ja aistivalliskouluja varten Veli Kustaa Simelius'elle, jonka laatima alustus tähän oheenliitetään.

Omaksuen hänen lausuntonsa viimeisen vaihtoehdotuksen, saa Ylihallitus sen mukaisesti alamaisesti Teidän Keisarilliselle Majesteetillen esittää:

1) että opettaja, siirtyessään maalaiskansakoulusta kaupunkiin ja päinvastoin, oikeutettaisiin palkankorotuksiin nähden uudessa virassaan lukemaan hyväkseen koko entinen palvelusaikansa, siten että opettaja siirtyessään kaupungista maalle virkavuosiensa mukaan ilman muuta pääsisi nauttimaan palkankorotusta, ja että siirtymisen tapahtuessa maalta kaupunkiin opettaja saisi pitää oikeutensa palkankorotukseen maalaisperusteiden mukaan siksi kunnes kaupunki vahvistetun palkkaussääntönsä mukaan olisi velvollinen hänelle maksamaan palkankorotusta ja tämä korotus nousisi entisen, valtion suorittaman korotuksen tasalle tai sen yli; sekä

2) että tämä määräys säädettäisiin koskevaksi myös sellaista alemman kansakoulun opettajaa, joka on saavuttanut pätevyuden ylemmän kansakoulun virkaan ja jolla on vähintäänkin 24 tunnin opetusvelvollisuus viikossa.

Ne maksut, joita valtio täten tulisi kaupungeissa palveleville opettajille palkankorotuksina maksamaan, voitaisiin pitää persoonallisen palkanlisäyksen asemassa, ja käytännössä olisi asia Ylihallituksen mielestä järjestettävä siten, että kaupunki olisi velvollinen vuoden kuluessa maksamaan tällaiselle opettajalle tulevan palkankorotuksen ja saisi siitä vuoden lopussa, tarkastajan oikeaksi todistaman laskun mukaan, kantaa sen rahamäärän, minkä se opettajalle on täten maksanut yli sen, mitä kaupungin oman palkkaussääntönsä mukaan olisi pitänyt samalle opettajalle suorittaa.»

Tämä alustus otettiin tosin huomioon oppivelvollisuuslain myöhemässä käsittelyssä: se esiintyy 8 siv. mainitussa Keisarillisen Senaatin ehdotuksessa sekä myöskin Eduskunnan hyväksymässä oppivelvollisuusasetuksessa. Mutta kun oppivelvollisuuskysymys yhä odottaa ratkaisuaan, niin ei tätäkään valtion palkankorotusta koskevaa, kauan toivottua uudistusta ole vielä saatu toteutetuksi.

Puheenaolevana aikana on opettajien palkkaetuja melkein kaikissa kaupungeissa huomattavasti parannettu. Seuraavissa sarakkeissa esitetään kaupunkiopettajien palkkaedut v. 1905 ja v. 1910, merkitsemällä myöskin mistä ajasta alkaen 1910 vuoden palkkaedut olivat olleet voimassa. Tosin muutamissa kaupungeissa on tänä ajanjaksona opettajien palkkoja parikin kertaa korotettu, mutta on aikaisemmat korotukset sopivimmin mainittu sarakkeihin liittyvissä lisäyksissä ja huomautuksissa.

Opettajien palkkaedut.

	v. 1905						v. 1910					
	alkupalkka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalkka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen
<i>Hamina</i> :	1 p:stä tammikuuta 1910.											
miesopettaja, nainut	2,000	2,150	2,300	2,450	2,600	2,750	2,400	2,550	2,850	3,150	—	—
» naimaton	1,800	1,950	2,100	2,250	2,400	2,550	2,100	2,250	2,550	2,850	—	—
naisopettaja	1,300	1,400	1,500	1,600	1,700	1,800	1,500	1,600	1,800	2,000	—	—
<i>Hangossa</i> :												
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,200	2,400	2,600	2,800	3,000	2,000	2,200	2,400	2,600	2,800	3,000
» naisopettaja	1,500	1,650	1,800	1,950	2,100	2,250	1,700	1,870	2,040	2,210	2,380	2,550
alakk:n opettajatar..	1,200	1,320	1,440	1,560	1,680	1,800	1,400	1,540	1,680	1,820	1,960	2,100
<i>Helsingissä</i> :	1 p:stä tammikuuta 1910											
yläkk:n miesopettaja	2,400	2,880	3,360	3,600	—	—	2,400	3,080	3,760	4,200	—	—
» naisopettaja	2,000	2,200	2,400	2,600	2,800	3,000	2,000	2,600	3,200	3,600	—	—
alakk:n opettajatar..	1,700	1,870	2,040	2,210	2,380	2,550	1,700	2,240	2,780	3,150	—	—

Lisäyksiä ja huomautuksia.

Hamina: Jos opettajalle voitiin kouluhuoneustossa antaa vapaa asunto, lämpö ja 50 litraa öljyä valoavuksi, vähennettiin rahapalkkaa v. 1905 naineelta miesopettajalta 500: — ja muilta opettajilta 300: — ja v. 1910 edelliseltä 600: — sekä jälkimäisiltä 300: —.

Hanko: Alakoulun opettajattaren palkka korotettiin 1 p:stä tammikuuta 1906 ja yläkansakoulun naisopettajan 1 p:stä tammikuuta 1908.

Helsinki: Jo 1907 vuoden alusta laskettiin opettajattarien palkankorotukset samojen perusteiden mukaan kuin miesopettajien, joten yläkansakoulun opettajattarien palkat tulivat olemaan 2,000: —, 2,400: —, 2,800: — ja 3,000: — sekä alakoulun opettajattarien 1,700: —, 2,040: —, 2,380: — ja 2,550: —; 1910 vuoden alusta lukien viitenä vuonna myönnettiin lisäksi kalliinajanlisäystä kaikille 5 vuotta palvelleille opettajille 200: —, 10 v. palvelleille 400: — ja 15 v. palvelleille 600: —.

Syyskuun 17 p. 1907 kaupunginvaltuusto päätti, että opettaja tai opettajatar, joka vastedes nimitetään vakinaiseen virkaan kaupungin kansakouluissa tai jo on nimitetty, mutta ei ole vielä saanut palkankorotusta, saisi vuoden 1908 alusta lukea palkankorotusta varten hyväksensä sen ajan, minkä hän virkaan täysin pätevä on hoitanut sijaisuutta näissä kouluissa, kuitenkin saamatta lukea hyväkseen useampaa kuin viisi sijaisuusvuotta.

Vuosina 1905—1910 sairauden tähden virkavapautta nauttineet opettajat ja opettajattaret saivat yleensä kantaa, paitsi palkankorotuksia, $\frac{2}{3}$ pohjapalkasta. Johtajien ja johtajattarien palkkiot olivat 450—500 markkaa.

	v. 1905						v. 1910					
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	
<i>Hämeenlinnassa:</i>												
yläkk:n miesopettaja	1,500	1,750	2,000	2,200	—	—	1,500	1,750	2,000	2,200	—	
» naisopettaja	1,200	1,400	1,550	1,700	—	—	1,200	1,400	1,550	1,700	—	
alakk:n opettajatar	1,000	1,200	1,350	1,500	—	—	1,000	1,200	1,350	1,500	—	
<i>Iisalmella:</i>							1 p:stä tammikuuta 1910					
miesopettaja, v:sta 1910 ylempi palkkaus- luokka	1,700	1,960	2,220	2,350	—	—	1,950	2,250	2,550	2,700	—	
naisopettaja, v:sta 1910 alempi palkkaus- luokka	1,400	1,620	1,840	1,950	—	—	1,650	1,910	2,170	2,300	—	
<i>Joensuussa:</i>							1 p:stä tammikuuta 1909					
miesopettaja	1,600	1,840	2,080	2,200	—	—	1,800	2,160	2,520	2,700	—	
naisopettaja yläluokilla ..	1,300	1,500	1,700	1,750	—	—	1,500	1,800	2,100	2,250	—	
» alaluokilla ..	1,100	1,260	1,420	1,500	—	—	1,300	1,560	1,820	1,950	—	
<i>Jyväskylässä:</i>							1 p:stä elokuuta 1909					
yläkk:n miesopettaja	—	—	—	—	—	—	2,000	2,400	2,800	3,000	—	
» naisopettaja	—	—	—	—	—	—	1,700	2,040	2,380	2,550	—	
alakk:n opettajatar	—	—	—	—	—	—	1,400	1,680	1,960	2,100	—	
<i>Kajaanissa:</i>							v:sta 1907					
miesopettaja (v:sta 1909)	—	—	—	—	—	—	1,700	1,870	2,210	2,550	—	
naisopettaja	1,200	—	—	—	—	—	1,500	1,650	1,950	2,250	—	

Hämeenlinna: Johtajan toimesta oli palkkiota alakoulussa 200:— ja yläkoulussa 100:—. Palkkoja on 1911 vuoden alusta tuntuvasti parannettu.

Iisalmi: Johtajalla on palkkiota 200:— sekä vuokratulojen (v. 1905 400:— ja v. 1910 450:—) asemesta vapaa asunto, valo ja lämpö.

Alempan palkkausluokkaan kuuluvat naimattomat mies- ja naisopettajat sekä ylempään naineet miesopettajat, joilla on vähintään yksi lapsi, sekä sellaiset naineet naisopettajat, jotka ovat perheensä pääasiallisia elättäjiä.

Joensuu: Poikien käsityönopettajan palkka on ollut: seminaarikurssin suorittaneen sama kuin miesopettajan, muussa tapauksessa sama kuin yläluokkien naisopettajan.

Kajaani: Miesopettajalla on rahapalkan lisäksi ollut asunto sekä polttopuut.

	v. 1905						v. 1910				
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen
<i>Kaskisissa:</i>	1 p:stä elokuuta 1909										
yläkk:n miesopettaja, v:sta 1909 ylempi palkkaus- luokka	1,150	1,250	1,350	1,450	1,550	—	1,900	2,050	2,200	2,350	2,500
yläkk:n naisopettaja, v:sta 1909 alempi palkkaus- luokka	900	980	1,060	1,140	1,220	—	1,700	1,850	2,000	2,150	2,300
alakk:n opettajatar	800	800	800	800	800	—	—	—	—	—	—
<i>Kemissä:</i>	v:sta 1910										
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,300	2,600	2,750	—	—	2,000	2,300	2,600	2,750	—
» naisopettaja	1,600	1,840	2,080	2,200	—	—	1,600	1,840	2,080	2,200	—
alakk:n opettajatar	1,500	1,720	1,940	2,050	—	—	1,600	1,840	2,080	2,200	—
<i>Kokkolassa:</i>	v:sta 1908										
miesopettaja	1,500	1,625	1,750	1,875	2,000	—	1,800	1,950	2,100	2,250	2,400
naisopettaja	1,200	1,325	1,450	1,575	1,700	—	1,500	1,650	1,800	1,950	2,100
<i>Kotkassa:</i>	1 p:stä tammikuuta 1910										
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,200	2,600	3,000	—	—	2,400	2,640	3,120	3,600	—
» naisopettaja	1,700	1,870	2,210	2,550	—	—	2,000	2,200	2,600	3,000	—
alakk:n opettajatar	1,400	1,540	1,820	2,100	—	—	1,700	1,870	2,210	2,550	—
<i>Kristiinankaupungissa:</i>	v:sta 1909										
yläkk:n miesopettaja	1,800	1,920	2,040	2,160	2,280	2,400	2,000	2,200	2,400	2,600	—
» naisopettaja	1,500	1,600	1,700	1,800	1,900	2,000	1,600	1,760	1,920	2,080	—
alakk:n opettajatar	1,200	1,300	1,400	1,500	1,600	1,700	1,400	1,540	1,680	1,820	—
<i>Kuopiossa:</i>	v:sta 1908										
yläkk:n miesopettaja	1,800	2,100	2,400	2,700	—	—	2,000	2,300	2,500	2,700	—
» naisopettaja	1,400	1,700	1,900	2,100	—	—	1,600	1,900	2,100	2,300	—
alakk:n opettajatar	1,200	1,400	1,600	1,800	—	—	1,400	1,600	1,800	2,000	—

Kaskinen: Vuokratrahojen asemesta ovat opettajat voineet saada vapaan asunnon, lämmön ja valon; vuokratrahoiksi on yllä laskettu: v. 1905 miesopettajille 150:— ja naisopettajille 100:— sekä v. 1910 kaikille 400:—.

Ylempään palkkausluokkaan kuuluu perheellinen, alempana perheetön opettaja ja opettajatar.

Kuopio: Lisäksi saavat perheelliset opettajat v:sta 1908 alkaen 100:— joka lapselta 500 markkaan asti.

Väliaikaiset opettajat saavat: miesopettajat 1,600:—, ylemmän koulun naisopettajat 1,400:— ja alemman koulun 1,200:—.

	V. 1905						V. 1910				
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen
<i>Käkisalmissa:</i>	1 p:stä elokuuta 1908										
yläkk:n miesopettaja	1,900	2,050	2,200	2,350	2,500	2,650	2,000	2,300	2,600	2,900	—
» naisopettaja	1,200	1,300	1,400	1,500	1,600	1,700	1,500	1,700	1,900	2,100	—
alakk:n opettajat	1,200	1,300	1,400	1,500	1,600	1,700	1,300	1,500	1,700	1,900	—
<i>Lahdessa:</i>	1 p:stä elokuuta 1906										
yläkk:n miesopettaja	—	—	—	—	—	—	2,000	2,200	2,600	3,000	—
» naisopettaja	—	—	—	—	—	—	1,700	1,870	2,210	2,550	—
alakk:n opettajat	—	—	—	—	—	—	1,400	1,540	1,820	2,100	—
<i>Lappeenrannassa:</i>	1 p:stä tammikuuta 1909										
miesopettaja	2,100	2,460	2,820	3,000	—	—	2,500	2,900	3,300	3,500	—
naisopettaja	1,500	1,740	1,980	2,100	—	—	2,000	2,320	2,640	2,800	—
<i>Lovisassa:</i>	v:sta 1910										
yläkk:n miesopettaja	1,800	2,000	2,200	2,400	—	—	2,000	2,200	2,400	2,600	—
» naisopettaja	1,200	1,350	1,500	1,650	—	—	1,600	1,750	1,900	2,050	—
alakk:n vanhempi opetta- jatar	1,100	1,250	1,400	1,550	—	—	1,500	1,650	1,800	1,950	—
alakk:n nuorempi opetta- jatar	1,000	1,100	1,200	1,300	—	—	1,400	1,500	1,600	1,700	—
<i>Maarianhaminassa:</i>	v:sta 1910										
yläkk:n miesopettaja	1,300	1,560	1,820	1,950	—	—	1,800	2,060	2,320	2,450	—
» naisopettaja	1,000	1,200	1,400	1,500	—	—	1,500	1,700	1,900	2,000	—
alakk:n opettajat	900	1,080	1,260	1,350	—	—	1,000	1,180	1,360	1,450	—
<i>Mikkelissä:</i>	1 p:stä tammikuuta 1908										
yläkk:n miesopettaja	1,800	2,160	2,520	2,700	—	—	2,100	2,520	2,940	3,150	—
» naisopettaja	1,500	1,800	2,100	2,250	—	—	1,800	2,160	2,520	2,700	—
alakk:n opettajat	1,000	1,200	1,400	1,500	—	—	1,400	1,680	1,960	2,100	—

Lahti: 1911 vuoden alusta on opettajain palkkaetuja parannettu.

Lappeenranta: 1 p:stä elokuuta 1909 on maksettu vuokratilaa (400:—) myöskin apuopettajattarille.

Maarianhamina: Miesopettajalle on koko ajan maksettu lisäksi eläkemaksu 80:— ja yläkoulun naisopettajalle johtajatarpalkkiota 300:—.

Mikkeli: Jo 1906 vuoden alusta korotettiin alakoulun opettajattaren palkka: 1,100:—, 1,320:—, 1,540:— ja 1,650:—.

Johtajan palkkiota on yhdellä yläkoulun mies- ja naisopettajalla ja samoin yhdellä alakoulun opettajattarella ollut 100:— sekä opetusvälineiden hoidosta yhdellä opettajalla 75:—.

	V. 1905						V. 1910					
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	
<i>Naantalissa:</i>	v:sta 1908											
yläkk:n miesopettaja, v:sta 1908 nainut miesopettaja	1,100	1,260	1,420	1,580	1,740	—	2,100	2,320	2,540	2,660	2,880	
yläkk:n naisopettaja, v:sta 1908 naimaton mies-tahi naisop.....	800	920	1,040	1,160	1,280	—	1,700	1,880	2,060	2,240	2,420	
alakk:n opettajat.....	800	960	1,040	1,120	1,200	—	1,500	1,680	1,860	2,040	2,220	
<i>Nikolainkaupungissa:</i>	1 p:stä elokuuta 1910											
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,200	2,400	2,600	—	—	2,100	2,400	2,700	3,000	—	
» naisopettaja	1,400	1,550	1,700	1,850	—	—	2,000	2,300	2,600	2,900	—	
alakk:n opettajat.....	1,400	1,550	1,700	1,850	—	—	1,700	1,900	2,100	2,300	—	
apuluokan opettajat.....	—	—	—	—	—	—	1,800	2,000	2,200	2,400	—	
apulaisopettaja ja -opetta- jatar (30 t.).....	—	—	—	—	—	—	1,800	—	—	—	—	
apulaisopettaja ja -opetta- jatar (26 t.).....	—	—	—	—	—	—	1,500	—	—	—	—	

Naantali: Lisäksi oli v. 1905: miesopettajalla personallinen palkkio 200:—, yläkoulun opettajilla asunto sekä alakoulun opettajattarella vuokratilaa 250:— ja johtajapalkkiota 50:—; v:sta 1908 miesopettajalla johtajapalkkiota 100:— ja alakoulun opettajattarella 50:—.

Nikolainkaupunki: Palkkionkorotukset laskettiin v. 1905 jo 3:n, 6:n ja 9:n vuoden palveluksesta ja ylittuneista suoritettiin 50:— viikkotunnilta, mikä palkkio lv:n 1907—08 alusta korotettiin 60 markaksi.

Jo lv:n 1908—09 alusta myönnettiin kaikille opettajille 200 markan lisäys.

Nykyisessä palkkaussäännössä on seuraavat lisäykset: »Nainut opettaja sekä leski-mies ja leski, jolla on yksi tai useampia omia lapsia, nauttivat vuokra-apua 500 mk. vuodessa. Vuokra-apua maksetaan niin kauan kuin opettaja tai opettajat pysyy virassaan. Jos opettaja tai opettajat ovat palvelleet 15 vuotta vakinaisessa virassa, suoritetaan vuokra-apu edelleenkin, joskin ehken muuttuneet perheolot tuottaisivat sen lakkautuksen.

Opettajatar, joka alemmasta koulusta siirtyy ylempään, saa palkankorotukseen nähden lukea hyväkseen koko sen ajan, jonka hän on palvellut alemmassa koulussa ja ollut ylempään koulun virkaan hakukelpoinen. Apulaisopettaja ja opettajatatar saa, kun hänet nimitetään vakinaiseen virkaan, lukea hyväkseen korkeintaan 10 vuotta siitä ajasta, jonka hän on palvellut apulaisena ja ollut hakukelpoinen siihen virkaan, johon hänet nimitetään.

Opetustunnista opetusvelvollisuuden yli maksetaan 60 mk. lukuvuodelta.

Kotityöstä lasketaan yksi viikotunti à 60 mk. luokilla III—VI.

Johtajan tai johtajattaren palkkio on yhdistetyssä 6-luokkaisessa kansakoulussa 300 mk., alemmassa kansakoulussa 60 mk. kultakin luokalta I—II, ylempässä kansakoulussa 50 mk. kultakin luokalta III—VI. Jokaiselta rinnakkaisluokalta maksetaan kaikissa kouluissa 30 mk.

	V. 1905						V. 1910				
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen
<i>Oulussa:</i>	v:sta 1908										
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,300	2,600	2,750	—	—	2,000	2,300	2,600	2,750	—
» naisopettaja ja alakk:n miesopettaja	1,700	1,940	2,180	2,300	—	—	1,700	1,940	2,180	2,300	—
alakk:n naisopettaja	1,500	1,700	1,900	2,000	—	—	1,500	1,700	1,900	2,000	—
yläkk:n perheellinen miesopettaja, jolla on lapsia	—	—	—	—	—	—	2,300	2,660	3,020	3,200	—
<i>Pietarsaaressa:</i>	1 p:stä tammikuuta 1910										
miesopettaja	2,000	2,300	2,600	2,800	3,000	—	2,200	2,530	2,860	3,080	3,300
naisopettaja	1,600	1,840	2,080	2,240	2,400	—	1,800	2,070	2,340	2,520	2,700
<i>Porissa:</i>	1 p:stä elokuuta 1909										
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,200	2,400	2,600	3,000	—	2,300	2,600	2,900	3,300	—
» naisopettaja	1,500	1,650	1,800	1,950	2,250	—	1,800	2,070	2,340	2,700	—
alakk:n opettajat	1,200	1,320	1,440	1,560	1,800	—	1,500	1,725	1,950	2,250	—
<i>Porvoossa:</i>	1 p:stä elokuuta 1910										
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,300	2,600	2,800	3,000	—	2,000	2,300	2,600	2,800	3,000
» naisopettaja	1,500	1,725	1,950	2,100	2,250	—	1,500	1,725	1,950	2,100	2,250
alakk:n opettajat	1,200	1,380	1,560	1,680	1,800	—	1,200	1,380	1,560	1,680	1,800
<i>Raahessa:</i>	1 p:stä elokuuta 1910										
yläkk:n miesopettaja	1,500	1,620	1,740	1,860	2,100	—	1,900	2,200	2,500	2,650	—
alakk:n naisopettaja	1,100	1,190	1,280	1,370	1,550	—	1,400	1,620	1,840	1,950	—
<i>Raumalla:</i>	v:sta 1908										
yläkk:n miesopettaja	1,500	1,740	1,980	2,100	—	—	1,700	2,040	2,380	2,550	—
» naisopettaja	1,200	1,400	1,600	1,700	—	—	1,400	1,680	1,960	2,100	—
alakk:n opettajat	1,000	1,160	1,320	1,400	—	—	1,200	1,440	1,680	1,800	—
<i>Savonlinnassa:</i>	1 p:stä tammikuuta 1908										
yläkk:n miesopettaja	1,500	1,700	1,900	—	—	—	1,800	2,100	2,300	2,500	—
» naisopettaja	1,200	1,350	1,500	—	—	—	1,700	1,900	2,050	2,200	—
alakk:n opettajat	1,100	1,250	1,400	—	—	—	1,500	1,700	1,850	2,000	—

Pietarsaari: Ylitunneista laskettiin v. 1905 50:—, v:sta 1910 75:—.

Pori: Miesopettajan palkkaan on v. 1910 laskettu myöskin 300 markan vuokratuotto, joka suoritetaan ainoastaan vakinaisille, virkavahvistuskirjan saaneille opettajille.

Porvoo: Uusi palkkaussääntö on astunut voimaan 1 p. tammik. 1911.

Raaha: Johtajan toimesta maksetaan 300:—.

	V. 1905						V. 1910				
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen
<i>Sortavalassa:</i>											
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,200	2,600	3,000	—	—	2,000	2,200	2,600	3,000	—
» naisopettaja	1,500	1,650	1,950	2,250	—	—	1,500	1,650	1,950	2,250	—
alakk:n opettajatar	1,200	1,320	1,560	1,800	—	—	1,200	1,320	1,560	1,800	—
<i>Tammisaarella:</i>											
1 p:stä kesäkuuta 1907											
yläkk:n miesopettaja	1,850	2,100	2,350	2,600	—	—	2,100	2,350	2,600	2,850	—
alakk:n opettajatar	1,350	1516.67	1683.34	1,850	—	—	1,600	1766.67	1933.34	2,100	—
» apuopettajatar ..	—	—	—	—	—	—	1,200	—	—	—	—
jatkokoulun opettajatar ..	—	—	—	—	—	—	1,600	—	—	—	—
<i>Tampereella:</i>											
1 p:stä tammikuuta 1909											
yläkk:n miesopettaja	2,000	2,200	2,600	3,000	—	—	2,000	2,300	2,600	3,000	—
» naisopettaja	1,700	1,870	2,210	2,550	—	—	1,800	2,070	2,340	2,700	—
alakk:n mies- ja naisopet- taja	1,400	1,540	1,820	2,100	—	—	1,500	1,725	1,950	2,250	—
apukoulun mies- ja nais- opettaja v:sta 1907	—	—	—	—	—	—	2,300	2,600	2,900	3,300	—
<i>Torniossa:</i>											
1 p:stä tammikuuta 1910											
yläkk:n miesopettaja	1,700	2,000	2,300	2,450	—	—	2,000	2,320	2,640	2,800	—
» naisopettaja	1,400	1,640	1,880	2,000	—	—	1,600	1,840	2,080	2,200	—
alakk:n opettajattar	1,200	1,400	1,600	1,700	—	—	1,400	1,600	1,800	1,900	—
<i>Turussa:</i>											
1 p:stä tammikuuta 1909											
realiluokkien miesopettaja	2,200	2,640	2,970	3,300	—	—	2,500	3,000	3,375	3,750	—
» naisopettaja	1,700	1,870	2,040	2,295	2,550	—	2,100	2,520	2,835	3,150	—
alkeisluokkien opettajatar	1,300	1,430	1,560	1,755	1,950	—	1,700	2,040	2,295	2,550	—
apukoulun »	—	—	—	—	—	—	2,100	2,440	2,695	2,950	—
realiluokkien apuopettaja	2,200	—	—	—	—	—	2,400	—	—	—	—
» apuopettajatar	1,700	—	—	—	—	—	2,000	—	—	—	—
alkeisluokkien »	1,300	—	—	—	—	—	1,600	—	—	—	—

Sortavala: 1911 vuoden alusta on naisopettajien palkkaetuja parannettu.

Tammisaari: Yläkoulun miesopettajalla saattaa olla vuokratuloja (v. 1905 350:— ja v:sta 1907 600:—) asemesta vapaa asunto ja polttopuut. Johtaja on v:sta 1907 alkaen saanut palkkiota 200:—.

Tampere: Jatkokoulun keitto-osaston opettajattarella on ollut samat palkkaedut kuin alakoulun opettajilla ynnä yksi ruoka-ateria kouluaihana.

Niille mies- ja naisopettajille, jotka katsotaan perheen pääasiallisiksi elättäjiksi ja joilla on yksi tahi useampia lapsia, tulee v:stä 1909 alkaen lisäksi 400:— sekä vielä 100 markan lisäys 5:n, 10:n ja 15 v:n kuluttua, kunnes nuorin lapsista on täyttänyt 18 vuotta.

Turku: Alkeisluokat käsittävät kolme alinta ja realiluokat kolme ylintä vuosiosastoa.

Jo 1908 vuoden alusta parannettiin naisopettajien palkkaetuja niin, että ne realiluokilla tulivat olemaan 1,700:—, 2,040:—, 2,295:— ja 2,550:— sekä alkeisluokilla 1,400:—, 1,680:—, 1,890:— ja 2,100:—.

	V. 1905						V. 1910				
	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen	25 v:n jälkeen	alkupalk- ka	5 v:n jälkeen	10 v:n jälkeen	15 v:n jälkeen	20 v:n jälkeen
<i>Uudessakaupungissa:</i>							1 p:stä elok. 1909				
yläkk:n miesopettaja	1,500	1,620	1,740	1,860	1,980	2,000	1,600	1,840	2,080	2,240	2,400
» naisopettaja	1,200	1,290	1,380	1,470	1,560	1,650	1,300	1,495	1,690	1,820	1,950
alakk:n opettajatar	900	970	1,040	1,110	1,180	1,250	1,000	1,150	1,300	1,400	1,500
<i>Viipurissa:</i>							1 p:stä elok. 1907				
yläluokkien miesopettaja	2,200	2,700	3,200	3,700	—	—	2,750	3,250	3,750	4,250	—
» naisopettaja	1,700	1,900	2,100	2,300	—	—	1,900	2,200	2,500	2,800	—
alaluokkien opettajatar ..	1,400	1,600	1,800	2,000	—	—	1,600	1,900	2,200	2,500	—

Uusikaupunki: Laulun opettaja sai v. 1905 500:— ja v. 1910 600:—; veiston opettajan vastaavat palkkiot ovat olleet 700:— ja 800:—.

Jo lv:n 1907—08 alusta laskettiin opettajien vuokrat rahat peruspalkkaan ja palkan korotukset edullisemmin, niin että pohjapalkat ynnä neljä korotusta 5:n, 10:n, 15:n ja 20 v:n palveluksesta tulivat olemaan: yläkoulun miesopettajan 1,500:—, 1,725:—, 1,950:—, 2,100:— ja 2,250:—, yläkoulun naisopettajan 1,200:—, 1,380:—, 1,560:—, 1,680:— ja 1,800:— sekä alakoulun opettajattaren 900:—, 1,035:—, 1,170:—, 1,260:— ja 1,350:—.

Viipuri: Ylitunneista maksettiin v. 1905 miehille 70:— ja naisille 50:— viikkotunnilta sekä v. 1910 90:— ja 75:—.

4. Kesäsiirtolat.

Teollisuushallitus sekä erinäiset Keisarillisen Senaatin valitsemat asiantuntijat ehdottivat Keisarilliseen Senaattiin 11 p. kesäkuuta 1908 yhteisesti jättämässään kirjelmässä, että kaupunkikunnille myönnettäisiin valtioapua kesäsiirtolain järjestämiseksi varattoman kansan lapsille samain perusteiden mukaan kuin valtio antaa kaupunkikunnille valtioapua muistakin kansakoulumenoista.

Tästä ehdotuksesta vaaditussa lausunnossa huomautti Ylihallitus 20 p. lokakuuta 1908, miten kaupunkien — erittäinkin suurkaupunkien ja tehdaskaupunkien — työväen lapset, jotka kesillä saavat jouhilain juoksennella kaduilla, ovat kaikenlaisille siveellisille vaaroille alttiina; ja koska kokemus oli osoittanut, että muutamien viikkojen maallaolo sopivan ravinnon yhteydessä on omiaan sängen edullisesti vaikuttamaan kaupunkien kansakoulunoppilasten voimistumiseen ja

ruumiilliseen kehitykseen, ansaitsi puheenaoleva ehdotus kaikkea kannatusta ja katsoi Ylihallitus asiakseen sitä lämpimästi puoltaa.

Lausuntonsa oheen liitti Ylihallitus kansakouluntarkastaja Hj. Basilierin laatiman, maassamme toimeenpantuja kesäsiirtoloita koskevan selostuksen.

Keisarillinen Senaatti katsoi ehdotuksen ansaitsevan huomiota ja käski 12 p. toukokuuta 1909 Ylihallituksen 1911 vuoden menosääntöehdotuksen yhteydessä, joka Ylihallituksen oli aikoinaan Kirkollisasiaintoimituskuntaan jätettävä, antaa lausuntonsa, missä laajuudessa ja minkä perusteiden mukaan kaupunkikuntien tulisi saada suostuntavaroista avustusta kesäsiirtolain järjestämiseksi kansakoululapsille, sekä myöskin ottaa ehdotukseensa tarpeellisen menoerän mainittua tarkoitusta varten.

Ennenkuin Ylihallituksen oli mainittu ehdotuksensa laadittava, myönsi Eduskunta 1909 vuoden toisilla valtiopäivillä kesäsiirtolain kannattamista tarkoittavan anomusehdotuksen johdosta vuodeksi 1910 50,000 markkaa rajattomana siirtomäärärahana jaettavaksi kunnille avustuksena kesävirikistykseen toimittamiseksi varsinkin kesäsiirtoloissa varattomille, etupäässä sairaille ja heikoille kansakoululapsille. Eduskunnan mielestä oli etupäässä avustettava kesäsiirtolaitosta, joka vastedes olisi asetettava saman virallisen tarkastuksen alaiseksi kuin kansakoululaitos, mutta voitaisiin avustusta myöntää siinäkin tapauksessa, että lapsia sijoitetaan yksityisiin perheisiin maaseudulle; valtion kannatusta olisi tähän tarkoitukseen myönnettävä 50 % kaikista kuluista ja ainoastaan kunnille, myöskin maalaiskunnille, joiden piirissä esim. tehdaspaikoissa ja esikaupungeissa oli tiheäväkin asutus, ja osallisuus kesävirikistykseen olisi kaikille lapsille oleva maksuton.

Menosääntöehdotuksessaan Ylihallitus 12 p. marraskuuta 1909, kaikin puolin yhtyen Eduskunnan perusteluihin, myöskin avustuksen prosenttimäärään nähden, koska kaupunkikunnat, jotka tästä määrärahasta pääasiallisesti tulisivat osallisiksi, nauttivat suhteellisesti pienempää valtion kannatusta kansakoululaitostaan varten kuin maalaiskunnat, ehdotti että suostuntavaroista suoritettavien menoerien joukkoon vuodeksi 1911 otettaisiin myöskin määräraha puheenaolevaa tarkoitusta varten ja olisi se tarpeellisen kokemuksen puutteessa määrättävä samansuuruiseksi kuin vuodeksi 1910 eli 50,000 markaksi.

Eduskunnan myöntämä määräraha vuodeksi 1910 ja seuraaviksi vuosiksi ei kuitenkaan ole tullut vahvistetuksi.

5. Lastentarhat.

Lastentarhanopettajain valmistuslaitos Helsingissä. Suuremmissa kaupungeissa on meidänkin maassamme lastentarhalaitos jo kehittynyt varsin laajaksi; sentähden on se sekä kasvatuksellisesti että yhteiskunnallisessa suhteessa vetänyt puoleensa valtion ja kouluviranomaisten huomion. Valtioapua on kuitenkin tähän asti myönnetty ainoastaan opettajattarien Betty Alanderin ja Hanna Rothmanin Helsingissä Sörnäisten kansanlastentarhan yhteydessä ylläpitämälle kaksivuotiselle lastentarhanopettajain valmistuslaitokselle. Kun edellisten vuosien valtioapu 2,600 markkaa päättyi 1 p. syyskuuta 1905 ja Ylihallitus uudistetun valtioapuanomuksen johdosta toimitutti tarkastuksen tässä ruotsinkielisessä laitoksessa sekä huomasi, että lastentarhanopettajaksi pyrkivissä oli paljon suomenkielisiä, jotka vastaisuudessa myöskin tulisivat toimimaan suomenkielisissä lastentarhoissa, niin vaati se anojilta suomenkielisen rinnakkaisosaston kustannusarvion ja esitti, että laitokselle myönnettäisiin 4,550 markan suuruinen korotettu valtioapu viideksi vuodeksi, ehdolla että suomenkielisiä oppilaita varten perustettaisiin valmistuslaitokseen erikoinen suomenkielinen rinnakkaisosasto.

17 p. joulukuuta 1905 myönnettiin kyseessäolevaan tarkoitukseen Ylihallituksen esittämällä ehdolla vuodeksi 1906 Smk. 6,050: — ja vuodeksi 1907 Smk. 4,550: —.

1 p. maaliskuuta 1907 Ylihallitus puolsi lastentarhalle ja opettajain valmistuslaitokselle jatkettua valtioapua viideksi vuodeksi, mutta toimitetun tarkastuksen johdosta kuitenkin sillä ehdolla, että koska kaksikielinen opetus ei saata olla eduksi pienten lasten kehitykselle, suomen- ja ruotsinkielistä osastoa olisi opetettava erikseen, että laitos joutuisi Ylihallituksen valvonnan alaiseksi ja että kertomus sen toiminnasta annettaisiin vuosittain Ylihallitukselle.

Valtioapua myönnettiin 12 p. lokakuuta 1907 4,550 markkaa viideksi vuodeksi, lukien 1 p:stä tammikuuta 1908.

V. 1909 laitoksen johtajattaret kuitenkin anoivat, että valtioapua lisättäisiin vuodelta 1909 Smk. 2,800: — ja että aikaisemmin myönnetty vuotuinen valtioapu korotettaisiin vuosiksi 1910—1912 8,000 markkaan.

Vaaditussa lausunnossaan Ylihallitus esitti 14 p. huhtikuuta 1909 m. m. seuraavaa:

»Tämän huhtikuun 1 p:nä Ylihallituksen puolesta toimitetussa tarkastuksessa on ilmennyt, että laitoksessa, joka tämän vuoden alusta on siirretty omaan tarkoituksenmukaiseen taloonsa — Sörnäisten Helsingin-

kadun 3 & 5:een — vallitsee erittäin hyvä järjestys ja sen johto on hyvissä käsissä, kuten Ylihallituksella myöskin ennen on ollut kunnia esittää alamaaisessa lausunnossaan 1 p. maaliskuuta 1907. Opettajatarseminaarissa on kuluvana lukuvuonna 20 oppilasta ruotsalaisella sekä 22 suomalaisella osastolla, tähän luettuna myöskin 4 harjoittelevaa oppilasta tšekäläisestä lähetyskoulusta. Lastentarhassa on nykyään 225 lasta, 75 ruotsalaisella ja 150 suomalaisella osastolla. Sekä lastentarhassa että opettajatarseminaarissa on oppilasluku vuosittain lisääntynyt, mikä seikka myöskin todistaa laitoksen nauttimaa luottamusta. Viitaten lastentarhan mielenkiintoiseen toimintasuunnitelmaan, opettajatarssien käytännölliseen työjärjestykseen sekä tilastollisiin tietoihin opettajatarssilla lv:sta 1892—93 asti käyneistä oppilaista, heidän entisistä opinnoistaan ja toiminnastaan kurssin päätettyä, saa Ylihallitus lausua, että neitien Alanderin ja Rothmanin kyseessäoleva laitos täyttää maassamme tuntuva tarpeen ja ansaitsee tehokasta kannatusta yleisistä varoista.

Edellä esitetyn nojalla ja koska anottu valtioavunlisäys oleellisesti johtuu laitoksen laajentamisesta, saa Ylihallitus syvimmässä alamaisuudessa alistaa Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan, eikä hakijoille voitaisi myöntää anottua valtioavunlisäystä, ehdolla kuitenkin että uusi opettajatar otetaan opettajatarseminaarin suomalaista osastoa varten, niinkuin hakijain tarkoitus on ollutkin, kuten tarkastuksessa ilmeni.»

Seminaarin kannattamiseksi myönnettiin 2 p. lokakuuta 1910 3,450 markkaa vuosiksi 1910—1912 — kahteen viimeiseen vuoteen nähden edellytyksellä, että valtion varat sen sallivat — ehdolla että seminaarin suomenkielistä osastoa varten otetaan lisäopettajatar.

Eduskunta myönsi ensi kerran vuodeksi 1910 kansanlastentarhain kannattamiseksi 100,000 markan suuruisen rajattoman siirtomäärärahan, määräten samalla valtioavun saamisen ehdoiksi m. m., että lastentarhain toimintaohjelma jätetään valtion kouluviranomaisten harkittavaksi ja että lastentarhat alistuvat siihen tarkastukseen, jonka hallitus tarkoituksenmukaiseksi harkitsee.

Kansanlastentarhain valtioapu.

Tämä päätös ei ole kuitenkaan, enempää kuin Eduskunnan myöhemmätkään samaa tarkoittavat anomukset, saavuttanut vahvistusta korkeimmassa paikassa.

6. Kaupunkikoulujen tarkastus.

Kansakoulujen paikallista tarkastusta varten on kaupunkikuntien kansakouluasetuksen 111 §:n mukaan valittava kansakouluntarkastaja. Hänen tehtävänsä ja velvollisuutensa ovat yleisen kansakoulu-

Paikallinen tarkastus.

asetuksen puitteissa määritellyt kunkin kaupungin kansakoulujen ohjesäännöissä. Suuremmissa kaupungeissa on ollut erikoiset virkamiehet tässä toimessa, pienemmissä on tarkastajanvirka ollut sivutoimena jollakin kansakoulujen piiritarkastajalla, oppikoulun opettajalla, pappilla tai muulla sopivalla henkilöllä.

Kaupunkien kansakouluntarkastajina ovat puheenaolevana aikana toimineet seuraavat henkilöt:

Haminassa: Ingman, Odert Julius, kappalainen.

Hangossa; Theslöf, Carl Gustaf, kollegiasessori lv. 1905—1907;

Storgårds, Gustaf, kirkkoherra, lv. 1907—1909;

Himberg, Karl, fil. maist., lv:n 1909—1910 alusta.

Helsingissä: von Bonsdorff, Adolf, vapaaherra, fil. maist., tammikuuhun 1908;

Lilius, Albert Henrik, fil. lis., apulaistarkastajana lv. 1906—1908, v. t. tarkastajana kl:n 1908 ja ruotsalaisten koulujen tarkastajana I p:stä elokuuta 1908;

Pesonen, Matti, fil. maist., suomalaisten koulujen tarkastajana I p:stä elokuuta 1908.

Hämeenlinnassa: Favén, Antti Emil, kollega.

Iisalmella: Hovilainen, Anders Gustaf, piiritarkastaja.

Joensuussa: Virtamo, Kaarle Henrik Mikael, kollega lv. 1905—1907;

Markkanen, Aaro, lehtori, lv:n 1907—1908 alusta.

Jyväskylässä: Brummer, Onni Johannes, seminaarinlehtori, lv. 1909—1910.

Kajaanissa: Tiitola, Kaarlo, harjoituskoulunopettaja lv. 1905—1909;

Westerlund, Elis Arvid, seminaarin kollega, v. t. tarkastajana lv. 1909—1910.

Kaskisissa: Fleege, Uno Axel, kaupungin lääkäri.

Kemissä: Friman, Bror Vihtori, rehtori.

Kokkolassa: Mellberg, Karl Mikael, kappalainen lv. 1905—1907;

Ström, Karl Torsten, fil. maist., lv:n 1907—1908 alusta.

Kotkassa: Toppola, Juhana Kustaa, fil. maist., yhteiskoulun opettaja.

Kristiinankaupungissa: Karlsson, Gustaf Calixtus, pastori, yhteiskoulun opettaja, vuoteen 1907;

Karsten, Henrik Adolf, fil. maist., yhteiskoulun opettaja, vuodesta 1907.

Kuopiossa: Lönnbohm, Oskar Anders Ferdinand, opettajakandidaatti.

Käkisalmissa: Dahlgren, Hugo Teodor Maximilian, fil. maist., yhteiskoulun johtaja, lv. 1905—1906;

Long, Axel Edvard, maanviljelysyli-inspehtori, v. t. tarkastajana sl:n 1906;

- Relander, Karl William, fil. kand., yhteiskoulun opettaja, v:n 1907 alusta.
- Lahdessa: Kojonen, Rope, fil. kand., kansanopistonjohtaja, lv:n 1906—1907 alusta.
- Lappeenrannassa: Ylönen, Robert, teol. kand., yhteiskoulun johtaja.
- Lovisassa: Relander, Artur William, kollega.
- Maarianhaminassa: Hagman, Karl Leonard, tullinhoitaja.
- Mikkelissä: Streng, Anton Olof, lehtori, 1 p:ään syyskuuta 1906;
Sahlstén, Petter August, lehtori, 1 p:stä syyskuuta 1906.
- Naantalissa: Järvinen, Albin, piiritarkastaja.
- Nikolainkaupungissa: Nordenstreng, Sigurd, fil. toht., kollegiasessori.
- Oulussa: Aulis, Viktor Gideon, kollega, sotarovasti.
- Pietarsaaressa: Lindberg, Adolf Julius, fil. maist., kirkkoherra.
- Porissa: Häggström, L. W., pastori, väliaikaisena sl:n 1905 ja sijaisena kl:n 1906;
Schalin, Zacharias, teol. kand., ent. seminaarinjohtaja, 1 p:stä tammikuuta 1906, nauttien virkavapautta kl:n 1906.
- Porvoossa: Mårtenson, Wilhelm, kirkkoherra, lv. 1905—1908;
Holmberg, Einar Anders, fil. kand., kansanopistonjohtaja, lv:n 1908—1909 alusta.
- Raahessa: Holmström, Adolf, seminaarinjohtaja, lv:t 1905—1907 ja lv:n 1908—1909 alusta edelleen;
Salmenkallio, Heikki Alfred, seminaarinlehtori, lv:n 1907—08.
- Raumalla: Helenius, Kaarle, kirkkoherra, 1 p:ään elokuuta 1910.
- Savonlinnassa: Kekomäki, Eetu, kollega.
- Sortavalassa: Kaikkonen, Kaarlo Samuli, rehtori.
- Tammisaaressa: Sonck, Knut Emil, seminaarinlehtori.
- Tampereella: Pelkonen, Johannes Adam, kansakoulunopettaja.
- Torniossa: Petra, Karl Eliel, kollega.
- Turussa: Weckman, Axel Waldemar, fil. maist.
- Uudessakaupungissa: Roos, Samuel Wilhelm, kirkkoherra, 1 p:ään helmikuuta 1907;
Sario, Jonas Julius, fil. maist., yhteiskoulun opettaja, v. t. tarkastajana 1/2—1/9 1907;
Prins, Frans Hjalmar, kappalainen, lv:t 1907—1910.
- Viipurissa: Valtavuo, Anton, kansakoulunopettaja.

V. 1909 pidetyn kaupunkien kansakouluntarkastajain kokouksen Tarkastajien
valtuuttamina jättivät kansakouluntarkastaja Albin Järvinen y. m. matkaraha.
3 p. maaliskuuta 1910 Ylihallitukseen anomuksen, että Suomen valtion varoista myönnettäisiin v:sta 1910 alkaen vuotuinen 2,000 markan

suuruinen määräraha, jonka Koulutoimen Ylihallitus saisi harkintansa mukaan jakaa yhtenä tai useampana matkastipendinä kaupunkikansakoulujen tarkastajille.

Lähettyessään tämän anomuksen Keisarilliseen Senaattiin 19 p. lokakuuta 1910 lausui Ylihallitus:

»Anomus ansaitsee kaikkea myötätuntoisuutta, sillä kaupunkitarkastajien toiminta on yhtä tärkeä kuin piiritarkastajienkin ja edellyttää yhtä paljon ulkomaidenkin kouluolojen tuntemusta sekä opetusmenettelyyn että koulujärjestelyyn nähden. Varsinkin suurkaupunkien kouluolot ovat monimutkaisia ja käsittävät monta kysymystä, joiden ratkaisu monasti vaatii perinpohjaisia tutkimuksia.

Ulkomaanmatkastipendejä esiteltäessä on kaikesti pidettävä silmällä etupäässä niiden kaupunkien tarkastajia, joilla tarkastajan virka on varsinaisena tai pääasiallisena toimena. Muidenkin kaupunkien tarkastajille olisi kuitenkin varattava mahdollisuus tulla Ylihallituksen harkinnan mukaan osallisiksi apurahasta ulkomaista opintomatkaa varten ja varsin terveellistä heille olisi pienempien stipendien avulla päästä tutustumaan kouluoloihin oman maan muissa kaupungeissa. Siihen nähden että puheenalaiset virat ovat puhtaasti kunnallisia virkoja, näyttää asianmukaiselta, että kaupunkikunnat itsekin myöntävät tähän tarkoitukseen jonkun verran avustusta, esim. 50 % valtion puolesta annetusta rahamäärästä, jota viimeksi mainittua määrää kaupungit luonnollisesti eivät olisi oikeutetut laskemaan niihin menoihin, joiden perusteella heidän koululaitoksiansa varten valtioapua myönnetään. Tarkastajakokouksen anoma rahamäärä ei itse asiassa ole suuri, mutta edellyttämällä, että kaupungitkin yllä mainitulla tavalla ottavat osaa matkastipendien suorittamiseen, riittänee toistaiseksi, että valtio tähän tarkoitukseen määräisi 1,500 markkaa vuodessa. Tämän määrärahan käyttämisen suhteen olisi Ylihallitukselle annettava täysi määräämisvalta, annettakoonpa rahat kulloinkin sattuvien asianhaaran mukaan yhdelle tai useammalle henkilölle, joko kaikki opintomatkaa varten ulkomaalla tai joku pienempi osa siitä kouluolojen tutkimista varten oman maan muissa kaupungeissa.

Edellisen nojalla saa Ylihallitus alamaaisimmasti Teidän Keisarilliselle Majesteetilenne esittää, että yleisistä varoista myönnettäisiin 1,500 markan vuotuinen määräraha, jonka Koulutoimen Ylihallitus saisi harkinnan mukaan antaa kaupunkien kansakouluntarkastajille matkastipendeiksi muiden maiden kouluolojen tutkimista varten ja josta määrärahasta pienempi osa voitaisiin tarpeen vaatiessa käyttää stipendeiksi myös kotimaista opintomatkaa varten, ehdolla että asianomainen kaupunkikunta myöntää matka-apurahan saajalle puolestaan 50 % valtion matkastipendin määrästä.»

Keisarillinen Senaatti esittikin 10 p. marraskuuta 1910, että vuotuisiin meno- ja tuloarvioihin saataisiin alkaen vuodesta 1911 ottaa 1,500 markan määräraha, jaettavaksi edelläolevan ehdotuksen mukaisesti. Sittemmin on puheenaoleva määräraha ollut otettuna armol-

liseen esitykseen suostuntavaroista v. 1911 suoritettavista menoeristä kansakoululaitosta varten, mutta enemmän toimenpiteet ovat toistaiseksi rauenneet.

Aikaisemmin on Keisarillinen Senaatti kerran erityisestä anomuksesta, jota Ylihallitus oli lämpimästi puoltanut lausunnossaan 22 p. maaliskuuta 1907, myöntänyt 12 p. seuraavaa kesäkuuta Helsingin kaupungin kansakoulujen silloiselle apulaistarkastajalle, fil. lis. Albert Liliukselle 1,000 markan apurahan ulkomaista pedagogista opintomatkaa varten.

Valtion puolelta ovat kaupunkien kansakouluja tarkastaneet Valtion tarkastus. Koulutoimen Ylihallituksen määräyksestä sen kansakouluosaston jäsenet. Useinkin on Ylihallitus katsonut tarkastuksen tarpeelliseksi, voidakseen antaa lausunnon kaupunkikunnan anomuksesta saada kansakoululaitoksensa valtioapu korotetuksi; toiset tarkastukset taas ovat johtuneet joko muista erikoisista syistä tahi vain siitä, että asianomaisen kaupungin kansakoululaitosta ei ollut useaan vuoteen Ylihallituksesta käsin tarkastettu.

Selostuksen tarkastuksesta ja sen yhteydessä tehdyistä huomioista ovat tarkastuksen toimittajat antaneet Ylihallitukselle joko erikoisessa tarkastuskertomuksessa tahi useimmiten pöytäkirjan muodossa, joka on laadittu tarkastuksen johdosta pidetyssä kansakoulunjohtokunnan kokouksessa. Jäljennöksen tästä selostuksesta on Ylihallitus lähettänyt kaupungin kansakouluntarkastajalle kouluviranomaisten tiedoksi ja huomioon otettavaksi sekä usein vielä erikoisesti kiinnittänyt heidän huomiotansa selostuksen tärkeimpiin kohtiin sekä vaatinut pitemmän määräajan kuluessa ilmoituksen, mihin toimenpiteihin esitettyjen vaatimusten ja toivomusten johdosta oli ryhdytty. Huomautukset ovat koskeneet, paitsi puhtaasti opetus- ja kasvatuserillisiä kysymyksiä, useimmiten kouluhuoneustojen ja opetusvälineiden lisäämistä, terveysolojen parantamista, opettajiston palkkojen korottamista, opettajakirjastojen sekä kuuntelu- ja opintostipendien perustamista tahi lisäämistä, kansliakirjojen hoitoa, arkiston järjestämistä y. m.

Tarkastukset ovat muuten osoittaneet, että kaupunkikunnat ovat puheenaolevana aikana yleensä toimineet kiitettävällä harrastuksella ja auliudella kansakoululaitostensa laajentamiseksi ja kehittämiseksi, mikä osittain ilmenee myöskin opettajien palkkaetujen huomattavasta korottamisesta (vrt. siv. 113—120) sekä muittenkin kansakoulukustannusten samoin kuin valtion avustuksenkin melkoisesta nousemisesta (vrt. siv. 130 ja 131).

Näitä tarkastuksia ovat toimittaneet:

1. Porvoossa 23—26 p. lokakuuta 1905 kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa A. Haapanen;
2. Vaasassa 23—30 p. huhtikuuta 1906 kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa Hj. Basilier;
3. Hämeenlinnassa 14—18 p. toukokuuta 1906 tarkastaja A. Haapanen;
4. Lahdessa 11—13 p. joulukuuta 1906 tarkastaja A. Haapanen;
5. Tammisaarella 19—21 p. helmikuuta 1907 tarkastaja Hj. Basilier;
6. Raahessa 17 ja 18 p. huhtikuuta 1907 tarkastaja A. Haapanen;
7. Kokkolassa 20—22 p. huhtikuuta 1907 tarkastaja A. Haapanen;
8. Pietarsaarella 24 ja 25 p. huhtikuuta 1907 tarkastaja A. Haapanen;
9. Naantalissa 11 ja 12 p. helmikuuta 1908 tarkastaja A. Haapanen;
10. Uudessakaupungissa 14—18 p. helmikuuta 1908 tarkastaja A. Haapanen;
11. Raumalla 19—21 p. helmikuuta 1908 tarkastaja A. Haapanen;
12. Torniossa 21 ja 22 p. huhtikuuta 1908 lisäjäsen Ylihallituksessa, kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
13. Kemissä 23 ja 24 p. huhtikuuta 1908 tarkastaja O. Rauhamaa;
14. Kuopiossa 11—17 p. joulukuuta 1908 tarkastaja A. Haapanen;
15. Kotkassa 19—25 p. tammikuuta 1909 kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa A. J. Tarjanne;
16. Helsingissä (ainostaan vuokrahuoneustoja) 24—27 p. helmikuuta 1909 tarkastaja A. J. Tarjanne;
17. Turussa 15—23 ja 27—31 p. tammikuuta sekä 1 ja 2 p. helmikuuta 1909 v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;
18. Oulussa 8—12 p. helmikuuta 1909 tarkastaja A. J. Tarjanne;
19. Joensuussa 29—31 p. maaliskuuta ja 1 p. huhtikuuta 1909 tarkastaja A. J. Tarjanne;
20. Iisalmella 5 ja 6 p. huhtikuuta 1909 tarkastaja A. J. Tarjanne;
21. Lappeenrannassa 26 ja 27 p. huhtikuuta 1909 lisäjäsen Ylihallituksessa, kansakouluntarkastaja A. Järvinen;
22. Porissa 12—17 p. toukokuuta 1909 tarkastaja Hj. Basilier;
23. Maarianhaminassa 12—14 p. lokakuuta 1909 v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;
24. Sortavalassa 25—27 p. lokakuuta 1909 v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;
25. Haminassa 29 ja 30 p. marraskuuta sekä 1 p. joulukuuta 1909 tarkastaja A. J. Tarjanne;
26. Mikkelissä 2—4 p. joulukuuta 1909 tarkastaja A. J. Tarjanne;

27. Lovisassa 19 ja 20 p. tammikuuta 1910 lisäjäsen Ylihallituksessa, kansakouluntarkastaja K. Levón;
28. Hangossa 24—28 p. tammikuuta 1910 tarkastaja A. Haapanen;
29. Kaskisissa 9 p. helmikuuta 1910 tarkastaja A. Haapanen;
30. Kristiinankaupungissa 10—12 p. helmikuuta 1910 tarkastaja A. Haapanen; ja
31. Kokkolassa 15 ja 16 p. helmikuuta 1910 tarkastaja A. Haapanen.

7. Kaupunkikuntien valtioavut kansakoululaitoksiaan varten.

1894 vuoden valtiopäivillä olivat Valtiosäädyt, myöntäessään kaupunkien kansakoulujen ylläpitämiseksi seuraavana suostuntakautena tarvittavan määrärahan, puolestaan päättäneet, että se peruste, jonka mukaan tähän tarkoitukseen suostuntavaroista annettavat apurahat olivat laskettavat, oli vastedes oleva 25 % siitä määrästä, mihin kaupunkikunnan seuraavat todelliset menot näitä kouluja varten nousivat, nimittäin: puhtaassa rahassa maksettavat palkat, polttopuiden ja valaistuksen, opetusvälineiden ja koulujen huonekaluston vaatimat menot ynnä määrärahat kirjoihin varattomille oppilaille sekä koulujen omaan huoneustojen vuokra-arvo. Nämä perusteet oli sitten Keisarillinen Senaatti, saamansa valtuutuksen nojalla, vahvistanut sekä kirjelmässä 13 p. maaliskuuta 1895 saattanut Koulutoimen Ylihallituksen tietoon.

Ylihallituksen puolelta lausuttujen toivomusten johdosta katsottiin 1905—1906 v:n valtiopäiville annetussa armollisessa esityksessä kohtuudenmukaiseksi, että näihin todellisiin menoihin saataisiin lukea myöskin ne vuokramäärät, mitkä kaupunkikunnat ovat pakotetut maksamaan sellaisista vuokratuista kansakouluhuoneustoista, jotka havaitaan vastaavan tarkoitustaan, samoin kuin rahamenot kirjojen hankkimista varten kansakoulujen opettajiston kirjastoihin sekä auskulteerausta ja opintomatkoja varten myönnettyt määrärahat. Samalla esitettiin asiaa koskeva määräys tämän mukaisesti täydennettäväksi sekä kyseessäoleva määräraha siinä mielessä korotettavaksi.

Alamaisessa vastauksessaan 22 p. toukokuuta 1906 hyväksyivät Valtiosäädyt esitetyn laskuperusteen muutoksen ja armollisella määräyksellä 6 p. syyskuuta saamansa vallan nojalla Keisarillinen Senaatti, yhtäpitävästi Valtiosäätäjien alamaisen vastauksen kanssa, näki hyväksi määrätä 13 p. marraskuuta 1906:

»että, täydentämällä mitä asiasta säädetään Keisarillisen Senaatin kirjeessä Koulutoimen Ylihallitukselle 13 p:ltä maaliskuuta 1895, siihen määrään, joka on suostuntavaroista kaupunkien kansakoululaitokselle menevän apumaksun laskuperustuksena, saadaa lukea myöskin ne vuokramäärät, joita kaupunkikuntain on maksettava sellaisista vuokratuista kansakouluhuoneustoista, joiden havaitaan vastaavan tarkoitustaan, sekä kirjojen hankkimisesta kansakoulunopettajiston kirjastoihin ynnä auskulteerus- ja opintomatkastipendeiksi tarkoitetuista määrärahoista aiheutuvat rahamenot.»

Samalla määräsi Keisarillinen Senaatti, että Valtiosäätyjen päättämä perusteiden muutos kaupunkien kansakoululaitoksille suoritettavaan apumaksuun nähden oli sovellettava 1906 vuoden alusta.

Tämän ilmoitti Ylihallitus kiertokirjeessä 5 p. joulukuuta 1906 kaikille maistraateille ja järjestysoikeuksille tiedoksi ja noudatettavaksi.

Seuraavassa esitetään eri kaupunkikuntien nauttimat valtioavut kansakoululaitoksiaan varten v. 1905, sen jälkeen eri vuosina myönnettyt lisäykset sekä mihin summiin nämä vuotuiset valtioavut olivat v. 1910 nousseet. Huomattava kuitenkin on, että useinkin on lisäys tahi osa siitä myönnetty jo edellisen kalenterivuoden, joskus taas osa lisäyksestä vasta seuraavan vuoden alusta lukien. Näin ollen nämä numerot eivät tarkkaan ilmaise, kuinka suuren summan kaupunki on kunakin vuonna nostanut; useimmiten on se valtioavun lisäysvuonna ollut tuntuvasti suurempi kuin näistä numeroista saattaa päätätä. Kaupunkien kansakoululaitosten kasvamista ja kustannusten nousemista kuvaamaan ovat nämä numerot kuitenkin tarkoituksenmukaiset.

	Valtio- apu v. 1905	Valtioavun lisäykset					Valtio- apu v. 1910
		v. 1906	v. 1907	v. 1908	v. 1909	v. 1910	
1. Hamina	5,400	—	700	1,100	—	900	8,100
2. Hanko	14,500	—	—	1,900	—	6,200	22,600
3. Heinola	475	—	—	—	—	—	475
4. Helsinki	203,000	—	45,300	26,300	48,600	66,000	389,200
5. Hämeenlinna	9,600	—	—	2,600	—	—	12,200
6. Iisalmi	3,560	—	—	—	2,440	—	6,000
7. Joensuu	6,900	—	—	—	4,500	—	11,400
8. Jyväskylä	—	—	—	—	1,000	1,600	2,600
9. Kajaani	500	—	—	450	150	1,200	2,300
10. Kaskinen	2,400	—	—	—	—	800	3,200
11. Kemi	4,350	—	1,400	—	—	—	5,750
12. Kokkola	3,600	—	1,500	—	—	4,505	9,605
13. Kotka	14,640	—	—	—	5,960	12,800	33,400
14. Kristiinankaupunki..	6,900	—	—	—	—	1,600	8,500
Siirto	275,825	—	48,900	32,350	62,650	93,605	515,330

	Valtio- apu v. 1905	Valtioavun lisäykset					Valtio- apu v. 1910
		v. 1906	v. 1907	v. 1908	v. 1909	v. 1910	
Siirto	275,825	—	48,900	32,350	62,650	95,605	515,330
15. Kuopio	18,800	2,500	4,100	900	6,000	1,900	34,200
16. Käkisalmi	3,500	—	1,800	—	—	—	5,300
17. Lahti	—	—	5,050	3,300	—	—	8,350
18. Lappeenranta	4,660	—	1,790	—	3,650	—	10,100
19. Lovisa	2,400	—	1,700	—	—	2,300	6,400
20. Maarianhamina	3,400	—	100	—	—	—	3,500
21. Mikkeli	7,000	—	—	3,000	—	—	10,000
22. Naantali	2,100	—	—	—	1,200	—	3,300
23. Nikolainkaupunki	38,800	—	8,200	4,000	4,000	2,100	57,100
24. Oulu	24,525	—	8,975	—	8,500	—	42,000
25. Pietarsaari	5,740	2,710	—	3,150	—	—	11,600
26. Pori	39,300	—	1,900	—	7,800	4,300	53,300
27. Porvoo	7,775	1,725	200	—	—	7,400	17,100
28. Raabe	3,400	—	—	—	—	—	3,400
29. Rauma	7,400	—	—	—	1,800	—	9,200
30. Savonlinna	3,600	—	—	2,000	—	—	5,600
31. Sortavala	2,200	—	—	—	1,000	—	3,200
32. Tammisaari	3,600	—	—	4,300	—	—	7,900
33. Tampere	94,300	—	7,900	—	18,100	6,600	126,900
34. Tornio	1,750	—	213	2,187	—	—	4,150
35. Turku	94,500	3,400	4,000	—	33,900	3,600	139,400
36. Uusikaarlepyy	—	—	—	—	—	—	—
37. Uusikaupunki	8,000	—	1,200	—	—	—	9,200
38. Viipuri	46,100	—	13,300	—	—	—	59,400
Yhteensä	698,675	10,335	109,328	55,187	148,600	123,805	1,145,930

8. Tilastollisia tietoja kaupunkikoulujen opettaja- ja oppilasmääristä.

a) Koko kansakoululaitos.

Lukuvuosi	Opettajia			Oppilaita			Oppilaista opetettiin			
	miehiä	naisia	yhteensä	poikia	tyttöjä	yhteensä	suomen- kielellä		ruotsinkielellä	
							luku- määrä	%:ssa	luku- määrä	%:ssa
1904—1905	269	706	975	15,142	15,310	30,452	23,255	76.37	7,197	23.63
1905—1906	279	757	1,036	15,607	16,006	31,613	24,201	76.55	7,412	23.45
1906—1907	292	791	1,083	16,527	16,796	33,323	25,843	77.55	7,480	22.45
1907—1908	307	843	1,150	17,063	17,565	34,628	26,966	77.87	7,662	22.13
1908—1909	331	939	1,270	17,945	18,559	36,504	28,469	77.99	8,035	22.01
1909—1910	356	959	1,315	18,088	18,675	36,763	27,176	73.99	7,767	21.91
Lisäys (ja vähen- nys) 5:ssä vuod.	87	253	340	2,946	3,365	6,311	—	1.72	—	—1.72

b) Varsinaisten kansakoulujen oppilaat.

Lukuvuosi	Oppilas- määrä	Oppilaita luokilla			Oppilaista kävi koulua				Päästötodis- tuksen sai ylä- kansakoulun oppilaista	
		I—II	III—VI	VII	enintään 90 päivää	91—120 päivää	121—150 päivää	enemmän kuin 150 päivää	luku- määrä	%:ssa
1904—1905	29,031	13,497	15,475	59	—	—	—	—	2,585	16.64
1905—1906	30,043	14,236	15,746	61	716	512	574	28,241	2,771	17.53
1906—1907	31,702	15,348	16,297	57	858	614	1,934	28,296	2,830	17.31
1907—1908	32,993	15,974	16,960	59	918	528	725	30,822	2,885	16.95
1908—1909	34,799	16,865	17,877	57	876	547	653	32,723	2,849	15.94
1909—1910	34,943	15,130	19,813	—	—	—	—	—	3,079	15.54
Lisäys (ja vä- henn. —) 5:ssä vuodessa	5,912	1,633	4,338	-59	—	—	—	—	494	-1.10

c) Iltta- ja jatkokoulujen oppilaat.

Lukuvuosi	Iltakoulujen oppi- lasluku			Laiminlyötyjen lasten koulujen oppilasluku			Jatkokoulujen oppi- lasluku		
	poikia	tyttöjä	yhteensä	poikia	tyttöjä	yhteensä	poikia	tyttöjä	yhteensä
1904—1905	419	429	848	61	33	94	35	444	479
1905—1906	443	445	888	55	30	85	62	535	597
1906—1907	430	440	870	100	37	137	58	556	614
1907—1908	361	371	732	170	89	259	79	565	644
1908—1909	306	371	677	194	89	283	112	633	745
1909—1910	272	363	635	232	117	349	189	647	836
Lisäys (ja vähen- nys —) 5:ssä vuod.	-147	-66	-213	171	84	255	154	203	357

Huom.! Suomen kansanopetuksen tilastossa lv:lta 1909—1910, joka on laadittu uusien määräysten mukaan (vrt. siv. 105), ei ole tehty selkoa koko kansakoululaitoksen oppilaiden opetuskielestä, kuten aikaisempina vuosina, vaan ainoastaan varsinaisten kansakoulujen, ja oppilaiden koulunkäynnin selostuksessa on myöskin seurattu eri jakoperustetta. Seurausena siitä on ollut, että ei ole voitu *a*- tauluun merkitä suomen- ja ruotsinkielisten oppilaiden lukumäärän lisäystä puheenaolevina viitenä vuotena eikä *b*- tauluun ottaa mitään selostusta oppilaiden koulunkäynnistä lv. 1909—1910.

IV. Maaseudun kansakoulut.

1. Alkuopetus.

Sittenkuin kahdestoista yleinen kansakoulukokous Kuopiossa v. 1902 oli ehdottanut komitean asettamista tekemään ehdotuksen alkuopetuksen järjestämiseksi ja viidennessä piiritarkastajakokouksessa v. 1904 oli lausuttu se toivomus, että Ylihallitus suvaitsi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin, jotta säännöllinen ja sopivasti järjestetty alakansakoulu saataisiin toimeen kaikkialla maassamme suorittamaan se alkutyö, jota yläkansakoulun toiminta edellyttää, teki Ylihallitus 19 p. huhtikuuta 1905 esityksen komitean asettamisesta alkuopetuksen järjestämistä harkitsemaan. Tämä esitys oli näin kuuluva:

Alkuopetuskomitea.

»Kuta pitemmälle kansakoululaitoksen kehitys maassamme on edistynyt, sitä selvemmäksi on käynyt huomio, kuinka kansanlasten puutteellinen alkuopetus suuressa määrin vaikeuttaa kansakoulun menestyksellistä toimintaa ja tekee sille mahdottomaksi saavuttaa niin hyviä tuloksia kuin toivottavaa olisi. Kansanlasten alkuopetusta koskeva kysymys onkin sen tähden tuontuostakin pyrkinyt esille. Sitä on käsitelty 1869, 1872, 1875 ja 1902 vuosien yleisissä kansakoulukokouksissa. Ja myöskin valtiopäivillä on kysymys toisessa tai toisessa muodossa useita kertoja ollut esillä.

Kansakoululaitoksemme luoja Uno Cygnæus oli, kuten tiedetään, sitä mieltä, että kansakoulu saattoi nojata kotiopetuksen perustukselle. Siitä johtunee, että 1866 vuoden kansakouluasetuksen säädökset lasten alkuopetuksesta pääasiallisesti rajoittuivat sen uudistamiseen, minkä kirkkolaki sisältää, kuitenkin siten laajentamalla kiintonaisten tahi kiertävien lastenkoulujen ohjelmaa, että niissä voidaan opettaa myöskin kirjoitusta, luvunlaskua ja laulua. Kansakouluasetuksen arm. julistuksella 11 p:ltä helmikuuta 1886 jossain määrin muutetussa 124:ssä §:ssä olevan määräyksen, että ylempi kansakoulu jonkun aikaa lukuvuodesta voi toimia pikkulasten kouluna, ei nimittäin voitane katsoa tarkoittavan suorastaan lasten alkuopetuksen parantamista, vaan ennemminkin ylemmän kansakoulun työn järjestämistä silloin, kun varsinaiset oppilaat eivät voi tulla kouluun.

Katsottaessa lastenkasvatusta yleiseltä siveelliseltä näkökannalta ja ajateltaessa vanhempien ja lasten lähentämistä toisiinsa, jonka kasvatuk-

sellista merkitystä ei saa vähäksi arvata, täytynee myöntää, että tyydyttävän alkuopetuksen huolehtiminen vanhempien avulla olisi lasten kasvatukselle monessa suhteessa erittäin suotuisa. Nykyajan muuttuneet olot ovat kuitenkin vaikuttaneet sen, että samoin kuin ylemmissä yhteiskuntaluokissa vanhastaan jotenkin yleinen tapa kotona antaa lapsille alkuopetus on kokonaan hävinnyt, samoin on kansankin piirissä kotiopetuksen harrastus laimentumistaan laimentunut. Siihen lienee osaltaan vaikuttanut sekin, että vanhemman polven isät ja äidit usein eivät edes kykene antamaan senlaatuista alkuopetusta, kuin uudempien periaatteiden mukaan järjestetty kansakoulu vaatii.

Pakottavana on sentähden astunut esille kysymys kansanlasten alkuopetuksen parantamisesta ja paljon on eri tahoilla siitä neuvoteltu ja sen eteen toimittukin. Mutta mitään yhtenäistä ja läpeensä ajateltua suunnitelmaa tahi järjestelmää ei ole vielä saatu aikaan. Lasten alkuopetus maassamme onkin sentähden tätä nykyä kaikkea muuta kuin tyydyttävällä kannalla.

Kotiopetuksen vähäistä merkitystä on edellä kosketeltu. Ylemmälle kansakoululle myönnetty tilaisuus toimia pikkulasten kouluna vähäisen osan työajastaan ei myöskään ansainne suurta huomiota, kun on kysymys varsinaisesta alkuopetuksesta. Tosin tämä järjestely, joka alkujaan oli aijottu olemaan pikemmin poikkeuksena kuin sääntönä, on olojen pakosta tullut melkein olennaiseksi osaksi kansakoulun opetus-toimintaa. Mutta kun tämän pikkulastenkoulun työaika on niin lyhyt ja mainitun koulun varsinaisena tarkoituksena ei ole alkuopetuksen antaminen, ei sillekään suurempaa yleistä merkitystä voi antaa.

Huomattavimman työn puheenaolevalla alalla suorittavat epäilemättä kiertävät ja kiintonaiset pikkulastenkoulut. Näitä oli tilastollisten tietojen mukaan v. 1901 toimessa kiertäviä 1,056 ja kiintonaaisia 272 ja kävi niissä yhteensä 194,457 oppilasta. Paitsi muutamissa pitäjissä, joissa kiintonaaisia pikkulastenkouluja oli perustettu kunnan toimesta, olivat nämä koulut kirkollisia. Edellämainitut numerot sellaisinaan olisivat varsin ilahuttavia, jollei oppilaista kenties suurikin osa jo olisi varsinaista pikkukoulun ikää vanhempia ja jos nykyisten kiertokoulujen opetusta voitaisiin pitää tyydyttävänä lastenopetuksena. Mutta monet seikat tekevät opetuksen hyvinkin puutteelliseksi. Pahimpana haittana tarkoituksen saavuttamiselle lienee se seikka, että kiertokoulut toimivat kussakin koulupaikassa ainoastaan muutaman viikon vuodessa. Näin lyhyessä ajassa opettaja ja opettajatar tuskin ehtii totuttaa lapsia tarkkaavaisuuteen, järjestykseen, siisteyteen ja säännölliseen työhön, tuskinpa myöskään saa heitä edes oppimisen alkuun, ennenkuin hänen täytyy jättää heidät, alkaakseen taas alusta toisessa paikassa ja toisten lapsien kanssa. Kun koulu toisena vuonna palaa, eivät suinkaan kaikki lapset palaa, ja nekin, jotka palaavat, ovat unohtaneet liian paljon siitä, mitä ennen olivat oppineet, jotta opetuksen varsinaisesta eteenpäin viemisestä voisi olla puhe.

Monet muutkin seikat tekevät kuitenkin vaikeuksia nykyisten kiertokoulujen menestykselliselle toiminnalle. Opetussuunnitelmaa ja opetusmenettelyä varten ei ole mitään yhtenäisiä ohjeita, ja ne ovatkin eri seuduissa hyvin erikaltaisia ja hajanaisia. Koulu on sen lisäksi muuttajensa vuoksi usein pakotettu toimimaan sopimattomissa huoneissa ja tarpeellisia opetusvälineitä vailla. Opettajien palkat ovat vielä useimmissa paikoissa niin vähäiset, että taitavimmat ja kyvykkäimmät opettajat eivät pysy pitempää aikaa kiertokoulun palveluksessa. Näillä muistutuksilla nykyisiä kiertokouluja vastaan ei Ylihallitus kuitenkaan ole tahtonut hyljätä kiertävää koulumuotoa. Päinvastoin tulee se Ylihallituksen mielestä vielä kauan olemaan välttämätön useissa paikoin maamme. Ja niin järjestettynä, että se toimisi paikassaan joka vuosi pitemmän aikaa kuin yleensä tätä nykyä, pitäisi kiertokoulunkin voida tarkoitusta vastata.

Lopuksi täytyy Ylihallituksen vielä kosketella erästä seikkaa, jolla esillä olevaan asiaan nähden on huomattava merkitys. Se on toimiinsa hyvin pystyvien pikkukoulunopettajien valmistaminen. Kysymys pikkukoulunopettajain valmistamisesta on jo enemmän kuin 25 vuotta ollut päiväjärjestyksessä, johtamatta kuitenkaan mainittavampiin tuloksiin. Vuodesta 1878 alkaen on yleisistä varoista myönnetty 2,000 markan määräraha palkkioiksi niille kansakoulunopettajille, jotka kansakoulun yhteydessä ovat toimeenpanneet kurssveja pikkukoulunopettajain valmistamista varten. Näiden kurssien avulla, joista Ylihallitus on antanut lähempiä määräyksiä kiertokirjeessä 31 p:ltä lokakuuta 1879, on vuosittain valmistettu noin 30 opettajakokelasta. Vuonna 1887 perustettiin Sortavalan seminaarin yhteyteen yksivuotiset valmistuskurssit kreikkalais-katolilaisten pikkukoulujen ja vuodesta 1893 alkaen myöskin lutherilaisten pikkukoulujen opettajia varten. Tarkoitusta varten on vielä perustettu v. 1890 Hämeenlinnaan seminaari kiertokoulunopettajien valmistamista varten, v. 1896 suomenkielinen pikkukouluseminaari Helsinkiin, v. 1897 ruotsinkielinen seminaari niinikään Helsinkiin sekä v. 1902 pikkukouluseminaari Kotkaan. Näille oppilaitoksille on, paitsi Kotkan pikkukouluseminaarille, myönnetty valtioapua. Paljonko niissä on valmistettu opettajia ei voida tarkalleen sanoa, kun osa oppilaista tietävästi on siirtynyt seminaareihin. Oppilaita on keskimäärin ollut Sortavalan laitoksessa 30, Hämeenlinnan 48, Helsingin suomenkielisessä 50—60, Helsingin ruotsinkielisessä 16 ja Kotkan laitoksessa 30.

Kuten edelläolevasta käy selville on pikkukoulunopettajain valmistus pääasiallisesti yksityisten toimenpiteiden varassa ja puuttuu siltäkin kaikkea yhtenäistä suunnitelmaa ja johtoa. Että parannuksia tälläkin alalla niin ollen on tarpeen, lienee itsestään selvää.

Uudistukset ja parannukset lastenopetuksen samoin kuin kaikilla muillakin kehityksen aloilla tuovat kuitenkin mukanaan lisätyitä kustannuksia. Lastenopettajien valmistamisen helpottamiseksi on valtio jo ojentanut avustavan kätensä. Mutta lisämenoja tähänkään nähden ei voitane välttää, jos mieli saada asiat paremmalle kannalle. Ja jos pikku-

lastenkoulut ovat uudestaan järjestettävät, opettajien palkkaedut parannettavat ja koulujen luku lisättävä, niin että lasten koulunkäynti voisi käydä yleiseksi, niin vaatii se epäilemättä niin suuria kustannuksia, että niiden suorittaminen käypi seurakunnille tahi kunnille liika raskaaksi ilman valtion tehokasta väliintuloa.

Niillä perusteilla, joita tässä edellä on lyhykäisesti esitetty, on Ylihallitus puheenaolevaa asiaa nyt käsitellessään katsonut, että lasten alkuopetus maaseudulla mitä kipeimmin kaipaa parantamista ja uudesti järjestämistä. Se seikka, ettei lapsilla kouluun tullessaan ole tarpeellisia tietoja ja etteivät ne ole henkisesti kyllin kehittyneitä, vaikeuttaa, sen mukaan kuin saavutettu kokemus osoittaa, kansakoulukurssien oppimista siihen määrään, että meidän kansakoulumme tuskin voivat tulla siksi, mitä niillä on tarkoitettu, elleivät ne saa oppilaita, jotka pikkulastenkouluissa ovat tarpeeksi valmistuneet kansakoulua varten. Siihen nähden että kysymystä alkuopetuksen järjestämisestä maaseudulla tähän saakka ei ole kokonaisuutena sanottavasti valmisteltu ja että tämä kysymys on niin laajaperäistä sekä seurakunnallisen että kunnallisen elämän alaa koskettelevaa laatua, ei Ylihallitus nyt ole katsonut voivansa muuta kuin nöyrimmästi esittää, eikö Keisarillinen Senaatti katsoisi tarpeelliseksi asettaa asiantuntevista henkilöistä kokoonpannun komitean käsittelemään esilläolevaa asiaa kokonaisuudessaan ja valmistamaan ehdotuksen niin hyvin lasten alkuopetuksen järjestämiseksi maaseudulla ja opettajien valmistamiseksi sitä varten kuin myöskin lastenkoulujen ja opettajien valmistuslaitosten kannattamiseksi.»

20 p. helmikuuta 1906 asetti Keisarillinen Senaatti komitean valmistamaan ehdotusta niinhyvin lasten alkuopetuksen järjestämiseksi maaseudulla ja opettajien valmistamiseksi sitä varten kuin myöskin lastenkoulujen ja opettajien valmistuslaitosten kannattamiseksi, kutsuen komitean puheenjohtajaksi Kurkijoen seurakunnan kirkkoherran, rovasti Gustaf Arokallion sekä jäseniksi Kurikan seurakunnan kirkkoherran, rovasti Berndt Israel Södermanin, Turun piirin kansakouluntarkastajan, filosofianmaisterin Albin Järvisen, Helsingissä sijaitsevan kiertokoulu- ja esiseminaarin johtajan Kaarle Verkon ja kiertokoulunopettajan Antti Hyytisen Lappajärveltä. Sihteerinä toimi komiteassa filosofianmaisteri Matti Pesonen Helsingistä.

Komitea sai 17 p. joulukuuta 1906 valmiiksi mietintönsä ja ehdotuksensa laiksi alkuopetuksen järjestämiseksi maaseudulla.

Vaaditun lausunnon tästä mietinnöstä ja siinä tehdyistä ehdotuksista antoi Ylihallitus 28 p. helmikuuta 1907 esittäen seuraavaa:

»Komitea, joka asetettiin helmikuun 20 p. 1906 ja seuraavan joulukuun 17 p. esitti työnsä tulokset käsittelynalaisessa mietinnössä, ansaitsee kaiken tunnustuksen siitä nopeudesta, jolla se on tehtävänsä suorittanut. Samoin tulee myöntää, että komitea, oivaltaen pohdittavakseen jätetyn

asian merkityksen, ei ole tyytynyt puolinaisiin toimenpiteisiin, vaan on rohkeilla ehdotuksilla tahtonut keksiä täysin päteviä keinoja lasten alkuopetuksen kohottamiseksi nykyisestä epätydyttävästä tilasta ajan vaatimuksia vastaavalle kannalle. Ja jotta uudistuksen toimeenpano ei lykkääntyisi kaukaiseen tulevaisuuteen, näyttää komitean ehdotus kunnallisten pikkukoulujen järjestämiseksi, nykyisten kirkollisten kiertokoulujen jäädessä koskemattomiksi, olevan hyväksyttävä.

Mutta kun komitea, samalla kun se asettaa pikkukoulut eli »alempaan kansakoulun» elimelliseen yhteyteen ylempien kansakoulujen kanssa, tahtoo säilyttää niille »suhteellisen itsenäisyyden» (s. 31) ja puhuu »päätyivistä oppimääristä», jotka tarjoovat »yleisen kansalaissivistyksen kaikkein välttämättömimmät edellytykset» (s. 45, 61), eli »oppimäärästä, joka on jokaiselle Suomen kansalaiselle välttämätön» (s. 56), perustaen tämän ajatuksensa siihen vakaumukseen, että »toistaiseksi usealle alemman kansakoulun käyneelle ei ole mahdollista jatkaa lukujaan ylemmässä kansakoulussa», sekä rakentaa tälle pohjalle alemman kansakoulun järjestelmän, on komitea Ylihallituksen mielestä tässä pahasti erehtynyt ja astunut askeleen tehtävänsä ulkopuolelle. On valitettu ja kokemus on osoittanut nämä valitukset perustetuiksi, että kansanlasten puuttuva alkuopetus suuressa määrässä vaikeuttaa kansakoulun menestyksellistä toimintaa ja tekee sille mahdottomaksi saavuttaa niin hyviä tuloksia kuin toivottava olisi. Ja tälle kauan ja kipeästi tunnetulle epäkohdalle oli korjausta etsittävä eli toisin sanoen oli katsottava, että lapset kansakouluun pyrkiessään omaisivat sen alkeellisen tietomäärän ja henkisen kehityksen, jota ilman kansakoulu ei kykene tarkoitustaan täyttämään. Mutta Suomen kansakoulu, jonka tehtävänä on tarjota kaikille kansanlapsille yleiseen sivistykseen kuuluvat tiedot ja taidot, ei kaipaa eikä salli rinnallensa toista sivistyslaitosta, joka vähimmäisäkään määrässä astuisi kilpailijaksi edellisen kanssa ja suorittamalla osan tehtäviä tekisi sen suuren yleisön silmissä tarpeettomaksi. Tämä näkökohta on tarkasti varteen otettava pikkukoulun ohjelmaa ja järjestysmuotoa suunniteltaessa, varsinkin aikana tämmöisenä, joka näyttää ehdottomasti vaativan koko kansakoulukurssiin ulottuvan oppivelvollisuuden säätämisen.

Kun pikkukoulu tällä tavoin käsitetään — ei minään itsenäisenä koulumuotona omine tarkoituserineen, vaan pelkkänä kansakoulun valmistuslaitoksena, — on sen opetussuunnitelma saava paljon suppeamman sisällön, kuin mitä komitea on sille ajatellut. Pääaineina siinä mainittakoon: äidinkieli — sen lukeminen ja kirjoitus — uskonto ja havaintoppi; näihin liittyvät laskennon ja maantiedon alkeet sekä harjoitusaineina laulu, leikki ja käsityöt, ehkäpä vielä jonkun verran piirustustakin. Komitean suosittama kotiseutuoppi voi saada sijaa pikkukoulujen ohjelmassa ainoastaan sikäli, kuin se soveltuu havainto- ja maantietoopetuksen yhteyteen. Sitävastoin ei liene mitään »käytöllisiä vaikeuksia» ainakaan luokkahuoneustojen puolesta, jotka estäisivät harjoittamasta käsitöitä siinä määrässä ja muodossa kuin se saattaa tulla kysymykseen tällä asteella, jolloin pojat ja tytöt tekevät samanlaisia töitä.

Mainituissa aineissa suoritettavat oppiennätykset ovat laadittavat sellaisiksi ja opetus järjestettävä siten, että ne hyvin voidaan läpikäydä kahden lukuvuoden aikana.

Komitea, joka näkyy epäilevän oppivelvollisuuden mahdollisuutta ylemmän kansakoulun oppimäärään nähden (s. 60), on täysin vakuutettu sen välttämättömyydestä, mikäli asia koskee alkuopetusta. Mutta jos kerran pitää paikkansa se komitean väite, että »nykyaikainen yhteiskunnallinen ja valtiollinen elämä vaatii pohjakseen kansan kaikkiin kerroksiin ulottuvan kansalaissivistyksen», ei riitä oppivelvollisuuden säättäminen ainoastaan »alempaan kansakoulun» kurssia silmällä pitämällä, vaan on säädös saatava sellainen, että se, joskin aluksi lievässä muodossa, käsittää koko kansakoulun oppimäärän alusta loppuun asti, sillä muuten se jää keskeneräiseksi eikä voi viedä tarkoitetuille perille.

Mitä tulee komitean ehdottamiin rangaistuksiin ja pakkotoimiin, joihin olisi ryhdyttävä oppivelvollisuuden laiminlyömisestä johdosta, ei liene syytä tämän yhteydessä niihin, enemmän kuin muihinkaan yksityiseikkoihin puuttua; sen verran kuitenkin sanottakoon, että ehdotukset näissä kohdin osittain tuntuvat liiallisilta, jopa mahdottomiltakin käytännössä toimeenpanna (ss. 64—66).

Koskapa pikkukoulu niin läheisesti liittyy kansakouluun, että se oikeastaan on pidettävä osana siitä, ei Ylihallituksen mielestä ole tarvis pikkukoulujen perustamisen vuoksi ryhtyä niin laajaperäisiin toimiin, kuin on komitean esittämä uusi piirijako. Kieltämättä käsittävät nykyiset kansakoulupiirit siinäkin tapauksessa, että ne olisivat muodostetut tarkalleen piirijakoa koskevan arm. asetuksen mukaisesti, liian laajoja alueita kelvatakseen semmoisinaan pikkukoulujen piireiksi. Vieläpä 3:kin kilometrin koulumatkat, joita komitea on ajatellut pikkukoululapsille pisimmiksi sallituiksi, ovat senikäisille arveluttavan pitkiä. Käytännöllisintä sittenkin lienee pikkukoulujen sijoittamiseen nähden pysyä nykyisen piirijaon pohjalla ja mikäli mahdollista sen muodostamassa kehityksessä sekä järjestää kuhunkin piiriin tarpeen vaatimat pikkukoulut. Sääntönä olisi pidettävä, että koulut järjestetään kiintonaisiksi, mutta kun harva asutus tai muut asianhaarat saattavat tehdä sen mahdottomaksi, täytyy poikkeustilassa tyytyä kiertävään koulumuotoon, jossa tapauksessa on pyrittävä siihen, että pikkukoulu toimii aina puolen lukuvuoden ajan eli 100 työpäivää samalla paikalla. Näiden koulujen lähimpänä valvojana ja hallintona on piirin kansakoulun johtokunta, jonka asiaksi myös on jätettävä ensikädessä suunnitella ja kuntakokoukselle esittää ehdotus piirinsä pikkukoululaitoksen järjestämiseksi, joka sitten käsitellään nykyisen piirijakoasetuksen määräämässä järjestyksessä. Jos on pakko kahden kansakoulupiirin osista muodostaa yhteinen pikkukoulupiiri, tulee siihen perustettu koulu sen kansakoulupiirin johtokunnan valvonnan alaiseksi, johon oppilaiden enemmistö kuuluu. — Tietysti eivät kaikki vaikeudet tämänkään järjestelmän kautta tule voitetuiksi. Semmoisia tulee aina esiintymään, jos miten asiat järjestäisi, varsinkin harvaan asutuissa seuduissa ja saaristokunnissa, mutta ne ovat erityisten toimenpiteiden kautta vähitellen autettavat.

Pikkukoulujen ulkonaiseen varustukseen nähden tarvitaan pienehkö kouluhuoneusto, rakennettuna Ylihallituksen hyväksymän piirustuksen mukaan joko kansakoulutalon yhteyteen tai erikseen siitä. Sen tulee pääasiassa sisältää, jos ajatellaan vain yhden opettajan koulua, 40:lle oppilaalle tarkoitettu luokkahuone ja opettajan asuinhuone sekä keittiö; myöskin on opettajalle varattava tärkeimmät ulkokuoneet. Aluksi on monin paikoin turvautuminen kansakoulun työhuoneeseen ja vuokrahuoneisiin. Opetusvälineiden ja oppilaiden koulutarpeiden hankkimisen suhteen on varsinaisessa kansakoulussa noudatettu menettelytapa ja sille annetut määräykset sovellettava myöskin pikkukouluun. Kun opettajakirjastot luonnollisesti asetetaan pikkukoulunopettajainkin käytettäväksi, ei heitä varten eri kirjastoja tarvinne perustaa.

Komitean ehdotus pikkukoulunopettajain pätevyysvaatimuksista on sekä asian laatuun että siitä johtuviin seurauksiin katsoen ehdottomasti hyljättävä. Jos nykyisen nelivuotisen seminaarikurssin suorittaminen jo tuottaisi pikkukoulujen opettajiksi aikoville ylen suuria rahallisia uhrauksia, jotka tietysti olisivat korvattavat vastaavasti lisätyillä palkkaeduilla, niin miten kävisikään, sittenkuin seminaarien oppimäärät laajennetaan viisi- ehkäpä kuusivuotisiksi. Ellei siis tahdota rakentaa tyhjänpäiväisiä tuulentupia, vaan tyydytään siihen, mitä tositarve vaatii ja meikäläisissä oloissa voidaan aikaansaada, riittänee puheenaolevaan alkeelliseen opetustoimeen kunnolliseen valmistumiseen, että pikkukoulun opettajaksi pyrkijä, paitsi täydellistä kansakoulukurssia, suorittaa kaksivuotisen pikkukoulunopettaja-seminaarin oppimäärän. Näitä valmistuslaitoksia voi ajatella perustettavaksi joko valtion yksinään kustantamina tai yksityisten järjestäminä ja valtioapua nauttivina laitoksina. Ei liene mahdotonta sekään, että joitakuita näitä saataisiin sijoitetuksi kansakoulu-seminaarin yhteyteen, josta niille koituisi monta etua.

Pikkukoulunopettaja-virkoihin olisi saatava etupäässä naisia. Näiden palkkaedut ovat järjestettävät siten, että toisaalta ovat oikeassa suhteessa opettajille asetettujen pätevyysvaatimusten ja työvelvollisuuden kanssa, joka on määrättävä 24 tunniksi viikossa, ja toisaalta vakuuttavat työntekijöille vaatimattoman toimeentulon. Näin muodoin harkittaneen kohtuulliseksi, komitean laskemien palkkojen asemasta, ehdottaa, että valtio maksaa pikkukoulunopettajalle 500 markkaa vuodessa, joka alkupalkka 15 palvelusvuoden kuluessa korotetaan kaikkiaan 50 prosentilla. Kunnan tai piirin puolesta olisi annettava vapaa asunto lämpöineen ja valoineen sekä 100 markan rahapalkka ja, jos mahdollista, noin 25 aaria perunamaata. Erotessaan olisi opettajalle myönnettävä valtion suorittama pohjapalkka eläkkeeksi, joka muuten olisi laskettava samojen perusteiden mukaan kuin kansakoulunopettajille on säädetty.

Siihen komitean ehdotukseen (s. 85), että valtio 90 %:lla avustaisi kuntia koulurakennusten, opetusvälineiden ja oppilaiden koulutarpeiden hankkimisessa, ei Ylihallitus näe olevan syytä yhtyä, koska tuntuu varsin luonnolliselta, että valtion avustus niin toiseen kuin toiseenkin tarpeeseen määrätään samojen perusteiden mukaan kuin vastaavissa kohdissa on säädetty tai tulee säädettyväksi kansakoulujen suhteen.

Se, mitä komitea lausuu »alemman kansakoulun» johtokunnan valitsemisesta (ss. 86—88), ei siihen nähden, että piirin kansakoulujohtokunta, kuten Ylihallitus ehdottaa, samalla toimii piirin alueella olevien pikkukoulujenkin johtokuntana, ansainne muuta huomiota, kuin että kunnan tulee valita jokaiseen kansakoulupiiriin eri johtokunta, niinkuin kansakouluasetuksen 126:s pykälä säättää.

Että pikkukoulujen ylin valvonta jää valtion huolenpidon asiaksi ja on toimitettava kansakouluntarkastajan kautta, on yhtä selvää kuin sekin, että tuhansiin nouseva pikkukoulujen määrä vaatii tarkastajavoi-
mien tuntuva lisäämistä niin maaseudulle kuin Ylihallitukseenkin. Mutta varsinaista fakkitarkastajaa, joka erityisesti »edustaisi alempia kansakouluja», ja eri osastoja tämän kouluhaaran asioita varten Ylihallitus ei kaivanne, koska lienee asianmukaisinta, että kun kansakoululaitosta käydään Ylihallituksen puolesta maaseudulla tarkastamassa, sama Ylihallituksen tarkastaja myöskin ottaa selvää paikkakunnan pikkukouluoloista, ja että asian käsittely Ylihallituksessa järjestetään vapaasti sen mukaan kuin asianhaarat kulloinkin vaativat.

Alkuopetuksen uudestaan järjestäminen, edellä kerrotulla tavalla toteutettuna, ei kysy niin laajaperäistä valmistusta eikä siis vaatine niin pitkää siirtymisaikaakaan, kuin komitea on ajatellut tarpeelliseksi.

Ylihallitus on vakuutettu, että jos sensuuntainen alkuopetuksen reformi, jonka ääriviivat tähän ovat piirretyt, toimeenpantavaksi hyväksytään, kansakoulun tarve tulisi hyvin tyydytetyksi — ja muuta tarkoituserää näillä pikkukouluilla, kuten jo on huomautettu, ei saa olla, — sekä että melkoinen osa niistä huimaavan suurista pääomista, joita komitean ehdottama alakansakoulujärjestelmä nielisi, niin tulisi säilymään kansakoulun täydellistä oppimäärää tarkoittavan oppivelvollisuuden perilleviemiseen ja kansakoulun jatko-opetuksen järjestämiseen vakinaiselle kannalle, jotka molemmat uudistukset nykyaikana ovat Suomen kansansivistyksen tähdellisimpiä elinkysymyksiä.»

Maan Tuomiokapitulien lausunnoissa taas osaksi voimassa olevan kirkkolain nojalla vaadittiin, osaksi asian tärkeyteen nähden ehdotettiin m. m., että kysymys alkuopetuksen järjestämisestä olisi lausunnon saamista varten jätettävä Kirkolliskokouksen käsiteltäväksi; mutta siihen nähden, ettei alkuopetuksen uudestaan järjestäminen — kirkollisten pientenlastenkoulujen ja uskonnonopetuksen jäädessä koskematta — ollut sellainen sekalaisasia, josta Kirkolliskokouksen olisi kirkkolain mukaan saatava antaa lausuntonsa, päätti Keisarillinen Senaatti 4 p. joulukuuta 1907 olla tiedustelematta Kirkolliskokouksen mieltä puheenalaisesta komitean mietinnöstä.

Myöskin oppivelvollisuuskomitea antoi 5 p. maaliskuuta 1907 Keisarillisen Senaatin käskystä lausuntonsa siitä, missä määrin oppivelvollisuus ylemmissä kansakouluissa voinee vaikuttaa semmoiseen

alemman koulun järjestämiseen, jommoista alkuopetuskomitea oli ehdottanut; tässä lausunnossa esitetyt ajatukset esiintyivät sittemmin oppivelvollisuuskomitean mietinnössäkin.

Myöhemmin on sekä Keisarillisen Senaatin valmistamissa ehdotuksissa oppivelvollisuuslaiksi ja laiksi kansakoululaitoksen kustannuksista että samaa asiaa koskevissa esitysehdoituksissa valtiopäivillä käsitelty alkuopetuskysymystä yhdessä oppivelvollisuusasian kanssa.

1910 vuoden valtiopäivät anoivat, että vuodeksi 1911 myönnettäisiin 100,000 markan suuruinen määräraha kunnallisten pikkukoulujen avustamista varten ja jaettavaksi Ylihallituksen välityksellä. Määrärahasta oli Eduskunnan mielestä annettava palkka-apuna opettajille 400 markkaa kullekin, edellyttäen että kunta puolestaan suorittaa opettajalle rahapalkkaa vähintään 200 markkaa, ja opetusvälineiden hankkimiseksi 50 % kustannuksista, ei kuitenkaan enempää kuin 50 markkaa kullekin. Samalla ehdotti Eduskunta valtioavunsaannille muutamia ehtoja, jotka koskivat pikkukoulujen toimiaikaa ja tarkastusta sekä opettajien pätevyyttä.

Pikkukoulujen valtioapu.

25 p. marraskuuta 1910 tästä anomuksesta antamassaan alamaisessa lausunnossa Ylihallitus, kaikin puolin yhdyttyään niihin perusteluihin, joita Eduskunta oli anomuksensa tueksi esittänyt, esiintoi seuraavaa:

»Alkuopetus on meillä vielä nykyään miltei yksinomaan kirkollisten kiertokoulujen varassa, ja valtion avustamat kunnalliset pientenlastenkoulut tulisivat sentähden muodostamaan uusia oloja valmistavan väliasteen nykyisestä epätyydyttävästä asiain tilasta sellaiseen yhdenmukaiseen, eheään kansanopetusjärjestelmään, jossa alkuopetus olisi osana kunnallista opetustointia ja jonka toteuttamista Eduskunnan hyväksymä ja Ylihallituksen alamaisessa lausunnossaan tältä päivältä puoltama oppivelvollisuusasetuskin tarkoittaa. Myöskin on Eduskunta varsinkin tarkoituksenmukaisesti suunnitellut asianomaisille kouluille jaettavien valtioapujen suuruuden ja niiden myöntämisehdot.

Palauttaen asiakirjat pyytää Ylihallitus näin ollen alamaisuudessa mitä lämpimimmän puoltaa armollista vahvistusta Eduskunnan kyseenalaiselle anomukselle, siinä toivossa, että tämän verrattain pienen määrärahan myöntäminen tulisi johtamaan kauan vireillä ollutta kysymystä alkuopetuksen parantamisesta huomattavan askeleen onnellista ratkaisuaan kohti.»

Myöhemmin 7 p. huhtikuuta 1911 on korkeimmassa paikassa kyllä hyväksytty Eduskunnan edellä mainittu anomus, ehdolla että kunnallisten pikkukoulujen avustaminen yleisillä varoilla jää suostuntarahaston vastattavaksi menoksi, mutta toistaiseksi ei tätä määrärahaa kuitenkaan vielä ole hyväksyttyyn menosääntöön otettu.

Erinäisiä kursseja opettajien valmistamiseksi kiertokoulu- ja lastenkouluihin. Vuosirahasäännössä olevasta 2,000 markan määrärahasta on edelleenkin avustettu muutamien kansakoulunopettajien toimeenpanemia kursseja opettajien valmistamiseksi kiertokouluja varten. Kurssien järjestelyyn nähden ovat yhä voimassa Ylihallituksen kiertokirjeessä 31 p. lokakuuta 1879 annetut määräykset.

Tällaisia valmistuskursseja ovat puheenaolevana aikana toimeenpanneet:

Opettaja Abr. Björck Paimion Vistan koululla lv. 1905—1906;
opettajatar Hulda Uppman Finbyn Utön koululla lv. 1905—06;
opettajat J. B. ja Amanda Airaksinen Kuopion Vehmasmäen kansakoululla lv. 1905—06 ja 1906—07;

opettaja K. A. Riihikallio (Riberg) Kaavin Kirkonkylän koululla lv. 1905—06 ja 1906—07;

opettaja Vilho Oksanen Kauvatsalla lv. 1905—06 ja 1906—07;

opettaja K. Vesala Kuortaneella neljänä lukuvuonna 1905—09; ja

opettaja J. Sorvali Lappeen Kansolan kansakoululla lv. 1907—1908.

Kiertokoulunopettajia on kussakin näissä kursseissa lukuvuosittain valmistunut 2 tahi 4 (Kuortaneella ensimmäisenä vuonna 9) ja kurssinpitäjien palkkiot ovat vaihdelleet 150—400 markkaan.

Pikkukoulu-seminaarit. Aikaisemmin perustetut yksivuotiset seminaarit pikku- ja kiertokoulunopettajia varten ovat jatkaneet toimintaansa, nim.

a) Sortavalassa. Harjoituskoulunopettajien Abraham Pietikäisen, K. V. Raunion ja Olga Carlstedtin pikkukouluseminaari Sortavalassa nauttien sille armollisella määräyksellä 22 p. marraskuuta 1904 viideksi vuodeksi myönnettyä ja 21 p. tammikuuta 1910 jatkettua 6,000 markan valtioapua;

b) Hämeenlinnassa. Kansakoulunopettaja J. H. Tuhkasan kiertokoulu- ja pikkulasten-koulunopettaja-seminaari Hämeenlinnassa, jonka nauttima 5,000 markan kannatus armollisella määräyksellä 12 p. lokakuuta 1907 korotettiin 6,500 markaksi vuosiksi 1908—1910;

c) Helsingissä (suomal.) Kansakoulunopettaja Kaarle Verkon esi-, pikku- ja kiertokoulunopettaja-seminaari Helsingissä, jolle aikaisemmin myönnetty 4,000 markan valtioapu on armollisella määräyksellä 12 p. lokakuuta 1907 korotettu 7,000 markkaan kolmen vuoden ajaksi lukien 1 p:stä tammikuuta 1908;

d) Helsingissä (ruotsal.) Helsingin ruotsinkielinen pientenlastenopettaja-seminaari, jolle armollisella päätöksellä 20 p. syyskuuta 1906 edelleenkin vuosiksi 1906—1909 vakuutettiin 3,500 markan valtioapu; 16 p. huhtikuuta 1908 myönsi Keisarillinen Senaatti käyttövaroistaan laitokselle 800 mar-

kan ja 12 p. tammikuuta 1909 500 markan ylimääräisen apurahan; 29 p. huhtikuuta 1909 esitti Senaatti laitokselle kolmeksi seuraavaksi vuodeksi 5,000 markan korotetun valtioavun, mutta 1910 vuoden menoarviota vahvistettaessa myönnettiin siksi vuodeksi ainoastaan entinen avustus 3,500 markkaa sekä ylimääräistä avustusta 800 markkaa;

Seminaarinlehtori N. Ojalan ja harjoituskoulun yliopettajan Herm. e) Jyväskylässä. Niemen valmistuslaitos seminaareihin pyrkiviä ja kiertokoulunopettajiksi aikovia varten Jyväskylässä, nauttien edelleenkin 29 p. loka-kuuta 1907 kolmeksi vuodeksi uusittua 3,000 markan vuotuista apurahaa;

Opettajakandidaatti Voldemar Müllerin Kotkassa ylläpitämä esi- f) Kotkassa. ja kiertokoulunopettaja-seminaari, jolle armollisella päätöksellä 20 p. syyskuuta 1906 myönnettiin kannatusta 5,000 markkaa vuodeksi 1906 ja 4,000 markkaa vuodeksi 1907 sekä 12 p. lokakuuta 1907 5,000 markan vuotuinen kannatus kolmeksi seuraavaksi vuodeksi.

Koska vuosikertomusten lähettäminen Ylihallitukselle ei ole säädetty velvollisuudeksi kaikille näiden pikkukoulunopettajaseminaarien johtajille, niin ei ole tarkkaa tietoa näissä seminaareissa eri vuosina valmistuneiden pikkukoulunopettajien lukumäärästä.

Johtaja Kaarle Verkolle myönsi Keisarillinen Senaatti 26 p. huhtikuuta 1906 1,000 markkaa kesäkurssien toimeenpanoa varten pik- Kesäkursseja pikkukoulunopettajille. ku- ja kiertokoulunopettajille Helsingissä.

Aakkos-yhdistykselle myönnettiin 27 p. huhtikuuta 1910 1,000 markan avustus kurssien toimeenpanemista varten pikkukoulunopettajille Seinäjoella.

Ylihallituksen esityksen mukaisesti 7 p:ltä helmikuuta 1908 myönsi Keisarillinen Senaatti 4 p. seuraavaa maaliskuuta käyttövaroistaan johtaja J. H. Tuhkaselle 1,000 markan suuruisen apurahan kasvatusopillisten, kuusi viikkoa kestäväin kesäkurssien toimeenpanemiseksi kiertokoulunopettajia varten Toivolahden tilalla lähellä Kajaanin kaupunkia, mutta johtaja Tuhkasen samalla tekemä pyyntö yhtä suuresta määrärahasta matka-avustukseksi kursseihin osaaottaville varattomille opettajille hyljättiin. Kursseihin, joita avustivat monet Kajaanin seminaarin opettajat, otti osaa suuri määrä kiertokoulunopettajia eri osista maata.

Samanlaiset kurssit pani johtaja Tuhkanen toimeen kesällä 1909 edellä mainitussa paikassa ja kesällä 1910 Hämeenlinnassa. Tuhannen markan valtioapu myönnettiin edellisiä kurssseja varten 7 p. huhtikuuta 1909 ja jälkimäisiä varten 27 p. huhtikuuta 1910.

Johtaja Tuhkanen on toimeenpanemistaan kurseista antanut Ylihallitukselle kertomukset ja on kurseja Ylihallituksen puolesta tarkastettukin.

Erinäisiä
määrära-
hoja.

Ylihallituksen 27 p. maaliskuuta 1906 tekemän esityksen mukaisesti myönnettiin 20 p. seuraavaa syyskuuta johtaja Verkolle »Alempi kansanopetus» nimisen aikakauskirjan julkaisemista varten vuosina 1905—1907 yhteensä 2,400 markan avustus. Samaan tarkoitukseen myönnettiin 12 p. lokakuuta 1907 kolmeksi seuraavaksi vuodeksi 1,200 markan vuotuinen apuraha.

Pikku- ja kiertokoulunopettajain matriikkelin julkaisemista varten sai johtaja Verkko Keisarilliselta Senaatilta 4 p. syyskuuta 1906 2,000 markkaa ja Aakkos-yhdistykselle myönnettiin 12 p. toukokuuta 1910 1,800 markan suuruinen apuraha »Pikku- ja kiertokoulujen matriikkelin» painatuskustannusten korvaamiseksi.

Urkuharmonin ostamiseksi Hämeenlinnan kiertokoulunopettaja-seminaariin myönsi Kirkollisasiaintoimituskunta 30 p. tammikuuta 1907 800 markkaa ja samaa tarkoitusta varten Helsingin suomalaisen kiertokoulunopettaja-seminaarin johtajalle Kaarle Verkolle 31 p. joulukuuta 1908 750 markkaa; vuoden 1910 menoarvion yhteydessä myönnettiin viimeainitulle laitokselle 1,500 markan suuruinen valtioapu opetusvälineiden hankkimista varten.

Kesällä 1907 pidettiin Oulussa viides yleinen pikku- ja kiertokoulunopettajain sekä harrastajain kokous, jonka menoihin Keisarillinen Senaatti 7 p. helmikuuta 1907 myönsi 4,000 markkaa, mistä 3,000 markkaa saisi käyttää matka-avuksi osanottajille. Samoin myönsi Senaatti 12 p. tammikuuta 1909 käyttövaroistaan 1,000 markkaa Turussa kesällä 1909 pidettävän pikku- ja kiertokoulunopettajien kokouksen osanottajain matkakustannuksia varten.

Lastenope-
tus kreikka-
laiskatolisis-
sa maaseura-
kunnissa.
a) Määrä-
raha.

Armollisella käskyllä 12 p. lokakuuta 1907 korotettiin palkkion-
lisiksi Viipurin ja Kuopion läänien kreikkalais-katolisten seurakuntain
lastenkoulujen opettajille 1907 vuoden loppuun myönnetty 10,000
markan suuruinen määräraha 12,000 markkaan viiden seuraavan vuo-
den ajaksi ja määrättiin samalla, että tästä korotetusta määrärahasta
saadaan samassa järjestyksessä kuin ennen (vrt. Kirkollisasiaintoimi-
tuskunnan kirjeitä 20 p:ltä tammikuuta 1888 ja 14 p:ltä joulukuuta
1892 sekä armollista julistusta 10 p:ltä joulukuuta 1901), harkinnan
mukaan ja ehdolla että seurakuntainkin puolesta suoritetaan kohtuul-

linen palkka, antaa pienempiä apurahoja sellaisille lastenopettajille ja opettajattarille, joiden asianomainen kansakoulujen tarkastaja on havainnut innolla ja kasvatusopillisella kyvyllä suorittaneen tehtävänsä. Suomenmaalaisen Hengellisen Konsistorin tekemän ehdotuksen johdosta puolsi Ylihallitus alamaaisessa lausunnossaan 10 p. joulukuuta 1909 puheenaolevan määrärahan korottamista vuosiksi 1910-1912 2,400 markalla, ja korkeimmassa paikassa vahvistettiin 22 p. huhtikuuta 1910 tämä määräraha vuosiksi 1910—1912 15,000 markaksi.

Puutteellisesta alkuopetuksesta Salmin kunnassa jätti kansakou- b) Lasten-
luntarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa Hj. Basilier Ylihalli- opetus Sal-
tukselle 24 p. lokakuuta 1906 seuraavan kirjallisen esityksen: missä.

»Ylihallituksen määräyksen mukaan tarkastaessani viime syyskuun loppupuolella eräitä kansakouluja Salmin kunnassa Viipurin lääniä, tulin huomaamaan, että kansakouluihin pyrkiviltä oppilailta ylipäätään puuttui lukutaito. Saadakseen oppilaita kouluihinsa olivat senvuoksi asianomaiset opettajat pakotetut vuoden pitkään pitämään kansakoulun yhteydessä viidettä osastoa, jossa ylimääräisille oppilaille lukemisen alkeita harjoitetaan. Kyselyäni syytä tähän, selittivät opettajat, että paikkakunnalla lasten vanhemmat eivät itse ole lukutaitoisia eivätkä siis voi lapsiansakaan kodeissa opettaa ja että seurakunnan kiertokouluissa oli viime aikoina opetuskieleksi otettu venäjänkieli.

Miten tämän asian laita lieneekään, joka tapauksessa puuttuu nykyisin Salmin kunnassa kansakouluun pyrkiviltä oppilailta taito osata »puh- taasti sisältä lukea», joka voimassa olevan kansakouluasetuksen 139 §:n mukaan on ehtona kansakouluun pääsemiselle ja samalla edellytyksenä kansakoulutyön menestymiselle. Salmin kunta näyttää tässä suhteessa joutuneen poikkeus-asemaan. Sillä muilla seuduilla, joissa kreikkalais- katoliseen uskontoon kuuluvaa väestöä asuu, on tietääkseni yleensä nouda- tettu armollista asetusta 5 p:ltä maaliskuuta 1883, jossa m. m. säädetään: »§ 1. Jokainen kreikkalaisvenäläinen maaseurakunta Suomessa olkoon velvollinen ensimmäisen opetuksen antamiseksi uskonopissa ja äidinkielen lukemisessa semmoisille lapsille, jotka eivät kodeissa siinä voi saada tyy- dyttävää johdatusta, perustamaan ja ylläpitämään lastenkouluja niin monta ja sitä laatua, kuin mainitun tarkoituksen saavuttamiseksi vaadi- taan» — — — »Opetuskieli lastenkouluissa on, julistuksen mukaan 30 p:ltä marraskuuta 1871, kohta 2, määrättävä paikkakunnan asujamiston kielen mukaan».

Viittaamalla muissakin suhteissa mainitun armollisen asetuksen sel- viin säädöksiin ja huomauttamalla, että Salminkin seurakunnan kierto- koulujen opettajille lienee vuosittain jaettu avustuksia siitä alkujaan 5,000 markan, sittemmin armollisella kirjeellä 8 p:ltä helmikuuta 1898 10,000 markkaan korotetusta määrärahasta, mikä maan yleisistä varoista

on määrätty käytettäväksi lastenopetuksen edistämiseksi kreikkalais-katolisissa seurakunnissa, saan täten nöyrimmästi saattaa ylläkertomani epäkohdan Ylihallituksen tietoon.»

Tämän kirjelmän lähetti Ylihallitus 26 p. samaa lokakuuta Kirkollisiasiaintoimituskunnalle sitä toimenpidettä varten, jonka se mahdollisesti aiheuttaisi. Suomenmaalainen Hengellinen Konsistori, jonka lausuntoa oli vaadittu tarkastaja Basilierin edellämainitusta kertomuksesta, teki sitä vastaan erinäisiä muistutuksia ja vastaväitteitä, joista Kirkollisiasiaintoimituskunta 11 p. marraskuuta 1907 vaati taas Ylihallitukselta selitystä. Myöhemmin, 13 p. tammikuuta 1909 on Ylihallitus tässä tarkoituksessa toimittanut Kirkollisiasiaintoimituskunnalle lyhennysotteen siitä kertomuksesta, minkä tarkastaja Basilier oli Ylihallitukselle jättänyt uudesta tarkastusmatkastaan kyseessä-oleviin seutuihin marras- ja joulukuulla 1907.

c) Kesäkurs-
sit.

Kun Suomenmaalaisen Hengellisen Konsistorin mielestä opetus kreikkalaiskatolisissa pikkulastenkouluissa oli sängen vaillinainen ja tämä johtui siitä että opettajat olivat saaneet aivan vähän ammatti-valmistusta, ehdotti mainittu Konsistori kirjeessä Ylihallitukselle 10 p. toukokuuta 1908, että Sortavalan seminaarissa seuraavan kesän kuluessa pantaisiin toimeen seminaarin opettajiston myötävaikutuksella lomakurssit sanottuja opettajia varten ja että sen 800 markan lisäksi, jonka Hengellinen Konsistori oli tarkoitukseen puolestaan määrännyt, Suomen valtiovaroista myönnettäisiin 1,200 markan määräraha. Ylihallitus, hyväksyttyään kurssia varten laaditun ohjelman, puolsi ehdotusta alamaaisessa esityksessään 30 p. samaa toukokuuta ja Keisarillinen Senaatti myönsi pyydetyn apurahan 30 p. seuraavaa kesäkuuta, mutta kaikenlaisten sattuneiden syiden vuoksi ei kursseja sitten enää saatukaan aikaan.

d) Tarkastus.

31 p. joulukuuta 1909 ilmoitti Hengellinen Konsistori, että pappismies Gregorij Svetlofskij oli nimitetty Konsistorin jäseneksi velvollisuudella tarkastaa kaikkia kreikkalaiskatolisia lastenkouluja ynnä uskonnonopetusta, mitä oikeauskoiisiin oppilaihin tulee, kaikissa alemmissa ja keskiopistoissa, ja että Hengellinen Konsistori oli oikeuttanut sanotun pappismiehen toimittamaan kyseessäolevan tarkastuksen kaikissa Ylihallituksen alaisissa oppilaitoksissa lukuvuodesta 1909—1910 alkaen.

Tämän saattoi Ylihallitus kiertokirjeellä 11 p. tammikuuta 1910 kaikkien asianomaisten tietoon.

2. Toimenpiteitä maalaiskuntien kansakoulukustannusten huoventamiseksi ja koulunkäynnin edistämiseksi.

Vuotuinen määräraha ylempien kansakoulujen ylläpitämiseksi maan köyhimmissä ja harvimmin asutuissa osissa oli armollisella käskyllä 30 p. marraskuuta 1904 korotettu vuosiksi 1905—1907 25,000 markaksi ja oli Keisarillinen Senaatti kirjeessä 25 p. tammikuuta 1905 ilmoittanut Ylihallitukselle, että mainittu apuraha oli otettava huomioon vastaisia menoarvioehdotuksia laadittaessa. Tästä määrärahasta jakoi Keisarillinen Senaatti 24 p. toukokuuta ja 29 p. marraskuuta 1905 yhteensä 20,025 markkaa, ja on kaikki nämä erät, samaten kuin kaikki v. 1905 myönnettyt rakennusavut, otettu Ylihallituksen edellisessä kertomuksessa olevaan luetteloon. Keisarillisen Senaatin 23 p. toukokuuta 1907 tekemästä esityksestä korotettiin puheenalainen määräraha 12 p. lokakuuta 1907 40,000 markkaan seuraaviksi viideksi vuodeksi, mutta kun tämä summa oli jo alkupuolella vuotta 1909 jaettu melkein kokonaan maksettavaksi 1912 vuoden loppuun, joten apuraha-anomuksiin, joita osaksi jo silloin oli vireille pantu, osaksi oli odotettavissa, ei varojen puutteessa olisi voitu suostua, esitti Senaatti 22 p. huhtikuuta 1909, että määräraha korotettaisiin 10,000 markalla vuodessa vuosiksi 1910—1912. Sittenkuin Keisarillinen Majesteetti oli armossa määrännyt, että kysymys puheenalaisen määrärahan korottamisesta oli harkittava 1910 vuoden menosääntöehdotuksen yhteydessä ja Senaatti oli ottanut sanotun määrärahan 50,050 markan suuruisena mainittuun menoarvioon, tuli se korkeimmassa paikassa vahvistetuksi 2 p. lokakuuta 1910.

Milloin tästä määrärahasta on myönnetty avustusta opettajan palkkaetujen parantamiseksi, on pantu ehdoksi, että opettajan tulee olla täysin pätevä ja että asianomainen kunta lyhentämättä suorittaa hänelle aikaisemmin lupaamansa palkkaedut.

Kansakoulu- ja käsityöhuoneustojen rakennusavuksi oli Keisarillisella Senaatilla vuosina 1906 ja 1907 jaettavana mainittujen vuosien yhteinen määräraha 300,000 markkaa sekä ennen myönnetystä määrärahasta käyttämättä olevat 143,848 markkaa. Rakennusapuja jakoi Senaatti v. 1906 yhteensä 268,750 markkaa ja v. 1907 173,100 markkaa. V. 1908 jaettiin koko määräraha 500,000 markkaa ja samaten v. 1909 700,000 markkaa. V. 1910 ei mitään määrärahaa ollut tähän tarkoitukseen käytettävänä.

Määräraha koulujen perustamista ja voimassapitoa varten maan köyhimmissä ja harvimmin asutuissa osissa.

Valtioavut kansakoulurakennuksiin.

Rakennus-
hirsiiä.

Valtion metsistä on edelleenkin myönnetty ilmaiseksi hirsiiä kansakoulurakennuksiin; 28 p. tammikuuta 1907 on kuitenkin Keisarillinen Senaatti päättänyt, että niitä vastedes annettaisiin vain eri poikkeustapauksissa.

Luettelo edellämainituista määrärahoista y. m. kansakoulujen rakentamista ja ylläpitoa varten myönnettyistä avuista.

Alajärvi: 15/10 09 kunnalle Paalijärven koulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa ja kansakoulutalon rakentamista varten Alakylän piiriin 3,000 markkaa.

Alatornio: 1/4 08 kunnalle Kaakamon, Röytän ja Kuusiluodon kansakoulujen rakentamista varten 12,000 markkaa.

Alaveteli: 20/11 07 kunnalle kansakoulun rakentamiseksi Åbackan piiriin 4,000 markkaa.

Alavus: 8/12 06 kunnalle Pahanjoen (Jokivarren) ja Kuorasjärven koulua varten yhteensä 1,200 rakennuspuuta; 1/4 08 kunnalle Sapsalammin ja Kuorasjärven uusien koulutalojen rakennuskustannusten suorittamista varten sekä Sydänmaan ja Rantatöysän koulujen kuntoonpanemiseksi 5,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Pahanjoen koulupiiriin 2,000 markkaa.

Angelniemi: 15/10 09 kunnalle Peksalan, Torkkilan ja Kokkilan kansakoulujen rakennusten lopullista valmistamista varten 4,500 markkaa.

Antrea: 1/4 08 Korpilahden piirille koulutalon vuoraamista ja muita korjaustöitä varten 1,500 markkaa; 15/10 09 Paajalan kansakoulupiirille koulutalon valmistamista varten 4,000 markkaa ja Oravankydön kansakoulupiirille koulutalon korjaamista, laudoittamista ja maalaamista varten 1,500 markkaa.

Artjärvi: 10/10 06 kunnalle Vuorenmäen kansakoulurakennuksen laudoitusta, maalausta ja sisustusta varten 1,000 markkaa; 1/4 08 kunnalle uuden kansakoulutalon rakentamista varten kunnan IV:teen eli Kinttulan kansakoulupiiriin 4,000 markkaa.

Asikkala: 24/1 07 kunnalle viiden uuden koulutalon rakentamista varten 14,000 markkaa.

Askainen: 20/11 07 kunnalle Mannerpiirin kansakoulun rakennuksissa tehtäviä korjaustöitä varten 2,000 markkaa.

- Askola: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Onkimaan piiriin 1,500 markkaa; 15/10 09 kunnalle Tiilään kansakoulutalon rakennuskustannusten huojentamiseksi 2,500 markkaa.
- Brändö: 1/4 08 Jurmon piirille ulkohuoneiden rakentamiseksi piirin koululle 2,000 markkaa ja kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Kirkonkylän piiriin 4,000 markkaa; 7/4 08 Lapon ja Jurmon kansakouluille vuosiksi 1908—1909 opettajan palkkaamiseksi, kummallekin 200 markkaa; 10/11 10 Fiskön piirille opettajan palkkaamiseksi 200 markkaa sekä polttopuiden hankkimista varten 150 markkaa.
- Degerby: 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Sohlbergin, Degerbyn ja Malmbyn piireihin 6,000 markkaa.
- Dragsfjärd: 15/10 09 kunnalle kansakoulun rakentamiseksi Söderbyn piiriin 3,000 markkaa.
- Eckerö: 21/6 07 kunnalle Överbyn kansakoulun saunaa ja tontin ta-soitusta varten 2,000 markkaa.
- Eno: 20/9 06 kunnalle Enonsalon koulutaloa varten 300 keloja ja 500 tuoretta rakennuspuuta, joista 227 kpl. Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan 5/2 09 sai käyttää Haapalahden koulua varten; 21/7 07 samaan tarkoitukseen 2,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle koulutalon rakentamista varten Kuisman kansakoulupiiriin 3,500 markkaa.
- Enonkoski: 10/10 06 kunnalle koulun rakentamista varten Ihama-niemen kansakoulupiiriin 1,500 markkaa ja 20/1 06 700 rakennuspuuta; 20/11 07 kunnalle Kirkonkylän piirin kansakoulutalon vuoraamista sekä uuden käsityö- ja voimisteluhuoneen rakentamista varten 3,000 markkaa.
- Enontekiö: 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912: Hetan kansakoululle edelleenkin: opettajalle 550 markkaa, käsitöiden opettajattarelle 100 markkaa ja varattomien oppilaiden elatukseksi 800 markkaa, yhteensä 1,450 markkaa; Peltovuoman kansakoululle: opettajalle 400 markkaa, käsitöiden opettajattarelle 100 markkaa ja varattomien oppilaiden elatukseksi 800 markkaa, yhteensä 1,300 markkaa.
- Eräjärvi: 6/2 06 kunnalle Vihasjärven koulutalon rakentamista varten 1,500 markkaa ja Kirkonkylän koulutaloa varten 1,500 markkaa.
- Eurajoki: 15/10 09 kunnalle Sydänmaan kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa.
- Finström: 6/2 06 Tjudön kansakoulupiirille erinäisiä täytetöitä varten 1,500 markkaa; 24/1 07 kunnalle Emkarbyn piirin koulutalon

- korjausta, laudoitusta ja maalaustöitä varten 2,000 markkaa; 21/6 07 kunnalle saunan ja pesutuvan rakentamista ja kaivon laittamista varten Koillisen piirin kansakoululle 600 markkaa; 1/4 08 Godbyn kansakoulun johtokunnalle veistosalin ja ulkokuoneiden rakentamista varten mainitulle koululle sekä koulutalon laudoittamiseen 2,000 markkaa; 15/10 09 Markusbölen itsenäiselle piirille koulurakennuksen korjaustöitä varten 1,000 markkaa.
- Föglö: 14/8 08 kunnalle saunan rakentamista varten Degerbyn kansakoululle 600 markkaa ja koulutalon rakentamista varten Vargskärin piiriin 4,000 markkaa; 12/1 09 Vargskärin kansakoululle pätevän kansakoulunopettajan palkkaamista varten 200 markkaa vuosiksi 1909—1912; 15/10 09 Vargskärin kansakoulupiirille kansakoulutalon rakentamiseksi 1,000 markkaa.
- Geta: 24/1 07 kunnalle kansakoulunsa kellarin ja saunan rakentamista sekä korjaustöitä varten 1,000 markkaa.
- Haapavesi: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän, Karsikaskylän, Kytökylän, Vatjusjärven, Mieluskosken ja Ojakylän kansakoulujen laudoittamista ja kuntoonpanemista varten sekä Ainali-Vaitiniemen koulun lisärakennuksien valmistamista varten 10,000 markkaa.
- Hailuoto: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän ja Ojakylän kansakoulutalojen kuntoonpanemista varten 3,500 markkaa.
- Hammarland: 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Torpin koulupiiriin 3,000 markkaa ja Näfsbyn ja Mörbyn kansakouluille tehtäviä uutisrakennuksia ja korjauksia varten 3,000 markkaa.
- Hankasalmi: 21/6 07 kunnalle Säkinmäen, Kynsiveden ja Paanalan eri koulupiirien kansakouluihin tarvittavia lisärakennuksia varten 2,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle Kärkkälän kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa.
- Hartola: 21/6 07 kunnalle Leppäkosken, Rusin ja Sauvuoren eri piirien kansakoulujen rakentamiseksi 6,000 markkaa; 1/4 08 Joutsjärven, Mansikkamäen, Kalthon, Putkijärven, Kuivajärven, ja Kirkonkylän koulutalojen laudoittamista ja maalaamista varten 4,000 markkaa.
- Haukipudas: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Kesikellon koulupiiriin 3,000 markkaa.
- Haukivuori: 1/4 08 kunnalle Kantalan koulun rakentamiseksi sekä Nykälän ja Kirkonkylän koulutalojen laudoittamista ja maalaamista varten 4,500 markkaa; 15/10 09 Kantalan kansakoulutalon

- vuoraamista ja maalaamista sekä erityisien korjaustöiden suorittamista varten 1,000 markkaa.
- Heinjoki: 15/10 09 kunnalle Kopralan piirin kansakoulutalon kuntoonpanemista varten 2,000 markkaa.
- Heinävesi: 15/6 09 kunnalle Pölläkän kansakoulutaltoa varten 500 havuja ja 500 haapapuuta.
- Hiitola: 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Raittalan piiriin 3,000 markkaa; 15/10 09 Kuoksjärven ja parasta-aikaa rakenteella olevan Kilpolan koulutalojen rakentamista varten 7,000 markkaa.
- Hiittinen: 20/11 07 kunnalle erityisiä korjaustöitä varten sekä saunan ja pesutuvan rakentamiseksi Högsärin kansakouluun 2,000 markkaa.
- Hongonjoki: 15/10 09 kunnalle sen kansakoulutalon sisältä ja ulkoa maalaamiseen sekä ulkokuonerivin laudoittamiseen ja maalaukseen 1,000 markkaa.
- Honkilahti: 6/2 06 Mannilan kansakoulupiirille koulutalon täydennys- ja muutostöitä varten 2,500 markkaa; 1/4 08 Honkilahden eli Kirkonkylän koulupiirille sen koulutalon muuttamista varten sopivammalle paikalle 3,000 markkaa.
- Höutskari: 14/8 08 kunnalle käsityöhuoneen, saunan ja aitan rakentamiseen Näsbyn kansakoululle, veistosalin ja saunan rakentamiseen Mossalan kansakouluun sekä Hypeisten kansakoulutalon laudoittamiseen 3,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle veistosalin rakentamista varten Näsbyn kansakouluun 2,000 markkaa.
- Hyrnsalmi: 6/2 06 kunnalle oppilaskodin rakentamista varten kunnan kansakoulun yhteyteen 5,000 markkaa; 20/9 06 samaa tarkoitusta varten 340 rakennus- ja 160 saharhittä; 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912 Kirkonkylän kansakoulunopettajalle edelleenkin 200 markkaa; 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän kansakoulurakennusten laudoittamista varten 2,000 markkaa.
- Iitti: 14/8 08 kunnalle koulutalojen perustamista varten Kymintautan, Pilkanmaan, Koskenniskan, Mankalan ja Kuukson piireihin 16,500 mk.
- Ikaalinen: 21/6 07 kunnalle Kovelahden koulupiirin kansakoulutalon rakentamiseksi 2,000 mk.
- Ilomantsi: 6/2 06 kunnalle omien koulutalojen rakentamista varten Sonkajan, Öllölän, Möhkön tehtaan ja Möhkönvaaran kansakoulupiireihin, 3,000 markkaa koulua kohti, sekä 1,500 mk. Kirkonkylän kansakoulun rakentamiseen, yhteensä 13,500 mk.; 22/2 07 suos-

tuttiin siihen, että 8/4 05 Kirkonkylän kansakoulun käsityöhuonetta varten myönnettyt 400 rakennuspuuta ja Sonkajan kylän koulun koulurakennusta varten myönnettyt 600 puuta saadaan käyttää Kirkonkylän palaneen koulutalon uudelleen rakentamista varten.

Inari: 6/2 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Kyrönkylään entisen palaneen sijaan 10,000 mk.; 7/3 08 kunnalle Patsjoen koulun tonttimaaksi 2 ha:n maa-ala kruunun maasta sekä 1,500 rakennushirttä; 1/4 08 kunnalle oman kansakoulutalon rakentamiseksi Patsjoen piiriin 12,000 mk.; 1/4 08 kunnalle v. 1908—1912: Kirkonkylän kansakoulun opettajattarelle 400 mk., käsitöiden opettajalle 75 mk., oppilaskodin ylläpitämiseen 1,500 mk. sekä valaistukseen, opetusvälineisiin y. m. 300 mk., yhteensä 2,275 mk.; Kyrön kansakoulun opettajalle 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 100 mk., varattomien oppilaiden avustamiseksi 400 mk. ja polttopuihin 200 mk., yhteensä 1,100 mk.; Patsjoen kansakoulun opettajalle 400 mk. ja käsitöiden opettajattarelle 100 mk., yhteensä 500 mk.; 30/5 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Patsjoen kansakoulun rakennusten lämmittämiseen 300 mk., valaistukseen ja opetusvälineisiin 100 mk. sekä oppilaskodin ylläpitämiseen 1,500 mk., yhteensä 1,900 mk. (Opetusvälineiden y. m. hankkimiseen mainitulle koululle myönsi Keisarillinen Senaatti samana päivänä muista yleisistä varoista 1,000 mk.); 23/10 08 opetusvälineiden hankkimiseksi Kyrön kansakoululle kerta kaikkiaan 400 mk.; 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän kansakoulun päärakennuksen ynnä oppilaskodin seinäin laudoittamista sekä erinäisiä muitakin koulutalossa suoritettavia korjaustöitä varten 2,000 mk.; 16/9 10 kunnalle 150 kpl. sahapuita Kirkonkylän kansakoulun päärakennuksen ja oppilaskodin seinäin laudoittamiseen ynnä muihin korjaustöihin kansakoulutalossa sekä 100 kpl. pienempää puuta koululle rakennettavaa säleaitaa varten; 16/9 10 kunnalle Kirkonkylän kansakoulun välittömässä ympäristössä olevasta kruununmaasta enintään kahden hehtaarin suuruinen ala koulun tontti- ja viljelysmaaksi; 10/11 10 kunnalle puuttuvan kaluston ja opetusvälineiden hankkimiseksi Kyrön kansakouluun kerta kaikkiaan 400 mk.

Iniö: 10/10 06 kunnalle leipomis- ja pesutuvan, saunan ja navetan rakentamiseksi Norrbyn kouluun 800 mk.; 7/4 08 v. 1908—1912 Norrbyn kansakoulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; 15/10 09 kunnalle Norrbyn kansakoulun korjauksia ja laudoitusta varten 500 mk.

- Isokyrö: 10/10 06 kunnalle lisärakennusten laittamista varten Kirkonkylän eli Ikolan piirin kansakoulun 2,000 mk.
- Jaala: 6/2 06 kunnalle Kimolan kansakoulun rakentamista varten 3,000 mk.
- Jalasjärvi: 1/4 08 Sanaksen piirille uuden koulutalon rakentamiseksi mainittuun piiriin 3,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Ala-Vallin kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 mk.
- Janakkala: 14/8 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Salosten piiriin 2,500 mk.
- Johannes: 21/6 07 kunnalle Kaijalan piirin kahdelle opettajalle aiotun koulutalon rakentamiseksi 2,500 mk.; 1/4 08 Revonsaaren pohjoiselle kansakoulupiirille kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 mk. ja Vaahtolan piirille kansakoulutalon lisärakennuksia ja ulkokuonerakennuksia varten 3,000 mk.
- Jomala: 24/1 07 kunnalle Godtbyn, Ytternäsin ja Kirkonkylän kansakoulujen laudoittamista, maalaamista y. m. täytetöitä varten 4,000 mk.
- Joroinen: 20/11 07 kunnalle Kirkonkylän piirin pohjoisosaan rakennettavaa kansakoulutaltoa varten 2,000 mk.
- Joutseno: 24/1 07 kunnalle tarpeellisten huoneiden rakentamista varten Jänhiälän piirin kansakoululle 2,000 mk.
- Jurva: 6/4 06 kunnalle Niemenkylän koulutaltoa varten 800 rakennuspuuta; 21/6 07 samaa tarkoitusta varten 2,000 mk.
- Jyväskylän maas.: 15/10 09 Toivakan kansakoulupiirille koulutalon laudoittamista varten 1,000 mk.
- Jämsä: 20/9 06 kunnalle Haaviston piirin koulutaltoa varten 700 rakennuspuuta.
- Jääski: 1/4 08 kunnalle kahdentoista koulutalon lopullista valmistamista varten ynnä niiden rakentamisesta koituneen velan lyhentämiseksi yhteensä 20,000 mk.
- Kaarina: 6/2 06 kunnalle Vähä-Heikkilän kaksoiskansakoulun rakentamista varten 4,500 mk.; 10/10 06 kunnalle Nummen eli Kirkonkulman kansakoulutaloon tehtävää lisärakennusta varten 4,500 mk.; 15/10 09 kunnalle Rauvolan kansakoulutalon rakentamisesta johtuneen velan lyhentämiseksi 5,000 mk.
- Kaavi: 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Viitaniemen piiriin 4,000 mk.
- Kakskerta: 15/10 09 kunnalle kansakoulun lisärakennuksen valmistamista varten 3,000 mk.

- Kangasala: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän kansakoulun talous-, käsityö- ja ulkokuoneitten rakentamista varten 2,500 mk.
- Kangasniemi: 1/4 08 kunnalle Synsiön piirin uuden kansakoulutalon rakentamiseen kuin myös Harjunmaan, Makkolan, Hokan, Korholan, Koittilan ja Unnukkalan koulutalojen laudoittamiseen ja maalaukseen yhteensä 7,000 mk.; 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Äkryntaipaleen koulupiiriin 3,000 mk.
- Kankaanpää: 20/11 07 kunnalle Kirkonkylän piirin kansakoulun apuopettajattarelle tehtävää lisärakennusta varten 2,000 mk.; 14/8 08 kunnalle Kirkonkylän kansakoululle valmistettavia lisärakennuksia varten 2,600 mk.
- Kannus: 15/10 09 Hanhinevan kansakoulupiirille koulutalonsa laudoittamista, pesutuvan rakentamista ja saunan korjaamista varten 800 mk.
- Karinainen: 24/1 07 kunnalle Kyrön piirin kansakoulun käsityöhuoneen rakentamiseksi 2,000 mk.
- Karkku: 14/8 08 kunnalle Aluskylän kansakoulutalon uudestaanrakentamista varten 2,500 mk.
- Karttula: 14/8 08 kunnalle kansakoulujen rakentamista varten Utrianlahden-Koivulahden, Syvänniemen ja Sourun piireihin 9,000 mk.; 15/10 09 kunnalle uuden käsityöhuoneen ja erityisen oppilasteisen rakentamista varten mainitun kunnan Talluskylän kansakoululle 1,500 mk.
- Karuna: 24/1 07 kunnalle kahden koulutalon rakentamiseksi 6,000 mk.
- Karunki: 23/3 06 kunnalle Kukkolan kansakoulutaltoa varten 600 rakennushirttä ja 200 sahatukkia; 20/11 07 samaan tarkoitukseen 4,000 mk.
- Kauhava: 15/10 09 kunnalle Varpulan—Kleemolan ja Kantolan kansakoulutalojen rakentamista varten 6,000 mk. ja kansakoulun rakentamista varten Mäenpään koulupiiriin 3,000 mk.
- Kaustinen: 6/2 06 Vintturin kansakoulupiirille kansakoulutalon valmistamista varten 1,000 mk.; 1/4 08 Kirkonkylän koulupiirille uuden kansakoulun kuntoonpanemista varten ja tarpeellisten lisärakennusten teettämistä varten 2,500 mk.
- Keitele: 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon valmistamista varten Koutajärven piiriin 3,500 mk.
- Kemin maas.: 16/3 06 Karjalahden koulua varten 800 rakennuspuuta.
- Kemijärvi: 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912 Kirkonkylän kansakoulun opettajalle ja opettajattarelle kummallekin edelleen 200 mk. vuodessa eli yhteensä 400 mk.

- Kemiö: 15/10 09 kunnalle uudisrakennuksia varten Brokärrin eli Fröjdbölen piirissä sekä korjaustöitä varten Wretan kansakoulussa 3, 500 mk.
- Kempele: 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Ylikylän kansakoulupiiriin 4,000 mk.
- Kesälahti: 6/2 06 kunnalle Purujärven kylän kansakoulutalon rakentamista varten 1,500 mk.
- Keuruu: 8/6 06 kunnalle Riihosen koulutaloa varten 600 ja Tiusalan koulutaloa varten 600 rakennuspuuta; 1/4 08 kunnalle Kirkonkylän kansakoulutalon laudoittamista ja maalaamista sekä kellarin tekoa varten 1,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Tiusalan, Riihosen, Lavikon eli Mäyrämäen ja Jukojärven koulujen rakennuksia varten 9,000 mk.
- Kiihtelysvaara: 15/10 09 kunnalle Heinävaaran kansakoulutalon uudesta rakentamiseen sekä Mulon, Oskolan, Uskalin, Huhtilamin ja Keskipjärven kansakoulujen rakennusvelkain maksamiseen ja koulutalojen vuoraamiseen 7,000 mk.
- Kiikoinen: 15/10 09 kunnalle Toukolan koulutaloon laitettavaa lisärakennusta varten 2,000 mk.
- Kitee: 21/6 07 kunnalle kansakoulutalon rakentamiseksi Matkaselän piiriin 2,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Juurikkajärven piirin kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 mk.
- Kittilä: 11/10 07 kunnalle Könkään kansakoulun käsityöhuoneen rakentamista varten 163 erikokoista puuta; 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912: Könkään kylän kansakoulunopettajalle 500 mk., käsitöiden opettajattarelle 25 mk. ja varattomain oppilaiden ylläpitoon 600 mk., yhteensä 1,125 mk.; Alakylän kansakoulun opettajalle edelleen 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 75 mk. ja varattomain oppilaiden ylläpitoon 400 mk., yhteensä 875 mk.; Kirkonkylän kansakoulun varattomien oppilaiden ylläpitämiseksi 400 mk.; 15/10 09 kunnalle Könkään kansakoulua varten 2,000 mk.
- Kiuruvesi: 20/11 07 Osmangin piirille kansakoulutalonsa rakennusta varten 3,000 mk.; 14/8 08 Rapakkojoen piirille kansakoulutalon rakentamista varten 2,500 mk.; 15/10 09 Luupuveden koulupiirille koulutalon rakentamisesta johtuneen velan maksamiseksi 1,500 mk., Ruutanan kansakoulupiirille koulutalon rakentamisesta aiheutuneen velan lyhentämiseksi 1,500 mk., Koivujärven kansakoulupiirille sen rakennuksella olevan koulutalon rakentamiseen tarvittujen rakennuspuiden korvaamiseen 1,500 mk., Lapinsalon kansakoulupiirille kansakoulutalon rakentamiseen käytettyjen

puiden korvaamista varten 2,000 mk. ja Kalliojärven kansakoulupiirille koulutalon rakennuspuiden maksamista varten 2,000 mk.

Kivennapa: 10/10 06 kunnalle Miettälän piirin kansakoulutalon lunastuskustannuksia ja rakennusten korjausta varten 1,500 mk.; 24/1 07 kunnalle Hartoisten piirin kansakoulussa tehtäviä korjaustöitä varten 1,000 mk.; 1/4 08 Kekrolan piirille koulutalon vuoraamista, maalaamista y. m. korjaustöitä varten 1,500 mk. ja Pihlaisten piirille koulutalon rakentamista varten 3,000 mk.; 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912 Terijoen koulun yhdelle opettajalle ja kolmelle opettajattarelle 200 mk. vuodessa kullekin, Joutselän koulun kahdelle opettajalle 200 mk. vuodessa edelleenkin, Kuokkalan koulun opettajalle ja apuopettajattarelle 200 mk. edelleen, Raivolan koulun kahdelle opettajalle edelleen 200 mk.; 27/8 09 kunnalle v. 1908—1912 Kuokkalan kylän läntisen piirin kansakoulun opettajan palkkaamiseksi vuosittain 200 mk.; 22/4 09 Hartoisten piirille opettajan palkkaamiseen v. 1909 200 mk. ja Ahjärven kansakoulupiirille opettajan palkkaamista varten v. 1909 200 mk.; 15/10 09 Kekrolan kansakoulupiirille koulutalon päärakennuksen maalaamista, kivikellarin ja kaivon tekemistä, saunan ja pesuhuoneen korjaamista ja niiden muurien laittamista sekä edellisten korjausten päätteeseen saattamista varten 1,000 mk., Pamppalan koulupiirille kansakoulutalon rakentamista ja korjauksista syntyneitten velkojen lyhentämistä varten 3,000 mk., Kanalan kansakoulupiirille koulutalon vuoraamista, maalaamista ynnä muita täydennystöitä varten 1,000 mk., Terijoen piirille Ollinpään ja Käkösenpään kansakoulutalojen rakentamista varten 8,000 mk., Kivennavan kansakoulupiirille koulutalon laudoittamista ja maalaamista sekä kellarin rakentamista varten 1,000 mk., Ahjärven—Riihisyrjän kansakoulupiirille kansakoulutalon laudoittamista ja maalaamista varten 1,500 mk., Kuokkalan kylän läntiselle kansakoulupiirille koulutalon rakentamista varten 6,000 mk. ja Karvolan kansakoulupiirille navetan, rehuladon, aitan ja kellarin rakentamista sekä koulun päärakennuksen laudoittamista ja maalaamista varten 2,000 mk.; 10/11 10 Kuokkalan itäiselle piirille opettajiston palkkaamiseksi 7 p. huhtikuuta 1908 samaan tarkoitukseen myönnetyn avun lisäksi 150 mk. opettajaa kohti eli yhteensä 300 mk., Ikolan piirin opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Kirkonkylän piirille apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., ja Raivolan piirille apuopettajattaren palkkaamiseksi

lisättyä valtioapua 150 mk. sekä Rajajoen rautatiealueen kansakoululle opettajan palkkaamiseksi sen kumpaakin opettajaa kohti 150 mk.

Kivijärvi: 1/4 08 kunnalle Kinnulan, Muholan, Leppälän ja Kirkonkylän koulujen laudoittamiseen 4,000 mk.

Kodisjoki: 15/10 09 kunnalle kansakoulutalonsa asetuksenmukaiseen kuntoon laittamista varten 2,000 mk.

Koivisto: 1/4 08 kunnalle koulutalon rakentamista varten Kotterlahden piiriin ja Rautasen kylän koulutalon laudoitusta varten 2,500 mk.

Koivulahti: 6/2 06 Kirkonkylän kansakoulupiirille uuden koulutalon rakentamista varten 3,000 mk.; 24/1 07 kunnalle koulutalon rakentamiseksi Petsmon piiriin 3,000 mk.; 20/11 07 kunnalle kansakoulun rakentamiseksi Österhankmon piiriin 3,000 mk.; 1/4 08 Vassorin kansakoulupiirille koulutalon korjaamista varten 1,500 mk.

Kolari: 27/7 06 kunnalle Sieppijärven koulutaltoa varten 1,000 runkoa; 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912 Kirkonkylän kansakoulun opettajalle vuosittain 300 mk.; 15/10 09 kunnalle Sieppijärven koulutalon rakentamista varten 8,000 mk.

Kontiolahti: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalojen rakentamista varten Romppalan, Jakokosken ja Onttolan piireihin, 1,000 mk. koulua kohti, yhteensä 3,000 mk.; 15/6 06 kutakin edellämäinittua koulua varten 500 rakennuspuuta; 15/10 09 kunnalle Mutalan koulutaltoa ja Kirkonkylän koulun lisärakennusta varten 6,000 mk.

Korsnäs: 21/6 07 kunnalle uuden opettaja-asunnon rakentamista varten Moikipään kouluun sekä veistosalin laajentamista varten 2,000 mk.

Kortesjärvi: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Ylikylän piiriin 2,000 mk.

Koski (T. I.): 15/10 09 kunnalle Hongiston piirin kansakoulua varten 2,000 mk.

Kristiinankaupungin maas.; 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Paskmarkin kylään 2,000 mk.

Kruunupyy: 24/1 07 kunnalle Ytterbrätön kansakoulun rakenteella olevan koulutalon valmistamiseksi 3,000 mk.; 15/10 09 Kruunupyyn ja Teerijärven kunnille yhteisesti Snären kansakoulun rakentamista varten 3,000 mk.

Kuhmalahti: 15/10 09 kunnalle Pohjan piirin kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 mk.

- Kuhmoniemi: 27/8 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912: Lentiiran kansakoulun opettajan palkkaamiseksi edelleen 200 mk., Lammasperän eli Katerma-Viekin kansakoulun opettajattaren palkkaamiseksi edelleen 200 mk.
- Kumlinki: 14/2 07 Enklingen kansakoulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 1/4 08 Enklingen kansakoulupiirille kansakoulurakennuksia varten 4,000 mk., Kirkonkylän kansakoulupiirille käsityöhuoneen ynnä ulkohuoneiden rakentamista varten piirin kansakouluun 3,000 mk. ja Seglingen kansakoulupiirille ulkohuoneiden rakentamista varten piirin koululle ja koulun pihamaan tasoittamiseen 2,000 mk.; 7/4 08 Seglingen kansakoululle v. 1908—1912 opettajan palkkaamiseksi 200 mk. ja polttopuiden hankkimiseksi 150 mk., yhteensä 350 mk.; 10/11 10 Enklingen kansakoulupiirille 14 p. helmikuuta 1907 opettajattaren palkkaamiseksi myönnetyn 200 mk:n suuruisen apurahan lisäksi 75 mk.
- Kuolajärvi: 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912 edelleenkin Kirkonkylän kansakoulun opettajalle 400 mk. ja varattomien oppilasten avustamiseksi 400 mk., yhteensä 800 mk.
- Kuolemajärvi: 15/10 09 kunnalle Huumolan, Karjalaisten, Seivästön ja Kaukjärven kansakoulutalojen rakentamista varten 16,000 mk.
- Kuopion maas.: 6/2 06 kunnalle käsityöhuoneiden rakentamista varten Haminalahden, Jännevirran, Riistaveden, Rytbyn, Ryönän, Räsälän ja Kehvon piirien kansakouluille, 1,000 mk. koulua kohden, yhteensä 7,000 mk.
- Kuortane: 24/1 07 kunnalle koulutalon rakentamista varten Leppälän piiriin 2,000 mk.; 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Ruonan koulupiiriin 3,000 mk.; 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Ylijoen piiriin sekä Mäyryn ja Leppälän piirien koulutalojen laudoittamista ja maalaamista varten 4,000 mk.
- Kurkijoki: 14/8 08 kunnan Sorjon kansakoululle palaneen koulutalon uudestaanrakentamista varten 1,500 mk.; 15/10 09 Ihojärven kansakoulupiirille koulutalon korjaamista sekä kellarin ja kaivon teettämistä varten 1,300 mk.
- Kuru: 1/4 08 kunnalle Kirkonkylän, Itä-Aureen, Poikeluksen ja Riuttaskorven piirien koulutalojen rakennuskustannuksien suorittamista sekä uuden koulutalon rakentamista varten Länsi-Aureen piiriin 7,000 mk.
- Kuusamo: 22/3 06 kunnan Tavajärven, Vasaraperän, Posion ja Pousun sekä Kirkonkylän kansakoulujen opettajien palkkauksen

lisäksi, neljälle ensinmainitulle 400 mk. ja viimeiselle 200 mk. vuodessa, vuosiksi 1906—1907, yhteensä vuodessa 1,800 mk.; 10/10 06 kunnalle käsityöhuoneen rakentamista varten Poussun piirin kansakoululle 1,000 mk.; 14/2 07 Lämsän ja Paanajärven kansakoulujen opettajille palkkaetujen täydennykseksi kummallekin 400 mk. vuodelta, luettuna 1/8 1906—31/12 1907; 24/1 07 kunnalle Posion piirin koulutalon kuntoonpanemiseksi 2,000 mk.; 7/4 08 kunnalle v. 1908—1912 edelleenkin Paanajärven kansakoulun opettajalle vuosittain 400 mk. ja Poussun kansakoulun opettajalle samoin 400 mk.; 27/8 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleenkin: Posion kansakoulun opettajakunnan palkkaamiseksi vuosittain 400 mk., Tavajärven kansakoululle samaan tarkoitukseen 400 mk. ja Vasaraperän kansakoululle samoin 400 mk.; 15/10 09 kunnalle Vasaraperän kansakoulutalon kuntoonpanemista varten 1,000 mk. ja Paanajärven kansakoulutalon rakentamista varten 8,000 mk.; 27/10 10 kunnalle Paanajärven kansakoulun rakennustarpeiksi enintään 1,000 runkoa.

Kymi: 6/2 06 Kuutsalon kansakoulupiirille kansakoulutalon korjausten ja koulun tonttimaan lunastamista varten 750 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Haapasaaren koulun opettajalle edelleen 200 mk. ja Kuutsalon koulun opettajalle edelleen 150 mk.; 15/10 09 kunnalle Hurukselan ja Sutelan koulutalojen rakentamista varten 5,000 mk.

Kälviä: 1/4 08 kunnalle kolmen uuden koulutalon rakentamista varten Ridankylän, Peltokorven ja Välikylän kansakoulupiireihin 10,500 mk.

Köyliö: 24/1 07 kunnalle Tuiskulan piirin koulutalon laudoittamista ja maalaamista varten 2,000 mk.

Köökari: 6/2 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten 4,000 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Karlbyn kansakoulun opettajan palkkaamista varten 150 mk.; 27/7 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Hällsön piirin kansakoulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 23/10 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Karlbyn kansakoululle polttopuiden hankkimiseen 150 mk. ja Hällsön koululle samaa tarkoitusta varten 150 mk.; 15/10 09 kunnalle toisen kansakoulun rakentamiseksi Hällsön piiriin 6,000 mk.

Laihia: 15/10 09 kunnalle Kylänpään ja Rudonkylän kansakoulutalojen rakentamista varten 6,000 mk.

Lammi: 20/4 06 Iso-Evon kansakoulun veistohuonetta ja aittaa varten 300 rakennuspuuta; 1/4 08 kunnalle Lieson-Järventaan koulu-
piirin kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 mk.

- Lapinlahti: 14/8 08 kunnalle luokkahuoneen rakentamista varten Alapitkän kansakouluun 1,000 mk.
- Lappajärvi: 1/4 08 Savonkylän kansakoulupiirille kansakoulutalon rakennusvelan suorittamiseen 1,500 markkaa ja Itäkylän-Kuoppalan koulupiirille kansakoulun rakennusvelan maksamiseen ja saunan rakentamiseen 1,000 markkaa.
- Lappee: 6/2 06 Taikinamäen ja Hanhijärven kansakoulupiirille uuden, kolmea opettajaa varten tarkoitetun kansakoulutalon rakentamiseen 6,000 markkaa.
- Lapväärti: 1/4 08 Myrkyнкylän suomalaiselle koulupiirille uuden kansakoulun rakentamiseksi mainittuun piiriin 3,000 markkaa ja kunnalle kansakoulutalojen rakentamista varten Kirkonkylän itäiseen sekä suomalaiseen kouluun kuin myöskin Dagsmarkin ruotsalaisen koulun uudestaan rakentamista varten 9,000 markkaa.
- Lappi: 15/10 09 kunnalle Kaukolan ja Kodiksamin koulutalojen rakentamista varten 5,000 markkaa.
- Laukaa: 10/10 06 kunnalle Lievestuoreen piirin palaneen kansakoulutalon uudestaan rakentamista varten 2,000 markkaa; 20/1 06 Nurmijärven ja Suolahden koulutaloja varten 800 rakennuspuuta kumpaakin koulua kohti, yhteensä 1,600 rakennuspuuta; 5/2 09 kunnalle Kankaisten tai Ruuhijärven kansakoulutaloa varten kahden hehtaarin suuruinen maa-ala; 15/10 09 kunnalle Simunan, Seppälän ja Vatian kansakoulutalojen rakentamiseksi ynnä kansakoulujen rakennusvelan lyhentämiseksi 9,000 markkaa ja Vehniän ja Äänekosken kansakoulutalojen laudoittamiseen sekä Kirkonkylän koulun rakennuksen laajentamiseen 3,000 markkaa; 28/5 10 kunnalle Ruuhimäen koulua varten vuosittain 10 vuoden aikana enintään 100 kuutiometriä pinomittaa polttopuuta; 20/8 10 samoin Lievestuoreen kansakoulua varten.
- Lavansaari: 4/12 07 saarnaajalle, joka on opettajana kansakoulussa, 400 markan vuotuinen lisä viideksi vuodeksi 1/1:stä 1908; 15/10 09 kunnalle kansakoulun lisärakennuksia varten 8,000 markkaa; 10/11 10 kunnalle sen kansakoulun apuopettajattaren palkkaimiseksi 200 markkaa.
- Lavia: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän koulun lisärakennuksia ja korjauksia varten 5,000 markkaa.
- Leivonmäki: 6/2 06 kunnalle uuden kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän ja Havumäen kansakoulutalojen laudoitusta ja korjaustöitä varten 2,000 markkaa.

- Lemi: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Ruomin piiriin 2,000 markkaa; 21/6 07 kunnalle kansakoulutalon rakentamiseksi Sairalan koulupiiriin 2,000 markkaa.
- Lemland: 10/10 06 kunnalle veistosalin, saunan ja kellarin rakentamiseksi Jersön piiriin 1,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle kolmen eri kansakoulutalon rakentamiseksi Flakan, Rörstorpin ja Söderbyn kansakoulupiireihin 12,000 markkaa.
- Leppävirta: 10/10 06 kunnalle käsityöhuoneitten rakentamista varten Mustinmäen, Konnuslahden, Sarkamäen ja Paukarlahden kansakoulupiireille sekä Kirkonkylän poikakansakoululle, 500 markkaa kutakin koulua kohti, yhteensä 2,500 markkaa.
- Lohtaja: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalojen rakentamista varten Alaviirteen ja Väliviirteen piireihin 4,000 markkaa kumpaakin koulua kohti, yhteensä 8,000 markkaa.
- Loimaa: 1/4 08 Niinijoen kansakoulupiirille toisen eli Haaroisten uuden koulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa.
- Loppi: 19/6 06 Pilpalan koulutalon laudoittamista varten 60 puuta.
- Lumijoki: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän ja Ylipään piirien kansakoulun lisärakennuksiin ja entisten muodostamiseen ajanmukaiselle kannalle 4,000 markkaa.
- Luoto: 21/6 07 kunnalle kansakoulutalon rakentamiseksi Kirkonkylään 2,500 markkaa.
- Luvia: 15/10 09 kunnalle Niemenkylän kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa.
- Maalahti: 1/4 08 kunnalle Paksalin kansakoulupiiriin koulutalon korjaamiseen 1,500 markkaa ja Viaksen koulupiirille erinäisiä koulutalolla tehtäviä korjaus- ja uudistustöitä varten 1,500 markkaa; 14/8 08 Hafras nimiselle kansakoulupiirille saunan ja pesutuvan rakentamiseen 800 markkaa.
- Maaninka: 1/4 08 kunnalle käsityöhuoneiden rakentamiseksi Hamulan, Käärmetlahden ja Lappetelän kansakouluihin, koulutalojen laudoitusta ja maalaamista varten Kurolanlahden, Hautalan, Vianon, Halolan ja Kinnulanlahden piireissä sekä Varpaismaan uuden kansakoulutalon rakentamista varten 10,000 markkaa.
- Maarian pitäjä: 1/4 08 Hirvensalon piirille 2,500 markkaa; 15/10 09 kunnalle Kärsämäen, Raunistulan ja Paimalan koulutalojen rakentamisesta syntyneiden velkain lyhentämiseksi kuin myös Kähärin koulutalon valmistamiseksi 20,000 markkaa.

- Maksamaa: 15/10 09 kunnalle perusteellisia korjaustöitä sekä tarpeellisten ulkokuoneiden rakentamista varten Kvimon koulussa 2,000 markkaa.
- Merikarvia: 6/2 06 »Ahlströmin kansakoulun» johtokunnalle uutta opettaja-asuntoa varten 1,000 markkaa; 24/1 07 kunnalle tarpeellisten huoneiden rakentamista varten Riispyyn piirin kansakoululle 2,000 markkaa; 20/11 07 Ahlströmin koulun johtokunnalle koulun laudoittamista varten 1,500 markkaa; 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Honkijärven koulupiiriin 3,000 markkaa.
- Messukylä: 14/8 08 kunnalle Järvensivun esikaupunkiin rakennettavaa kahden opettajan kansakoulutaloa varten ja Hatanpään kansakoulutalon laajentamista varten kahden opettajan kouluksi 7,000 markkaa.
- Metsäpirtti: 15/10 09 kunnalle Saaroisten kaksiopeettajaisen ja Terenttilän kansakoulutalon rakentamista varten 7,000 markkaa.
- Miehikkälä: 6/2 06 kunnalle Salo-Miehikkälän ja Hurttalan koulutaloja varten, 1,500 markkaa kumpaakin koulua kohti, yhteensä 3,000 markkaa; 16/3 06 Salo-Miehikkälän koulua varten 500 hirsipuuta, joista 14/12 06 469 hirsipuuta myönnettiin käytettäväksi Hurttalan koulua varten; 1/4 08 kunnalle Muurolan kylän kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa; 15/10 09 Muurikkalan kansakoulupiirille koulutalon maalaamista ja korjaamista varten 600 markkaa.
- Mietoinen: 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Pyhön koulupiiriin 4,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle uuden, samalla koulukeittiönä ja oppilasten ruokailuhuoneena käytettävän veistohuoneen sekä saunan ja pesutuvan valmistamista varten Tavastilan piirin kansakoululle 1,500 markkaa.
- Mouhijärvi: 15/10 09 kunnalle Salmen piirin kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa.
- Multia: 11/5 06 Karhilan kansakoulutaloa varten 600 hirsij- ja 200 tukkipuuta; 24/1 07 kunnalle samaan tarkoitukseen 1,500 markkaa; 1/4 08 kunnalle Väätäsen piirin kansakoulutalon rakentamista varten 4,000 markkaa.
- Muola: 6/2 06 kunnalle viiden uuden kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 markkaa koulua kohti, yhteensä 10,000 markkaa; 25/9 06 kunnalle Vuosalmen piirin koulutaloa varten 800 rakennuspuuta; 1/4 08 Mälkölän piirille käsityöhuoneen rakentamista varten sanotun piirin kansakouluun 1,500 markkaa ja kunnalle

kahden uuden koulutalon rakentamista varten Yskyjärven ja Muolajärven piireihin 6,000 markkaa; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Perkjärven koulun opettajalle edelleen 200 markkaa; 15/10 09 kunnalle Vuotjärven ja Himalan koulutalojen rakentamista varten 8,000 markkaa ja Perkjärven piirin koulurakennusten korjaamista ja täydentämistä varten 1,500 markkaa sekä Pienenläänin kansakoulupiirille Kuusan kansakoulutalon lisärakennuksia varten 5,000 markkaa.

Muonioniska: 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleen Ylimuonion kansakoulun opettajalle 400 markkaa, naiskäsitöiden opettajattarelle 100 markkaa sekä valaistukseen ja varattomain oppilaiden avustamiseen y. m. 800 markkaa, yhteensä 1,300 markkaa; 30/5 08 kunnalle Alamuonion kansakoulua varten, luettuna 1 p:stä syyskuuta 1909—tammikuun 1 p:ään 1913, vuosittain opettajan palkkaamiseen 400 markkaa ja varattomain lasten ruoka- ja vaatetusavuksi 800 markkaa, yhteensä 1,200 markkaa; 15/10 09 Alamuonion kylän kansakoulupiirille kansakoulutalon tuottaman rakennusvelan suorittamiseen 1,000 markkaa.

Mustasaari: 6/2 06 Voitbyn kansakoulupiirille koulun lisärakennusta varten 2,000 markkaa; 10/10 06 kunnalle kansakoulutalojen rakentamista varten Dragsnäsbackin piiriin 5,000 markkaa; 15/10 09 Helsingbyn kansakoulupiirille laudoitusta ja korjaustöitä varten sekä kouluvelan maksamiseksi 1,000 markkaa.

Myrskylä: 22/4 09 Grefnäs-Michelspiltomin yksityiselle suomalaiselle kansakoululle v. 1909 400 markkaa; 10/11 10 Grefnäs-Michelspiltomin yksityiselle suomalaiselle kansakoululle sen kannattamiseksi 400 markkaa.

Mäntsälä: 15/10 09 kunnalle Nummisten ja Ohkolan kouluille valmistetuista lisärakennuksista sekä Olkisten piiriin puoleksi Hausjärven kunnan kanssa rakennetusta uudesta kansakoulusta 6,000 markkaa.

Mäntyharju: 15/10 09 kunnalle Halmeniemen, Ollikkalan, Aseman, Hietaniemen ja Kinnin piirien kansakoulutalojen rakentamista varten 12,000 markkaa.

Naantalın maas.: 20/11 07 kunnalle Lietsalon piirin kansakoulutalon rakentamista varten 4,000 markkaa.

Nakkila: 1/4 08 kunnalle Anolan ja Pyssykankaan kansakoulupiireihin rakennettujen kahden uuden koulutalon rakennuskustannuksien helpottamiseksi yhteensä 5,000 markkaa.

Nastola: 1/4 08 Seestan koulupiirille erityisen käsityöhuoneen ja kellarin rakentamiseksi piiriin kansakoululle 2,000 markkaa.

- Nauvo: 6/2 06 Risisten ja Finbyn koulujen laudoittamisen ja muiden korjaustöiden korvaamiseksi 1,000 markkaa; 1/4 08 kunnalle saunan y. m. ulkokuoneiden rakentamista sekä korjaustöitä varten Käldingen piirin kansakoululla 1,500 markkaa, Nötön kansakoulun saunarakennuksen valmistamista varten 400 markkaa ja saunojen, kamarien ja eteisten rakentamista varten Finbyn ja Risisten piirien kansakouluille sekä näissä koulutaloissa tehtäviin korjauksiin 1,000 markkaa.
- Nilsjä: 21/6 07 kunnalle Suojärven, Kärsämäen ja Lukkarilan eri piirien kansakoulutalojen rakentamiseksi sekä Kangaslahden piirin kansakoulun käsityöhuoneen valmistamiseksi 8,000 markkaa, josta summasta Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti 10/6 10 määräsi Suojärven, Kärsämäen ja Lukkarilan kouluille kullekin 2,500 markkaa ja Kangaslahden koululle 500 markkaa.
- Nivala: 15/10 09 kunnalle erinäisten koulutalojen korjauksia ja kunnan koulutalojen tuottaman velan lyhennystä varten 2,000 markkaa.
- Noormarkku: 1/4 08 Söörmarkun kansakoulupiirille sen koulutalon rakennuskustannuksien suorittamista varten 3,500 markkaa.
- Nousiainen: 25/9 06 kunnalle Yliskulman eli Valpperin koulutaloa varten 300 rakennuspuuta; 24/1 07 samaa tarkoitusta varten 1,000 markkaa.
- Nurmes: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Saramon piiriin 2,000 markkaa ja Petäiskylän piiriin 2,000 markkaa; 15/6 06 Saramon koulutaloa varten 800 rakennuspuuta; 21/6 07 kunnalle Haapakylän piirin koulutalon rakentamista varten 2,000 markkaa; 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Haapakylän eli Valtimon kirkonkylän piiriin 3,000 ja Kuohatin piiriin 2,000 markkaa.
- Nurmo: 15/10 09 kunnalle Yli-Nurmon kansakoulurakennuksen laudoitusta varten 500 markkaa.
- Närpiö: 1/4 08 Kätnäsin kansakoulupiirille koulutalon velkain kuolettamista sekä korjaustöitä varten 2,000 markkaa.
- Oravainen: 1/4 08 Vöyrin ja Oravaisten kuntien yhteiselle Kaitsorin ja Karfvatin kansakoulupiirille kansakoulutalojen rakentamista varten 2,000 markkaa.
- Orimattila: 10/10 06 kunnalle Tönnön piiriin rakennettavaa koulutaloa varten 3,000 markkaa; 14/8 08 Kaitalan piirille kansakoulutalon kuntoon saamista varten 1,000 markkaa.

- Orivesi: 23/3 06 kunnalle Pitkäjärven kansakoulua varten 600 ja Vehkalahden koulua varten 800 rakennuspuuta; 1/4 08 kunnalle koulutalon rakentamiseksi Hirvijärven piiriin 3,000 markkaa.
- Oulujoki: 15/10 09 kunnalle Kiviniemen kansakoulutalon laudoittamista, korjaamista ja koulun rakennusvelan lyhentämistä varten 1,800 markkaa.
- Paattinen: 1/4 08 kunnalle Kirkonkylän koulutalon laudoittamista sekä saunan ja pesutuvan rakentamista varten 1,000 markkaa.
- Paavola: 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Ylipohjan piiriin 3,000 markkaa ja lisärakennusten laittamista varten Ruukin kansakoululle 1,500 markkaa; 15/10 09 kunnalle Lapinkylän kansakoulutalon kuntoonpanemista varten 2,000 markkaa, Tikkanen kansakoulutalon rakentamista sekä maalaamista varten 4,000 markkaa ja Luohuan kansakoulutalon laudoittamista ja Kirkonkylän kansakoulutalon korjaamista, laudoittamista ja kuntoonpanemista varten 1,500 markkaa.
- Padasjoki: 6/2 06 kunnalle Auttoisten kansakoulun päärakennuksen täyteen kuntoon saattamista varten 2,500 markkaa; 23/3 06 Toritun kansakoulua varten 800 rakennuspuuta.
- Paimio: 1/4 08 kunnalle Vistan, Kyysilän, Sukselan, Nummenpään ja Viksbergin koulutalojen rakentamisesta syntyneen velan lyhentämiseksi 2,000 markkaa kullekin sekä Vistan piiriin rakennettavaa toista koulua varten ja Ilttulan piirin koulutalon rakentamiseen, 4,000 markkaa kumpaisellekin, kaikkiaan 18,000 markkaa.
- Paltamo: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Kiehimän koulupiiriin 4,000 markkaa.
- Parainen: 1/4 08 kunnalle Vänän piirin kansakoulutalon laudoittamista ja maalaamista varten 600 markkaa.
- Parikkala: 15/10 09 kunnalle jo rakennettujen Kangaskylän, Rautalahden, Kirjavalan, Tyrjän, Poutalan, Joughion, Kivijärven ja Melkonien kansakoulujen sekä rakenteella olevien Tarnalan, Koitsanlahden ja Rasvaniemen kansakoulujen rakennuskustannusten helpottamiseksi 20,000 markkaa.
- Parkano: 10/10 06 kunnalle Kirkonkylän, Kihniön ja Kuivasjärven piireihin uudestaan rakennettavia kansakoulutaloja varten, 1,500 markkaa koulua kohti, yhteensä 4,500 markkaa.
- Pernaja: 20/11 07 Hommansbyn kansakoulupiirille erinäisiä korjaustöitä varten sen kaksoiskoulussa 2,500 markkaa; 15/10 09 Kirkonkylän kansakoulupiirille uuden kansakoulutalon rakentamiseksi Särkilahden kylään 3,000 markkaa.

- Perniö: 15/10 09 kunnalle Nurkkilan, Kestrikin, Korttilan, Mussarin ja Saurun kansakoulutalojen rakentamisesta syntyneiden velkojen lyhentämiseksi 10,000 markkaa.
- Pertteli: 15/10 09 kunnalle Kaivolan ja Hiiden kansakoulutalojen rakentamista varten 6,000 markkaa.
- Petolahti: 1/4 08 Nybyn kansakoulupiirille koulutalon korjaamista varten 500 markkaa.
- Petäjävesi: 25/9 06 kunnalle Kuivasmäen kylään rakennettavaa koulutaloa varten 600 kuusi- ja 200 mäntypuuta; 20/10 06 kunnalle Metsäkulma—Parkkolan koulutaloa varten 800 rakennuspuuta.
- Pieksämäki: 6/2 06 kunnalle oman koulutalon rakentamista varten Virtasalmen rukoushuonekunnan koulupiirissä olevalle Hällinmäen kansakoululle 2,000 markkaa; 24/1 07 kunnalle Kylmämäen piirin kansakoulutalon rakentamiseksi 3,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle Niskamäen piirin kansakoulutaloa varten ostetun tilan hinnan suorittamiseksi ja rakennusten kuntoonpanemiseksi 1,500 markkaa.
- Pielavesi: 17/8 06 kunnalle Jylhän ja Heinämäen kansakoulutaloja varten 1,500 rakennuspuuta; 15/10 09 samojen koulujen rakennuskustannusten suorittamista varten 3,000 markkaa.
- Pielisjärvi: 15/10 09 kunnalle Lieksan eli Kirkonkylän kansakoululle tehtäviä lisärakennuksia varten 3,000 markkaa.
- Pietarsaaren maas.: 10/10 06 kunnalle Lepplahden piirin kansakoulutalon korjaustöitä varten 1,500 markkaa.
- Pihlajavesi: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Aseman piiriin 2,000 markkaa; 8/6 06 samaa kansakoulutaloa varten 800 runkoa.
- Pihtipudas: 22/2 07 suostuttiin siihen, että Kirkonkylän koulun lisärakennusta varten 13/11 03 myönnettyt 800 rakennuspuuta saa käyttää uutta koulutaloa varten; 1/4 08 kunnalle uuden kahta opettajaa varten rakennettavan Kirkonkylän kansakoulutalon rakentamiseen 3,000 mk.
- Piikkiö: 10/10 06 kunnalle rakennusten laittamista varten Harvaluodon ja Rungon piirien kansakouluille, 3,000 mk. kumpaakin koulua kohti, yhteensä 6,000 mk.
- Piippola: 6/2 06 kunnalle Pyhännön kansakoulupiirin koulurakennuksia varten 3,500 mk.
- Pirkkala: 5/10 06 kunnalle Siurun aseman läheisyyteen rakennettavaa koulua varten 1,300 hirttä, joista 20 % sahatukkia; 1/4 08 saman koulun rakennusavuksi 2,600 mk.

- Polvijärvi: 6/2 06 kunnalle koulutalon rakentamista varten Kinahmon piiriin 3,000 mk.; 21/6 07 kunnalle Saarivaaran kansakoulun rakentamiseksi 2,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Sotkuman piirin kansakoulutalon rakentamista varten 4,000 mk.
- Pomarkku: 10/10 06 kunnalle Honkakosken piirin kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän kansakoulun lisärakennuksia varten 2,500 mk.
- Porin maas.: 15/10 09 kunnalle Toukarin piirin kansakoulutalon rakentamista varten 3,500 mk.
- Pornainen: 21/6 07 kunnalle Laukkosken kansakouluun laitettavaa lisärakennusta varten 2,000 mk.
- Porvoo maas.: 15/10 09 kunnalle kansakoulutalojen rakentamiseksi Svartsån, Söderveckosken, Karsbyn ja Finbyn ruotsinkielisiin sekä Finbyn suomenkieliseen piiriin ja uuden veistosalin rakentamiseksi Grännäsin piiriin kouluun 11,000 mk.
- Pudasjärvi: 14/2 07 Hetejärven kansakoulun opettajan ja naiskäsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi edelleen vuosiksi 1906 ja 1907, edelliselle 200 mk. ja jälkimäiselle 50 markkaa vuodessa; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912: Ylikollajan kansakoulun opettajattarelle edelleen 100 mk., Jongun kansakoulun opettajattarelle 100 mk., Ranuan kansakoulun opettajalle ja käsitöiden opettajattarelle kummallekin 100 mk., Iinattijärven koulun opettajattarelle 100 mk., Hetejärven kansakoulun opettajattarelle 200 mk. ja käsitöiden opettajattarelle 50 mk. sekä Kirkonkylän kansakoulun opettajalle 200 ja käsitöiden opettajattarelle 50 mk.
- Pukkila: 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Kanteleen piiriin 1,500 mk.
- Pulkki: 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Lounolan piiriin 4,000 mk.
- Punkalaidun: 15/10 09 kunnalle Länsipään ja Kaskioisten rakenteella olevien kansakoulutalojen valmistamista varten ynnä muitten koulujen rakentamisesta syntyneen velkataakan lyhentämiseksi 6,000 mk.
- Puolanka: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon laudoittamista ja maa-laamista varten 1,500 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleen Kirkonkylän koulun opettajalle 200 mk. ja käsitöiden opettajattarelle 100 mk.
- Pusula: 15/10 09 kunnalle Koisjärven, Kärkälän ja Karjasjärven kansakouluja kohti niiden koulutalojen lopullista valmistamista

- varten sekä Hirvijoen kansakoulua kohti velkojen lyhentämiseen yhteensä 6,000 mk.
- Pyhtää: 6/2 06 Kaunissaaren koulupiirille osaksi saunan, pesutuvan ja kivikellarin rakentamista varten osaksi koulutalon rakennusvelan korvaamiseksi 1,000 mk.; 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Ahvenkosken, Kirkonkylän, Hirvikosken, Heinlahden, Svartbäckin ja Vesterbyn piireihin 12,000 mk.
- Pyhäjärvi (U. 1.): 6/2 06 kunnalle Haaviston, Vaskijärven, Ahmon, Siikalan ja Vuotinaisten kansakoulutalojen rakentamista varten 1,500 mk. koulua kohti eli 7,500 mk.; 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Tuorilan—Järvenpään piiriin 2,500 mk.
- Pyhäjärvi (O. 1.): 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamiseksi Hiidenkylän piiriin 4,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Mäkikylän piirin kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 mk.
- Pyhäjärvi (V. 1.): 15/10 09 kunnalle Musakanlahden kansakoulun rakentamista varten 3,000 mk.
- Pyhämaa: 14/8 08 kunnalle Ihoden piirin kansakoulutaloon rakennettavaa uutta luokkahuonetta varten, koulutalon laudoittamista ja maalaamista ynnä eräiden ulkokuoneiden rakentamista varten 2,500 mk.; 22/4 09 Luodon kansakoulunopettajan palkkaamiseen v. 1909 200 mk.; 15/10 09 kunnalle Ihoden piirin kansakoulutalon rakennustöitä varten aikaisemmin annetun valtioavun lisäksi 1,000 mk.
- Raisio: 15/10 09 kunnalle Mahittulan ja Ihalan kansakoulutalojen kuntoon panemista varten 4,000 mk.
- Rantsila: 23/11 06 kunnalle Sipolan koulun käsityöhuonetta varten 200 tukkipuuta, joiden myymiseen Keisarillinen Senaatti suostui 5/2 09; 24/1 07 samaan tarkoitukseen sekä saunan rakentamista varten 1,000 mk.
- Rauman maas.: 24/1 07 kunnalle koulutalon rakentamista varten Uotilan piiriin 2,000 mk.
- Rautalampi: 1/4 08 kunnalle Paanalan kansakoulun käsityö- ja voimisteluhuoneen rakennuskustannuksiin 1,500 mk.; 15/10 09 kunnalle Särkisalon kansakoulutalon rakentamista varten sekä Parkarilan, Siikakosken, Hanhitaipaleen, Hytölän ja Kiesimän piirien kansakoulutalojen laudoittamista varten 6,000 mk.
- Rautio: 1/4 08 Kärkisenkylän itsenäiselle koulupiirille saunan ja pesutuvan hankkimista varten kansakoululle sekä koulutalon laudoittamista varten 800 mk.

- Rautjärvi: 10/10 06 kunnalle rakennusavuksi Kirkonkylän koulua varten 3,000 mk. ja Ilmeen koulun lisärakennusta varten 2,000 mk.
- Rautu: 1/4 08 kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Palkealan piiriin 5,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän, Sudenmäen ja Huhdin piirien kansakoulutalojen kuntoon panemiseksi 8,000 mk.
- Ristjärvi: 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleen ainoan kansakoulun opettajan palkkaamiseen 200 mk.
- Rovaniemi: 20/1 06 Viirinkylän koulua varten 700 rakennuspuuta; 6/2 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Tapion piiriin 1,000 mk. ja Viirinkylän piiriin 1,000 mk.; 8/6 06 Tapion koulutaloa varten 500 rakennuspuuta ja 500 kelohonkaa; 24/1 07 kunnalle Namman piirin koululla suoritettavia rakennustöitä varten 1,000 mk.; 23/12 07 kunnalle Rautionsaaren kansakoulu-rakennusta varten 1,000 petäjäistä rakennushirttä; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Namman kansakoulun varattomien oppilaiden avustamiseksi 300 mk.; 11/12 08 kunnalle Kirkonkylään valmistettavaa kaksoiskansakoulutaloa varten 2,000 rakennushirttä; 29/9 09 kunnalle Ylikylän kansakoulutaloa varten 700 rakennuspuuta; 15/10 09 kunnalle Saarenkylän kansakoulutalon laudoittamista varten 1,000 mk., Ylikylän piirin kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 mk. ja Muurolan piirin kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 mk.
- Ruovesi: 1/4 08 kunnalle Pohjoislahden piirin kansakoulun laajentamista varten kaksiopettajaiseksi 1,000 mk. ja koulutalon rakentamista varten Kolkin piiriin 2,500 mk.; 15/10 09 kunnalle Hanhon piirin koulutalon rakentamista varten 2,500 mk. ja Pourun piirin uutta kansakoulutaloa sekä Pekkalan piirin kansakoulun laajentamista varten 4,500 mk.
- Ruskeala: 6/2 06 kunnalle Häyskynvaaran ja Särkisyrjän kansakoulutalojen rakentamista varten 3,000 mk. koulua kohti, yhteensä 6,000 mk.; 1/4 08 edellä mainittujen koulutalojen kuntoonpanemista varten 4,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Höksälän piirin kansakoulutalon rakentamista varten 4,000 mk.
- Rääkkylä: 15/10 09 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Haapasalmen piiriin 2,000 mk.
- Saarijärvi: 1/4 08 kunnalle Linnan kansakoulupiirin koulutalon rakentamista sekä Kalmarin piirin koulurakennuksen laudoittamista varten 4,000 mk.

- Salmi: 1/4 08 Mantsinsaaren-Peltoisten kansakoulupiirille Peltoisten koulutalon laudoittamista ja korjaamista varten 1,500 mk. ja kunnalle uuden koulutalon rakentamista varten Lunkulansaaren-Ulahdon kansakoulupiiriin 12,000 mk.; 7/4 08 Karjalaiselle ylioppilasosakunnalle vuosiksi 1908—1912 opettajain palkkaamiseksi Käsnäselän ja Uuksalonpään kansakouluihin 400 mk. koulua kohti ja Viipurin läänin kansansivistysseuralle niin kauan kuin seura ylläpitää Ulahdon, Kirkkojoen, Työmpäisten ja Orusjärven kansakouluja ja enintään vuosiksi 1908—1912 400 mk. koulua kohti; 15/10 09 Kirkkojoen kansakoulupiirille kansakoulutalon rakentamista varten 16,500 mk. (tästä jo etukäteen 14/7 ja 24/9 09 myönnetty 14,000 mk.), Orusjärven kansakoulupiirille sen koulutalon rakentamiseen 13,000 mk., Työmpäisten kansakoulupiirille koulutalon rakentamista varten 14,000 mk. (tästä etukäteen 14/7 09 myönnetty 8,000 mk.) ja Lunkulansaaren-Ulahdon kansakoulupiirille koulutalon rakentamisesta johtuvien velkain suorittamiseksi ja eräitten jäännöstöiden peittämiseksi 2,000 mk.
- Salo: 15/10 09 kappelikunnalle kansakoulutalonsa tilkitsemistä, laudoittamista ja maalaamista varten 700 mk.
- Saloinen: 1/4 08 kunnalle Pattijoen piirin kansakoulutalon korjauksia ja laudoitusta varten 1,000 mk.
- Saltvik: 15/10 09 kunnalle Strömman kansakoulun rakentamista varten 4,000 mk.
- Sammatti: 15/10 09 kunnalle Haarijärven kansakoulutalon rakentamiseksi 3,000 mk.
- Sauvo: 21/6 07 kunnalle voimistelu- ja käsityöhuoneen sekä saunan rakentamista varten Kirkonkylän kansakoululle 1,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Ruonan piirin kansakoulutalon rakentamista varten 3,000 mk.
- Savonranta: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän kansakoulutalon laajennusta ja korjausta varten 3,000 mk.
- Seinäjäki: 1/4 08 kunnalle uuden kaksoiskansakoulun rakentamista varten Kirkonkylän koulupiiriin 4,500 mk.
- Seiskari: 4/12 07 saarnaajalle, joka on opettajana kansakoulussa, 400 mk:n vuotuinen lisä vuosiksi 1908—1912; 15/10 09 Seiskarin kansakoulupiirille lisärakennuksia varten 2,500 mk.
- Sievi: 10/10 06 kunnalle neljää kohdakkoin rakennettavaa kansakoulutaltoa varten, 2,000 mk. kutakin kohti, yhteensä 8,000 mk.; 16/3 06 Sievin, Haikolan, Kiiskilän ja Sikalan kouluja varten 500

- rakennus- ja 200 sahaa hirttä kutakin koulua kohti; 15/10 09 Kuonkylän kansakoulupiirille saunan rakentamista ja luokkahuoneen sisustamista varten 1,000 mk.
- Siikainen: 24/1 07 kunnalle Leppäjärven piirin kansakoulutalon rakentamiseksi 3,000 mk.
- Simo: 14/2 07 Ylisimon kansakoulupiirille ravinnon ja vaatteiden hankkimiseksi varattomille kansakoulunoppilaille kouluaikana 500 mk. vuodessa oppilaskodin toiminnan alkupäivästä 1907 vuoden loppuun.
- Sipoo: 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Boxbyn piiriin 3,000 mk.; 15/10 09 Martinkylän yksityisen suomalaisen kansakoulun johtokunnalle koulutalon rakentamista varten 5,000 mk. ja kunnalle tarpeellisten kouluhuoneiden rakentamista varten Paipisten pohjoiseen piiriin 3,500 mk.
- Sippola: 6/2 06 Viialan kylän kansakoulupiirille koulutalon rakennusvelan lyhennykseksi 2,000 mk.
- Soanlahti: 15/10 09 kunnalle Kirkonkylän, Koirivaaran ja Koukkuhongan koulutalojen vuorausta, maalaamista ja riveämistä varten 6,000 mk.; 10/11 10 kunnalle luterinuskaisen apuopettajattaren palkkaamiseksi Koukkuhongan piirin kansakouluun 200 mk.
- Sodankylä: 6/2 06 kunnalle kansakoulukartanon rakentamista varten Kairalan piiriin 6,000 mk.; 1/4 08 kunnalle Keminkylän kansakoulutalon rakentamista varten 5,000 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleen: Kirkonkylän kansakoulun opettajalle 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 100 mk. ja varattomain oppilaiden ylläpitämiseen 400 mk., yhteensä 900 mk., Alaperän kansakoulun opettajalle 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 100 mk. ja varattomain oppilaiden ylläpitämiseen 400 mk., yhteensä 900 mk., sekä Keminkylän kansakoulunopettajalle 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 100 mk. ja varattomain oppilaiden ylläpitämiseksi 400 mk., yhteensä 900 mk.
- Soini: 15/11 10 kunnalle Kivijärven kylään rakennettavaa kansakoulutaloa varten 900 puuta.
- Somero: 7/8 06 kunnalle Pajulan piiriin koulutaloa varten 200 sahatukkia ja 300 rakennushirttä.
- Sotkamo: 14/8 08 kunnalle koulutalon rakentamista varten Pohja-vaaran piiriin 3,000 mk.; 15/10 09 kunnalle Tuhkakylän ja Paa-kinmäen kansakoulutalojen rakentamista varten 10,000 mk.
- Sottunga: 6/2 06 koulutalon laudoittamista varten 600 mk.; 7/4 08 kunnalle pätevän opettajan palkkaamiseksi kunnan kansakouluun

- 200 mk.; 10/11 10 kunnalle polttopuiden hankkimista varten sen kansakoululle 100 mk.
- Suistamo: 1/4 08 kunnalle kahden uuden kansakoulutalon rakentamista varten mieluummin Muuannon ja Loimolan tahi Uuksujärven piireihin 20,000 mk.; 22/4 09 Alatun kansakoulun luterilaisen apuopettajattaren palkkaamiseen vuosiksi 1909—1912 200 mk. ja Saran kansakoulun kreikkalaiskatolisen opettajan palkkaamiseen vuosiksi 1909—1912 200 mk.; 15/10 09 kunnalle Muuannon kansakoulutalon rakentamista varten 6,000 mk.; 10/11 10 Pyörittäjän yksityiselle kansakoululle sen opettajan palkkaamiseksi 200 mk. ja Loimolan kansakoululle sen opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; 20/12 10 kunnalle luterilaisen apuopettajattaren palkkaamiseksi Leppäsyryn kansakouluun 225 mk.
- Sulva: 1/4 08 kunnalle Kirkonkylän kansakoulutalolla tehtäviä korjauksia ja lisärakennuksia varten 1,500 mk.
- Suodenniemi: 1/4 08 kunnalle Sävin ja Taipaleen kansakoulutalojen rakentamista varten 6,000 mk.
- Suojärvi: 7/4 08 Viipurin läänin kansansivistysseuralle niin kauan kuin se ylläpitää Kaitajärven ja Hautavaaran kansakouluja 400 mk. koulua kohti; 14/8 08 Hautavaaran koulupiirille kansakoulutalon rakentamiseen 10,000 mk.; 27/8 08 kunnalle vuosiksi 1909—1911 Salonkylän kansakoulun opettajan palkkaamiseksi vuosittain 300 mk.; 10/11 10 kunnan Kaipaan kansakoululle opettajan palkkaamiseksi 150 mk., Varpakylän kansakoululle sen opettajan palkkaamiseksi 150 mk. ja Vegaruksen koululle opettajan palkkaamiseksi 200 mk.
- Suomussalmi: 10/10 06 kunnan Kirkonkylän kansakoulun yhteyteen kuuluvan oppilaskodin laajentamista varten 3,000 mk.; 14/2 07 kunnalle edellä mainitun oppilaskodin ylläpitämistä varten 900 mk. vuodeksi 1907; 21/6 07 kunnalle Ruhtinansalmen piirin kansakoulun laudoittamista ja maalaamista varten 2,000 mk.; 1/4 08 kunnalle Kirkonkylän eli Tähtelän kansakoulun laudoittamista, maalaamista sekä kaivon, kellarin, rehuladon ja aitan tekoa varten 3,000 mk. ja saman koulun oppilaskotiin tehtäviä lisärakennuksia varten 1,000 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912: Kirkonkylän kansakoulun opettajalle 300 mk. ja käsitöiden opettajalle 100 mk., yhteensä 400 mk., Vuokin kansakoulun opettajattarelle 300 mk. ja Ruhtinansalmen kansakoulun opettajalle 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 200 mk. ja oppilaskodin ylläpitämiseksi 1,500 mk., yhteensä 2,100 mk.; 12/1 09 Ylä- ja Ala-

vuokin kansakoulun yhteyteen perustettavan oppilaskodin ylläpitämistä varten 600 mk. vuodessa vuosiksi 1909—1912; 22/4 09 kunnalle oppilaskodin ylläpitämistä varten Kirkonkylän kansakoulussa v. 1909 1,200 mk. ja Ylä- ja Alavuokin piirin johtokunnalle tyttöjen käsitöiden opettajattaren palkkaamiseen v. 1909 200 mk.; 15/10 09 kunnalle Ala- ja Ylävuokin kansakoulun päärakennuksen laudoittamista ja korjaamista, saunan ja pesutuvan valmistamista ynnä kaivon korjaamista varten 3,000 mk.; 10/11 10 kunnalle oppilaskodin ylläpitämiseksi Kirkonkylän kansakoulussa 1,200 mk. ja Ala- ja Ylävuokin piirille tyttöjen käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.

Suonenjoki: 21/6 07 kunnalle Herralan, Tyyrinmäen ja Halolanmäen eri piirien käsityöhuoneiden rakentamiseksi 3,000 mk.

Suoniemi: 15/10 09 kunnalle Vahalahden kaksiovettaajaisen kansakoulutalon rakentamista varten 4,000 mk.

Suursaari: 1/4 08 kunnalle kellarien rakentamista varten Kiiskinkylän ja Suurkylän kansakouluille 600 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 Suurkylän ja Kiiskinkylän koulujen opettajille 200 mk. vuodessa kummallekin.

Sysmä: 6/2 06 Pääsinniemen kansakoulupiirille koulutalon rakentamista varten 3,000 mk.; 10/10 06 kunnalle Vintturin piiriin rakennettavaa uutta kansakoulutaloa varten 3,000 mk.

Säkkijärvi: 6/2 06 Kirkonkylän kansakoulupiirille kansakoulun rakennusvelan lyhentämiseksi ja koulutalon kuntoonpanemiseksi 2,000 mk.; 10/10 06 kunnalle Häsälän piirin kansakoulutalon vuoraamista ja rakennusvelan lyhentämistä varten 1,500 mk.; 24/1 07 kunnalle Suurpääjän piirin kansakoulussa tehtäviä korjaus- ja uusimistöitä varten 1,500 mk.; 15/10 09 Sirkjärven koulupiirille sen kansakoulutalon laudoittamista ja paperoimista varten 600 mk., Hyppälän kansakoulupiirille kansakoulutalon rakennuskustannuksien suorittamista varten 3,000 mk. ja Timperilän piirille koulutalon rakennusvelkojen lyhentämiseksi 1,000 mk.

Säräisniemi: 1/4 08 kunnalle Säräisniemen eli Kirkonkylän ja Vuolijoen kansakoulutalojen vuoraamista ja maalaamista sekä muitakin korjaustöitä varten 3,500 mk.

Taivalkoski: 14/2 07 kunnalle Kirkonkylän kansakoulun opettajan ja naiskäsitöiden opettajattaren palkkausavuksi edelleen vuosiksi 1906 ja 1907, edelliselle 200 mk. ja jälkimäiselle 100 mk. vuodessa; 1/4 08 kunnalle kansakoulutalon laudoittamista ja maalaamista varten 1,000 mk.; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912

- edelleen Kirkonkylän kansakoulun opettajalle 200 mk. ja käsitöiden opettajattarelle 100 mk., yhteensä 300 mk.
- Tammela: 21/6 07 kunnalle Linikkalan koulupiirin kaksoiskansakoulun sekä Kaukjärven ja Riihivalkaman koulupiirien kansakoulutalojen rakentamiseksi 6,500 mk.
- Temmes: 15/10 09 kunnalle Kärämäen piirin koulutalon rakentamiseksi 3,500 mk.; 2/9 10 kunnalle samaa koulua varten enintään 500 rakennuspuuta.
- Teerijärvi: 15/10 09 Kirkonkylän kaksoiskoulun opettaja-asuntojen laajentamiseksi, Kortjärven kansakoulun veistosalin rakentamiseksi ja vanhan yhdistämiseksi opettaja-asuntoon sekä kaivon valmistamista varten, Kolamin koulun saunan ja pesutuvan rakentamiseksi, koulutalon laudoittamiseksi ja maalaamiseksi sekä ulkokuoneiden korjaamiseksi ja maalaamiseksi ja Hästbackan koulun uuden veistosalin, saunan ja pesutuvan rakentamiseksi sekä kaivon valmistamiseksi 10,000 mk.; 15/10 09 Kruunupyyn ja Teerijärven kunnalle yhteisesti Snären kansakoulun rakentamiseksi 3,000 mk.
- Tervola: 6/2 06 kunnalle koulutalon rakentamista varten Ylipaakkolan kansakoulupiiriin 1,000 mk.
- Toholampi: 1/4 08 kunnalle uuden koulusalin rakentamiseksi Kirkonkylän kansakoululle 2,000 mk.
- Toivakka: 15/10 09 Toivakan kansakoulupiirille koulutalon laudoittamista varten 1,000 mk.
- Turtola: 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleen Pellon kansakoulun opettajattaren palkkausavuksi 200 mk.; 15/10 09 kunnalle Juoksengin kansakoulutalon rakentamista varten 5,000 mk.; 10/11 10 kunnalle Turtolan piirin kansakoulunopettajan palkkaamiseksi 200 mk.
- Tuusniemi: 6/2 06 kunnalle käsityöhuoneiden rakentamista varten Kosulan, Tuusjärven ja Ohtaanniemen kansakoululle, 700 mk. koulua kohti, kaikkiaan 2,100 mk.; 1/4 08 kunnalle Kiukoonnien, Haurangin ja Ukonlahden kansakoulutalojen rakentamista varten 6,000 mk.
- Tuusula: 1/4 08 Rusütjärven piirille sen koulutalon rakennustyön loppuun saattamista ja ulkokuoneiden valmistamista y. m. täydennystöitä varten 2,000 mk.; 15/10 09 Vanhankylän kansakoulupiirille koulutalon rakentamista varten 2,500 mk. ja Nahkelan piirin koulun johtokunnalle koulutalonsa kuntoonpanemista varten 1,000 mk.

- Tyrväntö: 1/4 08 kunnalle kahden koulutalon rakentamista varten Retulan ja Lepaan koulupiireihin 7,000 mk.
- Tyrvää: 15/10 09 kunnalle Ekojärven, Vihattulan, Kaltsilan ja Houhjärven koulutalojen rakentamista varten 8,000 mk.
- Tytärsaari: 4/12 07 saarnaajalle, joka samalla on kansakoulun opettajana, 400 mk:n vuotuinen lisä vuosiksi 1908—1912; 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 apuopettajattaren palkan lisäykseksi ja apuopettajattaren asunnon vuokraan edelleen 200 mk.
- Ullava: 24/1 07 kunnalle koulutalonsa laudoittamista varten 1,000 mk.
- Ulvila: 24/1 07 kunnalle lisärakennuksen valmistamista varten Toejoen piirin kansakoululle 3,500 mk.; 14/8 08 kunnalle kahden apuopettajattaren asunnon rakentamiseksi Toejoen piirin kouluun 3,000 mk.
- Urzala: 15/10 09 kunnalle Huhdin kaksiolettajaisen ja Kehron yksiolettajaisen koulutalon rakentamista varten 5,000 mk.
- Utajärvi: 14/2 07 Juorkunan kansakoulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk. vuodessa 1/8 1906—31/12 1907; 23/7 10 kunnalle oikeus Juorkunan kansakoulupalstalta hakata ja myydä 700 kpl. täysiikäisiä tukkipuita kansakoulutalon laudoittamisesta y. m. korjauksista johtuvain kustannusten suorittamiseksi.
- Utsjoki: 7/4 08 kunnalle vuosiksi 1908—1912 edelleen Outakosken koulun opettajalle 400 mk., käsitöiden opettajattarelle 100 mk., opetusvälineitä varten 300 mk., varattomien oppilaiden ylläpitoon 1,500 mk. ja polttopuiden hankkimiseksi 250 mk., yhteensä 2,550 mk.
- Uurainen: 15/10 09 kunnalle Kyynämöiskylän kansakoulutalon laudoittamista ja sen perustuksen korjaamista varten sekä Kirkonkylän kansakoulutalon perinpohjaisen korjauksen tähden syntyneen velan lyhentämiseksi 1,000 mk.
- Uusikirkko (T. l.): 10/10 06 kunnalle kansakoulutalojen rakentamista varten Lahden ja Suurikkalan piireihin yhteensä 4,000 mk.
- Uusikirkko (V. l.): 6/2 06 kunnalle kahdeksan kansakoulurakennuksen laudoittamista varten, 750 mk. koulua kohti, yhteensä 6,000 mk.; 20/12 10 kunnalle 22 opettajan palkkaamiseksi 100 markan jälkeen 16 kansakoulun johtajalle ja johtajattarelle sekä 75 mk. Sykiälän, Vammelsuun, Kirstinälän, Kanneljärven ja Kirkonkylän koulujen muille opettajille, yhteensä 2,050 mk.
- Valkeala: 6/2 06 Mattilan kansakoulupiirille kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 markkaa; 1/4 08 Kuivalan piirille kansakoulutalon laudoittamista ja sisustamista varten 1,500 markkaa,

- Kouvolan piirille koulutalon entisen rakennusvelan lyhentämistä ja myös koulutalon vuoraamista varten 1,500 markkaa, Voikosken piirille kansakoulutalon laudoittamista ja koulun rakennusvelan suorittamista varten 1,500 markkaa ja Saarento-Jokelan piirille kansakoulutalon rakennuskustannuksien suorittamista, veistohuoneen laajentamista ja koulutalon vuoraamista varten 2,000 markkaa; 14/8 08 Toikkalan piirille kansakoulutalon rakentamiseen 2,500 markkaa.
- Valkjärvi: 15/10 09 kunnalle kahden uuden koulutalon rakentamista ja sisustamista varten 6,000 markkaa.
- Vanaja: 24/1 07 kunnalle uuden koulutalon rakentamiseksi Kirkonkylään 2,000 markkaa.
- Vehkalahti: 1/4 08 Kitulan piirille tekeillä olevan uuden kansakoulutalon valmistamista varten 2,000 markkaa; 7/4 08 kunnalle vuoksi 1908—1912 Tammion koulun opettajattaren palkkaamiseen edelleen 150 markkaa; 15/10 09 Paijärven kansakoulupiirille sen koulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa, Ihamaan kyläisille näitten perustaman oman koulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa, Tammion saaren kansakoulupiirille sen kansakoululle aijotun saunan rakentamiseksi 600 markkaa, Kannusjärven kansakoulupiirille sen koulutalon laajentamista varten kahden opettajan kouluksi 3,000 markkaa, Neuvottoman kansakoulupiirille koulutalon rakentamista varten 3,000 markkaa ja Kitulan kansakoulupiirille kansakoulurakennuksesta johtuneen velan suorittamiseksi sekä rakennuksen laudoitusta ja maalausta varten 1,000 markkaa.
- Velkua: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten 6,000 markkaa; 24/11 08 kunnalle opettajan palkkaamista varten kunnan ainoaan kouluun 200 markkaa ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 markkaa.
- Vesanto: 1/4 08 kunnalle Kirkonkylän, Vesijärven, Sonkarin, Kuuslahden, Niinivedenpään ja Vesämäen piirien koulutalojen laudoittamista varten 3,000 markkaa.
- Vestanfjärd: 10/10 06 kunnalle Brännbodan kansakoulutalon täydennystöitä varten 3,000 markkaa.
- Veteli: 6/2 06 kunnalle koulutalon rakentamista varten Patanan piiriin 3,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle kansakoulujensa rakennusvelkain suorittamiseksi 2,000 markkaa.
- Viipurin maas.: 10/10 06 kunnalle Kolikkoinmäen piirin kansakoulutaloon tehtävää lisärakennusta varten 4,000 markkaa; 24/1 07

kunnalle Tiiliruukin piirin kansakoululle tarvittavia lisärakennuksia varten 3,500 markkaa; 21/6 07 kunnalle Saarelan piirin kansakoulutalon vuoraamista ja sisustamista varten 2,000 markkaa; 1/4 08 Sorvalin piirille Hiekan uuden koulun rakentamisesta koituneen velan lyhentämiseksi sekä Sorvalin entisen koulun laudoittamista ja maalaamista varten yhteensä 4,000 markkaa ja Vahvelan piirille kansakoulutalon kuntoonpanemista, laudoittamista, maalaamista y. m. korjaustöitä varten 1,000 markkaa; 15/10 09 Rakkolanjoen kansakoulupiirille koulurakennuksen riveämistä, laudoittamista, maalaamista y. m. korjaustöitä varten 3,000 markkaa, Kiiskilän koulupiirille koulutalon rakennusten korjauksista ja lisärakennusten valmistamista varten 3,000 markkaa, Suurperon kansakoulupiirille sen kansakoulutalon rakentamiseksi 4,000 markkaa, Ylä-Säiniön piirille koulurakennusten riveämistä, laudoitusta, paperoimista, maalausta, rossien täyttämistä ja muita korjaustöitä varten 2,000 markkaa, Kolikkoinmäen koulupiirille sen koulutalon rakennusvelan lyhentämiseksi ja koulurakennuksen korjauksia varten 15,000 markkaa, Vanhankylän koulupiirille koulutalon laudoitusta, maalausta ja ulkohuoneiden uudestaan rakentamista varten 600 markkaa, Tiiliruukin kansakoulupiirille koulutalon tuottamain kustannusten lyhentämiseksi 4,000 markkaa, Kelkkalan kansakoulupiirille koulurakennusten korjauksia ja velkojen lyhentämistä varten 6,000 markkaa, Tervajärven kansakoulupiirille koulutalon kuntoonpanemista varten 1,500 markkaa ja Saarelan koulupiirille rakennusvelkojen lyhentämiseksi 3,000 markkaa.

Viitasaari: 10/10 06 kunnalle Haapaniemen, Ilmolahden, Koliman, Keiteleempohjan, Huopanan ja Kemppaalan piirien kansakoulutalojen laudoittamista varten, 1,000 markkaa koulua kohti, yhteensä 6,000 markkaa; 15/10 09 kunnalle Kimingin piirin koulutalon rakentamiseksi 3,000 markkaa.

Vimpeli: 6/2 06 kunnalle koulutalojen rakentamista varten Kirkonkylän, Pokelan ja Itäkylän kansakoulupiireihin, 1,000 markkaa koulua kohti, yhteensä 3,000 markkaa.

Virolahti: 10/10 06 kunnalle uuden kansakoulutalon rakentamista varten Säkäjärven piiriin 3,000 markkaa sekä lisärakennuksia varten Virojoen ja Orslahden piirien kansakouluille 1,500 markkaa kummallekin; 14/8 08 kunnalle Yläurpalan, Häppilän, Paation, Kotolan, Ravijärven ja Pitkäpaaden piireihin rakennettujen kansakoulutalojen velkojen lyhentämiseksi yhteensä 9,000 markkaa.

- Virrat: 21/6 07 kunnalle Koron ja Luoteen eri piirien kansakoulutalojen rakentamiseksi 4,000 markkaa.
- Värdö: 10/11 10 kunnan Simskälän koululle opettajattaren palkkaamiseksi 200 markkaa.
- Vöyri: 1/4 08 Vöyrin ja Oravaisten kuntien yhteiselle Kaitsorin ja Karfvatin kansakoulupiirille kansakoulutalojen rakentamista varten 2,000 markkaa.
- Ylitornio: 10/10 06 kunnalle kansakoulutalon rakentamista varten Kaulirannan-Kuivakankaan ja Kainunkylän koulupiireihin, 1,500 markkaa kumpaakin koulua kohti, yhteensä 3,000 markkaa; 3/7 06 kumpaakin edellämäinittua koulua varten 800 puuta.
- Ylivieska: 25/9 06 kunnalle Kantokylän koulua varten 800 ja Tuomelan eli Metsäperän koulua varten 800 rakennuspuuta; 20/11 07 kunnalle Niemelänkylän, Ojakylän, Kantokylän ja Metsäperän eli Tuomelan kansakoulutalojen rakentamista varten 6,000 markkaa; 1/4 08 kunnalle Niemelänkylän ja Ojakylän kansakoulupiireihin rakennettavia uusia koulutaloja varten 6,000 markkaa.
- Yläne: 21/6 07 kunnalle Tourulan ja Keihäskosken koulupiirin kansakoulutalon rakentamista varten 2,000 markkaa.
- Ypäjä: 1/4 08 kunnalle koulutalon rakentamista varten Palikkalan piiriin 2,000 markkaa.
- Ähtävä: 1/4 08 kunnalle pesutupien ja saunojen rakentamiseksi Nederlappfors, Ytteresse ja Överesse nimisten koulupiirien kansakouluihin 1,000 markkaa.
- Ätsäri: 20/11 07 kunnalle Inhan piirin kansakoulutalon rakentamiseksi 2,000 markkaa.
- Övermark: 15/10 09 Walsbergin kansakoulupiirille tarpeellisten rakennusten valmistamiseksi piirin kansakoululle 3,000 markkaa.

Rakennustöiden valvontaa ja tarkastus.

Useimmat edellä luetelluista rakennusavuista on myönnetty erinäisillä ehdoilla. Milloin avustus on koskenut vielä rakentamatonta koulutaloa, on ehtona tavallisesti ollut m. m. se, »että koulutalo tarpeellisine ulkokuoneineen rakennetaan Ylihallituksen hyväksymän piirustusten mukaan.» Kaikkien vuodesta 1908 alkaen myönnettyjen rakennusapujen maksamiseen nähden on myöskin ollut noudatettava »soveltuviissa kohdin niitä ehtoja, joita Keisarillinen Senaatti on 27 p. maaliskuuta 1908 määrännyt tällaisten apurahain nauttimiseen nähden varteen otettavaksi».

Ylihallitus oli näet kansakoulutalojen rakennustöiden valvomisen ja tarkastamisen tehokkaammaksi saattamisesta tehnyt 7 p. helmikuuta 1908 seuraavan alistuksen:

»Koska yleisesti valitetaan että kansakoulutalot maaseudulla rakennetaan siksi kelvottomasti, että huoneiden kylmyyden tähden koulun toiminta usein kärsii ja opettajain kuten oppilastenkin terveys joutuu vaaranalaiseksi, esitti Ylihallitus, varsinkin siihen nähden että näitä rakennuksia varten jo tätä nykyä myönnetään tuntuja valtioapuja, äsken pidetyn kansakoulujen piiritarkastajakokouksen käsiteltäväksi kysymyksen: »Millä tavalla olisi saatava takeita siitä, että kansakoulutalot, joita varten aletaan myöntää yhä suurempia valtioapuja, todella rakennetaan hyvästi ja lämpimän pitäväiksi?»

Kuten alamaisesti oheenliitetystä pöytäkirjan otteesta käy selville, ehdotti kokous yllämainitun epäkohdan auttamiseksi sensuuntaisia toimenpiteitä, että koulutalojen rakennustyö saatettaisiin huolellisen valvonnan ja tarkastuksen alaiseksi. Ylihallituskin on sitä mieltä, että rakennustyön säännöllinen valvonta on pääasiallinen keino, jonka avulla kansakoulutalot voidaan saada kunnollisesti rakennetuksi, ja tahtoo siinä kohden alamaisesti kannattaa kysymyksen alustajan, tohtori K. Levónin ehdottamaa ensimmäistä ponsilauseetta. Ylihallitus arvelee myöskin, että, rakennustyön loppuun saatettua, varsinainen vastaanottotarkastus on pidettävä aikana, josta on piiritarkastajalle hyvissä ajoin ilmoitettava, vaikka hänen läsnäolonsa toimituksessa ei olekaan välttämättömäksi katsottava; sen sijaan on toimituksen johdosta syntynyt pöytäkirja joka tapauksessa hänelle lähetettävä.

Ylihallitus ei kuitenkaan toivo näistä asianhaaroista yleisiä, kaikkiin kansakoulurakennuksiin ulottuvia määräyksiä annettaviksi, vaan pitää sopivampana tyytyä siihen, että kosketellut toivomukset kohdistetaan ainoastaan niihin kouluihin, joiden rakentamiseen myönnetään joko suora-naista apua tai kuoletuslainoja yleisistä varoista, ja että ne asetetaan ehdoiksi kussakin eri tapauksessa, jolloin rakennusapu tai laina kunnalle tai koulupiirille vakuutetaan. Sen mukaan kuin piiritarkastaja voi ilmoittaa, että nämä kuten muutkin Teidän Keisarillisen Majesteettinne armossa asettamat ehdot ovat täytetyt, määrättäisiin myönnetty valtioapu tai laina maksettavaksi, varteen ottaen kuitenkin, että loppuosa siitä suoritetaan vasta sen jälkeen kuin tarkastaja on ilmoittanut koulutalon tulleen vastaanottotarkastuksessa hyväksytyksi.

Ylläsanotun perusteella saa Ylihallitus alamaisimmasti esittää, että valtioapuja ja lainoja kansakoulutalojen rakentamiseen myönnettäessä m. m. määrättäisiin seuraavat rakennustyön valvontaa ja tarkastusta tarkoittavat ehdot, jotka olisivat nimenomaan mainittavat kussakin asiaa koskevassa päätöksessä:

1. Kansakoulutaloo rakennettaessa tulee rakennustoimikunnalla olla apuna työtä säännöllisesti valvomassa varsinaisesti palkattu rakennusmestari tai muu asianymmärtävä henkilö, jonka valinnasta ja nimestä ilmoitettakoon piiritarkastajalle; ja

2. Koulutalon valmistuttua on pidettävä asianmukainen vastaanotto-tarkastus ja sen tulos merkittävä pöytäkirjaan, joka lähetettäköön piiritarkastajalle niitä toimenpiteitä varten, joita asia saattaa aiheuttaa.»

Pääasiassa hyväksyen Ylihallituksen ehdotuksen määräsi Keisarillinen Senaatti 27 p. maaliskuuta 1908 seuraavat ehdot rakennusapujen nauttimiseen nähden huomioon otettaviksi:

»1. Uutta kansakoulutaloa tai lisärakennusta siihen rakennettaessa tulee rakennustoimikunnalla olla apuna työtä säännöllisesti valvomassa varsinaisesti palkattu rakennusmestari tai muu asianymmärtävä henkilö;

2. Koulutalon tai lisärakennuksen valmistuttua on pidettävä asianmukainen vastaanottotarkastus ja sen tulos merkittävä tätä varten pidettävään pöytäkirjaan, joka on lähetettävä asianomaiselle piiritarkastajalle niitä toimenpiteitä varten, joita asia saattaa aiheuttaa;

3. Loppuosa koulutalon rakentamiseen myönnetystä valtioavusta, Ylihallituksen harkinnan mukaan vastaava korkeintaan 25 % avun määrästä, suoritetaan vasta sitten kuin mainittu vastaanottotarkastus on toimitettu ja Ylihallitus on asianomaisen piiritarkastajan siitä annettua lausuntonsa hyväksynyt rakennustyön;

4. Koulun tonttipaikkaa valittaessa ja rakennuksia sijoitettaessa on, mikäli mahdollista, asianomaisen piiri- tai kunnanlääkärin antama lausunto hankittava ja Ylihallitukselle lähetettävä.»

Nämä määräykset saattoi Ylihallitus kiertokirjeessä 1 p. toukokuuta 1908 asianomaisten tietoon.

Kansakoulutalojen piirustukset.
a) Rakennuspiirustuskomitea.

Sittenkuin Koulutoimen ja Yleisten rakennusten Ylihallitukset olivat antaneet lausuntonsa sen komitean mietinnöstä ja luonnosehdotuksista, jonka Keisarillinen Senaatti oli 26 p. toukokuuta 1903 asettanut käsittelemään kysymystä, miten rakennuspiirustukset maalaiskansakouluja varten olisivat saatettavat yksinkertaisempaan muotoon, sekä komitea itse oli ehdotuksiinsa esittänyt muutamia muutoksia, jotka koskivat m. m. miesopettajien asuntojen ja luokkahuoneiden minimimittoja sekä oppilaseteisiä, hyväksyi Senaatti 30 p. toukokuuta 1908 komitean mietinnössä noudatetut näkökohdat ja pääasiassa myöskin niiden mukaan tehdyt luonnospiirustukset sekä antoi komitean arkkitehdille Yrjö Sadeniemelle toimeksi, neuvoteltuaan kansakouluntarkastajan A. J. Tarjanteen ja Yleisten rakennusten Ylihallituksen ensimmäisen arkkitehdin R. Björnbergin kanssa, valmistaa sanottujen luonnospiirustusten johdolla lopulliset piirustukset, huomioon ottamalla ne muutokset ja määräykset, jotka komitea myöhemmin oli ehdottanut varten otettaviksi.

14 p. maaliskuuta 1910 ilmoitti komitea Ylihallitukselle, että maalaiskansakoulujen rakennuspiirustusten koko sarjasta, joka käsitti 18 numeroa, kahdeksan useimmin käytettyä tyyppiä oli valmiina, mutta että jäljelläolevien numeroiden valmistamiseen vielä saattoi

kulua joku aika, sekä ehdotti, että komitean sallittaisiin teettää näiden piirustusten kliseet sitä myöten kuin piirustukset valmistuvat sekä painattaa kuntain ja kansakoulujen johtokuntain saatavana pidettäväksi niin hyvin piirustukset kuin myös niihin kuuluvan työselityksen ynnä urakkakontrahdin mallit, erikseen suomen- ja ruotsinkielisenä vihkosena. Ylihallitus alisti ehdotuksen Keisarillisen Senaatin ratkaistavaksi ja tämä hyväksyi sen 14 p. huhtikuuta 1910.

Keisarillisen Senaatin samalla osoittamilla varoilla painatetun väliaikaisen osajulkaisun jätti komitea sittemmin Ylihallituksen jaettavaksi niille kunnille, joissa lähimmässä tulevaisuudessa aijottiin kansakouluja rakentaa, ja kokouksessaan 6 p. heinäkuuta 1910 päätti Ylihallitus pääkaupungin sanomalehtiin pantavassa ilmoituksessa antaa tiedoksi, että piirustuskokoelma liitteineen lähetetään Ylihallituksen toimesta vapaasti kuntakokouksen puheenjohtajalle, joka sitä kirjallisesti pyytää mainiten hankkeissa olevan koulun tai koulujen nimet. Sen jälkeen on Ylihallitus myöskin aina, vahvistaessaan näitä komitean laatimia piirustuksia, liittänyt oheen lisäkappaleet erinäisiä valtioapuanomuksia varten.

Erinäisten kansakoulurakennusten piirustuksia koskevain epä- b) Piirustusten hyväksyminen.
kohtain poistamiseksi päätti Ylihallitus kiertokirjeessä 20 p. marras-
kuuta 1908 kehoittaa piiritarkastajia huomauttamaan asianomaisille:

»1) että kansakoulurakennuksia varten laaditut pohjapiirustukset ovat toimitettavat Ylihallituksen vahvistettaviksi hyvissä ajoin ennen rakennustöiden alkamista;

2) että puheenalaisiin piirustuksiin myöskin on merkittävä huoneiden tarkoitus sekä niiden korkeudet ja ikkunain suuruudet;

3) että lyijy- tai värikynällä laadittuja piirustuksia ei vahvisteta;

4) että liitteiksi niihin hakemuksiin, jotka tarkoittavat valtioavun saantia opettajain ja opettajattarien palkkaamiseksi tai koulutalojen rakentamiseksi, olisi käytettävä ainoastaan jäljennöksiä piirustuksista, jotka Ylihallitus jo sitä ennen erikseen on vahvistanut, ollen jäljennöksiin merkittävä myös vahvistuksen sanamuoto ja päiväys; sekä

5) että mainittujen piirustusten alkuperäiset kappaleet, sittenkuin niitä rakennustöissä ei enään tarvita, pitäisi säilytettämän kansakoulujen arkistoissa.»

Samalla huomautti Ylihallitus tarkastajille itselleen, että niissä lausunnoissa, joita he antavat Ylihallituksen vahvistettaviksi toimitettavista piirustuksista, heidän on arvosteltava näiden sopivaisuutta myöskin tonttialueen, rakennusten sijoittelun ja ilmansuuntien näkökannalta.

Lapin kou-
luoloista.

Sittenkuin se neuvottelukomitea, joka oli ollut asetettuna keskustelemaan ja lausuntoa antamaan Lapinmaan taloudellisten olojen tutkimista varten asetetun komitean mietinnöstä, oli laatinut erikoisen mietinnön, josta Ylihallitukselta vaadittiin alamainen lausunto, esitti Ylihallitus 22 p. joulukuuta 1909 seuraavaa:

»Neuvottelukomitea on sitä mieltä että kansakoulut Utsjoen, Inarin ja Enontekiön kunnissa ovat rakennettavat ja ylläpidettävät kokonaan valtion varoilla. Ylihallitus on jo alamaisissa lausunnoissaan ja alistuksissaan 20 p:ltä maaliskuuta ja 8 p:ltä toukokuuta 1908 sekä 19 p:ltä helmikuuta, 21 p:ltä toukokuuta ja 22 p:ltä lokakuuta tänä vuonna, jotka kirjelmät koskevat Enontekiön kunnan Peltovuoman, Utsjoen kunnan Outakosken, Enontekiön kunnan Hetan, Inarin kunnan Paatsjoen ja Utsjoen kunnan Kirkonkylän-Nuorgamin kansakoulujen rakentamista, esittänyt sen kokemuksesta saadun mielipiteen, että kunnollisten koulutalojen rakentaminen ei Perä-Lapissa onnistu, ellei valtio öta työtä suorittaakseen asianomaisen läänin rakennuskonttorin välityksellä, sekä samalla tehnyt alamaiset ehdotuksensa näiden rakennustöiden suorittamisesta; ja ovatkin asiat Ylihallituksen esityksen mukaisesti edistyneet niin pitkälle, että Ylihallitus 24 p:nä viime syyskuuta on saanut antaa alamaisen lausuntonsa Oulun läänin rakennuskonttorin valmistamista piirustuksista Enontekiön kunnan Hetan uutta koulutaloa varten, entinen rakennus kun paloi tämän vuoden alussa. Mutta mitä koulutalojen vastaiseen ylläpitoon tulee, niin Ylihallitus ei ainakaan toistaiseksi näe olevan syytä kannattaa neuvottelukomitean ehdotusta, että sekin olisi kokonaan jätettävä valtion varoilla huolehdittavaksi; päinvastoin on Ylihallitus edellämaintussa alamaisessa alistuksessaan 21 p:ltä viime toukokuuta Paatsjoen koulun rakennuttamisesta valtion varoilla esittänyt ehdoksi m. m., että koulutalon vastainen ylläpito jää kunnan asiaksi ja että kunta suorittaa koulurakennusten ja kaluston palovakuutuksen täyteen hintaansa. Ylihallitus on edelleenkin sitä mieltä, että kansakoulut ovat Perä-Lapissakin pysyttävät kunnallisina laitoksina ja kuntien kustannettava koulutalojen ylläpito sekä suoritettava jotain, vaikkapa varsin vähänkin, opettajiston palkkaamiseen.

Neuvottelukomitea ei pidä internaattilaitosta Enontekiön Peltovuoman piiriin ehdotetun koulun yhteydessä ehdottomasti tarpeen vaatimana. Kuitenkin on Ylihallitus edelleen samaa mieltä kuin alamaisessa lausunnossaan 20 päiväältä maaliskuuta 1908, jossa se silloisen apujäsenensä, Lapin olojen tuntijan, tarkastaja O. Rauhamaan kehotuksesta puolsi Peltovuomankin koululle järjestettäväksi asuntolaa pitkämatkaisille, ja samaa käsitystä kannattaa lausunnossaan Lapin piirin nykyinenkin tarkastaja K. Kerkkonen, pitäen asuntolaa tarpeellisena kaikissa Perä-Lapin kouluissa paitsi Inarin Kyrön koulua, joka onkin Keisarillisen Senaatin suostumuksella 10 päiväältä lokakuuta 1906 rakennettu ilman asuntolaa.

Neuvottelukomitea pitää muissa etelämmissä Lapin kunnissa olevia kouluja tätä nykyä riittävinä. Ylihallitus katsoo asiakseen tämän joh-

dosta huomauttaa, että allekirjoittanut Tarjanne tuli jo v. 1906 tarkastusmatkalla Kittilässä siihen vakuutukseen, että sen kunnan piirijako, jossa oli muodostettu ainoastaan kolme kansakoulupiiriä, oli epäonnistunut ja että ainakin Kaukosen suuri kylä, josta oli 20 km. Kirkonkylän koululle ja 15—17 km. oman piirin koululle Alakylään, olisi mitä pikemmin erotettava eri koulupiiriksi ja siihen uusi koulu perustettava. Tarkastaja Kerkkosen lausunnosta päättäen lienee tämä varsin välttämätön toimenpide vihdoinkin lähenemässä toteutumistaan. Muissa Lapin kunnissa on useita koulupiirejä, joissa ei vielä ole koulua, joten on otaksuttava, että seuraavina vuosina toisiakin uusia kouluja perustetaan, ja niitä varten on runsas valtioapu luonnollisesti hyvinkin tarpeellinen.

Ylihallituksella puolestaan ei ole mitään muistuttamista neuvottelukomitean ehdotuksiin kiertokouluista, opettajain lapinkielen taidosta, stipendeistä sekä katekeettain virkakelpoisuudesta. Mitä tulee varattomain kansakoulunoppilaitten koulunkäynnin avustukseen niissä kouluissa, joihin ei internaatteja ole ehdotettu, niin olisi sitä, kuten tarkastaja Kerkkonenkin huomauttaa, väärinkäytöksen välttämiseksi annettava ainoastaan luonnossa ja koulun johtokunnan välityksellä.

Neuvottelukomitean ehdotusta, että kansakoulunopettajille suostuntavaroista suoritettava valtioapu korotettaisiin puolella siitä, mitä valtio muualla Suomessa opettajille suorittaa, ei Ylihallitus katso olevan syytä puoltaa, koska Lapinmaan kihlakunnan opettajilla on Keisarillisen Senaatin päätöksessä 10 p:ltä kesäkuuta 1904 (arm. jul. toukokuun 26 p:ltä) mainittu oikeus kaksinkertaisten virkavuosien lukemiseen sekä palkanlisäykseen että eläkkeeseen nähden ja koska määrärahasta kansakoulujen ylläpitämiseksi maan köyhimmissä ja harvimmin asutuissa osissa voidaan tarpeen mukaan myöntää ylimääräisiä valtioapuja kyseessäolevien opettajien palkkaamiseksi. Uudet säädökset parannetuista palkkaeduista näille opettajille ovat sitä vähemmän tarpeen, kun Lapin kihlakunnan opettajavirkojen täyttäminen päteville opettajilla ei nykyään kohtaa mitään vaikeuksia ja koska maalaisopettajien valtion palkka-apu kaikkialla Suomessa on korotettu sen jälkeen kuin kyseessäoleva komitean mietintö on valmistettu.»

Viipurin läänin maatalouskomisionin mietinnöstä »II: Karjalan Kannas» vaadituksi lausunnoksi esitti Ylihallitus 13 p. syyskuuta 1910 m. m. seuraavaa:

Karjalan
Kannaksen
sivistys-
oloista.

»Tarkastaja Ruohonen huomauttaa, että sivistysoloja koskeva osa mietinnöstä on kokoonpantu ilman tarkemmista perusteluista. Varsinkin on Rannan kihlakunnan kansakouluoloja esitetty kokolailla erehdyttävästi. Niinpä ilmoitetaan oppilasmäärä muutamien kuntien kansakouluissa paljon pienemmäksi kuin se todellisuudessa on ollut. Ei myöskään pidä paikkaansa se, mitä puhutaan kansakoulujen vähälukuisuudesta Johanneksen ja etenkin Kuolemajärven kunnissa.

Epäkohtia sikäläisissä kansakouluissa kyllä on olemassa, onpa runsaastikin. Mietinnössä mainitaan m. m., että oppilaista suuri osa jättää koulunkäyntinsä kesken, että tyttöjä käy kansakoulussa vähempi määrä kuin poikia ja että kansakoulun työtä häiritsevät alituiset opettajain vaihdokset. Lisäksi olisi mainittava, että lapset tuodaan kouluun lukutaitoon nähden varsin huonosti valmistuneina ja että usein ilmenee säännöttömyyttä lasten koulunkäynnissä. Tarkastaja Ruohonen huomauttaa lopuksi, että tarkastajan tehtävät tässä maamme suurimmassa tarkastuspiirissä ovat yhden henkilön hoidettaviksi luonnottoman suuret.

Epäilemättä kaivataan laajaa ja monipuolista työtä, jotta sivistysolot Kaakkoi-Karjalassa saataisiin toivotulle tasolle. Osaltaan ovat kuitenkin ne epäkohdat, joista on huomautettu, niin yleistä laatua, että ne, joskin eri määrässä, ovat haittana sivistystyölle kautta koko maan, kuten koulunkäynnin säännöttömyys ja lasten puutteellinen esivalmistus. Näitä epäkohtia tuskin saa täydelleen korjatuiksi, ennenkuin odotettu yleinen oppivelvollisuus säädetään. Mutta paljon parannusta epäilemättä saataisiin aikaan nykyistenkin olojen vallitessa, varsinkin lasten koulunkäyntiin nähden, jos valtiopäiväin osoittamia varoja olisi käytettävänä koulukeittojen toimeenpanemiseksi ja vaatetusavuksi vähävaraisille oppilaille — kuten komisioni ehdottaakin. Myöskin kansakoulun edistämistä ja kansansivistämisen kohottamista tarkoittavissa pyrinneissä on riittävä avustus valtion puolelta tarpeen ja ainoa keino, jolla voidaan menestyksellä kehittää monessa suhteessa vielä alkuperäisellä kannalla olevia sivistysolojamme niin Karjalan kannaksella kuin muuallakin Suomessa. Näin ollen katsoo Ylihallitus asiakseen alamaisimmasti kannattaa niitä komisionin esittämiä toivomuksia, että puheenalaisille kunnille myönnettäisiin tehokasta valtioapua sekä valtiolainoja kansakoulujen rakentamista varten, ylimääräistä valtionavustusta näillä seuduilla työskentelevien kansakoulunopettajien palkkaamiseksi ja tavallista runsaampaa valtioapua Raja-Karjalan ja Karjalan Kannaksen kansanopistoille sekä kansankirjastoille, kuten osaksi jo ennenkin on tehty.»

Ruoka- ja
vaatetusapu.
a) Koulu-
keittoyhdis-
tys.

Jo 24 p. toukokuuta 1905 oli Ylihallitus puoltanut Koulukeittoyhdistyksen johtokunnan anomusta saada 1,000 markan apuraha stipendiaatin lähettämiseksi Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan ottamaan selkoa näissä maissa järjestetyistä kansakoulupuutarhoista ja koulukeittotoiminnasta. 28 p. elokuuta 1907 kannatti Ylihallitus taas saman yhdistyksen anomusta saada yleisistä varoista 500 markkaa kulkautta kohti kolmen kuukauden ajaksi eli yhteensä 1,500 markkaa asiaan perehtyneen henkilön lähettämiseksi järjestämään uusia ja ohjaamaan jo toimessa olevien koulukeittiöiden toimintaa sekä samalla tutkimaan, missä määrin koulukeittiöt voivat helpottaa koulunkäynnin mahdollisuuksia maan harvimmin asutuissa ja köyhimmässä seuduissa.

Alamaisessa lausunnossaan on Ylihallitus 8 p. lokakuuta 1909 puoltanut Koulukeittoyhdistyksen anomusta saada tarkoituksensa toteuttamiseksi yleisistä varoista 6,000 markan suuruinen apuraha seuraavin sanoin:

»Kansakouluasian edistämistä harrastettaessa on meidän köyhässä ja harvaanasutussa maassamme näihin saakka aivan vähän kiinnitetty huomiota siihen tosiasiaan, että moni lapsi jää suorastaan ravinnon puutteesta kouluun pääsemättä ja että koulunkäynnin aiheuttamat pitkät ruokavälit sekä yksinomainen kuivan ravinnon nauttiminen tuottavat terveydellisessä suhteessa arveluttavaa haittaa kasvuijässä oleville lapsille. Koulukeittoyhdistys on kuitenkin, kuten sen vuosikertomuksistakin näkyy, viime vuosina innolla toiminut kasvattaäkseen lasten vanhemmissa ja opettajissa käsitystä koulukeittojen tarpeellisuudesta ja saadakseen asianomaisia myötätunnolla ajattelemaan, miten välttämätön on koulunkäynnin leviämislle ja vastaisen sukupolven terveydelle, että kansakoululapset, joiden on oltava koulumatkallaan yhteen mittaan 6 jopa 9:kin tuntia, saavat koulussa tällä ajalla yhden lämpimän aterian. Myöskin käytännössä, koulukeittojen perustamisessa ja auttamisessa, on useinmainittu yhdistys pieniin varoihinsa nähden ennättänyt saavuttaa huomattavia tuloksia. Asian vastaiselle menestymiselle olisi tärkeätä, että yhdistys olisi tilaisuudessa ponnella jatkamaan hyödyllistä toimintaansa, ja kun yhdistys tähän tarvittavien varojen puutteessa on kääntynyt Teidän Keisarillisen Majesteettinne puoleen alamaisuudessa anoen yleisistä varoista 6,000 markan avustusta, niin rohkenee Ylihallitus alamaisimmin puoltaa tämän suhteellisesti vaatimattoman apurahan myöntämistä.»

Anotut 6,000 markkaa myönsi Keisarillinen Senaatti 16 p. samaa lokakuuta.

1908 vuoden valtiopäivillä Eduskunta teki anomuksen määrärahan myöntämisestä köyhien kansakoulunoppilaiden ravitsemiseksi ja vaatettamiseksi huomauttaen anomuksessaan m. m. seuraavaa:

b) Eduskunnan esittämä valtioapu.

»Kysymyksessä olevaa laajaa työalaa ei voi jättää yksityisen harrastuksen varaan. Mahdollisimman pian on päästävä niin pitkälle, että lasten ravitseminen kouluissa järjestetään siten, ettei ainoakaan lapsi ravinnon puutteesta jää kouluun saapumatta ja ettei koulunkäynti yhdellekään lapselle tuota terveydellistä vauriota liian pitkien ateriäväliden ja epäterveellisen ruuan tähden. Varsinkin yleisen oppivelvollisuuden tultua käyttöön on tällainen ravitsemistoiminta useimmissa paikoissa pakollisestikin toimeenpantava. Kun asian järjestäminen epäilemättä lopulta joutuu kuntien huoleksi, pitää Eduskunta suotavana, että kuntia alunpitäen totutettaisiin katsomaan asiaa kunnalliseen huolenpitoon kuuluvaksi. Mutta kun kansakoulurasituksen kunnille tuottama taakka muutenkin on raskas, on Eduskunta sitä mieltä, että valtion velvollisuus on käydä kuntia tässä tehtävässä tuntuvalta avustuksella tukemaan. Yllämainittua päämäärää

silmällä pitäen on kyseessäolevan toiminnan vastainen johto jätettävä yhteiskunnan kouluoloja johtavain viranomaisten lähimmän huolenpidon ja järjestelyn alaiseksi, vaikkapa nämä viranomaiset varsinkin alussa voisivat käyttää yksityisten yhdistystenkin apua. Hallituksen olisi sen tähden otettava köyhien kansakoululasten ravitsemisavustuksen järjestäminen koko laajuudessaan harkittavaksensa sekä valmistettava yksityiskohtainen tarkka suunnitelma tulevaa toimintaa varten.

Myöskin maalaiskansakoulujen varattomien oppilaiden vaatedusta tarkoitettavaan avustukseen olisi valtion Eduskunnan käsityksen mukaan yhtä suurella syyllä kuin köyhien lasten ravitsemiseen otettava osaa, ja olisi hallituksen otettava harkitaksensa tämänkin avustamistoiminnan järjestäminen.

Kun tarve nykyään molemmissa suhteissa kieltämättä on kipeä, ei kuitenkaan olisi jätävä tätä järjestelyä odottamaan, vaan olisi koulukeittojen järjestämiseksi kansakouluihin sekä vaatedusavuksi varattomille kansakoulunoppilaille jo tulevaa vuotta (1909) varten myönnettävä tuntuva rahamäärä, jonka Eduskunta on arvioinut sadaksi tuhanneksi markaksi. Tämän rahamäärän käyttäminen olisi hallituksen lähempien ohjeiden mukaan jätettävä Koulutoimen Ylihallituksen huoleksi, jolle virastolle tämä toiminta lähinnä kuuluu ja jolle avustuksen jakelun väliaikainen järjesteleminen kansakoulujen piiritarkastajia käyttämällä ei liene mahdotonta. Koulutoimen Ylihallitukselle olisi kuitenkin jätettävä oikeus apunansa käyttää menestyksellä toimineita yksityisiä järjestöjä. Siten saavutettavat kokemukset olisivat samalla omiansa helpottamaan tarkoituksenmukaisen suunnitelman laatimista avustuksen vakinaista järjestelyä varten.»

Tämän Eduskunnan anomuksen johdosta ja edellyttäen, että sanottu 100,000 markan suuruinen määräraha puheenaolevaa tarkoitusta varten myönnetään, tarjoutui Koulukeittoyhdistys talvella 1909 Ylihallitukselle osoitetussa kirjeessä jakamaan apurahat ja ehdotti siinä mielessä seuraavaa:

»1) että apurahain jakaminen hajaannuksen ja mahdollisten väärinkäytösten välttämiseksi tapahtuisi ainoastaan mainitun yhdistyksen eikä useamman keskuksen välityksellä;

2) että yhdistykselle jakamistoimen tuottamain hoito-, posti- ja rahalähetyskustannusten suorittamiseen annettaisiin kyseessäolevasta määrärahasta noin 5,000 markkaa;

3) että se samoin saisi käyttää osan näistä rahoista koulukeittotoimen perustamiskustannuksiin, niin kuin keittokamiinien, keitto- ja ruoka-astioiden y. m. hankkimiseen sitä haluaville kouluille;

4) että yhdistyksen sallittaisiin lähettää yksinkertaisia postilähetyksiä Ylihallituksen kirjekuorissa sen vapaakirjeoikeudella;

5) että yhdistykselle, jos mahdollista on, varattaisiin Ylihallituksen huoneustossa huone arkistoa ja toimihenkilöitten työskentelemistä varten; sekä

6) että joko Ylihallituksen tahi yhdistyksen puolesta lähetettäisiin maalaiskansakoulujen johtokunnille kiertokirje, jossa heiltä pyydetttäisiin luettelo todella varattomista oppilaista.»

Viitaten näihin asiakirjoihin kehoitti Ylihallitus 2 p. maaliskuuta 1909 kaikkia maalaiskansakoulujen piiritarkastajia toimittamaan Ylihallitukselle lausuntonsa odotettavain apurahain jakamisen järjestämisestä.

Kun sitten 1909 vuoden menosäännön vahvistuksessa Eduskunnan edellämainittu anomus jätettiin huomioonottamatta, ei Koulukeittoyhdistyksenkään ehdotus antanut Ylihallitukselle aihetta enempiin toimenpiteihin.

Seuraavien vuosien menosääntöön on Eduskunta ottanut puheenaolevan määrärahan 150,000 markan suuruisena, mutta toistaiseksi ei hyväksytyissä menosäännöissä tätä määrärahaa ole ollut, vaikka vuotta 1911 koskeva Eduskunnan anomus, josta Ylihallituskin oli tilaisuudessa 4 p. tammikuuta 1911 antamaan pitkän puoltavan lausunnon, on 28 p. huhtikuuta 1911 korkeimmassa paikassa hyväksytty sillä ehdolla, että tästä avustuksesta johtuvat valtion menot toistaiseksi suoritetaan suostuntavaroista.

Avustukseksi oppikirjojen ostamiseen maalaiskansakoulujen varattomille oppilaille myönsivät 1905—1906 vuoden valtiopäivät ensimmäisen kerran vuosiksi 1906—1907 yhteensä 40,000 markkaa Ylihallituksen harkinnan mukaan jaettavaksi kunnille, jotka sellaista avustusta anovat, kuitenkin ehdolla ettei valtion myöntämä avustus saa nousta yli 25 % mainittujen ostojen tuottamista kustannuksista.

Oppikirjain ja koulutarpeiden avustaminen.

Sittenkuin valtiopäiväin päätös oli 6 p. syyskuuta 1906 vahvistettu ja Keisarillinen Senaatti 13 p. seuraavaa marraskuuta oli asiasta antanut määräyksensä, saattoi Ylihallitus kiertokirjeessä 5 p. helmikuuta 1907 tämän asianomaisten tietoon.

Vuodeksi 1908 korotti Eduskunta puheenaolevan määrärahan 150,000 markaksi sekä avustusprosentin 40:ksi, ja kun Keisarillinen Senaatti 10 p. maaliskuuta 1908 ilmoitti tämän päätöksen tulleen vahvistetuksi, huomautti Ylihallitus kiertokirjeessä 20 p. samaa maaliskuuta kaikille maalaiskansakoulujen tarkastajille ja johtokunnille:

»että valtioapua suoritetaan 40 % niiden oppikirjain hinnasta, mitkä kuntain varoilla oppilaiden omiksi hankitaan, ja että kuntain omaan harkintaan jää, onko kirjoja täten hankittava kaikille vai ainoastaan vähävaraisille oppilaille;

että valtioavun hakemukseen on myötäliitettävä kuitatut alkuperäiset laskut ostetuista kirjoista sekä asianomaisen kansakoulun johtajan todistus, että oppikirjat ovat oppilaille omiksi jaetut;

että laskuihin selvyuden vuoksi on otettava ainoastaan ne kansakoulun oppikirjat, joita varten valtioapua haetaan, sekä

että asianomaisten on lähetettävä puheenalaisia valtioapuja koskevat hakemukset piiritarkastajalle, jonka tulee ne viipymättä toimittaa Ylihallitukseen, mistä apurahat sitten Lääninhallituksien välityksellä asianomaisille toimitetaan.»

Seuraavaksi vuodeksi osoitti Eduskunta tähän tarkoitukseen 200,000 markkaa korottaen avustuksen 75 %:ksi kaikista oppilaille mikäli mahdollista omiksi annetuista koulutarpeista. Korkeimmassa paikassa vahvistettiin määräraha 20 p. syyskuuta 1909 vain 150,000 markaksi, mutta vuodeksi 1910 tuli Eduskunnan myöntämä summa 200,000 markkaa vahvistetuksi 25 p. elokuuta 1910.

Sittenkuin Keisarillinen Senaatti 15 p. lokakuuta 1909 oli ilmoittanut, että apurahain jakamiseen nähden oli noudatettava:

»että koulutarpeet, mikäli mahdollista, annetaan oppilaiden omiksi; että valtion osanotto kuntain tästä aiheutuviin kustannuksiin on oleva 75 % ;ja

että kuntain omaan harkintaan on jätettävä, onko koulutarpeita täten hankittava kaikille vaiko ainoastaan vähävaraisille oppilaille,»

saattoi Ylihallitus tämän kiertokirjeessä 26 p. lokakuuta 1909 asianomaisten tietoon, huomauttaen lisäksi,

»että apurahain hakemuksiin, jotka ovat Ylihallitukselle toimitettavat piiritarkastajain kautta, on oheenliitettävä alkuperäiset kuitatut laskut ostetuista koulutarpeista sekä asianomaisen kunnallislautakunnan esimiehen tai koulun johtajan todistus, että kyseessäolevat koulutarpeet on annettu tai annetaan maksutta oppilaiden käytettäväksi, ja

että laskuihin selvyuden vuoksi on otettava ainoastaan ne koulutarpeet, joita varten valtioapua haetaan.»

Maalaiskunnat olivat ensi vuosina tottumattomia käyttämään tätä apurahaa hyväkseen, mutta sittemmin on kysyntä ollut hyvinkin suuri: v. 1907 nousi myönnettyjen valtioapujen summa ainoastaan 1,994 markkaan 64 penniin, v. 1908 jo Smk. 25,144: 03, v. 1909 ei määräraha 150,000 markkaa riittänyt ja v. 1910 voitiin 200,000 markalla tyydyttää ainoastaan syyskuuhun asti saapuneet anomukset.

Valtiopäiväin myöntämä määräraha havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansakouluihin osoittautui, taaajoista korotuksista huolimatta, joka vuosi riittämättömäksi, kunnes Eduskunta tähän tarkoitukseen vuodeksi 1910 määräsi 150,000 markkaa ja tämä päätös saavutti armollisen vahvistuksen. Tällä summalla saatiin kaikki edelliseltäkin vuodelta säästyneet anomukset tyydytetyiksi.

Havaintovälineet.
a) Määräraha.

Avustusta jaettiin vuoteen 1910 saakka Ylihallituksen 17 p. tammikuuta 1902 antaman kiertokirjeen mukaisesti ainoastaan luetelluista n. s. suotavista havaintovälineistä, mutta ei sellaisista n. s. välttämättömistä, joiden hankkiminen katsottiin koulun kannattajien ehdottomaksi velvollisuudeksi, ja oli apurahojen suuruus noin 60 % havaintovälineiden ostohinnasta.

b) Avustusperuste.

Ylihallituksessa kypsyi kuitenkin vähitellen se mielipide, että vastedes olisi myönnettävä valtioapua kaikista hyväksytyistä havaintovälineistä; mitään tarkkaa rajaviivaa oli vaikea näiden ryhmien välille vetää, ja sitäpaitsi oli kokemus osoittanut, että samoissa kouluissa, joihin oli hankittu runsaasti valtion avustamia kuvastokokoelmia, saattoivat tarpeellisimmatkin kartat, joita varten valtioapua ei ole ollut käytettävänä, olla joko perin puutteellisia tai vanhentuneita ja kuluneita. Samaa ajatusta kannatti v. 1908 pidetty kuudes piiritarkastajakokous.

Ylihallituksen puolelta lausuttujen toivomusten mukaan määräsikin 1909 vuoden Eduskunta, että kyseessäolevaa määrärahaa oli käytettävä ei ainoastaan »suotavien», vaan myöskin »välttämättömien» välineiden hankkimiseen, ja saavutti tämä päätös armollisen vahvistuksen.

Ilmoittaessaan tämän muutoksen asianomaisten tietoon kiertokirjeessä 20 p. tammikuuta 1911 Ylihallitus katsoi sen lisäksi tarpeelliseksi, muuttaen entisen kiertokirjeen määräyksiä, noudatettavaksi vahvistaa:

»1:ksi että apurahan suuruus tulee tästä lähtien olemaan 50 % ostettujen, Ylihallituksen kelvollisiksi havaitsemien välineiden nettohinnasta, ei kuitenkaan koskaan tavallisia käypiä hintoja korkeammasta määrästä;

2:ksi että apua annetaan vain siinä tapauksessa, että ostosumma nousee vähintäänkin noin 50 markkaan;

3:ksi että apuja jaettaessa niistä havaintovälineistä — useimmista kartoista, anatomisista kuvista, mittausopillisista kappaleista y. m. —, joiden hankkimiseen ei tätä ennen ole valtioapua myönnetty, ei oteta huomioon ennen vuotta 1910 ostettuja välineitä;

4:ksi että hakemus valtioavun saamisesta kyseessä olevaan tarkoitukseen ynnä siihen liitetyt alkuperäiset kuitatut laskut (ei kaksoiskappaleita eikä jäljennöksiä) hankituista havaintovälineistä on lähetettävä asianomaiselle piiritarkastajalle, jonka tulee ne oman lausuntonsa ohella Ylihallitukselle toimittaa; ja

5:ksi että ostajan on pyydettävä myyjältä eri laskut yksinomaan näistä havaintovälineistä, eikä samoihin laskuihin mitenkään ole otettava ostettuja oppikirjoja ja koulutarpeita, eikä myöskään käsityökalustoja, sorveja, höyläpenkkejä ja ompelukoneita, koska kuhunkin näihin kolmeen tarkoitukseen myönnetään valtioapua eri määrärahoista; myöskin on välttämätöntä laskuihin merkitä opetusvälineiden tekijän nimet, kuvien sarjanumerot sekä miten kuvat ovat taustetut.»

Edistääkseen tarkoituksenmukaisten opetusvälineiden hankkimista kansakouluihin, antoi Ylihallitus samalla muutamia yleisiä ohjeita:

»1. Opetusvälineitä olisi hankittava yleensä siinä järjestyksessä, kuin koulun opetuksen kannalta kulloinkin on tarpeellista, ja mikäli niitä voidaan kansakoulunopetuksen valaisemiseksi käyttää, entistä enemmän olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että kotimaan olojen kuvaamiseen ja esittämiseen löytyy tarpeenmukaisia havaintovälineitä.

2. Ennen tilauksen tekoa olisi, mikäli mahdollista, aina kysyttävä asianomaisen piiritarkastajan neuvoa sekä erittäin otettava selville, mitä opetusvälineitä hänen mielestään koululla ensi sijassa tarvitaan ja kenen valmistamia hän erityisemmin suosittelee.

3. Mikäli kotimaiset tuotteet tällä alalla ovat yhtä kelvollisia ja tarkoitustaan vastaavia kuin ulkomailla valmistetut, olisi ensinmainittuja etupäässä kouluihin hankittava. Karttoja ja kuvastoja valittaessa olisi myöskin etusija annettava niille, joihin on nimet merkitty ja selitykset laadittu koulun opetuskielellä.»

e) Hoito ja säilytys.

Kun Ylihallituksen piiritarkastajille 6 p. maaliskuuta 1903 lähettämästä kiertokirjeestä huolimatta havaintovälineiden hoito ja säilytys edelleenkin antoi aihetta tyytymättömyyteen, otettiin neljäntoista yleisen kansakoulukokouksen ohjelmaan v. 1908 kysymys opetus- ja havaintovälineiden säilyttämisestä. Kokouksen ruotsalainen osasto päätti vain lausua toivomuksen, »että havaintovälineitä säilytettäisiin tarkoituksenmukaisella tavalla»; suomalainen osasto taas, pääasiassa yhtyen alustajaan, hyväksyi seuraavat ponnet:

»1. että Kouluylhallitus myöntäisi havaintovälineistä valtioapua ehdolla; että niille hankitaan sopiva säilytyspaikka;

2. että koulutalojen piirustuksia laadittaessa otettaisiin kalustuhuonekin huomioon;

3. että Ylihallituksen toimesta hankittaisiin soveliaiden säiliöiden piirustuksia eri havaintovälineille ja että valtio myöntäisi avustusta säilytyskaappien hankkimista varten samaan tapaan kuin havaintovälineistä;

4. että tarkastajain, opettajain ja johtokuntain huomiota asiaan kiinnitettäisiin.»

Käsitellessään kysymystä Ylihallitus katsoi aihetta olevan edellämämainitussa kiertokirjeessä 20 p. tammikuuta 1911 »XIV yleisen kansakoulukokouksen päätöksen mukaisesti, vielä kehoittaa kaikkia asianomaisia kiinnittämään huomiota siihen, miten tärkeätä on, että opetusvälineitä hoidetaan ja säilytetään hyvin sekä käytetään tarkoitustaan vastaavalla tavalla.»

Kun harjoituskoulun yliopettajan Herman Niemen toimittamana oli ilmestynyt selityskirjanen Lehmannin kansantieteelliseen kuvasarjaan (kansantyyppit), kehoitti Ylihallitus kiertokirjeellä 18 p. huhtikuuta 1906 kaikkia maalaiskansakoulujen piiritarkastajia valmistamaan ja Ylihallitukselle lähettämään luettelon kunkin tarkastuspiirin kouluista, joissa mainittu kuvasarja löytyi, jotta Ylihallitus voisi pitää huolen siitä, että tämä selityskirjanen tulisi kaikille niille kouluille lähetetyksi. Samalla huomautettiin tarkastajia, että niiden kansakoulunjohtokuntain, jotka vastaisuudessa ostaisivat tämän kansantieteellisen kuvasarjan, oli huolehdittava siitä, että myös kysymyksessäoleva selityskirjanen kouluille saadaan. Piiritarkastajilta saatujen ilmoitusten mukaan lähetettiin sittemmin selityskirjasta 520 kappaletta maalaiskansakouluihin.

Samoihin toimenpiteihin ryhtyi Ylihallitus 22 p. marraskuuta 1907 siihen selityskirjaseen nähden, minkä seminaarinlehtori John Lindén oli toimittanut Goering-Schmidtin kasvitieteellisiin seinätauluihin »Ulkomaalaisia viljelyskasveja». Niitä lähetettiin piiritarkastajain tiedonantojen mukaan 450 kouluun.

»Furuhjelmin lahjoitusvarain» korkoja, jotka ovat käytettävät »ylläpidoksi köyhimmille, mutta samalla toivehikkaimmille Suomen maan kuntien lapsista, heidän kaiken vuotta käydäksensä kunnan kansa- ja käsityökouluissa, ei kuitenkaan useammalle kuin kolmelle pojalle ja yhtä monelle tytölle kussakin kunnassa», ja joita jaettaessa ainoastaan ne kansakoulut tulevat kysymykseen, joissa käsityöopetus on hyvin järjestettynä, on pääasiallisesti 20 markan suuruisina apurahoina jaettu puheenaolevana aikana eri tarkastuspiireihin seuraavat summat:

d) Selityskirjaset.

Furuhjelmin lahjoitusvarat.

	1906	1907	1908	1909	1910
1. Ahvenanmaan piiriin	—	280:—	280:—	340:—	360:—
2. Turun »	460:—	340:—	340:—	400:—	420:—
3. Helsingin »	430:91	360:—	360:—	420:—	420:—
4. Lohjan »	—	360:—	360:—	400:—	420:—
5. Porvoon »	420:—	340:—	320:—	380:—	400:—
6. Rauman »	420:—	340:—	360:—	420:—	440:—
7. Porin »	460:—	360:—	340:—	400:—	420:—
8. Hämeenlinnan »	420:—	360:—	340:—	400:—	420:—
9. Tampereen »	440:—	360:—	340:—	420:—	440:—
10. Lahden »	400:—	360:—	340:—	420:—	440:—
11. Kotkan »	—	360:—	360:—	400:—	420:—
12. Lappeenrannan »	440:—	360:—	360:—	420:—	460:—
13. Viipurin »	460:—	360:—	360:—	420:—	460:—
14. Sortavalan »	420:—	340:—	320:—	420:—	460:—
15. Mikkelin »	440:—	340:—	360:—	400:—	400:—
16. Savonlinnan »	—	320:—	300:—	360:—	360:—
17. Joensuun »	400:—	320:—	320:—	400:—	440:—
18. Kuopion »	420:—	360:—	360:—	420:—	440:—
19. Jyväskylän »	460:—	354:22	340:—	400:—	420:—
20. Alavuden »	—	340:—	340:—	420:—	460:—
21. Kaskisten »	440:—	340:—	340:—	400:—	420:—
22. Vaasan »	420:—	340:—	340:—	380:—	380:—
23. Kannuksen »	440:—	320:—	300:—	360:—	380:—
24. Kajaanin »	420:—	340:—	340:—	400:—	400:—
25. Oulun »	400:—	320:—	300:—	360:—	380:—
26. Lapin »	—	220:—	260:—	280:—	280:—
27. Kr. kat. »	120:—	120:—	179:93	198:38	199:42
Yhteensä Smk.	8,730:91	8,914:22	8,859:93	10,438:38	10,939:42

Aikaisemmin Ylihallitus, ilmoittaen kunkin piirin osalle tulevan summan, vaati piiritarkastajilta ehdotukset mainitun summan jakamisesta vahvistettavakseen ja sen jälkeen vasta lähetti rahat tarkastajille, mutta vuodesta 1908 alkaen on Ylihallitus, lähettäen piiriin tulevan rahamäärän tarkastajille, kehoittanut heitä jakamaan summan piirinsä kansakoulujen kesken noudattamalla Ylihallituksen kierto-kirjettä 30 p:ltä marraskuuta 1883 ja huomioon ottamalla, ettei kenellekään avunsaajalle anneta vähempää kuin 20 markkaa, sekä määrännyt että avunsaajilta vaadittavat kuitit ovat jakolistan ohella ennen vuoden loppua Ylihallitukselle lähetettävät.

3. Opetustyö ja sen edistäminen.

Koska oli havaittu, että se työ- ja opetusjärjestyksen sekä oppi- Opetussuunnitelma.
määrien ja -kirjain ehdotus, jonka kunkin kansakoulun johtaja tai johtajatar voimassa olevan kansakouluasetuksen mukaan on velvollinen laatimaan sekä koulun johtokunnan ja tarkastajan vahvistettavaksi lähettämään ennen kunkin lukuvuoden alkua eli tarkemmin sanoen ennen elokuun 15 p:ää, usein oli niin puutteellisesti kokoonpantu, että siitä ei ollut tarkoitettua hyötyä, oli Ylihallitus v. 1904 pidetyn piiritarkastajakokouksen lausuman toivomuksen mukaisesti katsonut tarpeelliseksi mainittuja ehdotuksia varten laatia täytekaavat sekä 3 p. toukokuuta 1905 määrätä, että ehdotukset vastedes olivat aina tehtävät sellaisille kaavoille.

16 p. maaliskuuta 1906 siirsi Ylihallitus sen määrääjän, jota ennen opetussuunnitelmat ovat vuosittain piiritarkastajalle lähetettävät, 1 p:ään syyskuuta.

Oulun piirin kansakoulunopettajain kokouksesta 28 p. marraskuuta 1905 esitettiin Ylihallitukselle m. m. se toivomus, että asetettaisiin komitea valmistamaan opettajain ohjeeksi virallisia malliovetussuunnitelmia maalaiskansakouluja varten, mutta asiaa käsitellessään 27 p. helmikuuta 1906 Ylihallitus ei katsonut voivansa yhtyä tähän mielipiteeseen, koska sellaiset mallisuunnitelmat olisivat omiansa johtamaan opettajia kaavamaisuuteen, kun sitävastoin Ylihallituksen laatimat täytekaavat jättävät opettajille tilaisuuden itsenäisesti suunnitella opetustyönsä sekä ajoittaisiin ennätyksiin että opetusmenettelyyn nähden.

Alavuden piirin opettajiston kokouksesta 26 ja 27 p. heinäkuuta 1907 ehdotettiin erinäisiä muutoksia opetussuunnitelman laadintaa koskeviin määräyksiin ja myöskin kuudes piiritarkastajakokous v. 1908, jonka mielestä nykyiset kaavakkeet olivat pysyttävät sellaisinaan, esitti, että »uutta opetussuunnitelmaa ei ole vaadittava opettajalta, jolla jo samaista vuorokurssia varten on ennen laadittu ja hyväksytty kunnollinen opetussuunnitelma, jota hän ilmoittaa haluavansa joko muuttamatta tai ilmoittamallaan vähäpätöisillä muutoksilla seurata».

Käsitellessään näitä ehdotuksia 14 p. toukokuuta 1909 Ylihallitus antoi sillä kertaa niiden raueta, koska kaavakkeet olivat vasta verrattain lyhyen ajan olleet käytännössä eikä niin ollen vielä oltu ennätetty saavuttaa riittävää kokemusta niiden tarkoituksenmukaisuudesta.

Raamatun
historian
oppikirja.

Sen johdosta että Savonlinnan hiippakunnan tuomiokapituli oli ollut tyytymätön B. H. Päivänsalon laatiman oppikirjan »Raamattua lapsille» käyttämiseen uskonnonopetuksen oppikirjana, lähetti Ylihallitus, joka aikaisemmin oli tuomiokapitulien lausuntojen perusteella antanut mainitulle oppikirjalle käyttöluvan, kaikille maalaiskansakoulujen piiritarkastajille 26 p. helmikuuta 1909 näin kuuluvan kiertokirjeen:

»Koska on sekä pedagogiselta että taloudelliselta kannalta katsoen epäkohtana pidettävä, että saman paikkakunnan kirkollisessa lasten ja nuorison opetuksessa (s. o. kierto- ja rippikoulussa) ja kansakouluissa käytetään erilaisia raamatunhistoriallisia oppikirjoja, saa Ylihallitus kehoittaa Teitä, mainitun epäkohdan ilmetessä, yksissä neuvoin asianomaisen papiston sekä kansakoulunjohtokuntain ja opettajain kanssa toimimaan siihen suuntaan, että paikkakunnan kirkollisessa uskonnonopetuksessa ja kansakouluissa otettaisiin käytäntöön, mikäli mahdollista, sama raamatunhistorian oppikirja.»

Uskonnon-
opetuskreikkalaiskatolil-
sille oppi-
laille.

Viipurin Hengellisen Konsistorin esityksestä ilmoitti Ylihallitus 20 p. helmikuuta 1906 kiertokirjeellä piiritarkastajille ja kansakoulujen johtokunnille, että niille kansakoulujen oppilaille, jotka uskontunnustukseen nähden ovat vähemmistönä koulussa, on suotava, jos heidän vanhempansa sitä toivovat, oikeus olla saapuvilla enemmistön rukouksissa, ellei koulussa ole vähemmistön uskontoa olevaa opettajaa tai opettajatarta, joka pitää eri rukoushetken vähemmistön kanssa.

Kun muutamat kreikkalaiskatoliset opettajat sellaisissa kouluissa, joissa oppilaat suuremmaksi osaksi olivat kreikanuskoisia ja joissa opettajain tahi opettajattarien asetusten mukaan tulisi olla kreikanuskoisia, olivat siirtyneet luterinuskoon ja koska tämä seikka, varsinkin Salmin kunnassa, oli herättänyt suurta pahennusta paikkakunnan kreikanuskoisten asukasten keskuudessa sekä koska nämä asukkaat olivat anoneet Hengelliseltä Konsistorilta, että mainittujen opettajien sijaan määrättäisiin kreikanuskoiset opettajat, niin pyysi Hengellinen Konsistori keväällä 1906 Ylihallitusta hetimiten ryhtymään tarpeellisiin toimiin mainitun epäkohdan poistamiseksi. 11 p. toukokuuta 1906 lähetti Ylihallitus asiakirjat Kirkollisasiantoimituskunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten; mutta kun kirjelmistä ei käynyt selville, keitä kansakoulunopettajia tarkoitettiin ja missä kouluissa he olivat opettajina sekä oliko hakukelpoisuusehtona heidän virkaansa asettamiseen nähden ollut se määräys, että hakijan tuli olla kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluva, ja kuinka monta kreikkalaiskatolista ja kuinka monta luterilaista oppilasta mainittuna lukukautena oli

ollut jokaisessa näissä kouluissa, niin käski Keisarillinen Senaatti 15 p. seuraavaa kesäkuuta Ylihallitusta hankkimaan mainitut tiedot sekä lähettämään ne ynnä, Hengellistä Konsistoria kuulusteltuaan asiassa, ehdotuksen asian järjestämiseksi Keisarilliseen Senaattiin. Samalla käskettiin Ylihallituksen ryhtyä asianmukaiseen toimeen, jotta uskonnonopetusta kreikkalaiskatolisille oppilaille näissä kouluissa annetaan samaan uskontoon kuuluvien opettajien kautta, kunnes opetus siellä toisin järjestetään.

Lähettäessään 17 p. syyskuuta 1907 Keisarilliseen Senaattiin vaaditut tiedot ja ehdotuksensa asian järjestämiseksi sekä Hengellisen Konsistorin 14 p. edellistä elokuuta antaman lausunnon, mainitsi Ylihallitus m. m. seuraavaa:

»Varsinaisia kansakoulujen mies- ja naisopettajia sekä apuopettajia asetettaessa on tähänkin saakka koko väestön eikä ainoastaan kouluikävien lasten lukumäärä otettu huomioon ylipään epäilystä herättävissä tapauksissa ja aina uusia kouluja perustettaessa. Sitä vastoin on kansakoulun mies- ja naiskäsítőiden opettajia ja opettajattaria asetettaessa noudatettu Keisarillisen Senaatin 25 p. tammikuuta 1905 antamaa määräystä, minkä mukaan sellaisissa kunnissa, joissa on vakinaista kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluvaa väestöä, tulee kansakouluihin, joita vakinaisesti hoitaa luterinuskoinen opettaja tahi opettajatar ja joiden oppilaista vähintään viisi tunnustaa kreikkalaiskatolista uskontoa, veiston- ja käsityönopettajain tointa vastedes täytettäessä, muutoin hakukelpoisista hakijoista valita kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluva henkilö, jonka on pidettävä huolta myös uskonnonopetuksesta. Ja katsoo Ylihallitus, että kreikkalaiskatolista uskontoa tunnustavien kansakoulunopettajain ja opettajatarten kuin myös käsityönopettajain ja opettajatarten virkoihin asettaminen voidaan järjestää tyydyttävällä tavalla voimassa olevain asetusten ja säädösten nojalla, erittäinkin koska oppivelvollisuuslain astuttua voimaan erotus kouluikävien ja koulupiiriin kuuluvain kouluikäisten lasten lukumäärässä melkein kokonansa katoaa.»

Lopullisesti asiaa käsitellessään 29 p. toukokuuta 1909 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi käskeä Ylihallitusta tarkoin pitämään huolta siitä, että olot niissä kansakouluissa, joiden kreikkalaiskatoliseen uskonoppiin kuuluvat opettajat ovat siirtyneet tai vastedes siirtyvät evankelis-luterilaiseen uskonoppiin, tulevat järjestetyiksi Keisarillisen Senaatin uskonnonopetuksen järjestämisestä kreikkalaiskatoliseen uskontunnustukseen kuuluville lapsille joulukuun 12 p. 1888 vahvistamien ohjeiden sekä tammikuun 25 p. 1905 antamien määräysten mukaisesti. Samalla määrättiin Ylihallituksen velvollisuudeksi ilmoittaa toimenpiteistään Hengelliselle Konsistorille.

Käsityökalustot ja niiden valtioavustus.

Maaseudun kansakouluihin hankittujen veistokalustojen, sorvi- ja ompelukoneiden sekä höyläpenkkien valtioavustukseen nähden ovat edelleen olleet voimassa Keisarillisen Senaatin 30 p. tammikuuta 1902 antamat määräykset. Vuosirahasäännössä on vuosina 1906—1908 tätä tarkoitusta varten ollut 13,000 markan määräraha, jonka lisäksi on vuosittain ollut käytettävänä Suomen Valtiokonttorin hoitaman »Kansakoulukäsityörahaston» korkoja noin 6,000 markkaa. Tämä rahamäärä, noin 19,000 markkaa, osoittautui kuitenkin riittämättömäksi ja Keisarillinen Senaatti myönsi Ylihallituksen esityksestä lisämäärärahoja: 6 p. marraskuuta 1906 3,000 markkaa, 10 p. lokakuuta 1907 7,000 markkaa ja 24 p. heinäkuuta 1908 16,000 markkaa.

Ylihallitukselle 1 p. lokakuuta 1906 jätetyssä kirjelmässä toiminnit Mäkisen tehdasliike-osakeyhtiö, M. Ingman ja T. Järveläinen, jotka olivat sitoutuneet pitämään kansakoulujen saatavana hyväksytyjä käsityökokoelmia, anoivat että ennen vahvistettuja yhdistelmiä jonkun verran muutettaisiin sekä liittivät mukaan luettelot uusista 10:n, 15:n ja 20:n oppilaan työkalustoista hintoihin.

Kuulusteltuaan useiden asiantuntijain ja kuudennen piiritarkastajakokouksen mieltä asiasta lähetti Ylihallitus anomuksen ynnä kertyneet asiakirjat alamaisten alistuksensa ohella 31 p. tammikuuta 1908 Keisarilliseen Senaattiin esittäen seuraavaa:

»Jo kauan on kuulunut tyytymättömyyttä kansakoulujen käsityökalustojen kokoonpanoon, suuruuteen, hankintatapaan ja valtioavustukseen nähden.

Yleisimmin käytetty 6:n oppilaan käsityökalusto on tavallisesti liian pieni. Tosin siitä samaten kuin suuremmistakin kokoelmista voisi jättää poiskin muutamia työaseita (esim. ruuvinvääntökoneen), jotka eivät ole välttämättömiä pedagogista veistonopetusta varten, mutta sen sijaan olisi siihen lisättävä useammin käytettäviä työaseita, kuten höyliä, sahoja, mittoja, piirtimiä y. m., joten verrattain pienellä hinnan ylennyksellä kokoelmasta saataisiin 10:n oppilaan työkalusto. Seuraaviksi suuremmiksi yhdistelmiksi sopisi 15:n ja 20:n oppilaan kalustot. Poikkeustapauksissa olisi kouluille, joissa poikaoppilaita on alle 10, myönnettävä valtioapua pienemmistäkin, tarkoituksenmukaisiksi todistetuista työkalustoista. Työaseiden kokoon nähden olisi otettava huomioon enemmän kuin tähän asti se, että työkalut ovat tarkoitettut lasten käytettäväksi. Myöskin tulisi kaluston suuruuden riippua oppilasmäärästä, t. s. koulujen kannattajat olisivat veloitettavat — ainakin valtioapua saadakseen — hankkimaan niin suuren työasekokoelman kuin koulun poikaoppilaiden lukumäärä vaatii.

Hankintatapaan ja valtioavustukseen nähden ovat tyytymättömyyttä herättäneet seuraavat määräykset: että valtioapu myönnetään ainoastaan

täydellisiä ja tarkoin määriteltyjä kokoelmia — ei muunnoksia eikä lisäyksiä — varten ja ainoastaan poikkeustapauksissa muista kuin määrättyjen etuoikeutettujen liikkeiden valmistamista yhdistelmistä; että valtioapu myönnetään ainoastaan ensi kerran tilattuja työkaluja varten; että valtioapu on suhteellisesti vähäinen, ainoastaan 30—35 % kokoelmien hinnasta, ja että valtioapua myönnettäessä ei katsota onko ostettu kalusto riittävä koulun oppilasmäärälle ja löytyykö koululla muita käsityöopetuksen menestymisen edellytyksiä: riittävä määrä höyläyssijoja, tahko ja viilapenkki.

Alussa mainittuun anomukseen liitetyt kalustoluettelot olivat laaditut huomioon ottamalla edellä lueteltuja näkökohtia. Kokoelmien hinnoiksi ehdotettiin vahvistettavaksi Smk. 187: 20, 254: 50 ja 337: 75, joten 10:n ja 15:n oppilaan kokoelmat tulisivat olemaan 40 markkaa kalliimmat kuin nykyiset 6:n ja 12:n oppilaan kokoelmat ja 20 oppilaan kokoelma jotenkin samanhintainen kuin nykyinen 24:n oppilaan.

Ylihallitus pyysi sitten useilta asiantuntijoilta lausuntoa sekä puheenaolevista muutosehdotuksista että siitäkin, olisiko heidän mielestensä veistokalujen valtioavustukseen nähden minkäänlaista muutosta toivottava.

Kun saapuneet lausunnot sisälsivät paljon huomattavia muistutuksia ja ehdotuksia, kehoitti Ylihallitus anomuksentekijöitä, huomioonottaen lausunnoissa esiintyneitä ehdotuksia, laatimaan uudet ehdotukset.

Anomuksentekijät noudattivatkin kehoitusta. Mutta vaikka kukin asiantuntija oli toivonut verrattain pieniä lisäyksiä työkalustoluetteloihin, niin anomuksentekijäin uudet ehdotukset, he kun koittivat niin paljon kuin mahdollista ottaa huomioon kaikkien toivomuksia, kasvoivat tuntuvasti niin hyvin työaseiden lukumäärään kuin hintoihin nähden. Hinnat nousivat summiin Smk. 248: 20, 355: 30 ja 455: 90.

Näitä ehdotuksia ei Ylihallitus kuitenkaan katsonut voivansa asettaa esityksensä pohjaksi. Ensiksikin olivat uudet kokoelmat kovin kalliit: pienimmästä kokoelmasta on tähän saakka myönnetty vain 50 markan valtioapu; jos valtioavustus korotettaisiin 50 %:iin ostohinnasta, jota korotusta Ylihallitus pitää suotavana, niin tulisi valtioapu pienimmästäkin kokoelmasta nousemaan lähes 125 markkaan. Valtion ja myöskin koulunkannattajien kustannukset yksinomaan käsityöopetuksesta lisääntyisivät liian paljon. Toiseksi ei Ylihallitus myöskään pitänyt välttämättömänä, että näiden perussarjojen tulisi täydellisesti tyydyttää kaikkein erikoisia mielitekoja; jos valtioavustus määrätään %:n mukaan maksettavaksi ja sama % myönnetään myöskin jonkun verran muunnetuista kokoelmista sekä kokoelmien täydennyksistä, niin silloinhan kalustojen ostajat voivat saada valintansa mukaan vaihdetuksi ja lisätyksi perussarjaan niitä työaseita, joita he erityisesti haluavat.

Ylihallituksen kehoituksesta ovat sentähden anomuksentekijät laatineet vielä kolmannet ehdotukset, joiden kokoonpanossa mikäli mahdollista on huomioon otettu tehdyt muistutukset ilman että kokoelmain kokonaishinnat ovat kohonneet ensimmäisten ehdotusten hintoja korkeammiksi.

Asiantuntijain lausunnoissa on myöskin viitattu siihen, että ei anomuksentekijöille enää myönnettäisi yksinoikeutta veistokalujen valmistamiseen, vaan olisi valtioapu yhtä hyvin myönnettävä muulla tavallakin hankituista työkalustoista. Tosin on vaikea tarkastaa milloin mistäkin hankittujen veistokalustojen kelvollisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta, mutta siitä huolimatta ei Ylihallituksenkaan mielestä olisi täydellistä yksinoikeutta muutamille liikkeille annettava. Jo se tieto, että muualtakin hankituille kalustoille ja sorville voidaan valtioapu myöntää, olkoonpa että sen myöntäminen tehdäänkin riippuvaksi piiritarkastajan joka kerta erikseen annettavasta tarkasta ja yksityiskohtaisesta todistuksesta, on omansa vaikuttamaan siihen suuntaan, että varsinaiset veistokalustojen valmistajat koettavat tarjota parhaanlaatuisia työkaluja.

Mitä valtioavun myöntämiselle määrättäviin ehtoihin tulee, vaatii Ylihallituksenkin mielestä käsityöopetuksen kehitys, että koululla on riittävä määrä höyläyssiijoja, tahko ja viilapenkki ja että 10 oppilaan työkalustolle myönnetään valtioapu ainoastaan siinä tapauksessa, että yhtä aikaa opetettavia poikaoppilaita on alle 15:n, ja 15:n oppilaan kalustolle ainoastaan silloin kun näiden oppilaiden lukumäärä on alle 20:n.

Vielä on mainittava, että Ylihallituksen mielestä ei ole syytä pysyttää sorvikoneen valtioapua muiden käsityöopetukseen tarvittavien työkalujen valtioapuja suurempana; sekin valtioapu olisi määrättävä 50 %:ksi ostohinnasta, ja samaten höyläpenkeistä, tahkoista ja viilapenkistä sekä myöskin ompelukoneista myönnettävä samansuuruinen valtioapu.

Kuultuaan asiassa äskeisen piiritarkastajakokouksenkin mielipidettä pyytää Ylihallitus kaiken edellä esitetyn perustuksella ja viitaten oheenliitettyihin asiakirjoihin alamaismasti esittää, että muuttamalla määräyksiä Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjelmässä 5 p:ltä toukokuuta 1887, 7 p:ltä maaliskuuta 1893, 6 p:ltä marraskuuta 1900 ja 30 p:ltä tammi-kuuta 1902 säädettäisiin:

1:ksi) että oheenliitettyjen luetteloiden mukaiset 10:n, 15:n ja 20:n oppilaan veistokalustot ovat peruskokoelmia, joista samaten kuin sorvista, höyläpenkeistä, tahkosta ja viilapenkistä sekä ompelukoneesta myönnetään valtioapua 50 % ostohinnasta, eikä ainoastaan niitä ensi kertaa koululle hankittaessa, vaan aina milloin uusi kokoelma todistetaan tarpeen vaatimaksi;

2:ksi) että poikkeustapauksissa, milloin poikaoppilaita on alle 10, myönnetään sama valtioapu pienemmistäkin, tarkoituksenmukaisiksi todistetuista työasekokoelmista;

3:ksi) että sama valtioapu myönnetään jonkun verran muunnetustakin peruskokoelmaa vastaavasta kalustosta sekä lisäyksistä ja täydennyksistä, mutta tulee laskun lisätyökaluista, milloin niitä ei osteta yhdessä peruskokoelman kanssa, nousta vähintään 50 markkaan;

4:ksi) että sama valtioapu myönnetään muiltakin valmistajilta hankittuja työkaluja varten, mutta on anomukseen silloin liitettävä täydellinen luettelo työkaluista ja tarkastajan todistus, että kokoelma työkalujen laatuun ja tarkoituksenmukaisuuteen nähden vastaa hyväksyttyä peruskokoelmaa;

5:ksi) että valtioapuanomuksiin veistokalustoja, höyläpenkkejä, sorvia, tahkoa, viilapenkkiä ja ompelukoneita varten on liitettävä alkuperäiset kuitatut laskut sekä lisäksi valtioavunanomuksiin veistokalustoja, höyläpenkkejä ja sorvia varten todistukset:

a) että koulussa on höyläyssijoja vähintään yksi kutakin kolmea yhtä aikaa opetettavaa oppilasta kohti sekä myöskin tahko ja viilapenkki;

b) että veistonopetus muutenkin on tarkoituksenmukaisesti järjestetty; ja

c) että yhtä aikaa veistonopetusta nauttivien oppilaiden lukumäärä ei vaadi suurempaa työkalukokoelmaa, t. s. että 10:n oppilaan kalustoa kohden on yhtä aikaa opetettavia poikia alle 15:n ja 15:n oppilaan kokoelmaa kohden alle 20:n.

Tämän yhteydessä on Ylihallitus katsonut asiakseen alamaisimmasti huomauttaa, että käsityökalustojen ostoon annettavia valtioapuja varten myönnetty määräraha on osoittautunut liian pieneksi. Helmikuun 3 p:nä 1887 puheenaolevaa tarkoitusta varten perustetun rahaston korot, noin 6,000 markkaa, sekä sen lisäksi 1903 vuoden alusta lukien myönnetty määräraha 13,000 markkaa vuosittain on näyttäytynyt olevan riittämätön nykyistenkin puheenaolevia valtioapuja koskevien määräysten mukaan. Niinpä on myönnettykin tarkoitusta varten lisämäärärahoja v. 1904 10,000 markkaa, v. 1905 6,000 markkaa, v. 1906 3,000 markkaa ja v. 1907 7,000 markkaa. Eikä viimeksi mainittu lisämääräraha ole sekään riittänyt kaikkien v. 1907 saapuneiden anomusten tyydyttämiseksi. Näin ollen olisi määräraha nykyistenkin valtioavun myöntämisestä annettujen määräysten vallitessa korotettava 20,000 markaksi, ja kun ehdotetut uudet säännökset epäilemättä tulevat jossain määrin korottamaan suoritettavien valtioapujen määrää, niin on Ylihallitus katsonut asiakseen Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi alamaisimmasti alistaa, eikö tarkoitusta varten myönnetty määräraha, joka tähän saakka on ollut 13,000 markkaa, olisi korotettava kaikkiaan 25,000 markaksi.»

Tämä alistus ei ole kuitenkaan antanut toistaiseksi aihetta käsityökalustojen y. m. valtioavustusta koskevien määräysten muuttamiseen.

1909 vuoden menosääntöehdotuksen yhteydessä esitti Keisarillinen Senaatti, että kyseessäoleva määräraha siitä vuodesta alkaen korotettaisiin 33,000 markkaan, mutta menoarvion vahvistuksessa 21 p. tammikuuta 1910 ehdotettu määrärahan lisäys poistettiin. Tämän johdosta teki Ylihallitus Keisarilliseen Senaattiin 1 p. helmikuuta 1910 alamaisten alistuksen, jossa se, selostettuaan asian aikaisempia vaiheita, esitti seuraavaa:

»Nyttemmin lienee puheenaolevaa tarkoitusta varten menosäännössä ehdotettua rahamäärää vähennetty 20,000 markalla. Näin ollen ja jos määräraha tänä vuonna tulee olemaan ennallaan, kuluu se lähes kaikki eli 18,800 markkaa viime vuodelta tähän vuoteen siirrettyjen anomusten tyydyttämiseen.

Kun siis jotenkin kaikki tänä vuonna kertyvät anomukset määrärahan riittämättömyyden vuoksi jäisivät kokonaan käsittelemättä tulevaan kalenterivuoteen, katsoo Ylihallitus olevansa pakotettu kääntymään Teidän Keisarillisen Majesteettinne puoleen alamaisella esityksellä siitä, että edellä kerrottua tarkoitusta varten myönnettäisiin 20,000 markan suuruinen tilapäinen lisämääräraha ja että kyseessäoleva määräraha 1910 vuoden menosäännössä korotettaisiin 20,000 markalla. Samalla pyytää Ylihallitus alamaisimmin Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan alistaa, olisiko kyseessäoleva määräraha edelleenkin 1911 vuoden alusta lukien valtiorahastosta menevänä korotettava 33,000 markkaan vai olisiko ehkä käsityökalustojen y. m. hankkimista maalaiskansakouluihin vastaisuudessa sopivimmin avustettava suostuntarahoilla, kuten havainto- y. m. opetusvälineidenkin ostamista, jossa tapauksessa menoerä havaintovälineiden hankkimiseksi olisi armollisessa esityksessä suostuntavaroista suoritettavista menoeristä vuodeksi 1911 korotettava 33,000 markalla ja tähänastinen menosäännössä ollut menoerä käsityökalustoja y. m. varten, 13,000 markkaa, valtiorahastosta menevänä määrärahana voisi jäädä pois.»

10 p. maaliskuuta 1910 Keisarillinen Senaatti esitti, että Ylihallituksen pyytämä tilapäinen apu myönnettäisiin ja että määräraha saataisiin, jos valtiorahaston varat riittävät, ottaa 1910 vuoden menosääntöehdotukseen 33,000 markan suuruisena. Tähän esitykseen Keisarillinen Majesteetti suostui 1 p. heinäkuuta 1910, mutta otettiin puheenaoleva määräraha 1910 vuoden vahvistettuun menosääntöön ainoastaan 23,000 markan suuruisena.

Käsityön-
opettajien
valmistus-
kursseja.

Ylihallituksen käytettävänä on edelleenkin ollut 6,000 markan vuotuinen määräraha maalaiskansakoulujen käsityönopettajien valmistuskursseja varten. Mainitun määrärahan myöntämisestä edelleen kolmeksi vuodeksi lukien 1 p:stä tammikuuta 1908 teki Ylihallitus alamaisen esityksen 19 p. helmikuuta 1907 ja armollisella käskyllä 12 p:ltä seuraavaa lokakuuta määrättiin, että kurssien järjestämiseksi veistonopettajain ja -opettajattarien valmistamiseksi kansakouluihin on edelleen vuosittain tammikuun 1 p:stä 1908 tammikuun 1 p:ään 1911 yleisistä varoista maksettava jatkuva 6,000 markan suuruinen apuraha ehdoilla, että kurssit kestävät kahdeksan viikkoa, että opetus on maksuton sekä että joka kurssilla on osanottajia vähintään kymmenen henkeä. Määrärahan jatkumisesta seuraavina vuosina teki Ylihallitus esityksen 22 p. huhtikuuta 1910.

Tällä määrärahalla on toimeenpantu vuosittain kahdeksan 8-viikkoista kurssia. Kurssin johtajalla on pitänyt olla apunaan toinen pätevä opettaja ja palkkio on veistonohjaajien valmistuskurssista ollut 800 ja naiskäsitöiden opettajattarien 700 markkaa.

Veistonohjaajain valmistuskursseja ovat pitäneet:

v. 1906: Perniön Matildedalin kansankoulunopettaja Fridolf A. Salola Uskelan Moision koululla (veistonohjaajia valmistui 8), opettaja J. K. Heiskala Ylivieskan Kirkonkylän koululla (12), opettajat J. B. Airaksinen ja J. Björni Kuopiossa (—) ja opettaja John Aug. Nordström Tammisaaressa (oppilaina 22 naisseminaarin oppilasta);

v. 1907: opettaja F. A. Salola Uskelan Moision koululla (14), opettaja J.K. Heiskala Ylivieskan Kirkonkylän koululla (8), opettaja K. F. Kettunen Valkealan Kouvolan koululla (18) ja opettaja A. Th. Mattsson Jomalan Kirkonkylän koululla (13);

v. 1908: opettaja J. A. Nordström Tammisaaressa (12), opettaja K. F. Kettunen Kouvolassa (11), opettaja Verner Väinölä Huittisten Lauttakylän koululla (11) ja opettaja K. A. Westerlund Kiihtelysvaaran Huhtilammin koululla (7);

v. 1909: opettaja K. J. Lund Torniossa (14), opettaja K. A. Westerlund Kiihtelysvaaran Huhtilammin koululla (11), opettaja F. A. Salola Uskelan Moision koululla (26) ja opettaja Artur A. Magnusson Porvoossa (10); ja

v. 1910: opettaja K. A. Westerlund Kiihtelysvaaran Huhtilammin koululla (10), opettajat J. B. Airaksinen ja J. Ahonoja Kuopiossa (17), opettaja Paavo Tapio Limingan Kirkonkylässä (11) ja opettaja John Aug. Nordström Tammisaaressa (4; osanottajia, enimmäkseen opettajattaria ja seminaarin oppilaita, oli kyllä 18).

Käsityöopettajattarien valmistuskursseja ovat taas toimeenpanneet:

v. 1906: opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Koskebyn koululla (opettajattaria valmistui 10), opettajatar Sanni Haila Lapuan Kirkonkylän koululla (28), opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Kelkkalan koululla (23) ja opettajatar Rosa Viherkoski Kiihtelysvaaran Hammaslahden koululla (18);

v. 1907: opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Koskebyn koululla (11), opettajatar Sanni Haila Lapuan Kirkonkylässä (24), opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Kelkkalassa (26) ja opettajattaret Hanna Koponen ja Olga Väistö Kuopiossa (26);

v. 1908: opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Koskebyn koululla (12), opettajatar Sanni Haila Lapuan Kirkonkylässä (19), opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Tiiliruukin koululla (26) ja opettajatar Katri Tuori Limingan Kirkonkylän koululla (18);

v. 1909: opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Koskebyn koululla (—), opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Kelkkalassa (27), opettajatar Katri Tuori Limingan Kirkonkylässä (16) ja opettajatar Rosa Viherkoski Kiihtelysvaaran Nivan koululla (15); sekä

v. 1910: opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Koskebyn koululla (19), Anna Lillia Sipoon Martinkylän koululla (11), opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Tiiliruukin koululla (23) ja opettajatar Katri Tuori Limingan Kirkonkylässä (13).

Useimpia näitä valmistuskursseja on Ylihallituksestakin käsin tarkastettu.

Erinäisiä käsityönopettajien valmistuslaitoksia.

a) Sortavalan kutoma- ja käsityökoulu.

Paitsi näissä valmistuskursseissa on käsityönopettajia valmistettu erinäisissä käsityökouluissa, joista useimmat ovat sitä tarkoitusta varten nauttineet valtioapua.

Sortavalan kutoma- ja käsityökoululle on edelleen vuosittain myönnetty 600 markan suuruinen apuraha kahden 8—10 viikkoa kestävänsä käsityönopettajattarien valmistuskurssin kannattamiseksi, ehdoilla että vähintään 10 oppilasta tulee olla kussakin kurssissa, että oppilailta ei saa ottaa 10 markkaa suurempaa kurssimaksua, että oppilaille annetaan todistus Ylihallituksen määräämän kaavan mukaan ja että Sortavalan seminaarin käsitöiden opettajatar Lilly Törnudd, joka kurseja valvoo, allekirjoittaa todistukset. Näissä kurseissa on valmistunut käsityönopettajattaria: v. 1906 31, v. 1907 37, v. 1908 28, v. 1909 34 ja v. 1910 42.

b) Corander Helsingissä.

Veistonopettaja Oiva Coranderin kasvatusopilliselle veistokoululle, joka on Helsingin piirin kansakouluntarkastajan valvonnan alainen, oli 25 p. tammikuuta 1905 jatkettu 6,500 markan vuotuista valtioapua vuosiksi 1905—1907. Alamaissessa lausunnossaan 19 p. helmikuuta 1907 Ylihallitus huomautti, että puheenaoleva laitos ei ainoastaan valmista veistonopettajia, vaan myöskin on omiaan herättämään ja edistämään veistoharrastusta nuorisossa ja sentähden paikkakunnalla hyvin tarpeen vaatima, koska oppikouluissa ei anneta mitään veistonopetusta, sekä puolsi laitokselle 11,000 markan korotettua valtioapua viideksi vuodeksi. Armollisella päätöksellä määrättiin valtioapu 12 p. lokakuuta 1907 edelleenkin 6,500 markaksi v. 1908—1912. Veistonopettajan pätevyystodistuksen on tästä laitoksesta saanut v. 1906 14, v. 1907 6, v. 1908 11, v. 1909 7 ja v. 1910 18 henkilöä.

c) Lindfelt-Lehtinen Tampereella.

Käsityönopettajatar Amalia Lindfeltille myönnettiin armollisella päätöksellä 18 p. tammikuuta 1906 hänen Tampereen kaupungissa ylläpitämäänsä kasvatusopillista käsityökoulua varten jatkuva 3,000

markan vuotuinen valtioapu vuosiksi 1906 ja 1907, ja 29 p. lokakuuta 1907 korotettiin valtioapu 6,500 markkaan viideksi vuodeksi luettuna 1 p:stä tammikuuta 1908.

Koulussa, jossa vuosittain pannaan toimeen kaksi kolmikuukautista kurssia, on ollut useita opettajia sekä oppilasmäärä hyvin runsas.

V. 1909 perustivat kansakoulunopettajat Ludvig ja Emilia Roine »Tampereen käsityökoulun käsityönopettajain ja -opettajattarien valmistusta varten». 7 p. toukokuuta 1909 Ylihallitus suostui siihen, että niille 5:lle mies- ja 25:lle naisoppilaalle, jotka sinä kevätlukukautena olivat mainitussa oppilaitoksessa kurssin suorittaneet, saatiin antaa pätevyystodistukset maalaiskansakoulujen käsitöiden opettajien ja opettajattarien virkoihin, sekä esitti sen kevätlukukauden kurseja varten 1,500 markkaa valtioapua, jonka Kirkollisasiaintoimituskunta myönsikin käyttövaroistaan 24 p. samaa toukokuuta.

d) L. ja E. Roine Tampereella.

Samaten suostui Ylihallitus 14 p. joulukuuta 1909 siihen, että asianmukaiset pätevyystodistukset saatiin antaa sen syyslukukauden kurssin suorittaneille 18:lle mies- ja 35:lle naisoppilaalle, ulottaen tämän oikeuden 26 p. huhtikuuta 1910 niihinkin, jotka vastaisuudessa suorittavat kurssin mainitussa koulussa.

1910 vuoden menosääntöä vahvistettaessa 2 p. lokakuuta 1910 myönnettiin Ylihallituksen esityksen mukaisesti kyseessäolevalle koululle: miehisen osaston ylläpitoa varten 4,000 markkaa ja naisosaston voimassapitoa varten 3,000 markkaa sekä edellisen perustamiskustannusten korvaamiseksi 1,200 markkaa ja jälkimäisen 800 markkaa. Kevätkurssi koulussa on kestänyt neljä kuukautta, syyskurssi kolme. V. 1910 oli kevätkurssilla oppilaita: veisto-osastolla 29 ja naiskäsityösosastolla 43; syyskursseilla olivat vastaavat numerot 15 ja 26. Koulussa on useampia opettajia.

Molemmat edellämainitut käsityökoulut ovat Tampereen kaupungin kansakouluntarkastajan lähimmän valvonnan alaisia, hän allekirjoittaa pätevyystodistukset y. m. Myöskin Ylihallituksesta käsin on niitä tarkastettu.

V. 1907 tammikuun 4 p. suostui Ylihallitus käsityönopettajattaren Elin Keravuoren anomukseen, että niille henkilöille, jotka hänen kutomakoulussaan Naantalissa suorittavat käsityönopettajattarien valmistamista varten järjestetyn kurssin ja joiden todistukset asianomainen piiritarkastaja allekirjoittaa, myönnetään oikeus päästä käsityönopettajattaren virkoihin maalaiskansakouluissa. 8 p. seuraavaa toukokuuta puolsi Ylihallitus puheenaolevalle käsityökoululle 800 markan vuotuista valtioapua, mutta hylkäsi Keisarillinen Senaatti

e) Keravuori Naantalissa.

anomuksen 8 p. elokuuta 1907; 31 p. joulukuuta 1908 myönsi kuitenkin Kirkollisasiaintoimituskunta koulun ylläpitämiseksi 450 markan tilapäisen avustuksen.

Ylihallituksen 20 p. huhtikuuta 1909 tekemän esityksen mukaisesti myönnettiin 1910 vuoden menoarviota lopullisesti vahvistettaessa 2,000 markkaa kaluston hankkimiseen Naantalin yhdistetylle talous-, puutarha- ja käsityökoululle sekä 3,000 markan vuotuinen määräraha kolmeksi vuodeksi lukien 1 p:stä tammikuuta 1910 ehdoilla: »että käsityöopettajattarien valmistuskursseihin vuosittain ilmoittautuu vähintään kymmenen oppilasta; että kurssimaksu on enintään 10 markkaa ja että kaksi oppilasta vuosittain saa maksuttoman opetuksen; että kansakoulun käsityöopettajattaren toimeen päteviksi katsotuille oppilaille annetaan Koulutoimen Ylihallituksen hyväksymän kaavan mukainen pätevyystodistus, ja että myöskin asianomainen piiritarkastaja, jonka tulee valvoa koulun toimintaa, nimikirjoituksellaan hyväksyy mainitut pätevyystodistukset».

V. 1910 on koulusta saanut 15 henkilöä pätevyystodistuksen kansakoulun käsityöopettajattaren toimeen.

f) Björck
Paimiossa.

V. 1908 maaliskuun 17 p. myönsi Ylihallitus Paimion (Jokelan) emäntä-, käsityö- ja kasvitarkastuskoulun johtajalle Abr. Björckille oikeuden järjestää käsityökoulunsa kasvatusopilliseksi, jonka oppimäärän suorittaneet saavat pätevyyden maalaiskansakoulujen käsityöopettajattaren toimeen.

g) Ammatti-
koulu Po-
rissa.

V. 1908 joulukuun 30 p. suostui Ylihallitus erinäisillä ehdoilla Porin valmistavan tyttöjen ammattikoulun johtokunnan anomukseen, että mainitun koulun täydellisen kaksivuotisen oppikurssin suorittaneille liinaompelukurssin oppilaille saa antaa pätevyystodistuksen maalaiskansakoulujen käsityöopettajattaren virkoihin. Lv. 1909—1910 on koulusta annettu viisi tällaista pätevyystodistusta.

Käsityö-
opettajain
palkkaus- ja
nimitysasiat.

Kun Ylihallituksen aikaisemmat alotteet eivät olleet johtaneet mihinkään toimenpiteeseen, teki Ylihallitus kuudennen piiritarkastajakouksen pyynnöstä 11 p. toukokuuta 1909 maalaiskansakoulujen veistonopettajain ja käsityöopettajattarien palkkauksen uudelleen järjestämisestä sekä jälkimäisten kelpoisuusehtojen määräämisestä seuraavan alistuksen:

»Siinä alamaaisessa lausunnossaan, jonka Ylihallitus Teidän Keisarillisen Majesteettinne Suomen Senaatin lähetepäätösten johdosta maaliskuun 12 päivästä 1901 ja helmikuun 17 päivästä 1903 on huhtikuun 29 p:nä

1904 antanut 1900 vuoden valtiopäiväin lausumasta toivomuksesta, että harkittavaksi otettaisiin, mihin määrin voimassaolevia määräyksiä, jotka koskevat veisto- ja käsityönopetusta yhdellä opettajalla toimivissa maalaiskansakouluissa, olisi muutettava, jotta mainittu opetus näissä kouluissa voitaisiin laveammassa määrässä käytännöllisemmällä tavalla toteuttaa, on Ylihallitus katsonut asiakseen ehdottaa, että sanotunlaisten koulujen veistonopettajain ja käsityönopettajattarien palkkauksen uudestaan järjestämiseksi ja jälkimäisten virkakelpoisuuden määräämiseksi armossa annettaisiin asetus, joka kumoamalla armollisen julistuksen maaliskuun 13 p:ltä 1895 palkan maksamisesta käsityönopettajattarille laajentaisi ja muuttaisi mieskäsitöiden opetuksen järjestämisestä maaliskuun 8 p:nä 1898 annetun armollisen julistuksen säädökset seuraavalla tavalla kuuluviksi:

1 §. Sellaisessa pojille ja tytöille yhteisessä maalaiskansakoulussa, jossa toimii ainoastaan yksi opettaja tai opettajatar, on kunta tai koulupiiri velvollinen toista sukupuolta oleville oppilaille erikseen kustantamaan veisto- tai käsityötaidon opetusta. Pätevyys näiden opettamiseen on näytettävä todistuksella, jonka on antanut asianomainen seminaarinlehtori tai -opettajatar, sellaisen veisto- tai käsityökoulun johtaja tai johtajatar, joka on puheenaolevaa tarkoitusta varten hyväksytty, tai kansakoulunopettaja tai -opettajatar, joka asianomaisella luvalla on toimeenpannut oppijakson veistonopettajain tai käsityönopettajattarien valmistamiseksi, ja tulee todistuksen sisältää, että pyrkijällä on tarpeellisia tietoja ja käytännöllistä taitoa aineessaan sekä kykyä antaa kasvatusopin mukaista veisto- tai käsityönopetusta. Poikaoppilasten veistonopettajaksi tätä varten määrätystä palkkiosta voidaan ottaa myöskin kansakoulunopettajatar, jos hän on toimeen pätevä.

2 §. Sen palkkion, jonka kunta tai koulupiiri edellisen §:n mukaan on velvollinen suorittamaan veistonopettajalle tai käsityönopettajattarelle, tulee tehdä vähintään 150 markkaa vuodessa. Tähän palkkaukseen ottaa valtio osaa 75 markalla. Valtioapua haetaan Koulutoimen Ylihallituksesta liittämällä oheen kunnan tai koulupiirin palkkaussitoumus.

Edelleen on Ylihallitus samassa tilaisuudessa ilmituonut käsityksensä, että puheenalaisen uuden armollisen asetuksen tulisi sisältää säädöksiä myöskin veistonopettajain ja käsityönopettajattarien nimitysjärjestyksestä ja virasta erottamisesta, sekä siinä mielessä ehdottanut määrättäväksi, että koulun johtokunta valitsee veistonopettajan tai käsityönopettajattaren hakuilmoituksen perusteella tai myöskin suorastaan, jos tarjona on toimeen pätevä ja sopiva henkilö, että vaali on alistettava tarkastajan vahvistettavaksi, että virkaan otettu opettaja tai opettajatar voidaan siitä erottaa ainoastaan jos johtokunta ja tarkastaja havaitsevat hänet toimeen sopimattomaksi tai kelvottomaksi tai jos koko toimi käy tarpeettomaksi, sekä että tarkastajan ja johtokunnan ollessa eri mieltä vaali- tai erottamisasia on lykättävä Ylihallituksen ratkaistavaksi.

Toistaiseksi eivät nämät Ylihallituksen alamaiset ehdotukset ole johdaneet armollisiin toimenpiteisiin. Koska kuitenkin Ylihallituksen mielestä

olisi erittäin tärkeätä, että ehdotetut säädökset ensi tilassa annettaisiin, niin ja kun kansakoulujen piiritarkastajatkin, jotka jo kokouksessaan vuonna 1899 ja 1904 ovat lausuneet toivomuksia ylempänä kosketelluista seikoista, viime vuoden tammikuussa pidetyssä kokouksessaan jälleen ovat päättäneet anoa Ylihallitukselta toimenpiteitä sitä varten luettelemaisina, veistonopettajain ja käsityönopettajattarien nimittämistä tarkoitavien säädösten ja määräysten aikaansaamiseksi, rohkenee Ylihallitus alamaismmasti uudistaa huhtikuun 29 p:nä 1904 antamaansa lausuntoon sisältyneet ehdotukset ynnä viime piiritarkastajakokouksen päätöksen mukaisesti vielä lisäksi ehdottaa sellaista tarkempaa säädöstä kysymyksessä olevain virkain täyttämistä, että ne, ellei pätevää ja sopivaa henkilöä muutoin ole tarjona, ovat 30 päivän kuluessa haettaviksi julistettavat ainakin jossakussa paikkakunnalla yleisesti levinneessä sanomalehdessä.»

Tämäkään [alustus ei toistaiseksi ole johtanut mihinkään toimenpiteihin.

Käsityön-
opetuksen
tarkastus.

Alamaisessa lausunnossaan Suomen yleisen käsityöyhdistyksen ehdotuksista toimenpiteiksi käsityönopetuksen kehittämiseksi ja ehdistämiseksi maassamme oli Ylihallitus 19 p. huhtikuuta 1905 esittänyt m. m. seuraavaa:

»Tärkein ja tätä nykyä enintä huomiota ansaitseva lienee mietinnössä (s. 3) esiintuotu ehdotus erityisten tämän Ylihallituksen alaisten tarkastajain asettamisesta sekä poikain että tyttöjen käsitöiden valvomista varten kansakouluissa. Tunnettu on että maamme kansakouluissa käsitöiden opetuksen suhteen on olemassa erimielisyys, hajanaisuus ja ymmärtäväisen johdon puute. Varsinkin poikain käsitöissä, jotka Uno Cygnæuksen toimesta otettiin meillä ennenkuin missään muualla kansakoulun varsinaisten opetusaineitten joukkoon ja joiden tärkeydestä puhtaasti kasvatusopilliseltakin kannalta käsitys sivistysmaissa yhä enemmän selviää, olemme monessa suhteessa jääneet läntisistä naapurimaistamme kehityksessä jällelle. Ylihallituksessakin on sentähden tultu siihen vakaumukseen, että ensimmäisiä toimia asiaintilan parantamiseksi olisi erityisen tarkastajaviran perustaminen mieskäsitöitä varten. Mutta myös naiskäsitöiden opetuksen parantamiselle kansakouluissa olisi epäilemättä suureksi eduksi, jos niitäkin varten erityinen tarkastajavirka Ylihallitukseen perustettaisiin. Ylihallitus sentähden katsoo asiakseen tätäkin kohtaa käsityöyhdistyksen johtokunnan mietinnössä puoltaa.

Molemmat puheenalaiset viranomaiset olisivat asetettavat Koulutoimen Ylihallitukseen lähinnä samanlaiseen asemaan kuin Ylihallituksen kansakouluntarkastajat ja heidän tehtäväkseen tulisi käsitöiden opetuksen johto ja valvonta kaikissa Ylihallituksen alaisissa oppilaitoksissa. Kansakouluissa maaseudulla he arvattavasti eivät paljoakaan ehtisi tarkastuksia toimittaa, vaan ainoastaan pääasiallisesti kiinnittää huomionsa piiritar-

kastajain ohjaamiseen, joilta ehkä vastaisuudessa jonkunlainen pätevyystodistus puheenalaisessa aineessa olisi vaadittava.

Käsitöiden tarkastajain kompetenssiehdot voisivat Ylihallituksen mielestä olla samat kuin vastaavain aineiden seminaarinopettajilta vaaditaan.»

Tämä ehdotus ei kuitenkaan ole johtanut mihinkään toimenpiteisiin.

Kun Ylihallituksen 30 p. joulukuuta 1908 oli annettava vaadittu lausunto 3 p. maaliskuuta 1906 asetetun kotiteollisuuskomitean mietinnöstä, niin se esitti, eikö 19 p. huhtikuuta 1905 ehdotettu komitea kasvatustieteelliseen käsityöopetukseen kuuluvain asiain järjestämistä varten piakkoin olisi asetettava, kuitenkin sillä rajoituksella, että tämän komitean tehtäväksi jätettäisiin ehdotuksen laatiminen ainoastaan kansakoulujen ja seminaarien käsityöopetuksen järjestämiseksi.

Käsityökomitea.

Myöhemmin v. 1911 on Keisarillinen Senaatti asettanut komitean kansakoulun käsityöopetuksen käsittelyä varten.

Tehdessään Ylihallitukselle selkoa kesällä 1905 Forssassa toimeenpantujen leikki- ja voimistelukurssien tarkastuksesta ehdotti kansakoulujen v. t. ylitarkastaja A. J. Törnqvist, että Ylihallitus ryhtyisi toimenpiteihin, jotta sellaisten kurssien toimeenpanoa varten saataisiin apurahoja yleisistä varoista. Lähettäen 29 p. syyskuuta 1905 kurssien toisen opettajan O. V. Snellmanin kirjoituksen »Muutamia mietteitä voimisteluleikeistä» sekä edellämainitun tarkastuskertomuksen Keisarilliseen Senaattiin lausui Ylihallitus m. m.:

Leikki- ja voimistelukurssit.

»Asiaa tänään esiteltäessä ei Ylihallitus ole voinut olla yhtymättä edellämainituissa kirjoituksissa esitettyihin hyvin perusteltuihin lausuntoihin siitä, kuinka leikkien opettaminen ja harjoittaminen kansakouluissa on suurella määrällä tärkeä niin hyvin oppilaiden terveydelliselle kehitykselle ja viihtymiselle koulussa kuin myöskin siihen nähden, että opettajien ja oppilaiden väli leikkien avulla luonnollisesti käypi tutunomaisemmaksi ja vapaammaksi. Näistä syistä onkin leikkeihin kouluissa kasvatustieteelliseltä kannalta viime aikoina yleensä ruvettu panemaan yhä suurempaa huomiota. Leikkien merkitystä nykyään seminaariopetuksessa tosin ei jätetä huomioon ottamatta, mutta tämä kysymys on kuitenkin niin uusi, että suuri osa vanhemmista opettajista ei ole voinut siihen tarpeenmukaisesti perehtyä. Ylihallitus on sentähden pitänyt erittäin suotavana, että puheenaolevia kurssieja kansakoulunopettajia varten ainakin toistaiseksi voitaisiin jossain määrin kesäaikoina toimeensaada eri osissa maata. Näiden kurssien merkitys lisäytyisi epäilemättä suuresti, jos niihin voitaisiin yhdistää edes joitakuita pätevien henkilöiden pitämiä, voimistelua ja

terveydenhoitoa koskevia esitelmiä. Viitaten edelläkerrottuun asiassa esitettyyn lähempään selvitykseen ja perusteluun on Ylihallitus siis katsonut asiakseen Keisarilliselle Senaatille nöyryimmästi esittää:

että apurahoiksi ensi kesänä pidettävää kolmea kysymyksenalaista laatua olevaa kurssia varten, joiden tulee kestää vähintään kaksi viikkoa ja joissa tulisi kussakin vähintään 25 opettajaa olla osallisena, Ylihallituksen käytettäväksi myönnettäisiin 600 markan määräraha, josta kullekin kurssille annettaisiin kurssin ohjelman laatuun sekä niinhyvin toimeenpanijain kuin luennoitsijain pätevyyteen nähden kohtuulliseksi katsottu apuraha; sekä

että Ylihallitukselle uskottaisiin toimeenpanijain pätevyyden ja ohjelmaehdotusten tarkastaminen sekä luvan myöntäminen kurssien pitämiseen kuin myöskin niiden valvonta.»

Ylihallituksen esityksen mukaisesti myönsi Keisarillinen Senaatti 6 p. seuraavaa joulukuuta tarkoitukseen 600 markkaa ja kurseja toimeenpanivat kansakoulunopettaja O. V. Sirkka Lappeenrannassa ja Forssassa sekä seminaarinopettajatar Berta Ahlfors Tammisaaressa.

Esittämillään perusteilla anoi Ylihallitus 6 p. huhtikuuta 1907 seuraavan kesän leikkikurseja varten 1,200 markkaa, jonka Keisarillinen Senaatti myönsi 30 p. samaa huhtikuuta Ylihallituksen käytettäväksi, ehdolla että kurseissa on vähintään 20 osanottajaa ja että opetus niissä on maksuton. Kurssit toimeenpantiin: suomenkieliset Heinolassa, johtajana seminaarinopettajatar Fanny Stenroth, ja Laukaan Äännekoskella, johtajana kansakoulunopettaja O. V. Sirkka, sekä ruotsinkieliset Tammisaaressa, johtajana seminaarinopettajatar Berta Ahlfors. Kajaanissa v. 1907 pidetyistä leikkikurseista vrt. siv. 43.

6 p. maaliskuuta 1908 esitti Ylihallitus, että kolmen suomenkielisen ja yhden ruotsinkielisen kurssin toimeenpanoa varten seuraavana kesänä myönnettäisiin 1,800 markkaa. 24 p. toukokuuta myönsi Keisarillinen Senaatti neljää kurssia varten vain 1,000 markkaa. Kurssit pidettiin: suomenkieliset Kuortaneella, ohjaajana kansanopistonjohtaja O. V. Sirkka, ja ruotsinkieliset Uudessakaarlepyyssä, johtajana ylioppilas Huldén. Heinolaan suunnitelluista kurseista ei riittämättömän osanoton vuoksi tullut mitään, ja Ruovedelle määrätyt kurssit pidettiin vasta seuraavana kesänä, opettajana johtaja O. V. Sirkka.

Keisarillinen Senaatti oli jo v. 1908 esittänyt, että alkaen v:sta 1909 menosääntöön otettaisiin 1,500 markan suuruinen määräraha vuodessa leikki- ja voimistelukurssien järjestämiseksi, mutta jätettiin tämä määräraha kuitenkin pois vuoden 1909 menoarvion lopullisessa vahvistamisessa.

Vuodeksi 1909 anoi Ylihallitus 3 p. huhtikuuta tähän tarkoitukseen 1,500 markkaa, jotka Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi 22 p. seuraavaa toukokuuta. Paitsi Ruovedellä pidettiin kesällä 1909 leikki- ja voimistelukurssseja: Ilmajoella (opettajatar Iida Seppälä), Tuusulan kansanopistolla (johtaja O. V. Sirkka) ja Perkjärvellä (johtaja O. V. Sirkka ja opettaja Otto Lahti).

Ylihallituksen 18 p. maaliskuuta 1910 tekemän esityksen mukaisesti myönsi Keisarillinen Senaatti 12 p. seuraavaa toukokuuta 1,500 markkaa kesällä 1910 pidettäviä leikki- ja voimistelukurssseja varten, sekä määräsi samalla, että samansuuruinen määräraha oli puheenalaista tarkoitusta varten vastakin otettava vuotuisiin menosääntöehdotuksiin. 1910 vuoden menoarvion vahvistuksessa Keisarillinen Majesteetti seuraavan lokakuun 2 p:nä periaatteessa hyväksyikin menosääntöihin otettavaksi kysymyksessä olevan määrärahan.

Kesällä 1910 toimeenpantiin leikki- ja voimistelukurssit Oulussa opettajattarien Helmi Berghin ja Sofia Kandelbergin johdolla sekä Naantalissa, Tuusulan kansanopistolla ja Kuortaneella johtaja O. V. Sirkan johdolla.

Useissa näissä kurssseissa on myöskin piirustus ollut opetusaineena.

Pieni ylijäämä 1910 vuoden määrärahasta myönnettiin Tampereen läheisyydessä toimeenpantujen Varalan voimistelu- ja leikkikurssien avustamiseksi.

4. Kansakoulunopettajain asema ja edut.

Vaaditussa lausunnossa Ahvenanmaan kansanopiston johtokunnan anomuksen johdosta, joka koski kansanopistovuosien lukemista virkavuosiksi kansakoulualalla, esitti Ylihallitus 20 p. helmikuuta 1906, että opettaja, joka säädetyllä tavalla on saavuttanut pätevyyden seminaarinopettajavirkoihin sekä palvellut vakinaisena kansanopistossa ja siirtyy sen jälkeen seminaarin palvelukseen, saisi lukea hyväkseen eläkkeeseen nähden palvelusaikansa kansanopistossa, sekä kansakoulunopettaja, joka on säädetyllä tavalla hankkinut kansakoulunopettaja-pätevyyden, saisi kansakoulunopettajana sekä palkankorotukseen että eläkkeeseen nähden hyväkseen sen ajan, minkä hän mahdollisesti on palvellut vakinaisena kansanopistossa, sekä että molemmissa tapauksissa asianomaisten kansanopistojen vuotuinen lukuaika

Virkavuodet.

a) Kansanopistovuodet.

katsottaisiin vastaavan lukuvuotta eikä vaadittaisi mitään määrättyä vähintä opetustuntilukua.

Käsitellessään asiaa 28 p. toukokuuta 1909 Keisarillinen Senaatti katsoi tarpeelliseksi, ennenkuin enempiin toimenpiteisiin ryhdyttiin, käskeä Ylihallitusta hankkimaan tietoja kansanopistoissa palvelevien opettajien ja opettajattarien luvusta, moniko heistä täyttää hakukelpoisuusehdot viran saamiseksi yllämainituissa oppilaitoksissa y. m.

Sellaisen tiedustelun Ylihallitus pani toimeen 16 p. kesäkuuta 1909, mutta asiaa ei ole puheenaolevan aikakauden kuluessa loppuun käsitelty.

b) Osanotto Ylihallitukselle osoitetussa kirjelmässä kansakoulunopettajien yliopistollisten jatkokurssien johtokunta pyysi Ylihallituksen toimenpidettä siihen,

»että kursseihin osaa ottavan opettajan kansakoulunopettajavirkaan täysin hakukelpoinen sijainen, joka hoitaa hänen virkaansa kurssien koko kestämisajan lukuvuoden kuluessa, oikeutettaisiin lukemaan tämmöinen vuosi virkavuodekseen; ja

että kursseihin koko vuoden säännöllisesti osaa ottava opettaja samoin oikeutettaisiin lukemaan tämmöinen virkavuosi hyväkseen.»

Lähettäessään tämän anomuksen Keisarilliseen Senaattiin 29 p. tammikuuta 1909 esitti Ylihallitus omana mielipiteenään seuraavaa:

»Nykyoloissa ja huomioon ottaen 28 p:nä toukokuuta 1889 annetun, palvelusajan laskemista palkan tahi palkkion korotuksen saamista varten koskevan armollisen julistuksen määräyksiä järjestävät puheenaoleviin kursseihin osaa ottavat kansakoulunopettajat virkavuotensa siten, että he itse hoitavat virkaansa jonkun viikon lukukaudessa, jossa tapauksessa he virka-ajastaan eivät menetä mitään, vaan saavat lukea hyväkseen palkankorotukseenkin nähden koko lukukauden tahi lukuvuoden, mutta hakukelpoinen sijainen ainoastaan ne kuukaudet, jotka hän todellisuudessa on virkaa hoitanut. Tällä järjestelyllä, jota oikeastaan on pidettävä edellämainitun armollisen julistuksen määräyksien kiertämisenä, on monet varjopuolensa: 1:ksi) muutaman viikon osanotto koulutyöhön sekä huolehtiminen sijaisen saamisesta useinkin tuottaa suuria vaikeuksia ja häiritsee enemmän tai vähemmän opettajan opintoja; 2:ksi) pätevät opettajat eivät mitenkään tahdo suostua tällaista viransijaisuutta hoitamaan, koska he lähes koko kouluvuoden työstä voivat saada virka-aikaa eläkkeeseen ja palkankorotukseen nähden ainoastaan kuusi tai korkeintaan seitsemän kuukautta, sekä 3:ksi) kansakoulun työ kärsii siitä, että opettajat vuoden kuluessa useamman kerran vaihtuvat, sijaisopettajiksi kun eri lukukautena helposti voi joutua eri henkilöitä. — Tässä luetellut epäkohdat vältettäisiin, jos kansakoulunopettajan, joka ottaa osaa yliopistollisiin jatkokursseihin, ei tarvitsisi, säilyttääkseen virkavuotensa lyhentämättä, luku-

kausittain ryhtyä viikoksi tai pariaksi virantoimitukseen koulussaan. — Koska vielä ei ole riittäviä takeita siitä, että nämä kurssit aina tulisivat kokovuotisiksi, ja koska muutenkin voi usein sattua, että kansakoulunopettaja on estetty lukukautta kauemmin opintojaan jatkamasta, niin olisi Ylihallituksen mielestä varmempaa ja käytännöllisempää myöntää kyseessäoleva oikeus myöskin sellaiselle opettajalle, joka jostakin syystä on joutunut lyhemmän ajan kuin koko lukuvuoden, mutta kuitenkin vähintään yhden lukukauden yhteenjaksoon yliopistollisia opintoja harjoittamaan. Näin ollen saa Ylihallitus laventamalla anomuksessa olevan toisen ponsilauseen sisällystä alaimaisimmin esittää seuraavaa säädöstä asiassa:

Kansakoulunopettaja, joka ottaakseen säännöllisesti osaa yliopistollisiin jatkokursseihin nauttii virkavapautta opettajatoimestaan kokonaisen lukukauden tahi sitä kauemminkin, saakoon lukea tämän ajan lyhentämättä virka-ajaksi palkankorotukseenkin nähden.

Mitä tulee anomuskirjelmän edelliseen ponteen, niin ei Ylihallitus katso voivansa sitä puoltaa, koska on kokonaan vasten tähänastista käsityskantaa ja tuntuu edelleenkin mahdottomalta, että viransijainen voisi saada viran hoitamisesta virkapalvelusaikaa pitemmältä kuin miksi ajaksi hän viransijaiseksi määrätty on. Mutta jos sensisältöinen säädös annettaisiin kuin Ylihallitus edellä on esittänyt, niin silloinhan opintoja harjoittavalla kansakoulunopettajalla ei olisi mitään estettä ottaa virkavapautta koko lukukaudeksi tahi koko lukuvuodeksikin, joka menettely olisi edullisempi viransijaisen saamiseenkin nähden, ja pätevä sijaisopettaja saisi silloin ilman mitään lisämääräyksiä lukea hyväkseen vastaavan ajan sekä eläkkeeseen että palkankorotukseen nähden, joten tämän säädöksen kautta viransijaisenkin etu tulisi valvotuksi niin paljon kuin yleensä on mahdollista sitä valvoa.»

Käsitellessään asiaa 16 p. maaliskuuta 1909 Keisarillinen Senaatti, perustuen palvelusajan laskemisesta palkan- tai palkkionkorotuksen saamista varten 28 p. toukokuuta 1889 annettuun armolliseen julistukseen, katsoi kansakoulunopettajat ja opettajattaret oikeutetuiksi Ylihallituksen esittämää etua nauttimaan, koska he eivät ota osaa yliopistollisiin jatkokursseihin aineellista hyötyä saavuttaakseen, vaan kehittyäkseen ja siten paremmin voidakseen täyttää tehtävänsä opetuslaitoksen palveluksessa.

Tämän saattoi Ylihallitus kiertokirjeessä 7 p. huhtikuuta 1909 kaikkien maalaiskansakoulujen piiritarkastajien tietoon ja huomioonotettavaksi.

V. 1906 anoivat kansakoulunopettajat Juhana Kokko y. m., että Keisarillinen Senaatti valmistaisi ja ensinkokoontuvalle Eduskunnalle jättäisi armollisen esityksen maamme kansakoulunopettajain palkka- ja eläke-etujen parantamisesta siihen suuntaan:

Valtion
palkka-apu.
a) Korotta-
minen.

»1) että valtio maksaa mies- ja naisopettajan pohjapalkaksi 2,000 markkaa sekä maalla että kaupungissa;

2) että kukin opettaja, nais- ja mies-, saa valtiolta kolme vuotuis-korotusta à 400 markkaa 5, 10 ja 15 vuoden kuluttua;

3) että maalaiskuntain velvollisuudeksi jäisi ainoastaan asunnon, valon ja lämmön, karjanlaitumen sekä vähintään 1 ha:n suuruisen viljelys-maan hankkiminen opettajalle, oikeudella sellaisissa tapauksissa, joissa pellon ja karjanlaitumen saaminen yhdessä tai toisessa suhteessa on vai-keata, korvata ne vissillä, riittävällä rahamäärällä;

4) että kaupungissa on maksettava erityistä kunnan palkkaa;

5) että valtio 30 vuotta palvelleelle opettajalle maksaa eläkettä 2,000 markkaa; sekä

6) että työhön kykenemättömälle opettajalle maksetaan eläkettä virkavuosien mukaan niin että ensimmäiseltä vuodelta suoritetaan 5 % täysi-eläkkeestä ja kohoaa eläke vuosittain 5 %, kunnes se 20 vuoden kuluttua tekee 2,000 markkaa.»

Vaadituksi lausunnoksi esitti Ylihallitus 8 p. maaliskuuta 1907, oheenliittäen ylitarkastaja Lönnbeckin lausunnon, omasta puoles-taan seuraavaa:

»Kansakoulunopettajain palkkoja on tosin alkuperäisestä, 1866 vuo-den kansakouluasetuksen säätämästä palkasta lähtien vähin erin koro-tettu noin 50 prosenttia, mutta ovat ne vieläkin riittämättömät. Sen-tähden onkin useasti opettajiston puolelta esiintuotu valituksia heidän tukalasta taloudellisesta asemastaan. Yleisesti tunnustettaneekin jo, että tässä kohdassa on parannuksia pikemmin aikaansaataava, sillä välttä-mätöntä on, että ne henkilöt, joille kansanlasten opetus on uskottu, tulevat sellaiseen taloudelliseen asemaan, että he leipähuolista vapaina ja sivu-tuloja hankkimatta voivat kokonansa antautua varsinaiseen tehtävänsä. Kun sitä paitsi on kysymykseen tullut kansakoulunopettaja-sivistyksen korottaminen, on tämänkin tähden palkkoja korotettava, jotta ne teki-sivät mahdolliseksi opintojen harjoittamisen pitemmän ajan kuin ny-kyään ja vastaisivat korotettuja pätevyysvaatimuksia.

Toiseksi on nykyistä palkkausjärjestelmää vastaan, varsinkin nais-opettajain puolelta, lausuttu tyytymättömyyttä sentähden että nais- ja miesopettajain palkat ovat eri suuret, vaikka pätevyysvaatimukset ovat yhtäläiset ja vaikka molempain työ sekä laadulleen että määrälleen on yhtäläinen. Anojat alamaisessa anomuksessaan ehdottavat, että molem-mille määrättäisiin yhtäläiset palkat. Kun kumminkin useimmissa ta-pauksissa miesopettaja on samalla perheen elättäjä, on luonnollista, että hänen palkkansa on jonkun verran suurempi. Ylihallitus on arvellut, että tässä suhteessa voitaisiin tehdä palkkaan nähden erotus naimattoman ja naineen opettajan välillä, jolloin edellisen palkka olisi pienempi ja jälki-mäisen suurempi. Tavallisimmissa tapauksissa tässäkin tulisi miesopettaja suurempaa palkkaa nauttimaan, vaan niissä tapauksissa, jolloin nais-

opettaja yksinään joutuu perheen elättäjäksi, tulisi hänenkin kuulua korkeampaan palkkausluokkaan.

Mitä vihdoin eläkkeisiin tulee, niin olisivat nekin korotettavat samassa suhteessa kuin palkatkin, joten niiden suuruus myöskin tulisi riippumaan siitä, onko eläkkeen saaja nainut vai naimaton.

Edellä lausutun nojalla ja sen nojalla, mitä ylitarkastaja Lönnbeck lausunnossaan esiintuopi, saa Ylihallitus alamaisuudessa esittää, että kansakoulunopettajain palkkaukseen, johon kunnat yhä suorittaisivat sen osan mikä niille nykyisten asetusten mukaan kuuluu, valtio antaisi tuntuvasti suuremman avun kuin nyt, sillä tavalla että alkupalkka naimattomille opettajille olisi 1,000 markkaa ja naineille miesopettajille 1,500 markkaa, ja että jälkimäinen palkka tulisi semmoisen naisopettajankin osaksi, joka on leski ja jolla on lapsia, taikka joka on naimisissa ja on joutunut perheensä ainoaksi elättäjäksi; että 5, 10 ja 15 vuoden nuhteettomasta palveluksesta määrättäisiin palkankorotus, naimattomille kunakin kertana 200 ja naineille 300 markkaa; että nainut opettaja astuisi ylempään palkkausluokkaan seuraavan kalenterivuoden alusta sen jälkeen kuin hän on naimisiin mennyt ja samalla myöskin sitä palkkaa seuraavan palkankorotuksen nautintoon; ja että eläke täysinpalvelleelle olisi naimattomain luokassa 1,000 markkaa ja naineiden luokassa 1,500 markkaa, kuin myöskin että kivuloisuuden takia annettava eläke laskettaisiin samojen perusteiden mukaan kuin nytkin.

Mitä vihdoin tulee anojain pyyntöön, että kaupunkien kansakoulunopettajille ja opettajattarille valtio maksaisi palkan ja palkankorotukset samojen perusteiden mukaan kuin maallakin, voi Ylihallitus anomusta siinä osassa sitä suuremmalla syyllä kannattaa, koska Ylihallitus jo tätä ennen on ollut periaatteellisesti samaa mieltä ja on jo ruvennut sitä varten tilastoa kokoamaan ja pyytää Ylihallitus tässä suhteessa tehdä aikansa eri alamaisen esityksen.»

Asiasta saatiin 1907 vuoden valtiopäiville armollinen esitys ja sittenkuin se oli ollut valtiopäivillä laajan käsittelyn alaisena, vahvistettiin 24 p. tammikuuta 1908 »Laki maalaiskansakoulujen opettajiston palkkauksesta», jossa muuttaen armollisia julistuksia 19 p:ltä maaliskuuta 1886 ja 12 p:ltä maaliskuuta 1901, mikäli ne koskevat kansakoulujen opettajiston palkkausta, säädettiin:

»1 §.

Valtiovaroista maalaiskansakoulujen opettajiston palkkaukseksi suoritettava apuraha on 1908 vuoden alusta oleva 900 markkaa niinhyvin miespuoliselle kuin naispuoliselle opettajalle; mutta korotetaan tämä yleinen peruspalkka 1,100 markaksi naimisissa olevalle tai olleelle mies- ja naisopettajalle, joka on perheensä pääasiallinen elättäjä ja jolla on yksi tai useampia lapsia. Opettaja tai opettajatar, jolle on myönnetty korotettu peruspalkka, saa sitä loput virka-aikaansa nauttia.

2 §.

Opettaja ja opettajatar, joka nuhteettomasti on tehtävänsä toimitanut, saa viisi, kymmenen, viisitoista ja kaksikymmentä vuotta palveltuaan, joka kerta 180 markan suuruisen palkanlisäyksen, jos peruspalkka on 900 markkaa, ja 220 markan suuruisen, jos peruspalkka on 1,100 markkaa.

3 §.

Näitä määräyksiä sovellettaessa otetaan huomioon, että korkeampi peruspalkka lasketaan sen jälkeisestä kuukaudesta alkaen, jona hakemus siitä, oheenliitettyine todistuksineen hakijan oikeudesta sanottuun etuun, on sisäänjätetty, sekä että se tai ne palkanlisäykset, joita hakija sitä ennen on virkavuosien johdosta saanut, samalla korotetaan, kuten 2 §:ssä säädetään.»

Tämän lain täytäntöönpanemiseen nähden määräsi Keisarillinen Senaatti 10 p. seuraavaa maaliskuuta,

»että kaikille kuluvan vuoden alussa virassa oleville opettajille ja opettajattarille on 1 päivästä tammikuuta 1908 lukien maksettavaksi määrättävä 900 markan peruspalkka, joka palkka kuitenkin korotetaan 1,100 markaksi naimisissa olevalle tai olleelle mies- ja naisopettajalle, joka on perheensä pääasiallinen elättäjä ja jolla on yksi tai useampia lapsia;

että jos vuoden kuluessa olosuhteita on syntynyt, jotka oikeuttavat asianomaisen muutettavaksi korkeampaan peruspalkkaan, tämä muutos on laskettava yllämainitun lain 3 §:n säännösten mukaan; ja

että mies- ja naisopettaja, viisi, kymmenen, viisitoista ja kaksikymmentä vuotta nuhteettomasti palveltuaan, saa joka kerran 180 markan suuruisen palkanlisäyksen, jos peruspalkka on 900 markkaa, ja 220 markan suuruisen, jos peruspalkka on 1,100 markkaa.»

Saattaessaan tämän kiertokirjeessä 17 p. maaliskuuta 1908 asianomaisten tietoon ilmoitti Ylihallitus samalla,

»että oikeus ylemmän palkkausmäärän saamiseen on todistettava asianmukaisella papinkirjalla, jonka lisäksi niissä tapauksissa, jolloin naimisissa oleva naisopettaja pyytää tulla ylempään palkkausluokkaan siirretyksi, vaaditaan asianomaisen papiston tai kunnallislautakunnan esimiehen todistus niistä seikoista, joihin sellainen pyyntö perustuu, ja ovat tässä mainitut todistukset joka tapauksessa niin laadittavat, että niistä käypi ilmi, ovatko ne olosuhteet, jotka oikeuttavat ylemmän palkkausmäärän saamiseen, syntyneet ennen kuluvan vuoden alkua taikka, ellei niin ole asianlaita, milloin asianomainen on joutunut semmoisiin olosuhteisiin.»

b) Maksu-
tapa.

Valtiopalkkain maksutavan muuttamisesta teki Ylihallitus 4 p. toukokuuta 1907 seuraavan esityksen:

»Useasti on kansakoulunopettajain taholta lausuttu tyytymättömyyttä sitä tapaa vastaan, jolla heidän palkkansa nykyään maksetaan, onpa jo joku yksityinen opettaja kääntynyt Teidän Keisarillisen Majesteettinne puoleen alamaisella pyynnöllä, että palkat maksettaisiin kuukausittain. Toisaalta taas on Ylihallituksessa yhä kipeämmin tultu havaitsemaan, ettei nykyinen valtioapujen maksutapa kansakoululaitoksen saavutettua sen nykyisen kehityksen enää ole käytännöllinen. Näistä syistä on Ylihallituksessa herännyt ajatus saada nämä keskenänsä yhteydessä olevat seikat tarkoituksenmukaisemmin järjestetyiksi.

Mitä valtioapujen maksutapaan tulee, ei siitä ole olemassa mitään erityisiä yleisiä määräyksiä, vaan määrää Kirkollisasiaintoimituskunta joka kerta valtioapua myöntäessään, että se on maksettava »johtokunnan tilauksesta neljännesvuosittain» tahi käsityöopettajiin nähden »puoli-vuosittain». Tällainen maksutapa on aiheuttanut äärettömän suuren työtaakan Ylihallituksen kamreerikonttorissa, kun on viime aikoina täytynyt kirjoittaa ja lähettää noin 2,000 maksumääräystä vuosineljänneksessä ainoastaan kansakoulun valtioavuista.

Tämän työn helpottamiseksi Ylihallituksessa ja varsinkin silmällä pitäen palkansaajien etua ja lausumia toiveita, on Ylihallitus katsonut asiakseen alamaisuudessa Teidän Keisarilliselle Majesteettilenne ehdottaa:

että, koska valtioapu aina myönnetään koulun ylläpitäjälle, olkoon se kunta tahi yksityinen, kunnallishallitus olisi velvollinen tilaamaan ja asianomaisille opettajille maksamaan kaikkien niiden kansakoulujen valtioavut, jotka ovat olemassa kunnan piiriäon perusteella, sekä yksityinen ylläpitäjä hänen koululleen myönnetyn valtioavun, vapauttamalla johtokunnat tästä tehtävästä;

että kaikki valtion palkka-avut, siis käsityöavutkin, maksettaviksi määrättäisiin vuosineljänneksittäin, kunkin neljänneksen ensi kuukauden kuluessa; sekä

että opettajien palkat, ainakin valtiopalkka, olisivat maksettavat kuukausittain kunnan kassasta.»

Keisarillisen Senaatin Valtiovaraintoimituskunnan kamreerikonttori, jonka lausuntoa Ylihallituksen ehdotuksesta oli vaadittu, kannatti sitä yleensä, mutta ehdotti lisämääräyksiä siitä, miten palkkain tilaaminen ja maksaminen kunnallislautakuntain kautta olisi lähemmin järjestettävä.

Tämän johdosta vaaditussa lausunnossa Ylihallitus 26 p. tammi-kuuta 1909 esitti:

»Mitä ensiksi tulee tilauksen lähempään järjestämiseen, ehdottaa Kamreerikonttori, että kunkin koulun johtokunta edelleen laatisi palkkain tilauksen ja laittaisi sen kunnan kunnallislautakunnalle jokaisen vuosineljänneksen edellisen kuukauden kuluessa niin aikaisin, että kunnallislautakunta, saatuaan nämät tilaukset kaikilta kunnan kansakoulujen johtokunnilta, ehtisi vielä saman kuukauden kuluessa yhdellä kertaa

lähettää mainitut tilaukset ja mahdollisesti niistä laaditun yhteenvedon Ylihallitukselle. Tähän ehdotukseen on Ylihallitus puolestaan valmis yhtymään. Palkkain maksamistavan taas ehdottaa Kamreerikonttori lähemmin järjestettäväksi siten, että kunnallislautakunta kuukausittain maksaisi kunkin koulun osan tilatuista rahoista asianomaiselle johtokunnalle, jolta sittemmin opettajisto saisi palkkansa niinikään kuukausittain. Ylihallituksen mielestä olisi kuitenkin jätettävä olosuhteiden ja kuntain näihin perustuvain päätösten varaan, olisiko kunnallislautakuntain maksettava palkat opettajille suorastaan vaiko johtokuntain välityksellä, koska matkain pituus ynnä mahdollisesti jotkut muutkin seikat saattaisivat eri tapauksissa tehdä erilaisen palkkain maksutavan tarpeelliseksi, jopa saman kunnan eri kouluihinkin nähden.

Edellä esitettyyn viitaten saa Ylihallitus siis Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi esittää, eikö Valtiovaraintoimituskunnan kamreerikonttorin ehdottamista lisämääräyksistä ainoastaan se, joka koskee palkkain tilaamista, olisi huomioon otettava.»

Lopullisesti käsitellessään asiata 23 p. seuraavaa huhtikuuta määräsi Keisarillinen Senaatti:

»että kansakoulujen valtioavut ovat valtiovaroista maksettavat vuosineljänneksittäin kunkin neljänneksen ensi kuukauden alussa;

että kunkin koulun johtokunnan edelleenkin on laadittava näitten apurahojen tilaus ja toimitettava se asianomaiselle kunnallislautakunnalle jokaisen vuosineljänneksen lähinnä edelläkäyvän kuukauden alussa niin aikaisin että kunnallislautakunta, saatuaan nämä tilaukset kaikilta kunnan kansakoulujen johtokunnilta, ehtii vielä saman kuukauden puolivälissä yhdellä kertaa lähettää mainitut tilaukset Ylihallitukselle;

että Ylihallituksen, tarkastettuaan ja hyväksytyään tilaukset, tulee määrätä yhdellä maksumääräyksellä kaikki samaan kuntaan kohdistuvat palkkamaksut suoritettaviksi Lääninhallituksen kautta asianomaisen kunnan kunnallislautakunnalle kunkin vuosineljänneksen ensi kuukauden alussa;

että kunnallislautakunnan tulee, harkintansa mukaan joko kuukausittain tai yhdellä kertaa, maksaa kunkin koulun osa rahoista sen johtokunnalle, jonka taas on suoritettava koulun opettajistolle palkat kuukausittain; ja

että yksityisen koulun pitäjän samaan aikaan on tilattava heidän kouluilleen tulevat varat suorastaan Ylihallitukselta, jonka tulee määrätä heille maksettavaksi näitä kouluja koskevat valtioavut.»

Kaiken tämän saattoi Ylihallitus kiertokirjeessä 4 p. toukokuuta 1909 asianomaisten tietoon, ilmoittaen samalla että edellä kerrottu maksutapa oli mikäli mahdollista otettava käytäntöön seuraavan heinäkuun 1 p:stä.

Kun Ylihallitus oli eräissä tapauksissa, joissa kansakoulunopettajat asianomaisten koulunjohtokuntien erehdyksen tahi laiminlyönnin kautta olivat jääneet ilman heille tulevaa palkkausta, eikä virhe enää ollut korjattavissa, esittänyt näille opettajille korvausta yleisistä varoista, niin Kirkollisasiainoimituskunta, arvellen että näissä ja samanlaisissa tapauksissa tarvittava selitys ehkä olisi ollut saatavissa, jos vahingon kärsinyt opettaja itse olisi voinut tarkemmin näyttää, paljonko hän oli johtokunnaltaan palkkaetujaan kantanut, kehoitti kirjeessä 23 p. huhtikuuta 1908 Ylihallitusta ottamaan harkittavakseen, eikö kaikkia maalaiskansakoulunopettajia ja opettajattaria voitaisi velvoittaa johtokuntansa tai koulun taloudenhoitajan kanssa pitämään Ylihallituksen antaman kaavan mukaan laadittua vastakirjaa, jonka eri sarakkeisiin olisi ehdottomasti merkittävä ne rahamäärät tai muut palkkaedut, jotka opettaja koulun ylläpitäjiltä on saapa ja mitä hän saa.

Tämän johdosta pyysi Ylihallitus kamreerikonttorinsa lausuntoa ja kehoitti 24 p. marraskuuta 1908 kaikkia maalaiskansakoulujen piiritarkastajia sopivalla tavalla, esim. piirikokouksissa, tiedustamaan opettajien mielipidettä mainitunlaisen vastakirjan suotavuudesta sekä toimittamaan Ylihallitukselle ilmoitukset tiedustelujen tuloksista yhdessä tarkastajain omain lausuntojen ja mahdollisesti heidän lähempien ehdotustensa kanssa.

Sekä Ylihallituksen kamreerikonttori että piiritarkastajat ja kansakoulunopettajat puolsivat jotenkin yksimielisesti mainittujen vastakirjain käytäntöön ottamista, koska ne heidän mielestään olisivat omiaan edistämään säännöllisyyttä palkkain maksamisessa sekä ehkäisemään palkanmaksuriitain syntymistä. Ylihallituksenkin mielestä ansaitsi mainittu näkökohta huomiota; mutta kun vastakirjat kuitenkin olisivat saattaneet tulla kysymykseen, kuten muutamissa lausunnoissa nimenomaan huomautettiin, ainoastaan erikoiskuittien ohella, jotka olivat tarpeellisia kuntien tilintarkastuksissa, sekä sellainen kaksinainen kuittausjärjestelmä olisi helposti itsekin voinut tulla riitain aiheuttajaksi semmoisissa tapauksissa, jolloin vastakirjakuitaus ja annetut erikoiskuitit olisivat sattuneet erisisältöisiksi, mistä seikasta myöskin erään tarkastajan lausunnossa nimenomaan huomautettiin, ja kun lisäksi vastakirjan käyttäminen kansakoulujen loma-aikoina, jolloin opettajat useasti ovat poissa kouluiltaan, olisi käynyt varsin hankalaksi, jopa siihen määrään, että syystä saattoi panna epäilyksen alaiseksi, oliko vastakirjajärjestelmä käytännön kannalta lai-

sinkaan mahdollinen, niin päätti Ylihallitus 10 p. helmikuuta 1911, että kysymys vastakirjain käytäntöön määräämisestä sillä kertaa sai raueta.

Polttopui-
den pilkko-
minen.

Syntyneet erimielisyydet koulun kannattajien velvollisuudesta pilkottua opettajain palkkaetuihin kuuluvat polttopuut on Keisarillinen Senaatti ratkaissut koulun kannattajien eduksi 20 p. marraskuuta 1908 ja 11 p. toukokuuta 1910, perustaen Kuvernöörin velvoittavan päätöksen kumoamisen viimeainitussa tapauksessa yksinomaan siihen, että »kansakouluasetuksen 117 §:ssä ei nimenomaan määrätä, että kuntain tulee kansakoulujensa opettajistolle hankkia polttopuut pilkottuina». Ylihallitus oli tästä valituksesta vaaditussa lausunnossa huomauttanut 15 p. lokakuuta 1909,

»että koska kunta on tähänkin asti antanut opettajille polttopuut valmiiksi pilkottuina ja koska opettajain virkoja avoimeksi julistettaessa, kuten opettajat itse selittävät, on heille kuuluvina palkkaetuina mainittu myöskin »lämpö», joten heille johtuisi vakuutettujen palkkaetujen vähennys, jos nyt ruvettaisiin antamaan polttopuut pilkkomattomina, niin ja kun kunnan puolesta ei tässä mainittuja väitteitä ole kiellettykään, katsoo Ylihallitus ettei valittaja ole esittänyt päteviä syitä Kuvernöörin valituksenalaisen päätöksen kumoamiseen. Tähän nähden ja huomioon ottaen vielä senkin, että 11 p:nä toukokuuta 1866 annetun armollisen kansakouluasetuksen 117 §:n 3:n kohdan määräys kansakoulunopettajille annettavista polttopuista on yleisesti ymmärretty niin, että puut ovat hakattavat semmoisiksi, jotta ne ilman muuta kelpaavat poltettaviksi, Ylihallitus saa Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi alamaisimmin alistaa, eikö asia saisi jäädä Kuvernöörin puheenaolevan päätöksen varaan.»

Virkavahvis-
tuskirjamak-
sut.

Ylihallituksen tiedustelun johdosta Keisarillinen Senaatti katsoi 24 p. heinäkuuta 1908 leimamaksun kansakoulunopettajain ja -opettajattarien virkavahvistuskirjoista olevan 5 p. heinäkuuta 1906 annetun armollisen asetuksen mukaan, verrattuna 28 p. joulukuuta 1907 annettuun lakiin leimasuostunnasta, suoritettava 2 prosentilla maa-laiskansakoulujen opettajistolle tammikuun 24 p. 1908 annetussa armollisessa laissa valtiovaroista vakuutetun yleisen peruspalkan määrästä, 900 markasta, jota vastoin korotuksesta perheolojen nojalla ei leimamaksua ole laskettava, sekä määräsi, että sotilashuonekassaan menevä maksu virkavahvistuskirjasta kansakoulunopettajille ja -opettajattarille sekä maalla että kaupungeissa on samoin suoritettava 2 prosentilla edellä mainitun yleisen peruspalkan määrästä, 900 markasta.

Ylihallituksen tekemäin kysymysten johdosta,

miten on ymmärrettävä voimassaolevan leimasuostunta-asetuksen 3 §:n säädökset siinä tapauksessa, että opettaja tahi opettajatar, jolla ennestään on vahvistuskirja virkaansa, hakee ja saa uuden viran ja siten tulee kysymykseen uuden virkavahvistuskirjan antaminen, ja

miten kansakoulunopettajain ja -opettajatarten virkavahvistuskirjoista suoritettavan sotilashuonemaksun suhteen on meneteltävä semmoisissa tapauksissa, jolloin ennestään virkavahvistuskirjan saanut opettaja tai opettajatar siirtyy toiseen opettajavirkaan ja saa siihen virkavahvistuskirjan,

selvitti Keisarillinen Senaatti 9 p. maaliskuuta 1909,

että kysymyksenalaisessa tapauksessa leimasuostunta-asetuksen 3 § on siten ymmärrettävä, että mitään leimamaksua yli samassa lainkohdassa säädetyn alimman määrän ei ole kannettava, ja

että ei myöskään sotilashuonemaksua ole sellaisessa tapauksessa otettava.

Edellä mainitut määräykset ja selvitykset saattoi Ylihallitus kiertokirjeillä 13 p. elokuuta 1908 ja 16 p. maaliskuuta 1909 asianomaisten tietoon.

Valtiosäätöjen 1904—05 vuosien valtiopäivillä tekemien päätösten nojalla korotti Ylihallitus 9 p. toukokuuta 1906 kuunteluapurahat kuuden viikon kuuntelumatkasta korkeintaan 200 markaksi ja neljän viikon kuuntelumatkasta korkeintaan 150 markaksi. Samalla Ylihallitus päätti jakaa opettajille, jotka tahtovat supistaa kuuntelumatkansa yksinomaan seminaareissa toivottavasti vuosittain toimeenpantaviin kaksiviikkoisiin luentokursseihin kansakoulunopettajia varten sekä samanaikaiseen järjestettyyn kuunteluun seminaareissa, stipendinä 50—100 markkaan, riippuen opettajien matkan pituudesta asianomaiseen seminaarikaupunkiin (vrt. 71 siv.).

Matkarahat.
a) Kuuntelustipendit.

Tähän tarkoitukseen käytettävä määräraha on ollut: v. 1906 17,600 markkaa (siinä säästöä edelliseltä vuodelta 7,100 markkaa), v. 1907 11,000 markkaa, v. 1908 14,300 markkaa, v. 1909 16,500 markkaa ja v. 1910 20,000 markkaa. Viimeistä määrärahan korotusta ehdottaessaan lausui Ylihallitus m. m.: »jota paitsi Ylihallituksen mielestä olisi kasvatustyölle edullista, että vähävaraisille maalaisopettajille helpotettaisiin mahdollisuus pääsemään semmoisiin kesäaikoina pidettäviin kursseihin, joiden yksinomaisena tarkoituksena on koulutoiminnan rikastuttaminen ja täydentäminen, niinkuin puutarhakursseihin, piirustuskursseihin, leikki- ja voimistelukursseihin». Il-

moittaessaan suostuntamenosäännön vahvistuksesta 17 p. syyskuuta 1910 määräsi Keisarillinen Senaatti Eduskunnan päätöksen mukaisesti, että kyseessäoleva määräraha oli käytettävä »kuuntelua ja erilaisiin kursseihin osanottamista varten».

b) Ulkomaiset matkarahat.

Kansakoulunopettajain ulkomaisia opintomatkoja varten myönsivät Valtiosäädyt ensikerran vuodeksi 1905 2,500 Smk., joita menosäännön vahvistuksen myöhästymisen tähden ei kuitenkaan ehditty aikoinaan käyttää, vaan saatiin ne, samaten kuin osa sairasapu- ja kuuntelustipendirahoja, Keisarillisen Senaatin suostumuksella pitää v. 1906 menorästeinä; lisäksi käytettiin ulkomaisiin opintomatkoihin v. 1906 yhteisestä kuuntelumäärärahasta 3,100 markkaa. V. 1907 käytettiin tähän tarkoitukseen 4,000 markkaa ja kahtena seuraavana vuonna oli määräraha 4,500 markkaa sekä v. 1910 5,000 markkaa.

Näitä ulkomaisia opintomatkarahoja ovat saaneet:

v. 1906: kansakoulunopettajat Hj. Hultin 800 markkaa, K. V. Syväne 800 markkaa, H. V. Ronimus 800 markkaa, Vilho Kaipainen 700 markkaa, Br. Nordling 500 markkaa, Pekka Kapari 500 markkaa ja K. F. Kettunen 500 markkaa sekä opettajattaret Hulda Petterson 500 markkaa ja Anna Grönroos 500 markkaa;

v. 1907: opettajat Hj. Ihander 600 markkaa, Tarmo Hirsjärvi 600 markkaa, Oskar Jansson 450 markkaa, Arndt Hovi 400 markkaa, O. V. Sirkka 300 markkaa sekä opettajattaret Olga Hakovaara 600 markkaa, Emilia Forsblom 600 markkaa ja Aliina Nurmikivi 450 markkaa;

v. 1908 opettajat Samppa Luoma 800 markkaa, Paul Selin 700 markkaa, Heikki Puro 600 markkaa, Jaakko Laurila 500 markkaa ja Juho Jussila 500 markkaa sekä opettajattaret Hilma Turunen 500 markkaa, Hanna Gardberg 500 markkaa ja Maria Karanko 400 markkaa;

v. 1909: opettajat E. E. Laine 600 markkaa, Johannes Näs 600 markkaa ja Valter Päivinen 500 markkaa sekä opettajattaret Hilma Silfvenius 700 markkaa, Edith Rosenbladh 500 markkaa, Ellen Makonen 400 markkaa, Liina Ahmavaara 400 markkaa, Agda Zuleima Lang 400 markkaa ja Ida Valanne 400 markkaa; ja

v. 1910: opettajat Frans Turpeinen 600 markkaa, Karl Alfred Andersson 500 markkaa, Juho Kivikoski 450 markkaa, J. P. Korhonen 450 markkaa, Väinö Mäntyvaara 400 markkaa, J. Suvanto 400 markkaa ja Anders Bäck 400 markkaa sekä opettajattaret Lovisa Kunnas 600 markkaa, Hilma Leino 400 markkaa, Mimmi Liljavirta 400 markkaa ja Iida Savolainen 400 markkaa.

Ylihallituksen esityksestä myönsi Keisarillinen Senaatti 28 p. c) Kokouk-
 toukokuuta 1909 1,500 markan suuruisen määrärahan jaettavaksi
 enintään 150 markan suuruisina apurahoina eteviksi tunnetuille kan-
 sakoulunopettajille ja kaupunkikansakoulujen käsitöiden opettajille
 käyntiä varten Tukholman yleisessä taide-, käsityö- ja taideteollisuus-
 näyttelyssä. Nämä apurahat jaettiin 22 p. kesäkuuta 1909 seuraaville
 opettajille: Fridolf A. Salolalle, K. J. Sysimetsälle, Vihtori Kalliolle,
 J. B. Airaksiselle, Olga Hakovaaralle, Jalmari Valpiolle, Samuli Kau-
 kolalle, Aleksandra Holopaiselle, Mandi Korhoselle ja Maria Josefina
 Mattilalle, kullekin 150 markkaa.

4 p. toukokuuta 1910 anoi Ylihallitus, että sen käytettäväksi ase-
 tettaisiin 2,000 markkaa, josta Ylihallitus saisi jakaa 100 markan suu-
 ruisia stipendejä eteville kansakoulunopettajille ja -opettajattarille
 osanottoa varten Tukholmassa seuraavana kesänä pidettävään ylei-
 seen pohjoismaiseen koulukokoukseen, mutta Kirkollisasiaintoimitus-
 kunnasta 17 p. syyskuuta 1910 saapuneen kirjelmän mukaan ei Yli-
 hallituksen esitys ollut antanut aihetta toimenpiteeseen Keisarillisen
 Senaatin puolelta.

Suomen Maanviljelysvirkamiesyhdistyksen johtokunnan esityk- d) Maata-
 sestä anoi Ylihallitus 28 p. toukokuuta 1909 1,050 markan suuruisia
 määrärahaa jaettavaksi Mustialassa seuraavan elokuun aikana pidet-
 täviin maataloudellisiin lomakursseihin aikoville kansakoulunopet-
 tajille 30—40 markan suuruisina apurahoina, mutta hylkäsi Keisa-
 rillinen Senaatti esityksen 30 p. kesäkuuta 1909. louskurssei-
 hin.

Maanviljelyshallituksen kautta saapuneesta Mustialan maamies-
 opiston johtajan pyynnöstä teki Ylihallitus 29 p. kesäkuuta 1910 sa-
 mansuuntaisen esityksen ja myönsi Keisarillinen Senaatti 23 p. seu-
 raavaa heinäkuuta 700 markkaa jaettavaksi noin 35 markan suuruisina
 matka-apuina Mustialan maamiesopistolla seuraavan elokuun 8—13
 p:nä pidettäviin maataloudellisiin lomakursseihin osaa ottaville kansa-
 koulunopettajille.

Määrärahaa sairaitten kansakoulunopettajain ja -opettajattarien Sairasavut.
 avustamiseksi ovat valtiopäivät entisestä tuntuvasti korottaneet ja
 1905—1906 vuosien valtiopäivillä Valtiosäädyt esittivät, että kansa-
 koulunopettajat voisivat erittäin säällittävissä tapauksissa saada apu-
 rahaa myöskin taudintapauksen sattuessa heidän perheessään. Tämän
 ilmoitti Keisarillinen Senaatti 3 p. marraskuuta 1906 Ylihallitukselle
 huomioonottamista varten.

Paitsi tästä määrärahasta on edelleenkin siitä rahastosta satunnaisten apujen antamista varten kansakoulunopettajattarille (Standertskjöldin rahasto Litt. B.), johon Keisarillinen Majesteetti 18 p. tammikuuta 1877 päivätyin armollisen kirjeen mukaan määräsi 30,000 markkaa, jaettu vuotuiset korot semmoisille opettajattarille, jotka kivuloisuuden tähden ovat joutuneet kykenemättömiksi itseänsä elättämään.

Varsinaisia sairasapuja on myönnetty: v. 1906 226:lle henkilölle yhteensä 67,225 markkaa (siinä menorästiä v:lta 1905 12,450 markkaa), v. 1907 226:lle 54,947: 95 markkaa, v. 1908 287:lle 70,000 markkaa, v. 1909 292:lle 79,075 markkaa ja 1910 288:lle henkilölle yhteensä 80,000 markkaa.

Standertskjöldin rahaston korkovaroja on taas jaettu: v. 1906 6:lle opettajattarelle yhteensä 1,350 markkaa, v. 1907 8:lle 1,875 markkaa, v. 1908 12:lle 2,619: 95 markkaa, v. 1909 3:lle 1,100 markkaa ja v. 1910 9 opettajattarelle yhteensä 2,528: 15.

Vapaat kyl-
pypaikat.

Vapaita kylpypaikkoja on edelleenkin ollut muutamissa kylpylaitoksissa kansakoulunopettajien ja -opettajattarien käytettävänä ja Keisarillinen Senaatti on erinäisillä päätöksillä uusinnut näitä vapaa-sijoja koskevia määräyksiä.

12 p. toukokuuta 1908 määräsi Keisarillinen Senaatti, että mak-
sutonta vesiparannusta ja lääkärinhoitoa oli edelleen kymmenen vuo-
den aikana annettava vuosittain Lovisan kylpylaitoksessa kahdeksalle
ja Maarianhaminan kylpylaitoksessa kymmenelle varattomalle hen-
kilölle, jotka kuuluvat kansakoulunopettajistoon tahi muihin maan
palveluksessa oleviin alempiin virka- ja palvelusmiehiin ja joista nel-
jälle Lovisassa ja viidelle Maarianhaminassa oli sen ohessa kylpykau-
tenaan myönnettävä vapaa vaatimaton asunto. Samalla kehoitti Kir-
kollisiasiaintoimituskunta Ylihallitusta, sittenkuin sen alaiset alemmat
virka- ja palvelusmiehet olivat olleet tilaisuudessa Ylihallituksen
tahi sen alaisten viranomaisten luona kirjallisesti tahi suullisesti
hakemaan puheenaolevia vapaapaikkoja, tekemään niistä luettelon
sekä sen oman ehdotuksensa kera vapaapaikkojen jakamisesta lähet-
tämään kunakin vuonna ennen toukokuun 1 p:ää Kirkollisasiain-
toimituskuntaan.

Sittenkuin Heinolan, Käkisalmen ja Savonlinnan kylpylaitososa-
keyhtiöille, muun muassa ehdolla että kukin yhtiö jättää Senaatin
Siviilitoimituskunnan määrättäville kymmenelle varattomalle poti-

laalle maksuttoman kylpyparannuksen ja lääkärinhoidon laitoksessaan kuuden viikon ajaksi laitoksen avoinna ollessa, 28 p. lokakuuta 1910 oli myönnetty valtioapua lukien 1910 vuoden alusta 1 p:ään tammikuuta 1919, ilmoitti Siviilitoimituskunta Ylihallitukselle 28 p. helmikuuta 1911, että sanotut vapaasijat tulivat annettaviksi m. m. kansakoulunopettajien ja -opettajattarien käytettäväksi samassa järjestyksessä ja samoja periaatteita noudattamalla kuin Lovisan ja Maarianhaminan kylpylaitoksissa olevien vapaasijojen suhteen nykyään on määrättyinä.

Vapaapaikkoja on eri kylpylaitoksissa saanut näinä vuosina seuraava määrä kansakoulunopettajia ja opettajattaria:

	1906	1907	1908	1909	1910
Lovisassa	3	6	4	3	4
Maarianhaminassa	5	7	5	3	5
Naantalissa	15	14	14	11	—
Savonlinnassa	6	8	7	3	—
Heinolassa	10	10	8	8	—
Käkisalmissa	—	—	—	6	—

Elis Holmin apurahastosta on uusia apuja myönnetty:

Apurahastot

v. 1906: kolme 120 markan suuruista apua eläkettä nauttiville kansakoulunopettajille ja kaksikymmentäkolme 24 markan suuruista apua kuolleitten opettajien leskille ja lapsille;

a) Elis Holmin apurahasto.

v. 1907: ainoastaan kaksi uutta 24 markan apua;

v. 1909: yksi 120 markan ja neljätoista 24 markan apua.

Knut Otto Wikbergin apurahastosta jaetaan joka toinen vuosi 200—400 markan apuja kahdeksi vuodeksi sairauden tahti vanhuuden kautta toimeensa kykenemättömiksi tulleille kansakoulunopettajille ja -opettajattarille.

b) Knut Otto Wikbergin apurahasto.

Näitä apurahoja ovat nauttineet:

v. 1905—1906: viisi opettajaa ja kahdeksan opettajattarta yhteensä 2,700 markkaa vuodessa;

v. 1907—1908: kuusi opettajaa ja viisi opettajattarta 2,550 markkaa;

v. 1909—1910: kahdeksan opettajaa ja kolme opettajattarta samoin 2,550 markkaa.

Standertskjöldin rahaston Litt. A. korkovaroista on kansakoulunopettajattarien pensionikassaan maksettu asianomaisten itsensä suorittamien eläkemaksujen lisäksi: v. 1906 66:n virassaolevan kansakou-

c) Standertskjöldin rahasto Litt.A.

lunopettajattaren hyväksi yhteensä 3,133 markkaa; v. 1907 72:n 3,180 markkaa, v. 1908 67:n 3,185 markkaa, v. 1909 73:n 3,069 markkaa ja v. 1910 65 virassaolevan opettajattaren hyväksi yhteensä 3,146 markkaa.

d) Ruthin lahjoitusvarasto. Ruthin lahjoitusvarastosta ei toistaiseksi ole voitu mitään apuja jakaa.

5. Jatkokurssit.

Lv. 1905—06. Lukuvuonna 1905—1906 olivat vielä voimassa 16 p. toukokuuta 1900 annetut määräykset jatkokurssien järjestelystä. Mainitun lukuvuoden jatkokurssien lukumäärä, oppilasluku, palkkiot ja opetusaineet eri tarkastuspiireissä selviävät seuraavista tauluista.

Jatkokurssien luku, oppilasmäärä ja palkkiot lv. 1905—1906.

Tarkastuspiirit	Kursseja				Oppilaita				Palkkiot		
	kaiikkiaan	niistä oli			kaiikkiaan	keskimäärin kurssia kohti	kansakoulun käyneitä		kaiikkiaan	keskimäärin	
		75-tuntisia	100-tuntisia	150-tuntisia			lukumäärä	%:ssa		kurssia kohti	oppilasta kohti
1. Helsingin piiri	9	1	3	5	164	18	124	76	1,859: 75	185: 98	11: 34
2. Porvoon »	4	—	—	4	125	31	119	95	1,080: 50	270: 13	8: 64
3. Turun »	19	1	11	7	377	20	231	61	3,636: 35	191: 39	9: 65
4. Rauman »	5	—	1	4	89	18	73	82	1,319: 80	263: 96	14: 83
5. Porin »	6	1	3	2	98	16	81	83	1,115: 10	185: 85	11: 38
6. Hämeenlinnan »	10	—	4	6	177	18	116	66	2,188: 72	218: 87	12: 37
7. Tampeeren »	8	—	2	6	116	15	65	56	1,863: 56	232: 95	16: 07
8. Kaskisten »	9	1	2	6	236	26	77	33	2,097: 40	233: 04	8: 89
9. Uudenkaarlepyyn »	18	3	6	9	461	26	272	59	3,541: 86	196: 77	7: 68
10. Jyväskylän »	4	—	3	1	149	37	94	63	810: 60	202: 65	5: 44
11. Raahen »	6	—	2	4	149	25	118	79	1,384: —	230: 67	9: 22
12. Oulun »	2	—	1	1	34	17	28	82	450: —	225: —	13: 24
13. Kajaanin »	1	—	1	—	7	7	5	71	173: —	178: —	25: 43
14. Kuopion »	2	—	—	2	75	36	60	80	561: 40	280: 70	7: 49
15. Mikkelin »	5	—	3	2	124	25	45	36	1,042: —	208: 40	8: 40
16. Heinolan »	11	3	3	5	228	21	152	67	2,049: 50	186: 32	8: 99
17. Lappeenrannan »	8	3	—	5	245	31	114	47	1,600: —	200: —	6: 53
18. Viipurin »	12	1	3	8	280	23	164	59	2,598: —	216: 50	9: 28
19. Sortavalan »	14	1	6	7	257	18	158	61	2,753: 50	196: 68	10: 71
20. Joensuun »	6	—	—	6	128	21	74	58	1,664: 90	277: 48	13: 01
21. Kr. katol. »	7	1	1	5	92	13	58	63	1,542: 84	220: 41	16: 77
Yhteensä	166	16	55	95	3,611	22	2,228	62	35,337: 78	212: 83	9: 79

Jatkokurssien opetus-

Tarkastuspiirit	Kursseja, joissa						
	Aidinkieli: Kirjal- lisuus, kirjoitus- harjoituksia y. m.	Uskonto ja kirkenhistoria	Laskenta ja mittausoppi	Maantieto	Suomen historia	Yleinen historia	Yhteiskuntaoppi
1. Helsingin piiri	9	9	9	4	3	—	—
2. Porvoon »	4	4	4	1	3	1	—
3. Turun »	19	19	19	3	9	2	—
4. Rauman »	5	5	5	3	5	—	—
5. Porin »	6	6	6	2	1	—	—
6. Hämeenlinnan »	10	10	10	3	1	—	—
7. Tampereen »	8	8	8	2	4	2	—
8. Kaskisten »	9	9	9	2	6	—	—
9. Uudenkaarlepyyn »	18	18	18	5	11	2	—
10. Jyväskylän »	4	4	4	—	2	—	1
11. Raahen »	6	6	6	3	4	—	—
12. Oulun »	2	2	2	1	1	—	—
13. Kajaanin »	1	1	1	—	1	—	—
14. Kuopion »	2	2	2	1	2	—	—
15. Mikkelin »	5	5	5	1	2	1	—
16. Heinolan »	11	11	11	—	5	1	—
17. Lappeenrannan »	8	8	8	4	3	—	—
18. Viipurin »	12	12	12	4	7	—	—
19. Sortavalan »	14	14	14	4	8	1	—
20. Joensuun »	6	6	6	1	6	—	—
21. Kr. katolinen »	7	7	7	1	5	—	—
Yhteensä	166	166	166	45	89	10	1
%:ssa	100%	100%	100%	27%	54%	6%	1/2%

aineet lv. 1905—1906.

oli opetusaineena												
Terveys- ja rätusoppi	Luonontieto	Karjanhoito ja meijeritoppi	Maanviljelys	Puu- ja kasvitar- han hoito	Kotitalous	Osannostoiminta	Astoriankijotus	Kirjanpito	Pirustus	Käsityö	Vainiteltu ja leikki	Laulu eri tunteina
6	1	—	—	1	1	—	1	1	3	—	2	5
3	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
10	2	—	—	1	—	—	—	—	1	3	1	12
2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
1	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	3
6	3	—	1	1	—	—	—	—	—	3	—	7
6	2	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	5
3	2	—	—	3	—	1	—	—	—	2	—	4
5	4	—	—	4	—	—	—	2	—	3	1	8
2	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3
4	2	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	5
1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1
1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2
3	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	3
4	—	—	—	1	—	—	—	2	1	2	—	6
5	2	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	5
8	4	—	—	3	—	—	—	1	2	3	1	7
11	3	—	—	—	—	—	—	1	1	6	2	6
3	2	—	—	1	—	—	—	1	1	3	—	5
4	1	—	—	3	—	—	1	1	2	3	—	5
88	37	1	3	21	1	1	5	13	14	36	8	96
53%	22%	1/2%	2%	13%	1/2%	1/2%	3%	8%	8%	22%	5%	58%

Uudet määräkset.
a) 1906.

Alamaisessa alistuksessa 13 p:ltä maaliskuuta 1906 esitti Ylihallitus muutoksia jatkokursseja koskeviin määräyksiin. Tämä alistus oli näin kuuluva:

»Ensimmäinen järjestysmuoto kansakoulumme jatkokursseille säädettiin Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjelmässä 15 p:ltä joulukuuta 1893. Sen mukaan tuli kunkin jatkokurssin käsittää vähintään 150 opetustuntia ja ainakin kymmenen määrättyä opetusainetta. Kurssien toimeenpanijain järjestelyvapaus rajoittui siis varsin vähäiseen: eri opetusaineiden tuntiluvun ja kurssiaikojen ehdottamiseen. Tästä toimintavallan ahtaudesta lienee ainakin osaksi johtunut, että vaikka Säätäjien myöntämiä varoja olisi kyllä riittänyt, verrattain harvoja kursseja saatiin seuraavina vuosina aikaan; niiden lukumäärä vaihteli 26:n ja 43:n välillä. Poikkeuksena oli kuitenkin lukuvuosi 1899—1900, jolloin erityisen asianharrastuksen vaikutuksesta pidettiin jatkokurssit 256:lla koululla.

Huomattavan edistyksen jatkokurssiasiassa sai aikaan se Koulutoimen Ylihallituksen vapaampi järjestelyehdotus, jonka Keisarillinen Senaatti hyväksyi 16 p. toukok. 1900. Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeessä samalta päivältä säädetään:

»että mainittuja kursseja oppiaineiden lukumäärän ja opetusajan pituuden puolesta on järjestäminen eri laajuisiksi jakamalla ne kolmeen ryhmään, joista I ryhmä sisältää vähintäänkin 75 opetustuntia ja pakolliset oppiaineet: äidinkielen, uskonnon ja laskennon, II ryhmä vähintäänkin 100 opetustuntia sekä, paitsi äskenmainittuja pakollisia, korkeintaan kaksi vapaaehtoista ainetta, ja III ryhmä vähintäänkin 150 opetustuntia sekä, samaten paitsi pakollisia, korkeintaan viisi vapaaehtoista ainetta;

että palkkioksi näiden kurssien pitämisestä saa Säätäjien tähän tarkoitukseen myöntämiä varoja edellisen kanssa yhdenmukaisesti määrätä korkeintaan 100 markkaa I ryhmää varten, korkeintaan 150 markkaa II ryhmää varten ja korkeintaan 250 markkaa III ryhmää varten; sekä

että näiden kurssien ohjelmat ovat ennen toimeenpanoa alistettavat Ylihallituksen hyväksyttäväksi.»

Seuraavasta taulusta näkyy toimeenpantujen jatkokurssien lukumäärä lv. 1900—1905 sekä niistä suoritettujen palkkiot:

Lukuvuosi	Jatkokurssien lukumäärä				Niistä suoritettujen palkkioiden summa
	I ryhmä	II ryhmä	III ryhmä	yhteensä	
1900—1901.....	19	49	118	186	Smk. 40,074: 06
1901—1902.....	11	63	113	187	» 39,916: 10
1902—1903.....	15	54	99	168	» 35,282: 36
1903—1904.....	8	39	129	176	» 40,077: 53
1904—1905.....	14	45	124	183	» 41,555: 07

Epäilemättä on näinä vuosina vaikuttanut jonkun verran ehkäisevästi jatkokurssien syntyyn se, että vuotuinen määräraha jatkokursseja varten on vuosina 1901—1904 ollut ainoastaan Smk. 40,000 ja Ylihallituksen on sentähden ollut täytymys muutamissa jatkokurssien luvananto-päätöksissä huomauttaa, että aikaisemmin hyväksytyjen kurssien lukumäärään nähden palkkio voidaan luvata vasta seuraavan vuoden määrärahasta. Todellisuudessa ovat kuitenkin varsin harvat kurssien pitäjät (lukuunottamatta lv. 1899—1900) jääneet seuraavaan kalenterivuoteen palkkioitaan odottamaan, ja se taas on johtunut siitä, että vuosittain on syystä tahi toisesta jäänyt pitämättä muutamia kursseja, joiden toimeenpanemiseen jo lupa oli hankittu. Niinpä viime lukuvuonna annettiin toimeenpanolupa noin 225 jatkokurssille eikä kertomusta ja palkkionpyyntöä ole kuitenkaan saapunut kuin 183:sta.

Joskin on tunnustettava, että jatko-opetus maalaiskansakouluissamme sai uutta vauhtia nykyisen järjestelmän voimaan astuttua ja että epä tietoisuus palkkion saannista on ollut osaltaan tätä vauhtia estämässä, niin toiselta puolelta ei kuitenkaan ole kokonaan ummistettava silmiä siltäkään tosiasialta, että jatkokurssianomusten lukumäärä on nämä vuodet pysynyt jotenkin samana. Nytemmin on Säätyjen ja Hallituksen puolelta osoitettu suurta myötätuntoisuutta jatkokursseja kohtaan: vuoden 1905 määräraha korotettiin 50,000 markaksi ja armollisessa esityksessä on tämän vuoden määrärahasi jatkokursseja varten otettu 60,000 ja ensi vuoden 70,000 markkaa. Täksi lukuvuodeksi ei kuitenkaan ole anottu lupaa useammalle kuin 189:lle jatkokurssille. Tosin on tässäkin muistettava, että viime syksynä, jolloin kurssien toimeenpanoa oli valmistettava, oli palkkion saaminen epävarmempana kuin milloinkaan. Mutta palkkion varmuus ei sittenkään yksin riittäne saattamaan jatkokursseja niin yleisiksi kuin suotava olisi.

Kun vielä otetaan huomioon, että jatko-opetuksen arvoa ja merkitystä ovat viime kuukausien tapahtumat meillä yhä lisänneet, niin on Ylihallitus katsonut syytä olevan ryhtyä tehokkaisiin toimenpiteisiin saadakseen jatkokurssit maalaiskouluissamme sekä paljon yleisemmiksi että myöskin kehitetyiksi ajan vaatimusten mukaisiksi.

Tällä kertaa tahtoo Ylihallitus kuitenkin kiinnittää huomiota ainoastaan niihin yllä jäljennettyihin säännöksiin, jotka Keisarillinen Senaatti on 16 p. toukok. 1900 vahvistanut ja joita ei ilman Senaatin suostumusta voida muuttaa.

Esitetystä selonteossa jatkokurssien lukumäärästä pistää kohta silmään, että enin osa pidetyistä kursseista ovat olleet suurimman, III:n ryhmän kursseja. Näiden toimeenpanoon on opettajia varmaankin houkuttellut sekä verrattain suurempi vapaus opetusaineiden valinnassa että myöskin näistä kursseista suoritettu suhteellisesti parempi palkkio. Milloin voimat eivät ole olleet riittävät suurimpia kursseja varten, silloin ei useinkaan ole välitetty ryhtyä pienempiäkään pitämään.

Meidän maassamme, jossa useimmat koulut ovat yhden opettajan hoidettavia ja jossa useimmat jatkokurssitkin joutuvat koulun ainoan

opettajan pidettäväksi, ovat kuitenkin lyhemmät, 100- ja 75-tuntiset kurssit pidettävät tarkoituksenmukaisempina, koska III:n ryhmän kurssit epäilemättä ovat yhdelle opettajalle liian rasittavat ja usein varmaan johtavat häntä jonkun verran laiminlyömyäänkin varsinaisen kansakoulun toimintaa. Sentähden olisivat säädökset muutettavat siihen suuntaan, että pienemmätkin kurssit joutuisivat äsken mainituissa suhteissa ainakin yhtä edulliseen asemaan. Sellainen toimenpide olisi varmaan omiaan hyvinkin tuntuvassa määrässä lisäämään jatkokurssien lukumäärää.

Toisetkin asianhaarat puoltavat suurempaa vapautta jatkokurssiaineiden valinnassa.

Meidänkin koulujemme opetussuunnitelmia vaivaa liikanainen raskaus: oppilaiden muistiin tahdotaan ahtaa liian paljon kaukaisia ja vieraita opetusaineiksia, jotka eivät suinkaan heidän kehitysteellaan ole omiaan mielenkiintoa herättämään ja terveellistä kehitystä edistämään sekä kohottamaan koulunkäynnin arvoa heidän ja ympäristönsä silmissä. Ainakin vapaaehtoinen jatko-opetus olisi liitettävä lähemmäksi kansanelämän monia tarpeita. Ainoastaan sellaisen opetuksen arvoa kansa täysin tajuaa, ainoastaan siten suunnitellut jatkokurssit voivat tulla kansan yleisesti suosimiksi.

Toiseksi on muistettava, että opettajilla on useinkin joitakuuta lempiaineita, joita he opettavat erityisellä harrastuksella ja siitä johtuvalla paremmalla menestyksellä. Kunkin opettajan on sallittava antaa parhaansa; ainoastaan silloin voi olettaa, että hänen työnsä varttuneen nuorison keskuudessa kantaa toivottuja hedelmiä, sitoo oppilaat mielenkiinnolla jatkokurssityötä seuraamaan. Ylihallitus ei suinkaan tahdo pitää vähäarvoisina niitä oppiaineita, jotka nykyisen järjestelmän mukaan ovat määrättyt joka jatkokurssissa pakollisiksi. Ne ovat kyllä aineita, jotka jokapäiväisenkin elämän tarpeita palvelevat ja joita toivotaan useimmissa jatkokurssiohjelmassa vastaisuudessa esiintyvän. Mutta toisella opettajalla ei ole erityistä taipumusta ja halua opettamaan toista, toisella taas toista ainetta. Miksi sellaisen tahi sellaisten aineiden opettaminen on pantava hänelle ehdoksi päästäkseen ottamaan osaa vapaaehtoiseen kansanopetustyöhön!

Kun tämän lisäksi viime Valtiopäiväin Yleisen anomusvaliokunnan mietinnössä lausutaan, »että niin suuri vapaus kuin mahdollista sekä opetusaineiden laatuun että lukuun nähden on epäilemättä näille kurseille eduksi», ja koska samaan suuntaan käyviä toivomuksia on opettajakokouksissa — sekä kotoisissa että ulkomaisissa — esiintuotu, niin rohkenee Ylihallitus esittää, että vastaisuudessa ei mitään opetusaineita pidettäisi jatkokurssissa pakollisina. Kuitenkin olisi Ylihallituksen mielestä edelleenkin jatkokurssisäädöksissä määrättävä opetusaineiden korkein lukumäärä, joskin pienemmissä kurssissa nykyisestäään vähän lisättynä, jotta jatkokurssi-opetus ei pääsisi muodostumaan liian hajanaiseksi. Ylihallituksen asiaksi olisi myöskin edelleen jätettävä kurssiohjelman hyväksyminen, ja saattaisi se niihin nähden myöskin antaa joitakin yleisiä ohjeita ja määräyksiä.

Edellä huomautettiin, että III:n ryhmän kurssit ovat olleet suhteellisesti paremmin palkattuja. Jos nimittäin palkkio lasketaan tuntia kohden, niin on se ollut: I:n ryhmän tunneista ainoastaan 1: 33 $\frac{1}{3}$, II:sen 1: 50 ja III:n 1: 66 $\frac{2}{3}$. Tuntipalkka on saatava samaksi. Ja kun muistetaan, että kansakoulunopettajien palkat edelleenkin ovat tunnustetut varsin niukoiksi ja että nyt on tarkoitus saada opettajia yhä yleisemmin panemaan toimeen jatkokursseja, niin ei tässä palkantasauksessa voine tulla kysymykseen minkään tuntipalkan vähentäminen; päinvastoin on Ylihallituksen mielestä aivan tarpeen vaatimaa, että tähänastistakin korkeinta tuntipalkkaa hiukan korotetaan, 2:ksi markaksi, ja sen mukaisesti kaikkien ryhmien korkein palkkio määrätään. Matkakulujen korvauksesta olisi säädös 1 p:ltä toukok. 1895 edelleenkin pysyttävä voimassa.

Kaiken sen nojalla mitä yllä on esiintuotu, rohkenee Ylihallitus alamaisuudessa Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne ehdottaa, että Keisarillisen Senaatin 16 p. toukok. 1900 antamat säädökset jatkokursseista muutettaisiin suunnilleen näin kuuluviksi:

että I:n ryhmän tulee sisältää vähintään 75 opetustuntia ja korkeintaan neljä opetusainetta, II:n ryhmän vähintään 100 opetustuntia ja korkeintaan kuusi opetusainetta ja III:n ryhmän vähintään 150 opetustuntia ja korkeintaan kahdeksan opetusainetta;

että palkkioksi näiden kurssien pitämisestä saa Valtiopäivän tähän tarkoitukseen myöntämiä varoja edellisen kanssa yhdenmukaisesti määrätä korkeintaan 150 markkaa I:n ryhmän kurssista, korkeintaan 200 II:sen ryhmän ja korkeintaan 300 markkaa III:n ryhmän kurssista; sekä

että näiden kurssien ohjelmat ovat ennen toimeenpanoa alistettavat Ylihallituksen hyväksyttäväksi.»

Ehdotetut muutokset hyväksyi Keisarillinen Senaatti sellaisinaan 10 p huhtikuuta 1906, ja ilmoittaessaan nämä muunnetut säännökset kiertokirjeessä 26 p. seuraavaa toukokuuta piiritarkastajille, johtokunnille ja opettajille tiedoksi ja noudatettavaksi, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi määrätä lisäksi:

»1) että kurseja paraiten on pidettävä pitkin lukuvuotta;

2) että virkaatekeviä opettajia ja opettajattaria, joilta puuttuu haku-kelpoisuus kansakoulunopettajan virkoihin, ei yleensä ole hyväksyttävä jatkokurssien pitäjiksi, eikä myöskään lukuaineissa sellaisia nuoria opettajia tahi opettajattaria, jotka eivät ole palvelleet vähintäinkin kahta vuotta maalaiskansakoulussa, koska Ylihallituksen mielestä kunnollinen valmistautuminen varsinaisen kansakoulun työhön vaatii nuorelta opettajalta ensi vuosina siksi paljon aikaa ja huolta, ettei ole pidettävä oikeana kehoittaa häntä silloin ottamaan osaa paljon valmistelua vaativaan jatkokursesityöhön;

3) että varsinaisen kansakoulun työtä silmällä pitäen sekä myöskin liika rasituksen välttämiseksi ylimalkaan ei ole hyväksyttävä ketään opettajaa yksin pitämään suurinta, III:n ryhmän kurssia;

4) että viikon päivät ja tunnit, joina kurssit tulevat pidettäviksi, ovat ohjelmaa laadittaessa tarkasti määrättävät ja että niitä sittemmin ainoastaan piiritarkastajan luvalla saa muuttaa;

5) että hyvissä ajoin ennen kurssien alkamista niiden ohjelma on piiritarkastajan kautta, joka siitä sekä opettajan soveliaisuudesta antaa lausuntonsa, lähetettävä Ylihallitukselle;

6) että piiritarkastajan on koetettava saada mikäli mahdollista jatkokurssit tarkastetuiksi;

7) että lähettäessään Ylihallitukseen kertomuksen kurseista ja ehdotuksen niiden palkkiosta piiritarkastajan on ilmoitettava sen kirjelmän numero ja päivämäärä, jossa Ylihallitus on ohjelman hyväksynyt ja kurssin pitämiseen luvan antanut;

8) että sekä ohjelma että kertomus ovat piiritarkastajalle lähetettävät kahdessa kappaleessa, jotta toinen voisi jäädä tarkastajan arkistoon.»

Samalla antoi Ylihallitus jatkokurssien yleiseen järjestelyyn, opetussuunnitelmaan ja opetusmenettelyyn nähden muutamia yleisiä ohjeita:

»1) Koska kokemus on osoittanut, että jatkokurssit ovat enimmänsä harrastusta herättäneet ja muutenkin paraiten onnistuneet, milloin niissä on ollut useampia opettajia ja toisia ulkopuoleltakin varsinaisen opettajapiirin, niin olisi koetettava saada pappeja, lääkäreitä, agronomeja, metsänhoitajia y. m. ammattimiehiä opettamaan erikoisaineitaan jatkokurseissa.

2) Ohjelmaa laadittaessa ei ole tavoiteltava kansakoulukurssin häntäistä kertausta. Sellaisella ohjelmalla ei nuorisoa herätetä eikä innosteta. Jonkun ahtaamman alan laajempi ja yksityiskohtaisempi käsittely vie siinä suhteessa otollisempiin tuloksiin. Myöskin olisi suotava, että eri opetusaineiden alalta valittaisiin selviteltäväksi toisiaan koskettelevia kohtia, jotta opetus tulisi yhtenäistä. Hajaannuksen välttämistä tarkoittaa opetusaineiden lukumäärän rajoituskin: kullekin ohjelmaan otettavalle opetusaineelle on annettava siksi suuri tuntimäärä, että se riittää jonkun kokonaisuuden opettamiseen.

3) Äidinkieli tulee toivottavasti olemaan edelleenkin opetusaineena useimmissa jatkokurseissa ja sillä runsas tuntimäärä. Nuorisoa on ohjattava lukemaan ja ymmärtämään kirjallisuutta, etupäässä kotimaista, sekä tutustutettava kirjailijoihin ja heidän ajatuksiinsa. On sentähden ennätettävä lukea useampiakin teoksia, eikä pidettävä näitä tunteja koneellisen sisäluvun harjoitustilaisuutena. Oppilaita on myöskin totutettava tekemään suullisesti ja kirjallisesti selkoa ajatuksistaan ja tiedoistaan. Kieliopin opetus on rajoitettava siihen, mikä kirjallisten harjoitusten selvittämiseksi on tarpeen.

4) Opetussuunnitelmaan olisi aina saatava sellaisiakin aineksia, jotka joko käytännöllisyytensä tahi paikallisen ominaisuutensa tähden liittyvät

läheisesti kansan elämään ja siten ovat omiaan herättämään paikkakuntalaisissa harrastusta ja mielenkiintoa. Myöskin aineet sellaiset kuin terveys- ja raittiusoppi, kirjanpito y. m. ovat jatkokurssiopetukseen varsin sopivia.

5) Yksinomaista esitelmänpitoa vältettäkään. Kyselyn avulla on pidettävä huoli siitä, että kuulijoilla on edellytyksiä uuden esityksen tajuamiseen.

6) Milloin laulua ei ole eri aineena kurssin ohjelmaan otettu, on sitä kuitenkin, mikäli mahdollista, opetustuntien ohella virkistykseksi harjoitettava.»

Lopuksi lausui Ylihallitus asiaa koskevassa kiertokirjeessään sen toivomuksen,

»että kun Valtiosäädyt nyt ovat myöntäneet runsaasti varoja jatkokurssien toimeenpanoa varten, kun palkkiot ovat vähän korotetut ja suurempi vapaus opetusaineiden valinnassa saatu aikaan, ja kun jatkoopetus on muutenkin saanut suurempaa myötätuntoisuutta osakseen, nämä kurssit tulisivat yhä yleisemmiksi, niin että ennen pitkää voitaisiin ruveta ajattelemaan niiden järjestelyä aivan vakinaiselle kannalle.»

Myöhemmin on edellä esitettyihin jatkokurssimääräyksiin vielä b) 1909. tehty pieni muutos. Kuudennessa piiritarkastajakokouksessa lausutujen toivomusten johdosta teki Ylihallitus 23 p. helmikuuta 1909 alamaisten esityksen, jossa lausuttiin muun muassa seuraavaa:

»Uudet säädökset, korkeammat palkkiot ja suurempi valintavapaus opetusaineiden suhteen sekä osaltaan myöskin tähän tarkoitukseen myönnetyt suuremmat määrärahat ovat antaneet tuntuva virikettä jatkokurssiasialle: kurssien lukumäärä on seuraavina lukuvuosina ollut runsaasti kaksi kertaa niin suuri kuin edellisinä ja ovat kurssit myöskin ohjelmiinsa ja työskentelytapansa nähden kehittyneet yhä enemmän tarkoitustansa vastaaviksi.

Kun jatkokurssien ohjelmat ovat alistettavat Ylihallituksen hyväksyttäväksi, on tästä johtunut kirjevaihto piiritarkastajien ja Ylihallituksen välillä kurssien suuren lisääntymisen vaikutuksesta kasvanut kovin suureksi. Siihen nähden taas, että kurssien ohjelmia y. m. koskevat vaatimukset ovat annettujen ohjeiden ja pitkäaikaisen käytännön kautta tulleet tunnetuiksi, on tämä kirjevaihto alkanut tuntua tarpeettomalta, ja Ylihallituksessa on sentähden jo jonkun aikaa se käsitys ollut vallalla, että jatkokurssiasian kehityttyä nykyiselle kannalleen kurssien ohjelmien hyväksyminen ilman mitään haittaa nyt jo voitaisiin jättää asianomaisen piiritarkastajan asiaksi.

Viimeisessä piiritarkastajakokouksessa oli myöskin samansuuntainen ehdotus käsittelyn alaisena, kuten tähän liitetty ote kokouksen pöytäkirjasta osoittaa, ja meni kokouksen enemmistö muutosehdotuksessa niin pitkälle, että sen mielestä ei ainoastaan jatkokurssiohjelmien hyväksymi-

nen, vaan myöskin jatkokurssipalkkioiden määrääminen ja maksaminen yhdessä monien muiden tehtävien kanssa olisi tarkastustoimen desentralisaationin edistämiseksi siirrettävä piiritarkastajien asiaksi.

Ylihallitus, jonka mielestä kokouksen enemmistön ehdotuksen toteuttaminen jo valtion tilintekojärjestelmän kannaltakin tuottaisi suuria vaikeuksia, on omasta puolestaan valmis pääasiassa yhtymään kysymyksen alustajan esiintuomaan näkökohtaan ja pyytää sentähden alamaisimmasti jättää Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan,

eikö maalaiskansakoulujen jatkokursseja koskevista määräyksistä 10 p:ltä huhtikuuta 1906 viimeistä olisi muutettava siihen suuntaan, että jatkokurssien ohjelmat ovat ennen toimeenpanoa asianomaisen piiritarkastajan hyväksyttävät; ja

eikö tästä muutoksesta mahdollisesti aiheutuvien lähempien määräysten antamista jatkokurssien toimeenpanoon ja järjestelyyn nähden voitaisi jättää Ylihallituksen asiaksi.»

24 p. seuraavaa maaliskuuta hyväksyi Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen esitykset sellaisinaan, ja ilmoittaessaan tämän kiertokirjeellä 14 p. huhtikuuta 1909 kaikkien asianomaisten tiedoksi ja noudatettavaksi Ylihallitus uudisti kiertokirjeessä 26 p. toukokuuta 1906 antamansa lisämääräykset seuraavilla muodosteluilla, jotka koskivat viimeksimainitun kiertokirjeen 5:tä ja 7:tä kohtaa:

»5) että hyvissä ajoin ennen kurssien alkamista niiden ohjelma on toimitettava Piiritarkastajan hyväksyttäväksi;

7) että lähettäessään Ylihallitukseen kertomuksen kurseista ja ehdotuksen kurssien opettajille tulevista palkkioista Piiritarkastajan on ilmoitettava, milloin hän on ohjelman hyväksynyt, ja annettava lausuntonsa sekä kurssien toiminnasta että kertomuksen ja ohjelman yhtäpitävyydestä.»

Lv:t 1906—
1910.

Missä määrin uusi järjestely on antanut uutta virikettä jatkokurssiasialle ja minkä verran se on vaikuttanut kurssien opetussuunnitelmiin seuraavina vuosina, niihin kysymyksiin antavat valaistusta seuraavat taulut.

Jatkokurssien luku, oppilasmäärä ja palkkiot lv. 1906—1907.

Tarkastuspiirit	Kursseja				Oppilaita				Palkkiot		
	kaikkiaan	niistä oli			kaikkiaan	keskimäärin kursseja kohti	kansakoulun käyneitä		kaikkiaan	keskimäärin	
		75- tun- tisia	100- tuntisia	150- tuntisia			luku- määrä	%:ssa		kurssia kohti	oppilasta kohti
1. Ahvenanmaan piiri	17	3	10	4	373	22	233	62	3,645:—	214: 41	9: 77
2. Turun »	20	2	7	11	452	23	341	75	5,191: 70	259: 58	11: 49
3. Helsingin »	14	2	4	8	279	20	169	61	3,643: 70	260: 26	13: 06
4. Lohjan »	13	4	5	4	238	18	187	79	2,855:—	219: 62	12:—
5. Porvoon »	10	3	3	4	203	20	189	93	2,453: 75	245: 37	12: 09
6. Rauman »	22	6	9	7	415	19	259	62	5,041: 80	229: 17	12: 15
7. Porin »	17	—	9	8	307	18	221	72	4,501: 35	264: 79	14: 66
8. Hämeenlinnan »	19	2	15	2	339	18	240	71	4,052: 94	213: 31	11: 96
9. Tampereen »	12	4	4	4	252	21	179	71	2,907: 17	242: 26	11: 53
10. Lahden »	12	2	7	3	227	19	148	65	2,708: 20	225: 02	11: 93
11. Kotkan »	16	3	8	5	412	26	305	74	3,739: 60	233: 72	9: 08
12. Lappeenrannan »	17	6	4	7	341	21	179	52	3,909: 10	229: 95	12: 64
13. Viipurin »	14	2	2	10	322	23	197	61	3,530:—	252: 14	10: 96
14. Sortavalan »	15	1	10	4	323	22	160	50	3,424:—	228: 27	10: 60
15. Mikkelin »	11	2	5	4	204	19	150	74	2,627: 20	238: 84	12: 88
16. Savonlinnan »	13	1	5	7	254	20	131	52	3,347: 50	257: 50	13: 18
17. Joensuun »	13	1	6	6	271	21	195	72	3,392: 60	260: 97	12: 52
18. Kuopion »	9	1	3	5	203	23	128	63	2,162: 04	240: 23	10: 65
19. Jyväskylän »	8	1	5	2	133	17	103	77	1,930:—	241: 25	14: 51
20. Alavuden »	9	1	3	5	142	16	78	55	2,459: 20	273: 24	17: 32
21. Kaskisten »	8	2	4	2	195	24	102	53	1,796: 10	224: 51	9: 21
22. Vaasan »	28	8	14	6	642	23	419	65	5,953: 80	212: 64	9: 27
23. Kannuksen »	11	3	8	—	277	25	160	58	2,170: 50	197: 32	7: 83
24. Kajaanin »	10	2	4	4	187	19	143	76	2,330: 40	233: 04	12: 46
25. Oulun »	16	3	10	3	276	21	212	77	3,350:—	209: 37	12: 14
26. Lapin »	3	—	1	2	72	24	42	58	800:—	266: 67	11: 11
27. Kr. kat. usk. »	3	2	1	—	31	10	11	35	500:—	166: 67	16: 13
Yhteensä	360	67	166	127	7,370	20	4,881	66	84,422: 65	234: 56	11: 46

Jatkokurssien opetusaineet

Tarkastuspiirit	Kursseja, joissa									
	Äänneoppi: kirjallisuus, kirjoitusarjohintsa y. m.	Uskonto ja kirkkohistoria	Laskenta ja mittausoppi	Maantieto	Suomen historia	Väinän historia	Yhteiskuntaoppi	Välik- ja kansantalous	Vaalilaki	Kunnallisasetus
1. Ahvenanmaan piiri	17	10	17	1	8	—	—	—	3	1
2. Turun »	20	17	19	2	14	1	1	1	1	2
3. Helsingin »	14	12	14	4	8	1	2	—	2	—
4. Lohjan »	13	10	13	1	5	2	—	—	—	—
5. Porvoon »	10	7	8	1	6	—	2	—	—	—
6. Rauman »	22	17	22	3	14	2	5	—	—	—
7. Porin »	16	13	14	3	9	2	—	1	1	—
8. Hämeenlinnan »	19	13	19	8	6	3	5	—	—	—
9. Tampereen »	12	10	12	1	3	1	5	—	—	—
10. Lahden »	12	7	12	—	5	—	1	—	1	—
11. Kotkan »	16	9	15	4	6	—	4	1	—	—
12. Lappeenrannan »	17	17	17	4	10	—	2	—	—	—
13. Viipurin »	14	12	13	3	9	—	3	—	—	—
14. Sortavalan »	14	13	14	2	8	1	1	—	1	—
15. Mikkelin »	11	10	11	—	4	1	2	—	—	—
16. Savonlinnan »	13	12	13	1	10	—	—	—	—	—
17. Joensuun »	13	12	13	—	7	—	—	2	—	—
18. Kuopion »	9	9	9	—	5	1	—	—	—	—
19. Jyväskylän »	8	6	8	1	3	—	1	1	3	2
20. Alavuden »	9	2	9	3	7	1	1	—	—	—
21. Kaskisten »	8	6	8	1	6	—	—	—	—	—
22. Vaasan »	28	20	28	1	15	—	3	—	3	—
23. Kannuksen »	11	9	11	2	5	1	—	—	—	—
24. Kajaanin »	10	10	10	2	6	1	1	1	—	—
25. Oulun »	16	14	16	3	8	—	1	—	6	—
26. Lapin »	2	1	2	—	1	1	2	—	—	—
27. Kr. kat. usk. »	3	3	3	—	2	—	—	—	—	—
Yhteensä	357	281	350	51	190	19	42	4	23	6
%:ssa	99%	78%	97%	14%	53%	5%	12%	1%	6%	2%

Iv. 1906—1907.

oli opetusaineena

	Keuhkokuume ja kokousohje	Terveys- ja rakkusoppi	Luonnontieto	Käsi- ja kasvi- taito	Maantieto	Kotielämä	Osustaminen	Asiainkirjoitus	Kirjainto	Piirustus	Käsityö	Voimistelu ja laulu	Laulu eri tunteina
—	—	12	6	—	—	—	1	—	6	1	2	—	10
—	—	13	5	1	1	—	—	4	3	3	5	1	10
—	—	10	2	2	1	—	—	—	3	2	1	2	10
—	—	7	6	—	—	2	—	2	2	3	1	1	6
1	—	6	1	1	2	—	—	1	3	1	2	—	6
—	—	10	3	1	4	—	—	—	1	1	—	—	10
—	—	10	3	1	—	2	—	1	2	1	2	1	11
—	—	13	2	1	—	1	—	1	2	4	4	—	8
—	—	7	1	—	1	1	—	—	2	—	2	—	7
—	—	8	1	1	1	1	—	—	4	—	2	1	7
—	—	15	5	—	1	—	1	—	1	3	—	—	9
—	—	8	1	1	1	—	—	1	2	5	4	—	12
—	—	11	2	—	1	—	1	—	1	2	1	1	11
—	—	12	2	1	2	—	—	1	1	1	3	2	7
—	—	6	3	1	1	2	—	—	3	—	1	1	8
—	—	10	—	—	—	1	—	5	3	1	3	—	11
—	—	11	2	—	1	—	—	—	4	—	—	—	11
—	—	6	1	—	—	1	—	1	—	2	2	—	6
—	—	5	1	1	—	2	—	—	1	—	—	—	3
—	—	5	3	—	1	2	—	2	—	1	2	—	7
—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3
—	—	20	3	1	1	1	—	—	9	—	4	—	17
—	—	7	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	4
2	—	7	4	—	—	2	—	—	1	1	2	—	5
—	—	6	—	—	—	—	—	—	1	2	3	—	6
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
4	231	59	12	14	36	3	4	20	56	33	50	9	208
1%	64%	16%	3%	4%	10%	1%	1%	6%	16%	9%	14%	2%	58%

Jatkokurssien luku, oppila:

Tarkastuspiirit	Kursseja			
	kaikkiaan	niistä oli		
		75-tun- tisia	100- tun- tisia	150-tun- tisia
1. Ahvenanmaan piiri	21	9	8	4
2. Turun »	27	4	14	9
3. Helsingin »	12	2	3	7
4. Lohjan »	17	4	5	8
5. Porvoon »	12	4	3	5
6. Rauman »	12	4	5	3
7. Porin »	13	—	10	3
8. Hämeenlinnan »	10	3	7	—
9. Tampereen »	13	1	8	4
10. Lahden »	13	1	5	7
11. Kotkan »	14	3	4	7
12. Lappeenrannan »	19	4	9	6
13. Viipurin »	19	3	14	2
14. Sortavalan »	18	3	11	4
15. Mikkelin »	17	3	6	8
16. Savonlinnan »	13	1	6	6
17. Joensuun »	15	4	3	8
18. Kuopion »	8	1	3	4
19. Jyväskylän »	5	—	3	2
20. Alavuden »	19	2	12	5
21. Kaskisten »	17	2	14	1
22. Vaasan »	31	6	15	10
23. Kannuksen »	10	—	8	2
24. Kajaanin »	15	5	4	6
25. Oulun »	12	3	6	3
26. Lapin »	4	2	—	2
27. Kr. kat. »	6	2	1	3
Yhteensä	392	76	187	129

määrä ja palkkiot lv. 1907—1908.

Oppilaita				Palkkiot		
kaikkiaan	keskimäärin kurssia kohti	kansakoulun käyneitä		kaikkiaan	keskimäärin	
		luku- määrä	%:ssa		kurssia kohti	oppilasta kohti
422	20	258	61	4,209:—	200:43	9:97
551	20	366	66	6,538:90	242:18	11:87
295	24	216	73	3,051:—	254:25	10:34
321	19	215	67	4,193:—	246:65	10:06
272	23	188	69	2,857:—	238:08	10:50
259	22	184	52	2,650:—	220:83	10:23
201	15	140	70	3,127:20	240:55	15:56
147	15	90	61	1,934:—	193:34	13:16
281	22	187	67	3,203:20	246:40	11:40
247	19	158	64	3,328:—	256:—	13:47
321	23	245	76	3,437:—	249:07	10:86
405	21	235	58	4,482:50	235:91	11:07
395	21	184	47	3,926:—	206:63	9:94
349	19	208	60	3,932:20	218:46	11:27
233	13	163	70	4,381:20	257:72	18:80
262	20	113	43	3,350:20	257:71	12:79
308	21	185	60	3,791:—	252:73	12:31
140	18	108	77	2,046:24	255:78	14:62
69	14	46	67	1,322:81	264:56	19:17
448	24	258	58	4,484:36	236:02	10:01
260	15	150	58	3,556:50	209:21	13:68
611	20	442	72	7,185:—	231:77	11:76
252	25	146	58	2,275:—	227:50	9:02
276	18	173	63	3,621:76	241:45	13:12
186	16	141	76	2,550:—	212:50	13:71
61	15	40	66	971:—	242:75	15:92
74	12	57	77	1,400:—	233:33	18:92
7,646	20	4,846	63	91,854:07	234:32	12:01

Jatkokurssien opetus-

Tarkastuspiirit	Kursseja, joissa									
	Äidinkieli: kirjallisuus, kirjoitusohjeita y. m.	Uskonto ja kirkonhistoria	Laskenta ja mitausoppi	Maantieto	Suomen historia	Yleinen historia	Yhteiskuntaoppi	Välik- ja kansantalous	Vaalhaki	Kunnalliset
1. Ahvenanmaan piiri	21	11	21	4	9	1	—	—	—	2
2. Turun	26	17	27	5	11	4	2	1	—	1
3. Helsingin	12	9	12	4	4	1	—	—	—	—
4. Lohjan	17	12	17	4	8	2	3	—	—	—
5. Porvoon	12	5	10	4	6	3	1	—	—	1
6. Rauman	12	8	10	4	4	3	1	—	—	—
7. Porin	13	10	13	1	6	—	—	—	—	—
8. Hämeenlinnan	10	2	10	2	5	2	1	1	—	—
9. Tampereen	12	9	13	4	5	1	2	—	—	—
10. Lahden	13	9	12	1	3	2	1	—	—	—
11. Kotkan	14	8	12	1	5	1	2	2	—	—
12. Lappeenrannan	19	15	19	7	12	2	2	—	—	—
13. Viipurin	19	9	16	1	10	1	1	2	1	—
14. Sortavalan	18	12	17	5	10	1	—	—	—	—
15. Mikkelin	17	16	17	1	9	2	3	—	—	—
16. Savonlinnan	12	11	13	2	7	—	—	—	—	—
17. Joensuun	15	12	15	2	9	1	1	—	—	—
18. Kuopion	8	8	8	—	2	4	—	—	—	—
19. Jyväskylän	5	4	5	—	1	—	1	—	—	—
20. Alavuden	19	12	18	3	8	3	1	—	1	—
21. Kaskisten	17	12	17	1	6	—	—	—	—	—
22. Vaasan	31	21	31	5	12	1	1	—	1	—
23. Kannuksen	9	4	10	1	5	1	—	1	—	—
24. Kajaanin	15	13	15	1	7	1	2	1	—	—
25. Oulun	12	10	12	1	5	1	—	—	—	—
26. Lapin	4	3	3	1	3	—	1	—	—	—
27. Kr. kat.	6	6	6	2	2	—	—	—	—	—
Yhteensä	388	268	379	67	174	38	26	8	3	4
%:ssa	99%	68%	97%	17%	44%	10%	7%	2%	1%	1%

Lisäksi on esiintynyt joissakin kursseissa pikakirjoitusta, sieluoppia, kasvatusoppia,

aineet lv. 1907—1908.

oli opetusaineena													
Keskustelu ja kokoustenpito	Terveys- ja raitisoppi	Luonontieto	Karjalahoito yms. meiotoppi	Maarviljelys	Puu- ja kasvi-tarhan hoito	Kotielous	Osustusoininta	Aiomiskirjoitus	Kirjoppio	Eriustus	Kasityö	Yönuisteilu ja laikki	Laulu eri tunneina
—	8	2	—	1	1	—	—	—	3	1	4	—	8
1	14	7	2	1	1	1	—	1	—	2	8	3	14
—	7	4	1	—	2	—	—	—	3	1	3	—	7
—	8	5	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	10
—	9	2	1	—	—	—	—	2	—	—	1	1	8
—	7	2	—	1	1	—	—	1	1	1	—	—	7
—	11	—	—	2	1	—	—	3	2	2	3	—	7
—	6	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	7
—	9	1	—	1	2	—	—	2	1	1	4	—	8
—	8	1	—	—	3	—	—	—	—	—	5	3	9
—	10	4	—	—	1	1	2	1	3	5	3	—	9
—	12	—	1	1	2	—	—	—	—	3	2	—	11
—	11	5	—	1	1	—	—	1	1	1	3	1	9
1	10	3	2	4	4	—	—	2	—	5	1	1	13
—	11	—	—	2	4	—	—	—	2	4	—	1	5
—	9	2	—	—	1	—	—	1	4	—	5	—	9
1	7	3	—	—	3	—	—	—	6	2	2	—	11
—	7	2	—	—	—	—	—	2	—	1	—	1	4
—	4	—	1	—	—	—	—	—	2	1	1	2	3
—	11	4	—	2	3	—	—	4	5	—	9	1	14
—	10	2	—	—	2	—	—	—	4	4	5	—	9
1	21	1	2	3	1	—	—	—	8	1	6	1	14
—	8	1	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	9
—	5	2	—	1	2	—	—	1	3	1	3	1	7
—	5	—	—	—	2	—	—	—	3	1	2	—	3
—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
—	4	—	—	—	2	—	—	—	1	—	2	—	4
4	232	53	10	20	41	2	3	24	52	36	82	14	221
1%	59%	14%	3%	5%	10%	1/2%	1%	6%	13%	9%	21%	4%	56%

kasvatusopin historiaa ja siipikarjanhoitoa.

Jatkokurssien luku, oppilas-

Tarkastuspiirit	Kursseja			
	kaikkiaan	niistä oli		
		75-tuntisia	100-tuntisia	150-tuntisia
1. Ahvenanmaan piiri	14	2	9	3
2. Turun »	18	3	7	8
3. Helsingin »	13	3	3	7
4. Lohjan »	13	3	4	6
5. Porvoon »	9	1	4	4
6. Rauman »	16	1	4	11
7. Porin »	14	3	5	6
8. Hämeenlinnan »	12	3	6	3
9. Tampereen »	10	1	6	3
10. Lahden »	11	2	6	3
11. Kotkan »	12	1	5	6
12. Lappeenrannan »	15	3	5	7
13. Viipurin »	22	3	12	7
14. Sortavalan »	25	6	11	8
15. Mikkelin »	23	6	7	10
16. Savonlinnan »	8	—	2	6
17. Joensuun »	21	1	12	8
18. Kuopion »	11	1	2	8
19. Jyväskylän »	12	—	9	3
20. Alavuden »	13	—	9	4
21. Kaskisten »	18	3	13	2
22. Vaasan »	16	5	7	4
23. Kannuksen »	17	3	9	5
24. Kajaanin »	5	1	2	2
25. Oulun »	11	1	6	4
26. Lapin »	6	2	3	1
27. Kr. kat. »	4	1	3	—
Yhteensä	369	59	171	139

määrä ja palkkiot lv. 1908—1909.

Oppilaita				Palkkiot		
kaikkiaan	keskimäärin kurssia kohti	kansakoulun käyneitä		kaikkiaan	keskimäärin	
		lukumäärä	%:ssa		kurssia kohti	oppilasta kohti
311	22	155	50	3,177: 75	226: 98	10: 22
444	25	342	79	4,459: 82	247: 77	10: 04
269	21	180	67	3,230: 59	248: 51	12: 01
234	18	165	70	3,337: 20	256: 71	14: 26
189	21	143	76	2,291: 33	254: 59	12: 12
300	19	204	68	4,462: —	278: 87	14: 87
204	15	140	69	3,599: 38	257: 10	17: 64
229	19	113	49	2,656: —	221: 33	11: 60
160	16	105	66	2,520: 93	252: 09	15: 76
219	20	145	66	2,463: 55	223: 96	11: 25
231	19	188	81	2,931: —	244: 25	12: 69
380	25	173	46	3,748: 20	249: 88	9: 86
464	21	256	55	5,095: 55	231: 62	10: 98
494	20	313	63	5,730: 58	229: 22	11: 60
362	16	234	65	5,623: 48	244: 50	15: 54
210	26	67	32	2,159: 16	269: 90	10: 28
386	18	253	66	5,273: 79	251: 13	13: 66
306	28	193	63	3,068: 10	278: 92	10: 03
386	32	188	49	3,197: 77	266: 48	8: 28
378	29	143	39	3,119: 64	239: 97	8: 25
361	20	193	53	3,883: 28	215: 74	10: 76
299	19	179	60	3,408: —	213: —	11: 40
477	28	318	67	4,031: 88	237: 17	8: 45
104	21	31	30	1,301: —	260: 20	12: 51
211	19	168	80	2,437: 40	221: 58	11: 55
115	19	49	43	1,200: —	200: —	10: 43
32	8	27	84	784: 44	196: 11	24: 51
7,755	21	4,670	60	89,191: 82	241: 71	11: 50

Jatkokurssien opetus-

Tarkastuspiirit	Kursseja, joissa										
	Äidinkieli: kirjallisuus, kirjoitusharjoitusta y. m.	Uskonto ja kirkkoasioita	Laskenta ja mittasuoppi	Maantieto	Suomen historia	Yleinen historia	Yhteiskuntaoppi	Valtio- ja kansantalous	Vaalitaki	Kunnalliset	Kunnalliset
1. Ahvenanmaan piiri	14	7	13	—	6	—	1	—	—	—	—
2. Turun	16	7	18	1	6	—	1	—	—	—	—
3. Helsingin	13	12	13	1	5	1	1	1	—	—	—
4. Lohjan	13	11	13	4	4	1	3	1	—	—	—
5. Porvoon	9	5	7	1	2	1	2	—	—	—	—
6. Raaman	15	10	16	—	10	2	3	1	—	—	—
7. Porin	14	11	13	1	8	1	2	—	—	—	—
8. Hämeenlinnan	12	8	12	4	7	2	—	—	—	—	—
9. Tampereen	10	7	10	2	5	—	4	—	—	—	—
10. Lahden	10	4	11	1	—	—	1	1	—	—	—
11. Kotkan	12	9	11	—	7	2	2	2	—	—	—
12. Lappeenrannan	15	13	15	6	8	2	—	1	—	—	—
13. Viipurin	22	13	22	4	7	3	5	—	—	—	—
14. Sortavalan	25	14	24	4	10	1	4	—	—	1	—
15. Mikkelin	23	21	21	4	10	2	4	1	—	—	—
16. Savonlinnan	8	6	7	1	4	—	2	—	—	1	—
17. Joensuun	21	16	21	4	11	—	4	—	—	—	—
18. Kuopion	11	11	11	2	6	3	1	—	—	—	—
19. Jyväskylän	12	10	11	3	5	1	3	1	—	—	—
20. Alavuden	11	7	13	3	5	—	2	1	—	—	—
21. Kaskisten	18	10	17	2	8	—	—	—	—	—	—
22. Vaasan	16	8	14	6	8	1	1	—	—	—	—
23. Kannuksen	17	8	17	4	11	2	1	1	—	—	—
24. Kajaanin	5	5	5	2	3	1	—	—	—	—	—
25. Oulun	11	8	11	—	8	—	—	—	—	—	—
26. Lapin	6	4	6	—	1	—	2	—	—	—	—
27. Kr. katol.	4	3	4	—	1	—	—	—	—	—	—
Yhteensä	363	248	356	60	166	26	49	11	—	2	—
%:ssa	98%	67%	96%	16%	45%	7%	13%	3%	—	1/2%	—

Lisäksi on esiintynyt uusia aineita: kasvatusoppia (11 kurssissa, niistä 8 Jyväskylän (2 k.) ja kotiseutuoppia (1 k.).

aineet lv. 1908—1909.

Tarkastuspiirit	oli opetusaineena													
	Keuhkusuojelu ja kokoustempit	Terveys- ja raittisuoppi	Luonontieto	Karjanhoito ynnä mehenoppi	Maarviljelys	Puu- ja kasvitieteen hoito	Kotieläin	Osuusohjeita	Aasiinrakentaminen	Kirjainto	Pihustus	Kasvitys	Voinstelu ja leikki	Taatu eri tunteina
—	—	9	—	—	1	—	—	—	1	6	—	5	—	9
—	—	9	3	1	—	3	—	—	—	3	1	6	4	9
—	—	6	5	—	—	1	—	—	1	2	2	3	1	8
—	—	7	5	—	1	—	—	—	1	1	1	3	1	10
—	—	8	2	1	1	1	—	—	—	2	1	4	3	5
—	—	12	2	—	—	2	—	—	1	1	3	6	3	15
—	—	8	1	—	—	2	—	—	1	4	2	3	—	7
—	—	8	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	8
—	—	7	2	—	1	1	—	—	—	2	1	2	2	6
—	—	5	1	1	—	—	—	—	—	2	1	5	2	6
—	—	8	—	1	1	—	—	—	1	1	3	4	1	7
—	—	9	1	—	—	—	—	—	—	3	2	3	—	9
—	—	10	2	—	2	2	—	—	—	—	1	8	—	13
—	—	15	2	3	2	4	—	—	2	5	2	6	—	15
—	—	17	1	1	2	3	—	—	—	1	3	4	—	14
—	—	3	—	1	—	1	—	—	—	3	3	—	—	5
—	—	15	3	1	1	2	—	—	1	2	2	8	4	14
—	—	8	1	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	8
—	—	8	2	1	3	2	1	1	—	1	—	—	—	7
—	—	6	2	—	2	2	—	—	2	1	—	7	1	9
—	—	8	—	—	—	3	—	—	1	4	2	2	—	10
—	—	7	1	1	1	1	—	—	—	2	1	3	—	10
—	—	9	2	—	—	3	—	—	1	3	4	5	—	9
—	—	5	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	7	1	—	—	1	—	—	1	1	1	1	—	6
—	—	2	1	—	—	2	—	—	—	2	—	—	1	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1
—	—	214	42	13	20	39	2	2	17	53	36	94	23	227
—	—	58%	11%	4%	5%	11%	1/2%	1/2%	5%	14%	10%	25%	6%	62%

piirissä, mehiläishoitoa (4 k.), kotieläinten hoitoa (2 k.), eläinsuojelusta (2 k.), kananhoitoa

Jatkokurssien luku, oppilas-

Tarkastuspiirit	Kursseja			
	kaikkiaan	niistä oli		
		75-tun- tisia	100-tun- tisia	150-tun- tisia
1. Ahvenanmaan piiri	8	1	5	2
2. Turun »	5	1	2	2
3. Helsingin »	6	1	2	3
4. Lohjan »	11	1	7	3
5. Porvoon »	10	4	5	1
6. Rauman »	12	4	5	3
7. Porin »	11	—	6	5
8. Hämeenlinnan »	14	7	6	1
9. Tampereen »	7	1	1	5
10. Lahden »	13	3	6	4
11. Kotkan »	3	—	3	—
12. Lappeenrannan »	20	3	9	8
13. Viipurin »	22	—	11	11
14. Sortavalan »	17	3	8	6
15. Mikkelin »	7	1	5	1
16. Savonlinnan »	15	3	6	6
17. Joensuun »	14	3	6	5
18. Kuopion »	9	2	1	6
19. Jyväskylän »	7	2	1	4
20. Alavuden »	10	3	2	5
21. Kaskisten »	17	5	10	2
22. Vaasan »	16	1	10	5
23. Kannuksen »	6	1	5	—
24. Kajaanin »	2	—	2	—
25. Oulun »	5	2	2	1
26. Lapin »	2	—	1	1
27. Kr. katol.	5	2	2	1
Yhteensä	274	54	129	91

määrät ja palkkiot lv. 1909—1910.

Oppilaita				Palkkiot		
kaikkiaan	keskimäärän kursista kohti	kansakoulun käyneitä		kaikkiaan	keskimäärin	
		luku- määrä	%:ssa		kurssia kohti	oppilasta kohti
194	24	112	58	1,760: —	220: —	9: 07
118	24	104	88	1,243: —	248: 60	10: 53
99	16	81	82	1,477: 50	246: 25	14: 92
243	22	175	72	2,666: 30	242: 39	10: 97
173	17	154	89	2,078: 10	207: 81	12: 01
259	22	166	64	2,403: 15	200: 46	9: 29
207	19	132	64	2,784: 85	253: 17	13: 45
266	19	221	83	2,559: —	182: 79	9: 62
157	22	140	89	1,915: 90	273: 70	12: 20
299	23	217	73	2,919: 50	224: 58	9: 77
55	18	40	73	615: —	205: —	11: 18
411	21	229	56	5,005: 25	250: 21	12: 18
490	22	259	53	5,672: 60	257: 85	11: 58
384	23	180	47	3,919: 30	230: 55	10: 21
117	17	93	79	1,526: 60	218: 09	13: 05
332	22	185	56	3,662: 05	244: 14	11: 03
295	21	142	48	3,269: 50	233: 54	11: 08
273	30	168	62	2,299: —	255: 56	8: 42
153	22	97	63	1,900: —	271: 43	12: 42
252	25	124	49	2,513: 30	251: 33	9: 97
337	20	151	45	3,457: 20	203: 36	10: 26
321	20	225	70	3,826: 10	239: 13	11: 92
148	25	138	93	1,281: —	213: 50	8: 66
40	20	13	33	450: —	225: —	11: 25
60	12	45	75	1,069: 05	213: 81	17: 82
50	25	11	22	550: —	275: —	11: —
71	14	57	80	1,070: —	214: —	15: 09
5,804	21	3,459	60	63,895: 25	233: 19	11: 01

Jatkokursseja oli lv. 1905—1906 siksi vähän, että 1906 vuoden jatkokurssi-määräraha, 70,000 markasta, jäi lähes toinen puoli käyttämättä. 1907 vuoden määräraha, 80,000 markkaa, ei taas näyttänyt riittävän tarkoitukseensa, ja sentähden esitti Ylihallitus jo 13 p. marraskuuta 1906, että ylijäämä 1906 vuoden määrärahasta jatkokursseja varten saataisiin siirtää v. 1907 käytettäväksi, mutta hylkäsi Keisarillinen Senaatti esityksen 24 p. tammikuuta 1907. Myöhemmin, kun todella yli kahdenkymmenen jatkokurssin opettajat olivat määrärahan loputtua jääneet ilman palkkiota ja koska pitkäaikainen epä-tietoisuus palkkioiden saamisesta oli omansa suuressa määrässä heikontamaan jatkokurssiharrastusta, teki Ylihallitus 20 p. syyskuuta 1907 uuden esityksen 4,000 markan lisämäärärahan myöntämisestä kansakoulun jatkokurssien opettajille tulevien palkkioiden suorittamiseksi, ja tämän summan antoi Keisarillinen Senaatti käyttövaroitetaan 16 p. seuraavaa lokakuuta. Sittenkin saatettiin parin jatkokurssin palkkiot suorittaa vasta seuraavan vuoden määrärahasta.

Myöskin 1908 vuoden määräraha lv:n 1907—1908 jatkokursseja varten, 90,000 markkaa, loppui kesken; kahdentoista kurssin opettajat saivat odottaa palkkioitansa lopulle vuotta 1909, jolloin vasta sen vuoden suostuntamäärärahat vahvistettiin.

Uudet määräykset ovat siis tuntuvassa määrässä lisänneet jatkokurssien lukumäärää, entisestään kaksinkertaiseksi. Suurin osa kursseja on näinä vuosina ollut 100-tuntisia, kun taas edellisinä vuosina pisimmät kurssit, 150-tuntiset, muodostivat hyvinkin huomattavan enemmistön. Tämänsuuntainen kehitys oli odotettavissakin, suurimmat kurssit kun ennen olivat edullisimmat sekä palkkioihin että opetusaineiden valintaan nähden, mutta uudet säädökset saattoivat erisuuruiset kurssit näissä suhteissa samaan asemaan. Kun lisäksi ottaa huomioon, että useimmissa kansakouluissa on vain yksi opettaja, joka monasti soveliaiden avustajien puutteessa joutuu yksin huolehtimaan jatko-opetuksestakin, ja että 150-tuntiset kurssit tuottavat liian paljon lisätyötä yhdelle opettajalle, niin ovatkin 100-tuntiset kurssit useimmissa kouluissa pidettävät tarkoituksenmukaisimpina. Näiden sekä 75-tuntisten kurssien tuntuvasta lisääntymisestä on myöskin johtunut, että kurssien keskimääräinen palkkio ei ole sanottavastikaan kohonnut, vaikka palkkiot tuntia kohden ovatkin olleet edullisemmat.

Ilahduttavana huomiona on pidettävä sitäkin, että vaikka jatkokurssien oppilasmäärä on kohonnut yli kahdenkertaiseksi, kansakoulunkäyneiden oppilasten luku on myöskin suunnilleen samassa suhteessa lisääntynyt. Tosin olisi toivottava, ja siihen on vähitellen pyrittävä,

että jatkokurssien oppilaat olisivat järjestään kansakoulunkäyneitä. Opetustyö voittaisi siitä paljon. Sortavalan piirin kansakouluntarkastaja lausuikin vuosikatsauksessaan 1907 m. m.: »Jatkokurssin pitäjät valittavat, että kansakoulunkäymättömistä oppilaista on kursien edistykselle haittaa», ja esittää kysymyksen, pitäisikö olla ottamatta kansakoulunkäymättömiä oppilaiksi. Mutta siihen nähden että kansakoulunkäyneitä on maaseudulla vielä suhteellisesti vähän ja että jatkokurssiopetuksella voidaan huomattavasti edistää senkin nuorison kehitystä, joka ei ole ollut tilaisuudessa koko kansakoulua käydä, ei vielä ole tullut aika rajoittua oppilaiden ottamisessa jatkokursseihin yksinomaan kansakoulunkäyneisiin. Onhan meidän kansakoulussamme totuttu yhtäkaaa opastamaan eri kehitysasteella olevia kasvatteja; saman järjestelyn avulla on vieläkin toistaiseksi koetettava voittaa ne hankaluudet, joita kansakoulunkäymättömät jatko-opetustyölle tuottavat.

Jatkokurssien ohjelmiin eivät taas muutetut säännökset ole vielä paljoakaan vaikuttaneet. Entiset pakolliset aineet esiintyvät edelleenkin useimmissa kursseissa. Tosin tavataan niissä sellaisiakin uusia opetusaineita, jotka joko käytännöllisyytensä tahi paikallisen ominaisuutensa tähden liittyvät läheisesti kansan elämään, mutta niiden prosenttiluvut ovat vielä mitättömän pienet, ja kuitenkin viittaa jatko-opetuksen kehitys ulkomailla siihen, että tämänsuuntaisen valistustyön tulee, täysin onnistuakseen, keskittyä oppilaiden jokapäiväiseen elämään. Samaan viittaavat viranomaisten lausunnot meilläkin. Kotkan piirin kansakouluntarkastaja lausuu vuosikatsauksessaan 1907: »Olen huomannut, että ne kurssit, missä oppiaineiden runsaus on rajoitettu mahdollisimman vähään ja missä käytännöllisille aineille on annettu etusija, ovat onnistuneet sekä oppilaiden että opettajien mieliksi. Minulle on näet lausuttu, että sellaiset aineet, jotka koskevat elämän käytännöllistä puolta, ovat olleet omiaan vetämään puoleensa kuuntelijoiden harrastusta, jotavastoin pitkät esitelmät historian, maantieteen, luonnontieteen jopa kirjallisuudenkin alalta pian kylästyttävät». Jyväskylän piirin tarkastajan samanvuotisessa katsauksessa sanotaan: »Mitä useammalta käytännöllisen elämän alalta otetaan aineita näihin kursseihin ja mitä useampia ammattimiehiä niissä esiintyy opettajina, sitä enemmän ne voittavat suosiota». Ja Turun piirin tarkastaja arvostelee asiata vuosikatsauksessaan 1908: »Yleinen huomioni on se, että käytännölliset aineet, jotka läheisesti liittyvät kansan elinkeinoihin, ovat osoittauneet oppilaita paremmin houkutteleviksi kuin tietopuoliset aineet».

6. Opettajakirjastot.

Kirjastokaappit.

Jo v. 1904 oli Ylihallitus esittänyt, että myönnettäisiin eri määräraha kirjastokaappien hankkimista varten opettajakirjastoille. Tämän esityksen uusi Ylihallitus alamaaisessa ehdotuksessaan menosäännöksi kansakoululaitosta varten v. 1908 suostuntavaroista suoritettavista menoeristä.

Ilmoittaessaan 10 p. maaliskuuta 1908, mitkä määrärahat ovat vahvistetut kansakoululaitosta varten vuodeksi 1908, määräsi Keisarillinen Senaatti, että kirjastokaappien hankkimiseen kerta kaikkiaan myönnettyt 30,420 markkaa oli jaettava Ylihallituksen harkinnan mukaan.

Hankittuaan piiritarkastajien ehdotukset kirjastokaappeihin nähden ja teetettyään niiden nojalla arkkitehti Yrjö Sadeniemellä piirustukset kirjastokaappeja varten, määräsi Ylihallitus kirjelmässä kaikille piiritarkastajille 23 p. helmikuuta 1909:

»1) että puheenaolevien kaappien tilaaminen jätetään piiritarkastajain suoritettavaksi, harkinnan mukaan joko yhdestä tai useammasta paikasta, huomioon ottamalla, että työn valvomisen helpottamiseksi tilaukset mahdollisuuden mukaan keskitetään luotettaville puuseppäliikkeille;

2) että kaapit yleensä teetetään mukana seuraavain tai tarkastajain hyväksymäin muitten piirustusten mukaan, ollen pienemmän, noin 6 metriä hyllyä sisältävän kaapin piirustus tarkoitettu pienemmille kunnille, joissa on enintään neljä opettajaa, ja toinen suuremmille kirjastoille pääasiassa noudattamalla mukana seuraavissa piirustuksissa olevia mittasuhteita;

3) että mikäli piirinne opettajakirjastoille on lunastettavaksi tarjottu hyvässä kunnossa olevia, lujia ja muuten tarkoituksenmukaisia kaappeja, lunastaminen saa Teidän välityksellänne tapahtua sovitusta enintään 60 markan hinnasta;

4) että jokaiseen opettajakirjaston kaappiin sopivaan kohtaan lujasti kiinnitetään Ylihallituksen toimesta tilattu metallinen nimilaatta osottamaan, että kaappi on valtion omaisuutta; sekä

5) että, kun nimilaattojen valmistamiseen käytetty erä yksi markka (ruotsalaisissa kirjastoissa 1: 50) kaappia kohti y. m. pikkumenoihin vähennetään ennen ilmoitetusta 60 markan keskihinnasta, Teidän piiriinne kuuluvien opettajakirjastokaappien teettämiseen on käytettävänä keskimäärin noin 59 mk. kaappia kohti eli yhteensä (eri summat eri piireihin) mk., johon määrään nousevat laskut kaapeista suvainnette tänne lähettää suoritusta varten, niin pian kuin kaapit ovat kirjastojen säilytyspaikoille toimitetut ja kirjastonhoitajain vastaanottotodistukset niihin mahdollisesti merkittyine muistutuksineen ovat Teille saapuneet, ollen vastaanottotodistukset samalla tänne lähetettävät.»

Vuosien 1909 ja 1910 kuluessa ovat opettajakirjastot siten saaneet omat kaappinsa.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti määräsi Keisarillinen Senaatti 17 p. syyskuuta 1910, että maalaiskuntien kansakoulunopettajia varten perustettuja kirjastoja tulee myöskin pikku- ja kiertokoulunopettajien saada käyttää.

Lainajapiiriä laajennettu.

Tämän johdosta on Ylihallitus 13 p. huhtikuuta 1911 vahvistanut eräitä muutoksia opettajakirjastoja varten 3 p. huhtikuuta 1903 annettuihin sääntöihin sekä antanut erinäisiä määräyksiä opettajakirjastojen hoitoon ja valvontaan nähden.

Kun opettajakirjastoista vuosittain annetut tilastolliset tiedot osoittivat, että kirjastoja käytetään kovin vähän, otettiin kuudennen piiritarkastajakokouksen ohjelmaan 1908 kysymys: »Miten opettajakirjastojen käyttäminen saataisiin yleisemmäksi?»

Ehdotuksia lainausliikkeen vilkastuttamiseksi.

Alustajan, tarkastaja A. Haapasen ponnet kuuluivat:

»1) Missä useampi opettaja kuuluu samaan kirjastopiiriin, kokoontu-
koot nämä kirjastopaikalle kahdesti vuodessa jonakin määrättyinä päi-
vänä, ensi kerran tammikuussa ja toisen kerran elokuussa, keskinäisen
sopimuksen mukaan ottamaan ne kirjalainat, mitkä itsekukin tulevan luku-
kauden ajaksi haluaa; nämä kirjalainat saa opettaja pitää seuraavaan
kokouspäivään asti, jolloin ne ehdottomasti ovat kirjastoon takaisin jätet-
tävät.

2) Missä kunnan pysyttäminen yhtenä kirjastopiirinä maantieteellisten
olosuhteiden tähden tuottaa opettajakirjaston käyttämiselle tuntuvaa
haittaa, tehköön piiritarkastaja, asiaa paikalla tutkittuaan, ehdotuksen
kirjastopiirin jakamiseksi.

3) Tarkastajat toimikoot edelleen asian eduksi siten, että he:

a) tarkoin valvovat, että säädettyä opettajakirjaston kirjaluetteloa
joka kansakoululla säännöllisesti pidetään; ja

b) että he tarkastustilaisuuksissa ja varsinkin piirikokouksissa tie-
dustelevat ja neuvottelevat opettajien kanssa tarkastuspiirin kirjasto-
asioista sekä herättävät opettajistossa oikeaa käsitystä kirjastojen merki-
tyksestä ja enempää harrastusta niiden ahkeraan käyttämiseen.»

Kokous hyväksyi ponnet lisäten niihin seuraavat kaksi toivo-
musta:

»1) että kirjalaskujen jäljennökset lähetettäisiin suoraan asianomai-
sille kansakoululle joko kirjakauppiaiden tai tarkastajain toimenpi-
teestä; ja

2) että kysymys otettaisiin ensi kesänä pidettävän yleisen kansakoulu-
kokouksen ohjelmaan.»

Neljännessätoista yleisessä kansakoulukokouksessa Helsingissä v. 1908 johti asian käsittely suomalaisessa osastossa pääasiallisesti samaan tulokseen; ruotsalaisen osaston keskustelussa asetuttiin alustajan ponsien suhteen arvostelevammalle kannalle, mutta lopuksi hyväksyttiin kuitenkin ponnet, vaikkakin tuntuvasti lievennettyinä.

Määrärahojen jako

Kirjastojen lukua ja määrärahojen jakoa tarkastuspiirien kesken eri vuosina kuvaavat seuraavat numerot:

Tarkastuspiirit.	1906		1907		1908		1909		1910	
	Kirjastoja	Määräraha Smc.	Kirjastoja	Määräraha Smc.	Kirjastoja	Määräraha Smc.	Kirjastoja	Määräraha Smc.	Kirjastoja	Määräraha Smc.
1. Ahvenanmaan piiri	—	—	27	1,005	27	1,241	27	1,201	27	1,220
2. Turun »	49	1,838	37	1,465	37	1,833	38	1,835	39	1,805
3. Helsingin »	24	1,090	21	1,030	20	1,204	20	1,194	20	1,175
4. Lohjan »	—	—	17	880	18	1,151	18	1,128	18	1,095
5. Porvoon »	19	889	17	850	17	990	17	1,033	18	1,050
6. Rauman »	14	1,425	30	1,180	30	1,453	30	1,434	30	1,445
7. Porin »	32	1,359	21	1,025	21	1,209	21	1,231	21	1,220
8. Hämeenlinnan »	19	962	18	950	18	1,142	18	1,169	18	1,175
9. Tampereen »	26	1,174	20	1,050	20	1,248	20	1,247	20	1,250
10. Lahden »	15	845	12	800	12	985	12	977	12	940
11. Kotkan »	—	—	18	1,010	18	1,203	18	1,183	17	1,135
12. Lappeenrannan »	21	1,040	15	860	15	1,087	15	1,163	15	1,140
13. Viipurin »	17	934	11	805	11	921	11	915	11	1,030
14. Sortavalan »	15	861	16	930	17	1,127	17	1,118	17	1,125
15. Mikkelin »	21	989	16	870	16	1,077	16	1,055	16	1,020
16. Savonlinnan »	—	—	13	740	13	862	13	860	13	850
17. Joensuun »	17	853	14	820	14	1,041	14	1,077	14	1,085
18. Kuopion »	12	798	10	725	10	840	10	856	11	850
19. Jyväskylän »	21	1,109	13	785	13	949	13	918	13	905
20. Alavuden »	—	—	24	1,055	24	1,327	24	1,357	24	1,365
21. Kaskisten »	29	1,162	21	980	21	1,196	21	1,169	21	1,185
22. Vaasan »	28	1,104	22	1,015	22	1,162	22	1,162	23	1,160
23. Kannuksen »	45	1,540	28	1,090	28	1,306	28	1,289	28	1,280
24. Kajaanin »	16	764	15	820	15	887	16	908	16	920
25. Oulun »	29	1,041	28	1,035	28	1,267	28	1,244	28	1,245
26. Lapin »	—	—	17	610	17	781	17	761	17	770
27. Kr. katol. »	6	274	6	280	6	338	6	375	6	385
Yhteensä	505	22,051	507	24,665	508	29,827	510	29,859	513	30,825

Ennen määrärahan jakoa pidettiin v. 1906 kunkin suomalaisen kirjaston määrärahasta 6 mk. ja ruotsalaisen kirjaston 5 mk. 1905 vuoden Kansakoulun Lehden lähettämiseksi edellisiin ja G. Lönnbeckin »Folkskoleidens utveckling i Finland» nimisen kirjan lähettämiseksi jälkimäisiin.

V:n 1907 määrärahoja jaettaessa Ylihallitus ensi kerran suostui siihen, että kirjastojen osakkaat saavat tilata kirjastoihin Kansakoulun Lehden, Opettajain Lehden ja Folkskolans tidskrift'in kuluvalta vuodelta vihkottain, ollen ne vuoden lopulla kirjoiksi sidottavat. Sama tapa on seuraavina vuosina ollut sallittu.

13 p. tammikuuta 1909 ilmoitti Ylihallitus kirjeessä kaikille kansakoulujen piiritarkastajille, että »Vienan läänin runot, Kalevalän-aineiset kertovaiset runot (toisinnot 1—1,027)», jonka teoksen kirjakauppahinta on sidottuna 32 markkaa, oli Ylihallituksen välityksellä saatavana opettajakirjastoihin 23 markasta 50 pennistä, ja oli se, siinä tapauksessa että sitä haluttiin tilata, merkittävä niihin ehdotuksiin hankittavista kirjateoksista, jotka 1909 vuoden määrärahalla tulivat ostettaviksi.

Samalla ilmoitettiin, että metsänhoitoyhdistys »Tapio» oli tarjonnut opettajakirjastoihin tilattavaksi julkaisemaansa »Tapio» nimistä metsätaloudellista aikakauskirjaa 3 markan hinnasta vuodelta ja että sitä aikakauskirjaa saisi tilata opettajakirjastoihin samalla tavalla kuin kansakoululehtiä.

Opettajakirjastojen suuruutta ja lainausliikettä kuvaamaan otetaan tähän seuraavat tiedot lukuvuodelta 1909—1910.

Kirjastojen suuruus ja lainausliike.

Tarkastuspiirit	Siteitä		Kirjalainoja		Opettaja-luku		Opettajista käytti kirjastoa		Lainoja kutakin opettajaa kohti	
	suomal. kirjast.	ruotsal. kirjast.	suomal. kirjast.	ruotsal. kirjast.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal. kirjast.	ruotsal. kirjast.
1. Ahvenanmaan piiri	223	2,467	63	627	7	95	7	84	9,0	6,6
2. Turun »	2,982	79	723	25	139	1	108	1	5,2	25,0
3. Helsingin »	529	1,574	254	420	35	96	19	68	7,2	4,4
4. Lohjan »	2,348	129	439	35	122	12	82	9	3,6	2,9
5. Porvoon »	1,208	1,034	199	199	53	72	30	49	3,8	2,8
6. Rauman »	3,666	—	499	—	135	—	111	—	3,7	—
7. Porin »	2,551	34	529	6	135	1	103	1	3,9	6,0
8. Hämeenlinnan »	2,387	41	482	6	135	1	98	1	3,1	6,0
9. Tampereen »	2,872	—	810	—	166	—	110	—	4,9	—
Siiro	18,766	5,358	3,998	1,318	927	278	668	213	4,3	4,7

Tarkastuspiirit	Siteitä		Kirjalainoja		Opettaja-luku		Opettajista käytti kirjastoa		Lainoja-kutakin opettajaa kohti	
	suomal. kirjast.	ruotsal. kirjast.	suomal. kirjast.	ruotsal. kirjast.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal. kirjast.	ruotsal. kirjast.
Siirto	18,766	5,358	3,998	1,318	927	278	668	213	4,3	4,7
10. Lahden piiri	1,913	—	284	—	142	—	69	—	2,0	—
11. Kotkan »	2,282	194	440	25	155	9	86	9	2,8	2,6
12. Lappeenrannan »	2,181	—	396	—	169	—	84	—	2,3	—
13. Viipurin »	1,781	—	414	—	199	—	87	—	2,1	—
14. Sortavalan »	2,326	53	393	7	143	1	76	1	2,7	7,0
15. Mikkelin »	2,552	—	623	—	129	—	101	—	4,8	—
16. Savonlinnan »	2,006	—	421	—	106	—	72	—	4,0	—
17. Joensuun »	1,944	—	403	—	150	—	90	—	2,7	—
18. Kuopion »	1,641	—	306	—	128	—	73	—	2,4	—
19. Jyväskylän »	2,086	—	453	—	126	—	78	—	3,6	—
20. Alavuden »	3,249	—	741	—	157	—	116	—	4,7	—
21. Kaskisten »	1,640	750	200	140	74	52	47	36	2,7	2,7
22. Vaasan »	441	3,403	91	561	13	106	11	94	7,0	5,3
23. Kannuksen »	3,255	191	503	48	101	10	84	10	5,0	4,8
24. Kajaanin »	1,888	—	249	—	117	—	52	—	2,1	—
25. Oulun »	3,848	—	529	—	106	—	76	—	4,9	—
26. Lapin »	2,065	—	339	—	66	—	42	—	5,0	—
27. Kr. katol. »	588	—	86	—	46	—	29	—	1,9	—
Yhteensä	56,452	9,949	10,869	2,099	3,054	456	1,941	363	3,6	4,6

7. Maalaiskansakoulujen tarkastus.

Uusi tarkastuspiirien jako.

Kuuden uuden piiritarkastajaviran perustamisesta teki Koulutoimen Ylihallitus 24 p. lokakuuta 1905 Keisarilliselle Senaatille esityksen, perustellen toimenpidettään seuraavin sanoin:

»Koulujen keskimääräinen luku kutakin tarkastajaa kohti on noussut sataan viiteentoista. Kun tästä koulujen luvun lisääntymisestä samoin kuin asianmukaisen kehityksen aiheuttamista suuremmista vaatimuksista koulujen tarkastukseen nähden, kuten kokemuksesta on huomattu, on ollut seurauksena, että piiritarkastajien on käynyt vaikeaksi tarpeenmukaisesti valvoa kaikkia heidän hoitoon uskottuja kouluja, on Ylihallituksessa nostettu kysymys toimenpiteihin ryhtymisestä sitä varten, että

kansakouluntarkastajien virkoja taasen saataisiin lisätyksi. Asiaa tämän johdosta käsitellessään on Ylihallitus edellämainituista syistä katsonut puheenaolevaa toimenpidettä välttämättömän tarpeelliseksi, jotta kansakoulujen tarkastus voisi pysyä tarpeellisen tehokkaana. Ja on Ylihallitus arvellut, että tarkastuspiirien luku olisi lisättävä kuudella, joten kuhunkin piiriin tulisi aluksi kuulumaan keskimäärin kahdeksankymmentä kahdeksan koulua.»

Keisarillisen Senaatin 23 p. tammikuuta 1906 tekemän alamaisen esityksen mukaisesti määrättiin 22 p:nä seuraavaa maaliskuuta annetulla armollisella asetuksella, että maalaiskansakoulujen tarkastamista varten oli asetettava entisten lisäksi kuusi uutta piiritarkastajaa samoilla palkkaus- ja muilla eduilla kuin mitä voimassa olevien säännösten mukaan on piiritarkastajille suotu, ja että Keisarillisen Senaatin asiaksi oli jätettävä Ylihallituksen esityksestä määrätä ne tarkastusalueet, joihin maa sitä varten oli jaettava.

Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti 5 p. huhtikuuta 1906 vahvisti Ylihallituksen aikaisemmin esittämät tarkastusalueet, jotka saivat nimekseen: Ahvenanmaan, Turun, Helsingin, Lohjan, Porvoon, Rauman, Porin, Hämeenlinnan, Tampereen, Lahden, Kotkan, Lappeenrannan, Viipurin, Sortavalan, Mikkelin, Savonlinnan, Joensuun, Kuopion, Jyväskylän, Alavuden, Kaskisten, Vaasan, Kannuksen, Kajajanin, Oulun ja Lapin piirit.

Samalla määräsi Senaatti:

»että mainittu uusi aluejako oli astuva voimaan 1 p:nä seuraavaa elokuuta;

että jokainen silloisista piiritarkastajista sai valita Ylihallituksen suostumuksella jonkun näistä uusista piireistä, mikä melkoiselta osalta vastaisi hänen entistä aluettaan;

että siten jäljelle jääneiden piirien tarkastajatoimet olivat laillisessa järjestyksessä viipymättä täytettävät, niin että määrätty tarkastajat voivat astua toimeen mainitun elokuun 1 p:nä;

että jos olosuhteet Ylihallituksen mielestä vaatisivat pienempiä muo-
dostuksia tähän uuteen aluejakoon nähden, Ylihallituksen tuli siitä tehdä ehdotus Keisarilliseen Senaattiin; ja

että piiritarkastajien tulee kunkin asua oman alueensa rajojen sisällä.»

Uudet piiritarkastajat nimitettiin lopullisesti virkoihinsa 19 p. heinäkuuta 1906.

29 p. seuraavaa elokuuta suostui Keisarillinen Senaatti Ahvenanmaan piirin tarkastajan A. K. Ottelinin anomukseen saada asua piirinsä ulkopuolella Turussa.

Samana päivänä nimitti ja siirsi Keisarillinen Senaatti Rauman piirin kansakouluntarkastajan F. Heiskasen kansakouluntarkastajaksi Lohjan piiriin ja viimeainitun piirin äskennimitetyn tarkastajan M. A. Knaapisen kansakoulutarkastajaksi Rauman piiriin.

Kreikkalais-
katolinen
piiri.

Ylihallituksen ilmoituksen johdosta 30 p:ltä elokuuta 1905 määräsi Keisarillinen Senaatti yksissä neuvoin maan Kenraalikuvernöörin kanssa 21 p. joulukuuta 1905, että Korpiselän kunnan Tolvajärven, Suistamon kunnan Alatun ja Polvijärven kunnan Sotkuman uudet kansakoulut ovat asetettavat sen piirin piiritarkastajan alaisiksi, joka on asetettu niitä kansakouluja varten, joissa oppilaiden enemmistö kuuluu kreikkalaiseen uskontunnustukseen.

Kun puheenaolevan piirin kansakouluntarkastaja, kollegineuvos M. Lebedeff oli saanut eron virastaan 22 p. maaliskuuta 1906 ja virka olisi ollut uudellen täytettävä, nostettiin Keisarillisessa Senaatissa 29 p. seuraavaa kesäkuuta kysymys siitä, eikö näitä kansakouluja, siihen nähden että niiden yleinen tehtävä oli sama kuin muidenkin kansakoulujen, olisi sopivimmin uudelleen asetettava samanlaisen tarkastajan alaisiksi kuin muutkin maalaiskansakoulut maassamme ja eikö siis, kumoamalla 10 p. joulukuuta 1901 annettu armollinen julistus, puheenaoleva tarkastajanvirka olisi armollisella suostumuksella lakautettava sekä kreikkalaiskatolisen uskonnonopetuksen tarkastamisen kaikissa niissä kouluissa, joissa on mainittuun uskontoon kuuluvia oppilaita, jätettävä kreikkalaiskatolisen Hiippakuntahallituksen määräämälle, Suomen valtiovaroilla palkatulle eri tarkastajalle, jolle myöskin olisi uskottava kreikkalaiskatolisten lastenkoulujen tarkastaminen.

Tätä ehdotusta kannatti Ylihallitus lausunnossaan 5 p:ltä joulukuuta 1906 ja esitti puolestansa perustettavaksi uuden piiritarkastajaviran aluejaon pohjalle, johon uuteen virkaan olisi määrättävä piiritarkastajavirkoihin täysin hakukelpoinen henkilö uskonnosta huolimatta. Kysymys raukesi sittemmin ja Keisarillinen Senaatti nimitti 20 p. marraskuuta 1907 Sortavalan Pietari-Paavalin kirkon kirkkoherran Aleksander Sadovnikowin niiden kansakoulujen piiritarkastajaksi, joissa oppilaiden enemmistö kuuluu kreikkalaiskatoliseen uskontunnustukseen, ehdolla että hänen tulee alistua niihin muutoksiin, jotka mahdollisesti vastedes voivat tapahtua tähän virkaan nähden.

Alamaisessa lausunnossaan 20 p:ltä joulukuuta 1906 Koulutoimen Ylihallitus, samalla kun se puolsi piiritarkastajien anomusta että piiritarkastajavirat asetettaisiin vakinaiselle kannalle ja niiden hoitajat saatettaisiin osallisiksi siviiliviraston leski- ja orpokassaan sekä virkoja seuraavat eläke-edut parannettaisiin, samalla se myöskin katsoi välttämättömäksi, että armollisessa julistuksessa 30 p:ltä toukokuuta 1884 näitä virkoja varten säädetyt pätevyysehdot, jotka olivat kovin ylimalkaisia ja venyviä, muutettaisiin tarkemmiksi ja kelpoisuutta paremmin takaaviksi. Uusia pätevyysehtoja tehtäessä olisi Ylihallituksen mielestä katsottava toiselta puolen, että eteville kansakoulunopettajille, jotka samalla ovat hankkineet itselleen korkeampaa yleistä ja opettajasivistystä, avataan tilaisuus päästä näihin virkoihin, ja toiselta puolen, että muilta valtion opettajavirkoihin päteviltä hakijoilta vaaditaan riittäviä takeita siitä, että tämmöiseen virkaan sopivat. Pätevyysehdoiksi piiritarkastajavirkoihin ehdotti Ylihallitus:

Piiritarkastajain asema, pätevyys ja edut.
a) Viratsääntöpalkkaisiksi.

»teoreettisessa suhteessa, että hakija on suorittanut ne opinnäytteet, mitkä vaaditaan seminaarinlehtorin virkaa varten taikka, jos hakija on kansakoulunopettaja, että hän on suorittanut neljässä aineessa yliopiston professorien edessä semmoisen tutkinnon, joka kokonaisuudessaan katsotaan filosofian kandidaatti-tutkintoa vastaavaksi; sekä, kummassakin tapauksessa, että hakija yliopistossa suoritetussa kasvatusopin tutkinnossa on saanut ainakin korkeinta lähimmän arvosanan; ja

käytännöllisessä suhteessa, että hakija joko on toiminut opettajana korkeammassa oppilaitoksissa, etenkin kansanopetuksen alaan kuuluvissa, ja sen kautta tahi muulla tavoin, esim. kirjallisilla julkaisuilla, osoittanut kansakouluolojen tarkkaa ja monipuolisempaa tuntemista, taikka jos hän on kansakouluopettaja, että hän vähintään neljä vuotta on hoitanut kansakoulua, etupäässä maalaiskunnissa, ja siinä osoittanut etevää opettajakykyä.»

Sittemmin, 14 p. toukokuuta 1909 annettiinkin armollinen asetus maalaiskansakouluja varten asetettujen piiritarkastajavirkain muuttamisesta sääntöpalkkaisiksi viroiksi, ja määriteltiin siinä piiritarkastajien pätevyysehdot pääasiassa Ylihallituksen esityksen mukaisiksi.

Nojautuen mainitun asetuksen 7 §:ään Keisarillinen Senaatti 4 p. kesäkuuta 1909 antoi kaikille silloisille piiritarkastajille valtakirjat heidän virkoihinsa.

1 p. marraskuuta 1909 ilmoitti Siviiliviraston leski- ja orpokassan johtokunta, että piiritarkastajat oli otettu kassan ohjesäännössä mainittuun neljänteen eläkeluokkaan.

Ylihallitus teki 6 p. marraskuuta 1906 esityksen siitä, että 500 markan suuruinen vuotuinen määräraha myönnettäisiin kunkin maalais-

b) Kansliarahat.

kansakoulujen piiritarkastajan käytettäväksi tilintekovelvollisuutta vastaan virantoimituksen aiheuttamia kansliatarpeita sekä painatus- ja puhtaaksikirjoituskustannuksia varten. Sittenkuin Kirkollisasiaintoimituskunta 27 p. maaliskuuta 1908 oli vaatinut selvitystä puheena-alaisten menojen määrästä kussakin eri tarkastuspiirissä ja Ylihallitus 15 p. seuraavaa toukokuuta oli uudistanut aikaisemman ehdotuksensa, niin Keisarillinen Senaatti, katsoen siihen että virkamiesten itse tulee kustantaa virantoimituksesta aiheutuvat menot, hylkäsi 29 p. toukokuuta 1908 esityksen siinä muodossa kuin se oli tehty.

Ylihallituksen 30 p. lokakuuta 1906 tekemästä esityksestä myönsi Keisarillinen Senaatti 1 p. seuraavaa joulukuuta 2,500 markkaa arkistokaapin ynnä siihen kuuluvain tarpeiden ostamiseksi kuudelle uudelle piiritarkastajalle sekä avonaisen kirjahyllyn hankkimiseksi kaikille piiritarkastajille asetuskokoelmain, vuosikertomusten y. m. säilyttämistä varten. Jälkimäiseen tarkoitukseen jakoi Ylihallitus 22 p. toukokuuta 1908 mainitusta määräraahasta kullekin kuudelle uudelle piirille 65 markkaa ja kullekin 21:lle vanhalle piirille 47: 10.

Vaaditussa alamaaisessa lausunnossa Ylihallitus 25 p. helmikuuta 1910 puolsi Alavuden piirin kansakouluntarkastajan anomusta saada yleisistä varoista 400 markkaa korvaukseksi mainitun piirin tarkastajan kansliaan hankitusta kirjoituskoneesta, mutta hylkäsi Keisarillinen Senaatti anomuksen.

c) Osanotto kansakoulukokouksiin.

Aikaisemmin oli Keisarillinen Senaatti oikeuttanut Ylihallituksen, joka kerta erikseen tehdyn esityksen johdosta, kutsumaan kansakouluntarkastajat virkansa puolesta olemaan läsnä yleisissä kansakoulukokouksissa, mutta 29 p. toukokuuta 1908 suostui Senaatti Ylihallituksen esitykseen siinä muodossa, että tämä oikeus myönnettiin Ylihallitukselle pysyväisesti.

d) Matkarahat.

Siitä 4,000 markan määräraahasta, joka on Ylihallituksen vuosittain jaettava Ylihallituksessa oleville tarkastajille ja etenkin maalaiskansakoulujen piiritarkastajille tustutumista varten muiden maiden kansakoulutoimeen, ovat matka-apuja saaneet seuraavat piiritarkastajat:

v. 1906: K. K. Mäkinen 1,400 mk., A. L. Biskop 1,400 mk. ja A. J. Tarjanne 1,200 mk.;

v. 1907: K. E. Ruohonen 1,500 mk., A. K. Ottelin 1,500 mk. ja J. Puupponen 1,000 mk.;

v. 1908: O. Rauhamaa 1,500 mk., K. V. Vaulo 1,500 mk. ja F. Heiskanen 1,000 mk.;

v. 1909: Albin Järvinen 1,800 mk. ja kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa Hj. Basilier 2,200 mk.; ja

v. 1910: Kaarlo Levón 1,600 mk., O. Vuorisalmi 1,400 mk. ja K. Kerkkonen 1,000 mk.

Piiritarkastajien vuosikatsausten laatimista koskeviin uusiin määräyksiin 31 p:ltä toukokuuta 1905 on Ylihallitus kiertokirjeessä 30 p. tammikuuta 1906 antanut kaikille piiritarkastajille erinäisiä lisäselvityksiä.

Muutamia tarkastustoimintaa koskevia määräyksiä.

a) Yleiskatsaukset.

b) Lukukausilmoitukset.

Piiritarkastajien Ylihallitukselle lähetettäviä lukukausilmoituksia varten vahvisti Ylihallitus uudet täydekaavat 5 p. lokakuuta 1906, ja koska piiritarkastajien useinkin oli ollut vaikea saada nämä lukukausilmoitukset ajoissa Ylihallitukselle toimitetuksi sentähden että tarpeellisten tietojen lähettämässä oli vitkasteltu tahi tiedonannot olivat olleet puutteellisia, niin Ylihallitus, uudistaen kiertokirjeissa 1 p:ltä kesäkuuta 1885 ja 19 p:ltä toukokuuta 1886 annetut määräykset, muistutti kiertokirjeessä 18 p. syyskuuta 1906 kansakoulujen johtajia ja johtajattaria lähettämään koulunsa lukukausilmoituksen piiritarkastajalle kohta varsinaisen koulun alettua tai viimeistään 5 p. lokakuuta, ollen ilmoituksessa mainittava:

»1. Koulun avaamispäivä, erikseen valmistavan ja erikseen varsinaisen koulun;

2. Varsinaisen koulun oppilasmäärä sekä miten monta oppilaista on kreikan-uskoista;

3. Opettajan tai opettajain nimet täydellisesti sekä jokaisesta erikseen, onko hän virkavahvistuskirjan saanut, koetusvuosilla tahi väliaikainen, ja viimeainitussa tapauksessa, onko hän hakukelpoinen tai pätevyyttä vailla; jos opettaja on uusi, on myöskin mainittava, mistä koulusta hän on muuttanut tahi mistä seminaarista päässyt;

4. Veistonohjaajan tahi käsityönopettajattaren nimi täydellisesti sekä onko hän hakukelpoinen, vaiko pätevyyttä vailla.»

Peruuttaen aikaisemman määräyksen, »että rahoja yleensä ei saa asianomaisille maksaa ennenkuin kuitti niistä on saatu», kehoitti Ylihallitus 1 p. joulukuuta 1906 piiritarkastajia toimittamaan rahalähettykset asianomaisille erityisen täydekaavan mukaan ja sen osoittamalla tavalla, johon täydekaavakkeeseen liittyi myöskin kuittikaavake.

c) Rahojen lähetykset.

1 p:nä helmikuuta 1907 vahvisti Ylihallitus uudet kaavakkeet piiritarkastajien lähetettäviä kuukausiraportteja varten, antaen erinäisiä ohjeita niiden käyttämisestä.

Jouduttaakseen kansakouluille ja niiden opettajille annettavain apurahain perilletoimittamista, päätti Ylihallitus 16 p. helmikuuta 1909, että apurahat, jotka siihen saakka oli asianomaisille lähetetty piiritarkastajain välityksellä, seuraavan maaliskuun 1 p:stä alkaen olivat määrättävät rahansaajille suorastaan maksettaviksi, lukuunottamatta Furuhjelmin apurahoja, joihin nähden oli noudatettava entistä menettelytapaa. Täten piiritarkastajat vapautettiin myöskin kuukausittaisesta tilitysvelvollisuudesta.

Vielä huomautti Ylihallitus piiritarkastajia 18 p. seuraavaa toukokuuta, että heidän, lausuntoa antaessaan erinäisiä tarkoituksia varten tehdyistä apurahainanomuksista tai sellaisia esittäessään, oli lyhyesti merkittävä, millä postiosoitteella myönnettyt apurahat olivat perille toimitettavat.

Vakinaiset piiritarkastajat, heidän virkavapautensa ja vi-ransijaisen-sa.

Vakinaisina piiritarkastajina ovat kysymyksessä olevana aikana olleet:

Hovilainen, A. G., kansakoulunopettaja, Kuopion piirissä; virkavapaana 15/6—15/8 1905 sairauden tähden, sijaisena fil. kand. Tuure Saarnio; osittaisesti virkavapaana 1/10 1905—1/8 1906, apulaisena fil. kand Saarnio.

Forsman, K. W., filosofianmaisteri, Kaskisten piirissä.

Reini, J., pastori, Porin piirissä; virkavapaana 18/5—18/7 1906 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena kansakoulunopettaja G. Kaukoranta.

Kunelius, K., mallikoulunjohtaja, Jyväskylän piirissä; virkavapaana 1/6—1/8 1910, sijaisena kansakoulunopettaja Isak Hirvonen.

Lähteenkorva (Borenus), A. A., filosofianmaisteri, Heinolan piirissä 1/8 1905—1/8 1906 ja Lahden piirissä 1/8 1906—; virkavapaana: elokuun 1905 ulkomaista opintomatkaa varten ja syyskuun 1905 osittaisesti, sijaisena kansakoulunopettaja Jaakko Laurila, 5/3—28/4 1906 osittaisesti, sijaisena harjoituskoulunopettaja Frans Junttila; 14/6—31/7 1906 kivuloisuuden takia, sijaisena opettaja Junttila; 18/3—30/6 1907 osittaisesti yksityisiä asioita varten, apulaisena kansakoulunopettaja P. Kapari; 1/10—1/12 osittaisesti, 1/12—20/12 1907 täydellisesti, apulaisena ja sijaisena fil. kand. Albert Sivén; 10/1—10/7 1908 osittaisesti, apulaisena opettaja Kapari, ja 10/7—25/8 1908 täydellisesti kivuloisuuden takia,

sijaisena fil. kand. Sivén; osittaisesti 1/10—31/12 1908, apulaisena fil. kand. Sivén, ja 5/3—30/6 1909, apulaisena kansakoulunopettaja Alfred Väre; osittaisesti 1/1—30/4 ja täydellisesti toukokuun 1910, apulaisena ja sijaisena fil. kand. Sivén.

Rauhamaa (Nykopp), Onni, filosofianmaisteri, Oulun piirissä; virkavapaana: 1/2—1/7 1908 ollakseen apulaistarkastajana Koulutoimen Ylihallituksessa, sijaisena kansakoulunopettaja E. A. W. Kivekäs, ja 1/3—31/5 1909 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena opettaja Kivekäs.

Järvinen, Albin, filosofianmaisteri, Turun piirissä; virkavapaana: 17/8—30/9 1905 ja 15/7—30/9 1907 ollakseen v. t. kansakouluntarkastajana Koulutoimen Ylihallituksessa, 1/9—1/12 1906 komiteatöitä varten, 1/2—1/7 1909 ollakseen apujäsenenä Ylihallituksessa ja 15/2—15/5 1910 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena joka kerta kansakoulunopettaja E. Lehtola.

Levón, Kaarlo, filosofiantohtori, Tampereen piirissä; virkavapaana: 1/8—1/11 1905 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena kansanopistonjohtaja Rufus Saikku; 20/7—20/8 1907 yksityisiä asioita varten, sijaisena fil. lis. Evert Laine; 11/3—15/4 1908 osittaisesti sairauden tähden, apulaisena kansakoulunopettaja Paavo Halme; 20/6—31/7 1908 ollakseen Hämeen läänin pohjoisen vaalipiirin keskuslautakunnan puheenjohtajana, sijaisena kansakoulunopettaja Paavo Halme; 1/9 1909—1/2 1910 ollakseen apujäsenenä Ylihallituksessa, sijaisena fil. kand. Risto Kuosmanen, ja 1/2—1/6 1910 yksityisasiota varten, sijaisena kansakoulunopettaja Nestori Saarni.

Tarjanne (Törnqvist), A. J., filosofianmaisteri, Hämeenlinnan piirissä 1/8 1905—31/12 1907; virkavapaana: 15/7—31/8 1905 hoitaakseen kansakoulujen ylitarkastajan viransijaisuutta; 1/9 1905—31/5 1906 ollakseen apulaistarkastajana sekä 1/6—15/7 1906 ja 1/8 1906—31/12 1907 v. t. kansakouluntarkastajana Koulutoimen Ylihallituksessa, sijaisena fil. maist. K. V. Vaulo 1 pään elokuuta 1906, kansanopistonjohtaja Rufus Saikku 1/8—31/12 1906 ja kansakoulunopettaja Juhon Kivikoski 1/1—31/12 1907.

Mäkinen, Kaarlo K., filosofiankandidaatti, Mikkelin piirissä 1/8 1905—1/5 1908 ja Hämeenlinnan piirissä 1/5 1908—; virkavapaana: valtiopäivämiestointia varten 17/12 1905— valtiopäiväin ajan, ulkomaista opintomatkaa varten 17/9—31/12 1906 ja 2/2—15/3 1908 kivuloisuuden takia, sijaisena kansakoulunopettaja A. K. Palomäki

- (Branthill), sekä 1/2—1/7 1909 ollakseen apujäsenenä Ylihallituksessa, sijaisena kansakoulunopettaja Kaarlo Ahde.
- Appelberg, Henrik, kansakoulunopettaja, Uudenkaarlepyyn piirissä 1/8 1905—1/8 1906 ja Vaasan piirissä 1/8 1906—; nautti osittaista virkavapautta 18/4—9/6 1906, apulaisena kansakoulunopettaja Jaakko Laurila.
- Puupponen, Jaakko, filosofiankandidaatti, Sortavalan piirissä 1/8 1905—1/8 1906 ja Lappeenrannan piirissä 1/8 1906— kuolemaansa asti 7/3 1910; virkavapaana 1/6—1/10 1907 ja 21/6—1/8 1908 ulkomaisia opintomatkoja varten, sijaisena kansakoulunopettaja E. E. Laine.
- Jacobson, V. I., pastori, Joensuun piirissä.
- Biskop, A. L., filosofianmaisteri, Lappeenrannan piirissä 1/8 1905—1/8 1906, Kotkan piirissä 1/8 1906—1/6 1908 ja Porvoon piirissä 1/6 1908—; virkavapaana: 10/3—10/6 1907 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena kansanopistonjohtaja K. O. Wikman 10/3—10/5 ja kansakoulunopettaja Hj. Hultin 10/5—10/6 1907; 1/6—1/10 1908 Porvoon piirin tarkastajanvirasta hoitaakseen vielä Kotkan piiriä, sijaisena fil. maist. Henrik Ståhl, ja 10/5—10/7 1909 virantoimitusta varten Ylihallituksessa, sijaisena maist. Ståhl.
- Lebedeff, Michael, kollegineuvos, kreikkalaiskatolisissa kouluissa 1/8 1905—22/3 1906; virkavapaana 28/12 1905—28/2 1906 sairauden takia, sijaisena kirkkoherra A. Sadovnikow.
- Aminoff, K. G., filosofianmaisteri, Porvoon piirissä 1/8 1905—30/12 1907 ja Helsingin piirissä 1/1 1908—; virkavapaana: 7/1—7/3 1907 ollakseen v. t. kansakouluntarkastajana Koulutoimen Ylihallituksessa ja 1/1—1/6 1908 Helsingin piirin tarkastajanvirasta hoitaakseen vielä Porvoon piiriä, sijaisena kansakoulunopettaja E. W. Malmberg; 15/8 1908—31/12 1909, ollakseen apujäsenenä Ylihallituksessa, sijaisena opett. E. W. Malmberg 23/9 1908—27/8 1909 ja 15/10—31/12 1909 sekä filos. maist. Karl Himberg 27/8—15/10 1909; tammikuun ja 1/3—1/9 1910 ollakseen v. t. kansakouluntarkastajana Ylihallituksessa sekä helmikuun 1910 yksityisiä asioita varten, sijaisena opettaja Malmberg 1/1—1/6 ja fil. kand. Himberg 1/6—1/9 1910.
- Äijälä, Juho, filosofianmaisteri, Raahen piirissä 1/8 1905—1/8 1906 ja Kannuksen piirissä 1/8 1906—1/2 1909; virkavapaana: 10/6—30/11 1905 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena fil. maist. Kaarlo Kerkkonen; 1/5—15/6 1906 kivuloisuuden takia, sijaisena

maisteri A. J. Soveri (Silander); 1/7—15/9 1907 kivuloisuuden takia, sijaisena kansakoulunopettaja Jaakko Laurila; 18/6—31/10 1908 kivuloisuuden tähden, sijaisena kansanopistonjohtaja Juho Torvelainen; 1/11 1908—1/2 1909 virantoimitusta varten Rauman seminaarissa, sijaisena fil. maist. J. V. Lähde.

Heiskanen, Fredrik, filosofianmaisteri, Rauman piirissä 1/8 1905—29/8 1906 ja Lohjan piirissä 29/8 1906—; virkavapaana: 1/7—31/12 1905 palvelukseen ylimääräisenä esittelijänä Kirkollisasiaintoimituskunnassa ja 1/1—1/7 1906 yksityisiä asioita varten, sijaisena fil. kand. M. A. Knaapinen; 5/6—5/8 1909 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena fil. kand. K. V. Rauhala, ja 10/6—13/8 1910 samoin ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena fil. kand. Rauhala.

Vuorisalmi (Lindström), Oskar, filosofianmaisteri, Kajaanin piirissä; virkavapaana: 1/7—31/12 1905 ulkomaista opintomatkaa varten, 8/12 1906—8/6 1907 komiteatöitä varten sekä osittaisesti toukuuun ja täydellisesti kesä- ja heinäkuun 1908, sijaisena kansakoulunopettaja O. J. Braxén; 1/9 1908—1/2 1909 ollakseen apujäsenenä Ylihallituksessa, sijaisena yliopettaja J. A. Tuomola, ja 10/6—1/8 1910, sijaisena kansakoulunopettaja O. J. Braxén.

Ruohonen, K. E., filosofianmaisteri, Viipurin piirissä; virkavapaana: 1/9—31/10 1905 kivuloisuuden tähden ja 1/2—1/8 1906 yksityisten asiain vuoksi, sijaisena kansakoulunopettaja Fabian Sihvonen; 1/7—1/12 1907 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena kansakoulunopettaja K. V. Syväne; 1/1—1/7 1908 kivuloisuuden takia, sijaisena kansakoulunopettaja Vihtori Jaakkola 1/1—1/5 ja kansakoulunopettaja K. Paavola 1/5—1/7 1908; 1/1—1/12 1909, sijaisena fil. kand. Albert Sivén, ja osittaisesti 1/2—1/7 1910, apulaisena kansakoulunopettaja K. V. Syväne.

Relander, K. A. O., filosofiantohtori, Helsingin piirissä 1/8 1905—1/10 1907, hoitaen virkaa väliaikaisesti vielä 1/10—31/12 1907.

Ottelin, Ahti Konrad, filosofiantohtori, Ahvenanmaan piirissä 1/8 1906—; virkavapaana: 10/5—1/9 1907 ulkomaista opintomatkaa varten sekä 1/1—1/3 1908 ja 1/1—1/4 1909 osittaisesti, sijaisena ja apulaisena kansanopistonjohtaja Alfons Takolander.

Knaapinen, Mauno Kustaa Adolf, filosofiankandidaatti, 19/7 1906 nimitetty Lohjan piiriin ja 29/8 1906 siirretty Rauman piiriin; virkavapaana 1/6—1/8 1908 kivuloisuuden takia, sijaisena harjoituskoulunopettaja A. Huttunen.

- Vaulo, Kaarle Vihtori, filosofianmaisteri, Alavuden piirissä 1/8 1906—; virkavapaana: 1/1—1/6 1908, hoitaakseen tarkastajan viransijaisuutta Helsingin piirissä, sijaisena kansakoulunopettaja Jaakko Laurila; osittaisesti 8/5—8/6 1909, apulaisena kansakoulunopettaja Gabriel Katila.
- Karvonen, Aukusti, filosofiankandidaatti, Savonlinnan piirissä 1/8 1906—; virkavapaana: 1/5—7/6, 20/6—1/8 1908, 24/12 1908—4/6 1909, 26/6—15/12 1909 ja 27/12 1909—25/5 1910 opintojen jatkamista varten, sijaisena kansakoulunopettaja K. Jalkanen.
- Saarnio, Tuure Gotthell, filosofiankandidaatti, Sortavalan piirissä 1/8 1906—.
- Kerkkonen, Kaarlo, filosofianmaisteri ja pastori, Lapin piirissä 1/8 1906—; virkavapaana: 1/7—10/8 1907 yksityisten asiain vuoksi ja 15/11—31/12 1907 Kotikasvatusyhdistyksen toimia varten, sijaisena kansanopistonjohtaja Niilo Liakka; 1/7—31/8 1908 kirjallisten töiden takia, sijaisena kansakoulunopettaja Santeri Sepälä; ja heinäkuun 1910, sijaisena kansanopistonjohtaja J. E. Tuompo.
- Kilpeläinen, Adolf Seth, filosofianlisensiaatti, Mikkelin piirissä 1/8 1908—; virkavapaana elokuun 1909, sijaisena kansakoulunopettaja A. K. Palomäki.
- Sadovnikow, Aleksander, kirkkoherra, kreikkalaiskatolisessa piirissä 20/11 1907—.
- Junttila, Juho Frans, harjoituskoulunopettaja, Kotkan piirissä 1/10 1908— kuolemaansa asti 20/4 1910; nautti osittaista virkavapautta 21/4—1/6 1909, sijaisena kansakoulunopettaja Kaarlo Merikoski, ja täydellistä 1/6—1/8 1909, sijaisena opettaja Merikoski.

Väliaikaisia
piiritarkas-
tajaviran
hoitajia.

- Lueteltujen viransijaisuuksien lisäksi ovat avonaisia tarkastajavirkoja väliaikaisesti hoitaneet:
- Kreikkalaiskatolisessa piirissä kirkkoherra A. Sadovnikow 28/2 1906—20/11 1907;
- Hämeenlinnan piirissä kansakoulunopettaja Juho Kivikoski 1/1—1/5 1908;
- Mikkelin piirissä kansakoulunopettaja A. K. Palomäki 1/5—1/8 1908;
- Kotkan piirissä lokakuun 1908 fil. maist. J. V. Lähde;
- Kannuksen piirissä maisteri J. V. Lähde 1/2 1909—;
- Lappeenrannan piirissä kansakoulunopettaja E. E. Laine 11/3—30/4 1910 ja fil. kand. Emanuel Suhonen 1/5 1910—; sekä

Kotkan piirissä kansakoulunopettaja Kaarlo Merikoski 22/4—31/5 1910 ja fil. maist. Reinhold Roine 1/6 1910—.

Kansakouluasetuksen 12 §:n ja piiritarkastajien johtosäännön 11 §:n säättämiä vuosikokouksia on pidetty lv. 1905—1906: Piirikokouksia.

Turun piirissä ruotsinkielinen piirikokous Kemiön Wretan koululla 26 ja 27 p. elokuuta; a) Lv. 1905—1906.

Rauman ja Porin piirien yhteinen opettajakokous Huittisissa 18 ja 19 p. kesäkuuta;

Tampereen piirissä Tampereella 30 p. heinäkuuta;

Kaskisten piirissä: ruotsalainen Närpiön Pielahdella 24 p. ja suomalainen Peräseinäjoen Viitalan koululla 28 p. elokuuta;

Raahen piirissä Limingan kansanopistolla 27 ja 28 p. lokakuuta;

Oulun piirissä Iin Olhavan koululla 28 p. marraskuuta;

Kajaanin piirissä Kajaanin seminaarilla 17 ja 18 p. huhtikuuta;

Heinolan piirissä Heinolassa 29 ja 30 p. syyskuuta;

Lappeenrannan piirissä Lappeenrannassa 12 ja 13 p. tammikuuta;

Viipurin piirissä Viipurissa 8 ja 9 p. tammikuuta;

Sortavalan piirissä 25 p. marraskuuta, 26 p. helmikuuta, 24 p. maaliskuuta ja 30 p. heinäkuuta;

Joensuun piirissä Värtsilän kansakoululla 14 p. kesäkuuta; ja

Kreikkalaiskatolisessa piirissä Sortavalassa 14 p. kesäkuuta.

Uuden tarkastuspiiriä aikana taas on näitä kokouksia pidetty: b) Lv. 1906—1910.

Ahvenanmaan piirissä Ahvenanmaan kansanopistolla 1 ja 2 p. huhtikuuta 1906, Paraisten Storgårdin koululla 17 ja 18 p. syyskuuta 1907 sekä Nauvon Finbyn koululla 23 ja 24 p. syyskuuta 1908;

Turun piirissä Turussa 14 ja 15 p. helmikuuta 1908 sekä 29 ja 30 p. tammikuuta 1909;

Lohjan piirissä Vihdin kansanopistolla 1 ja 2 p. kesäkuuta 1909 ja Tuusulan kansanopistolla 30 ja 31 p. toukokuuta 1910;

Porvoon piirissä ruotsalainen Porvoossa 1 ja 2 p. lokakuuta 1909 ja suomalainen Porvoon Suomenkylän koululla 25 ja 26 p. toukokuuta 1910;

Rauman ja Porin piirien opettajakokous Kokemäen Peipohjan kansakoululla 18 ja 19 p. kesäkuuta 1907, Tyrvään Muistolan kansakoululla 15 ja 16 p. kesäkuuta 1909 ja Raumalla 10 ja 11 p. kesäkuuta 1910;

Hmäeenlinnan piirissä Hämeenlinnassa 1 p. kesäkuuta 1909 ja Akaan Toijalan koululla 4 p. kesäkuuta 1910;

Tampereen piirissä Tampereella 17 p. elokuuta 1907 sekä Kotiniemen kasvatustilaksella Vilppulassa 3 ja 4 p. syyskuuta 1908;

Lahden piirissä Lahdessa 13 ja 14 p. elokuuta 1907;

Kotkan piirissä Haminassa 27 ja 28 p. syyskuuta 1907 ja 21 ja 22 p. toukokuuta 1909 sekä Kouvolan yhteiskoululla 3 ja 4 p. kesäkuuta 1910;

Lappeenrannan piirissä Enson puuhiomon kansakoululla 6 p. lokakuuta 1906, Antreassa 1 ja 2 p. marraskuuta 1907 ja Viipurissa 25 ja 26 p. lokakuuta 1909 yhdessä Viipurin piirin opettajiston kanssa;

Viipurin piirissä Viipurissa 25 ja 26 p. lokakuuta 1909 yhdessä Lappeenrannan piirin opettajiston kanssa;

Sortavalan piirissä Hiitolassa 15 ja 16 p. elokuuta 1908 yhdessä kreikkalaiskatolisen piirin opettajiston kanssa ja Sortavalassa 26—28 p. syyskuuta 1909 samoin yhdessä kr. kat. piirin opettajiston kanssa;

Mikkelin piirissä Mikkelissä 28 p. toukokuuta 1907 ja Mäntyharjun Kirkonkylän koululla 2 p. elokuuta 1909;

Savonlinnan piirissä Kerimäen Kulennoisten koululla 4 p. kesäkuuta 1907, Rantasalmen Kirkonkylän koululla 4 p. kesäkuuta 1908 ja Leppävirran Kirkonkylän koululla 18 p. syyskuuta 1910;

Joensuun piirissä Enon Kirkonkylän kansakoululla 28 p. syyskuuta 1907, Pielisjärven Kirkonkylän koululla 28 p. syyskuuta 1908 ja Nurmeksessa 10 p. heinäkuuta 1909;

Kuopion piirissä Kuopiossa 7 ja 8 p. elokuuta 1906, Suonenjoella 5 ja 6 p. elokuuta 1907 ja Iisalmella 13 ja 14 p. elokuuta 1909 yhdessä Kajaanin piirin opettajiston kanssa;

Jyväskylän piirissä Jyväskylässä 12 ja 13 p. kesäkuuta 1907;

Alavuden piirissä Alavuden Kirkonkylän kansakoululla 26 ja 27 p. heinäkuuta 1907, Kuortaneen Kirkonkylän koululla 31 p. heinäkuuta ja 1 p. elokuuta 1908 ja Tuomarniemen metsänvartijakoululla Ätsärissä 31 p. toukokuuta ja 1 p. kesäkuuta 1910;

Kaskisten piirissä: suomalainen Karijoen Ylikylässä 8 p. ja ruotsalainen Korsnäsin Takalahden koululla 26 p. syyskuuta 1906, suomalainen Ilmajoen Yläpään koululla 14 p. ja ruotsalainen Lapväärtin pohjoisella koululla 17 p. syyskuuta 1907, suomalainen Jalasjärven Kosken koululla 14 p. ja ruotsalainen Närpiön Näsbyn koululla 7 p. syyskuuta 1908 sekä suomalainen Teuvan Kirkonkylässä 6 p. ja ruotsalainen Pirttikylän Kirkonkylässä 4 p. syyskuuta 1909;

Vaasan piirissä Vöyrin Koskebyn koululla 14 ja 15 p. kesäkuuta 1907 ja Kronopyyn Kirkonkylän koululla 28—29 p. syyskuuta 1908;

Kannuksen piirissä Kannuksen Kirkonkylän koululla 17 ja 18 p. joulukuuta 1906 ja 13—15 p. huhtikuuta 1909 sekä Haapaveden kirkonkylän koululla 20 ja 21 p. joulukuuta 1909;

Kajaanin piirissä Iisalmella 20 ja 21 p. joulukuuta 1907 sekä 13 ja 14 p. elokuuta 1909 yhdessä Kuopion piirin opettajiston kanssa;

Oulun piirissä Limingan kansanopistolla 6 ja 7 p. toukokuuta 1907, Limingan kansanopistolla 17 ja 18 p. joulukuuta 1908 sekä 20 ja 21 p. joulukuuta 1910;

Lapin piirissä Perä-Pohjolan kansanopistolla 7 ja 8 p. tammikuuta 1907, Rovaniemen Kirkonkylän koululla 8 p. tammikuuta 1908, Alatornion Kaakaman koululla 4 p. tammikuuta 1909 ja Rovaniemen Kirkonkylässä 7 ja 8 p. tammikuuta 1910; ja

Kreikkalaiskatolisessa piirissä Sortavalassa 13 p. elokuuta 1907, Hiitolassa 15 ja 16 p. elokuuta 1908 yhdessä Sortavalan piirin opettajiston kanssa ja Sortavalassa 26—28 p. syyskuuta 1909 samoin yhdessä Sortavalan piirin opettajiston kanssa.

Yleisimpinä käsittelyaiheina näytetuntien ohella ovat näissä piirikouksissa olleet viime vuosien polttavimmat koulukysymykset: alkuopetuksen järjestäminen, opettajasivistyksen korottaminen, oppivelvollisuuden toimeenpano, pohjakoulukysymys, kansakouluasetuksen uusiminen, onko oppilaille maksutta annettava oppikirjat ja koulutarpeet, sekä piirustus- ja raittiusopetus. Useampien oppiaineiden opetuksesta on keskusteltu ja lisäksi uusista oppikirjoista, opetussuunnitelmista ja niiden valmistamisesta, vuorokurssseista, lukujärjestyksistä, muutoksista kansakoulun oppiennätyksiin (kotiseutu- ja maanviljelysopetuksesta), uuden valmistuksesta ja kertauksista, pientenlastenkouluista, jatko-opetuksesta, oppilaspuutarhoista, kotikasvatuksen ja koulunkäynnin edistämisestä, kouluretkistä y. m. Mielinkiintoa ovat opettajapiireissä alkaneet herättää myöskin lasten ruumiillista hoitoa ja hyvinvointia koskevat pyrinnot: koulukeittojen valmistaminen, koululääkärin asettaminen, välituntien tarkoituksenmukainen viettäminen, kouluhuoneiden siivoaminen ja tuulettaminen j. n. e. Vielä mainittakoon kysymykset opettajien suhteesta puoluelämään, nuorisoliikkeeseen ja valistustyötä vastustaviin uskonnollisiin liikkeisiin, sekä hautausapurenkaista ja opettajien jatko-opinnoista.

Piirikokousten lisäksi ovat useat piiritarkastajat ahkerasti ottaneet osaa opettajayhdistysten kokouksiin ja jotkut tarkastajat ovat myöskin toimeenpanneet vanhempain kokouksia.

Kuudespiiri-
tarkastaja-
kokous.

Ylihallitus teki 15 p. lokakuuta 1907 esityksen, että Ylihallitus valtuutettaisiin kutsumaan kansakoulujen piiritarkastajat yhteiseen kokoukseen Helsinkiin 15—18 p. tammikuuta 1908, että Ylihallitukselle jätettäisiin valta määrätä kokouksen puheenjohtaja ja että piiritarkastajille vakuutettaisiin kuten aikaisemminkin korvaus matkasta Helsinkiin ja takaisin matkustussäännön mukaan kuin myös olosta Helsingissä 12 markan päiväraha. Tähän esitykseen antoi Keisarillinen Senaatti suostumuksensa 28 p. marraskuuta 1907. Myöhemmin jatkettiin kokouksen pyynnöstä kokoukselle määrättyä aikaa 21 p:ään tammikuuta.

Kuudennen piiritarkastajakokouksen puheenjohtajana toimi ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna ja sihteerinä kansakouluntarkastajat Koulutoimen Ylihallituksessa A. Haapanen ja A. J. Tarjanne, jotka sittemmin ovat julkaisseet 203 painosivua käsittävän pöytäkirjan kokouksesta. Käsitellyt kysymykset koskivat tarkastajan tointa ja virkaa, kansakouluasetusta, kansakoulun työtä, jatko- y. m. kurssseja, kansakoulun ulkonaisia varustuksia, opettajakirjastoja, oppivelvollisuutta, kansakoulun oppilaita sekä vastaisia piiritarkastajakokouksia. Muutamat kokouksen lausumat toivomukset ovat johtaneet suotuisiin tuloksiin: piiritarkastajavirat on muutettu sääntöpalkkaisiksi, jatkokurssi-ohjelmien vahvistaminen on siirretty Ylihallituksesta piiritarkastajien asiaksi, tarkastuskertomuskaavakeita on muutettu ja Keisarillinen Senaatti on Ylihallituksen tekemän esityksen johdosta antanut erinäisiä koulutalojen rakennustyön valvontaa koskevia määräyksiä. Vielä on Ylihallitus, pääasiassa kokouksen lausumaan suuntaan, tehnyt alamaiset esitykset uusiksi määräyksiksi käsityökalustojen hankintaan ja avustamiseen sekä käsityönopeuttajavirkojen täyttämiseen nähden, mutta eivät nämä alitukset toistaiseksi ole aiheuttanut mitään toimenpidettä.

Tarkastuk-
sia Ylihalli-
tuksesta kä-
sin.

Ylihallituksen kansakouluosaston jäsenet ovat kyseessäolevanakin aikana tehneet lukuisia virkamatkoja maaseudulle, useimmiten silloin kun Ylihallituksen on ollut annettava alamainen lausunto piirijakoa ja koulupaikkaa koskevissa valitusasioissa tai ratkaistava virkavahvistuskirjan antamista koskevia erimielisyyksiä johtokunnan ja piiritarkastajan välillä tai opettajien toimintaa ja käytöstä koskevia valituksia. Hiljattain nimitettyjen piiritarkastajien ohjaaminen tarkastus- ja kansliatöissä on myöskin aiheuttanut muutamia matkoja.

Tällaisten pienten virkamatkojen lisäksi ovat kansakouluosaston jäsenet tehneet pitempiaikaisia tarkastusmatkoja eri tarkastuspiireihin tutustuakseen kansakouluoloihin eri osissa maata sekä piiritarkastajien toimintaan. Näistä tarkastuksistaan sekä niillä tekemistään havainnoista ovat Ylihallituksen jäsenet antaneet Ylihallitukselle seikkaperäiset kertomukset, jotka tavallisesti ovat sisältäneet myöskin ehdotuksia erinäisiksi toimenpiteiksi. Muiden mahdollisesti aiheutuneiden toimenpiteiden lisäksi on kertomuksesta lähetetty jäljennös asianomaiselle piiritarkastajalle tiedoksi ja huomioon otettavaksi.

Viimemainittuja tarkastuksia ovat toimittaneet:

1. Kuopion piirissä 12—18 p. helmikuuta sekä 6—8 p. maaliskuuta 1906 ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna.

2. Oulun piirissä 17 p:stä maaliskuuta 12 p:ään huhtikuuta 1906 lisäjäsen Ylihallituksessa, kansakouluntarkastaja A. J. Törnqvist (Tarjanne).

3. Lahden piirissä marraskuun lopulla ja joulukuun alussa 1906 sekä samoihin aikoihin 1907 valtioneuvos W. Tawaststjerna.

4. Rauman piirissä 6—18 p. toukokuuta 1907 kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa Hj. Basilier.

5. Kreikkalaiskatolisessa piirissä 27 p:stä marraskuuta 20 p:ään joulukuuta 1907 kansakouluntarkastaja Hj. Basilier.

6. Sortavalan piirissä 25 p:stä huhtikuuta 15 p:ään toukokuuta 1908 kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa A. J. Tarjanne.

7. Alavuden piirissä 23 p:stä lokakuuta 4 p:ään marraskuuta 1908 sekä 3—16 p. maaliskuuta 1909 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne.

8. Viipurin piirissä 13—28 p. tammikuuta ja 24 p:stä lokakuuta 2 p:ään marraskuuta 1909 kansakouluntarkastaja Hj. Basilier.

9. Kajaanin piirissä 27 p:stä maaliskuuta 14 p:ään huhtikuuta 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne.

10. Lohjan piirissä 27 p:stä huhtikuuta 14 p:ään toukokuuta ja 22—27 p. lokakuuta 1910 kansakouluntarkastaja Ylihallituksessa A. Haapanen.

8. Tillastollisia tietoja maalaiskansakouluista.

a) Kuntien koululuku.

Lukuvuosi	Kuntien luku ¹⁾	Kuntia, joissa oli kouluja																																				
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
1905—1906.....	472	1 ⁶⁾	82	71	58	62	35	30	30	20	16	13	17	9	9	4	7	2	—	1	1	1	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1906—1907.....	473 ²⁾	1 ⁶⁾	77	64	63	59	35	34	29	24	12	17	11	14	10	6	6	2	1	3	1	1	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
1907—1908.....	474 ³⁾	1 ⁶⁾	71	59	62	58	42	27	31	29	13	16	11	13	10	9	4	6	4	1	3	—	—	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—
1908—1909.....	478 ⁴⁾	—	68	57	58	60	41	33	28	26	20	14	13	13	11	8	9	3	3	5	3	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
1909—1910.....	479 ⁵⁾	—	61	58	57	63	52	29	29	22	22	15	15	9	10	13	5	5	5	2	2	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	

b) Koulupiirien luku läänittäin.

L ä ä n i	1904—1905		1906—1907		1909—1910		Viisivuotiskautena	
	koulupiirejä		koulupiirejä		koulupiirejä		Iisäntyi koulu- piirejä	vähenyi koulut- tomia piirejä
	kaikkiaan	kouluttomia	kaikkiaan	kouluttomia	kaikkiaan	kouluttomia		
Uudenmaan	277	47	312	36	325	18	48	29
Turun ja Porin	511	206	556	174	562	116	51	90
Hämeen.....	330	83	353	66	354	37	24	46
Viipurin.....	479	188	544	170	567	111	88	77
Mikkelin	148	71	205	62	214	45	66	26
Kuopion	393	152	402	114	422	82	29	70
Vaasan	399	162	509	144	523	105	124	57
Oulun.....	360	186	366	173	365	145	5	41
Koko maassa	2,897	1,095	3,247	939	3,332	659	435	436

¹⁾ Uusia kuntia: ²⁾ Mustio, ³⁾ Metsäpirtti, ⁴⁾ Valtimo, Muuruvesi, Kälvä ja Ullava, ⁵⁾ Kovero. — ⁶⁾ Velkua.

c) Kansakoulujen luku ja laatu.

Lukuvuosi	Koko lukumäärä	Lisäys edellisestä vuodesta	Kouluja oli					
			sukupuolen mukaan			opetuskielen mukaan		
			poikakouluja	tyttökouluja	yhteiskouluja	suomenkielisiä	ruotsinkielisiä	suomen-ruotsinkielisiä
1905—1906.....	2,400	103	153	154	2,093	2,040	348	12
1906—1907.....	2,518	118	150	152	2,216	2,143	364	11
1907—1908.....	2,663	145	147	147	2,369	2,279	374	10
1908—1909.....	2,788	125	145	145	2,498	2,394	383	11
1909—1910.....	2,796	(8) 127	—	—	—	2,400	386	10

d) Kansakoulujen omien ja vuokrahuoneustojen luku läänittäin.

L ä ä n i	1904—1905		1906—1907		1909—1910		Viisivuotiskautena tullut lisäksi (+) tai vähentynyt (-)	
	huoneustoja							
	omia	vuokrattuja	omia	vuokrattuja	omia	vuokrattuja	omia	vuokrattuja
Uudenmaan.....	252	26	269	40	294	38	+ 42	+ 12
Turun ja Porin.....	334	41	377	34	409	47	+ 75	+ 6
Hämeen.....	252	40	279	40	303	42	+ 51	+ 2
Viipurin.....	328	53	372	42	399	78	+ 71	+ 25
Mikkelin.....	128	21	140	20	153	16	+ 25	- 5
Kuopion.....	207	64	248	62	292	56	+ 85	- 8
Vaasan.....	327	34	347	45	389	53	+ 62	+ 19
Oulun.....	161	29	171	32	195	32	+ 34	+ 3
Koko maassa	1,989	308	2,203	315	2,434	362	+ 445	+ 54

¹⁾ Lvn 1909—1910 tilastossa on *yhdessä* kouluksi merkitty kaikki samassa koulurakennuksessa toimivat kansakoululuokat; siten on edellisen vuoden tilastossa eri poika- ja tyttökouluksi merkityistä kouluista vähentynyt 119 koulua ja koulujen koko lukumäärä on 2,796 eli ainoastaan 8 enemmän kuin edellisellä vuonna, vaikka uusia kouluja on perustettu 136 ja lakkautettu on 9 koulua, joten koulujen lisäys oikeastaan olisi 127.

e) Koulujen opettajaluku.

Lukuvuosi	Kouluja, joissa opetti									Kouluja yhteensä
	ainoastaan johtaja tai johtajatar	johtaja(-tar) sekä 1 apuopettaja(-tar)	johtaja(-tar) sekä 2 apuopettajaa (-tarta)	johtaja(-tar) sekä 3 apuopettajaa (-tarta)	johtaja(-tar) sekä 4 apuopettajaa (-tarta)	johtaja(-tar) sekä 5 apuopettajaa (-tarta)	johtaja(-tar) sekä 6 apuopettajaa (-tarta)	johtaja(-tar) sekä 7 apuopettajaa (-tarta)	johtaja(-tar) sekä 9 apuopettajaa (-tarta)	
1905—1906	2,009	369	12	7	—	2	—	1	—	2,400
1906—1907	2,096	395	16	8	—	—	1	2	—	2,518
1907—1908	2,193	436	19	10	2	—	1	1	1	2,663
1908—1909	2,275	468	28	12	1	1	1	1	1	2,788
1909—1910 ¹⁾ ..	2,164	552	54	18	4	2	—	1	1	2,796

f) Varsinaisia opettajia.

Lukuvuosi	Miehiä	Naisia	Koko luku	Lisäys	Verkakelpoisia	Verkakelpoisuus-todistusta vaille	Virkaavahvistus-kirjan saaneita	Koetteeksi määrättyjä	Virantoimittaja
									—
1904—1905	1,392	1,311	2,703	—	2,521	182	1,551	655	497
1905—1906.....	1,485	1,346	2,831	128	2,733	98	1,697	719	415
1906—1907.....	1,576	1,413	2,989	158	2,951	38	1,850	723	416
1907—1908.....	1,681	1,516	3,197	208	3,164	33	2,083	699	415
1908—1909.....	1,767	1,612	3,379	182	3,340	39	2,251	758	370
1909—1910.....	1,854	1,698	3,552	173	3,522	30	2,401	771	380
Lisäys (ja vähennys --) 5:ssä vuodessa	462	387	849	849	1,001	— 152	850	116	— 117

¹⁾ Koululukua lv. 1909—1910 koskeva huomautus (siv. 273) vaikuttaa sen, ettei tässä käännöksen taulussa viimeisen lukuvuoden numeroita voida verrata edellisten vuosien numeroihin.

g) Käsitöiden opettajia.

Lukuvuosi	Mieskäsitöiden opettajia ¹⁾			Naiskäsitöiden opettajia		
	virka- kelpo- poisia	virka- kelpo- poisuu- distu- vailla	yhteensä	virka- kelpo- poisia	virka- kelpo- poisuu- distu- vailla	yhteensä
1905—1906.....	490	268	758	754	226	980
1906—1907.....	477	242	719	842	211	1,053
1907—1908.....	539	248	787	934	171	1,105
1908—1909.....	532	305	837	987	188	1,175
1909—1910.....	619	293	912	1,057	174	1,231

h) Oppilasluku.

Lukuvuosi	Oppilaita				Oppilaista sai opetusta				Päästötodistuksen sai oppilaita	
	poikia	tyttöjä	yhteensä	lisäys	suomenkielellä		ruotsinkielellä		Lukumäärä	%:ssa
					Lukumäärä	%:ssa	Lukumäärä	%:ssa		
1904—1905	51,457	43,967	95,424	—	82,191	86,13	13,233	13,87	15,126	15,85
1905—1906.....	53,934	46,472	100,406	4,982	86,811	86,46	13,595	13,54	15,118	15,06
1906—1907.....	56,793	50,837	107,630	7,224	93,256	86,64	14,374	13,36	16,328	15,17
1907—1908.....	58,989	53,373	112,362	4,732	97,674	86,93	14,688	13,07	17,053	15,18
1908—1909.....	63,148	58,205	121,353	8,991	105,791	87,18	15,562	12,82	18,429	15,19
1909—1910.....	64,687	59,842	124,529	3,176	108,993	87,52	15,536	12,48	19,923	16,00
Lisäys (ja vähennys —) 5:ssä vuodessa	13,230	15,875	29,105	29,105	26,802	1,39	2,303	—1,39	4,797	0,15

¹⁾ Tiedot mieskäsitöiden opettajien lukumäärästä eivät pidä yhtä »Suomen Kansanopetuksen tilastossa» annettujen tietojen kanssa. Erotus johtuu siitä, että tilaston numerot osoittavat niiden koulujen määrää, joissa on ollut erikoinen veistonopettaja; tässä taas tarkoitetaan numerolla henkilölukua ja näistä veistonopettajista on moni saattanut toimia useammassa koulussa.

i) Oppilaiden koulumatkat läänittäin.

L ä ä n i	Oppilaita, joiden koulumatka oli:													
	1904 — 1905							1909 — 1910						
	lyhyempi kuin 3 km.		3—5 km.		pitempi kuin 5 km.		yhteensä oppilaita	lyhyempi kuin 3 km.		3—5 km.		pitempi kuin 5 km.		yhteensä oppilaita
	lukumää- rä	% :ssa	lukumää- rä	% :ssa	lukumää- rä	% :ssa		lukumää- rä	% :ssa	lukumää- rä	% :ssa	lukumää- rä	% :ssa	
Uudenmaan	8,838	76,3	1,979	17,1	762	6,6	11,579	10,343	72,4	3,120	21,9	817	5,7	14,280
Turun ja Porin.....	11,071	73,9	2,670	17,8	1,243	8,3	14,984	13,764	71,4	4,391	22,8	1,117	5,8	19,272
Hämeen	9,154	72,8	2,320	18,5	1,096	8,7	12,570	11,545	70,1	3,757	22,8	1,175	7,1	16,477
Viipurin	14,093	75,6	3,015	16,2	1,519	8,2	18,627	19,253	74,2	5,147	19,8	1,552	6,0	25,952
Mikkelin	3,075	53,4	1,341	23,3	1,340	23,3	5,756	3,553	50,1	2,123	30,0	1,412	19,9	7,088
Kuopion	6,783	61,0	2,605	23,5	1,726	15,5	11,114	8,465	57,9	4,468	30,5	1,694	11,6	14,627
Vaasan	10,968	77,7	2,092	14,8	1,064	7,5	14,124	13,800	73,8	3,778	20,2	1,123	6,0	18,701
Oulun	5,001	75,0	948	14,2	721	10,8	6,670	5,911	72,7	1,486	18,3	735	9,0	8,132
Koko maasa	68,983	72,3	16,970	17,8	9,471	9,9	95,424	86,634	69,6	28,270	22,7	9,625	7,7	124,529

V. Kansanopistot.

Aikaisemmin oli Koulutoimen Ylihallituksella varsin vähän tekemistä kansanopistojen ja niihin yhdistettyjen maamies- ja emäntäkoulujen kanssa. Sentähden ei niistä puhuttu mitään Ylihallituksen edellisessä kertomuksessa. Mutta kun nämä oppilaitokset nyttemmin, puheenaolevan ajanjakson alkupuolella, ovat siirretyt Ylihallituksen erinäisen valvonnan alaisiksi ja siten joutuneet tämän kertomuksen piiriin, niin on esityksen yhtenäisyyden saavuttamiseksi tarpeen ottaa tähän joku määrä tietoja näiden opetuslaitosten alkua ajoilta saakka.

1. Yleisiä tietoja.

Maan Valtiosäädyt anoivat 28 p. toukokuuta 1891 ryhdyttäväksi sellaisiin toimenpiteisiin m. m.

että erityisten sellaisten kurssien syntymistä, jotka tarkoittivat valmistaa maaseudun nuorisolle tilaisuutta saada kansakoulun kurssin lisäksi hyödyllisiä tietoja, etupäässä tarkoittaen käytännöllistä soveltamista, edistettäisiin; ja

että kannatusta harkinnan mukaan annettaisiin kansanopistolle tai muulle samallaiselle oppilaitokselle, joka yksityisten toimesta perustettu on,

jonka ohessa säädyt osoittivat seuraavaksi rahainhoitokaudeksi tarpeellisen määrärahan tähän tarkoitukseen.

Anomus ei saavuttanut korkeimmassa paikassa vahvistusta, vaikka Senaatti kyllä 19 p. toukokuuta 1892 anomuksen mukaisesti valtuutettiin edistämään erityisiä käytännöllisiä kurseja maaseudun kansaa varten.

Tämän nojalla saivat muutamat emäntäkoulut samasta vuodesta alkaen valtioapua sekä perustamiskustannuksiin että vuotuiseksi kannatukseksi.

Kun sitten armollisessa esityksessä kansakoulujen menoarvioksi vuosiksi 1895—1897 oli yhteinen määräraha maamies- ja emäntäkouluja sekä kansakoulun jatkokurseja varten, niin Valtiosäädyt, erot-

Maamies- ja
emäntä-kou-
lut.

a) Valtion
avustus.

taen maamies- ja emäntäkoulut varsinaisesta kansakoulujen menoarviosta ja osoittaen mainitun yhteisen määrärahan yksinomaan kansakoulun jatkokurssien kannattamiseksi, myönsivät maamies- ja emäntäkoulujen sekä kansanopistojen ylläpitämiseen yhteensä 105,000 markkaa puheenaolevaksi rahainhoitokaudeksi sekä esittivät, että tästä määrärahasta enintään 3,000 markan suuruisia vuotuisia apurahoja hakemuksesta annettaisiin jokaiselle kansanopistolle, joka määrätyn ajan on ollut toimessa.

Senaatin puoltavasta lausunnosta huolimatta tämäkin anomus korkeimmassa paikassa hyljättiin; kuitenkin valtuutettiin Keisarillinen Senaatti maamies- ja emäntäkouluille antamaan sanottuna rahainhoitokautena tarpeellista apua yleisistä varoista.

Kansakoululaitoksen ylläpitämistä koskevan esitysehdotuksen yhteydessä esitti Keisarillinen Senaatti 2 p. joulukuuta 1896, että vuotuinen 60,000 markan määräraha saataisiin, aluksi kymmenen vuoden aikana 1898 vuoden alusta lukien, panna vuosirahasääntöön maamies- ja emäntäkoulujen avustamiseksi ja Senaatti valtuutettaisiin tästä määrärahasta antamaan apuja niille kouluille, joiden katsottaisiin ansaitsevan sellaista kehoitusta. Tämä esitys saavutti armollisen vahvistuksen 12 p. helmikuuta 1897.

Puheenaoleva määräraha korotettiin sitten 11 p. syyskuuta 1902 75,000 markkaan vuosiksi 1903 ja 1904 sekä 25 p. tammikuuta 1905 80,000 markkaan vuosiksi 1905—1907. Keisarillisen Senaatin 23 p. toukokuuta 1907 tekemä esitys, että samaan tarkoitukseen edelleenkin myönnettäisiin 100,000 vuotuinen määräraha viiden vuoden aikana, sai armollisen vahvistuksen 12 p. lokakuuta 1907. Kun tämä määräraha oli jo v. 1909 miltei kokonaisuudessaan käytetty ja jotta uusia maamies- ja emäntäkouluja voitaisiin avustaa samaten kuin vanhoja korkeintaan 3,000 markalla vuodessa, esitti Keisarillinen Senaatti 5 p. toukokuuta 1909, että puheenalainen määräraha korotettaisiin v. 1910 175,000 markkaan, jolloin siitä voitaisiin jakaa avustuksia uusille kouluille kahden vuoden toiminnasta, v. 1911 160,000 markkaan ja v. 1912 jälleen 175,000 markkaan. 1910 vuoden menosäännön vahvistuksessa hyväksyi Keisarillinen Majesteetti esityksen periaatteellisesti ja otettiin määräraha 1910 vuoden menoarvioon 175,000 markan suuruisena.

Jo aikaisemmin 13 p. lokakuuta 1896 oli Keisarillinen Senaatti keskuudessaan asettanut valiokunnan laatimaan ehdotusta »johteeksi, jonka mukaan valtioapuja maamies- ja emäntä- sekä muille samal-

laisille kouluille vasta oli myönnettävä». Lopullisesti asiaa käsitellessään 19 p. toukokuuta 1897 määräsi Keisarillinen Senaatti pääasiallisesti seuraavaa:

»että nämät koulut vastaisuudessa asetettaisiin asianomaisten Kuvernöörien valvonnan alaisiksi, joille koulujen johtajien ja johtokuntien olisi kunakin vuonna ennen Maaliskuun loppua annettava kertomus koulun toiminnasta edellisenä vuonna kuin myöskin tarkastettu tili valtioavun käyttämisestä mainitulta ajalta;

että, kun vastaisuudessa haetaan valtioapua, on jätettävä selvitys siitä, että kysymyksessä olevalle koululle on siltä ajalta, joksi valtioapua halutaan, kunta, yhdistys tahi nimitetyt henkilöt sitoutuneet antamaan kannatusta, johon kannatukseen poikkeuksetta pitäisi kuulua huoneusto lämmön kanssa sekä sen lisäksi olojen mukainen raha-apu, kuin myöskin siitä että koulu on johtokunnan valvonnan alainen, jonka jäsenten nimet olisivat ilmoitettavat;

että koulun ohjelma on ehdottomasti liitettävä valtioavun hakemus-papereihin ja että ainakin seuraavissa aineissa on annettava tietopuolista opetusta: 1) hyvän kotimaisen kirjallisuuden lukemisessa ja oman maan historiassa, 2) terveysopissa ja 3) oikokirjoituksessa;

että vuosirahat vuodesta 1898 alkaen annetaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja ovat vähintään 1,000 markan ja enintään 3,000 markan suuruisia, riippuen siitä, miten koulu on järjestetty ja kuinka laaja sen ohjelma on, kuin myös sen seudun varallisuus- ja sivistyssuhteista, missä koulu on; sekä

että mainittuja vuosiapurahoja annettaessa on varteen otettava myöskin eri läänien avaruus ja väkiluku, jottei näitä laitoksia tulisi valtion kannattamina liian tiheään.»

Myöhemmin (vrt. 282 siv.) kansanopistojen avustamisesta annetut määräykset ja ehdot koskevat myöskin maamies- ja emäntäkoulujen valtioapuja.

Edellämainittuna 19 p. toukokuuta 1897 päätti Keisarillinen Senaatti myöskin lähettää jonkun siihen sopivan henkilön vuosittain tarkastamaan maassa vaikuttavia maamies- ja emäntäkouluja ja 5 p. huhtikuuta 1900 käski Senaatti Koulutoimen Ylihallituksen ryhtyä toimenpiteihin maan kaikkien maamies- ja emäntäkoulujen tarkastamiseksi v. 1900, jotta saataisiin selville, työskentelevätkö nämä koulut niitä varten vahvistettujen ohjelmain mukaisesti ja ovatko ne osoittautuneet hyödyllisiksi ja valtioapua ansaitseviksi.

Ylihallituksen määräyksestä tarkasti sitten kansakoulujen ylitarkastaja G. Lönnbeck 1900 vuoden kuluessa useimmat maamies- ja emäntäkoulut sekä lisäksi muutamia muitakin talous- ja käsityökou-

luja sekä antoi niistä laajan, m. m. kaikenlaisia tilastollisia tietoja sisältävän kertomuksen, jonka Ylihallitus kirjeessä 12 p. helmikuuta 1901 lähetti Keisarilliseen Senaattiin.

Mainitussa kertomuksessa esittämiensä havaintojen ja arvostelujen tulokset yhdisti ylitarkastaja Lönnbeck seuraaviin toivomuksiin:

»että kansanopistoihin yhdistetyt maamies- ja emäntäkoulut, samalla kun niille jätetään tilaisuus edelleen vapaasti kehittyä tähänastiseen terveeseen ja elonvoimaiseen suuntaan, saisivat vastaisuudessakin nauttia riittävää, olosuhteiden mukaista vuotuista valtioapua,

että niille sitäpaitsi myönnettäisiin tarpeellisten huoneustojen rakentamiseksi edullisia lainoja samojen perusteiden mukaan, kuin kansakouluihin nähden on vahvistettu, sekä satunnaisia pienempiä valtioapuja kalustoa ja opetusvälineitä varten; sekä

että samoin yksinkertaiset emäntäkoulut eli talous- ja käsityökoulut saisivat samaten kuin tähänkin asti valtion avustusta, mutta luettaisiin taloudellisina kouluina eri ryhmään.»

Myöhemmin toimitetut kansanopistojen tarkastukset ovat kohdistuneet myöskin maamies- ja emäntäkouluihin ja samoin on maamies- ja emäntäkoulujen sekä kansanopistojen tarkastuksesta annettu yhteisiä määräyksiä (vrt. 287 siv.).

Varsinaiset kansanopistot.

a) Ohjelman vahvistaminen.

Kansanvalistusseuran johtokunnan anottua vahvistusta ohjelmalle kansanopistoja varten maassa, minkä mukaan seura halusi perustaa ja kannattaa sellaisia laitoksia, joiden tarkoitus olisi antaa oppilailleen yleistä siveellistä sivistystä kehittäviä tietoja sekä edistää heissä jumalanpelkoa ynnä elävää, maamme luontoon, historiaan ja sivistysoloihin perustuvaa isämaanrakkautta ja joissa olisi pakollisina oppiaineina uskonto, äidinkieli ja sen kirjallisuus, Suomen historia ja yhteiskuntaoppi, maantiede ja laskento, sekä olojen myöntäessä myöskin yleinen historia, luonnonoppi, laulu, käsityöt y. m., Keisarillinen Senaatti 31 p. tammikuuta 1893 vahvisti ehdotetun ohjelman, poistaen Suomen yhteiskuntaopin opetusaineiden joukosta ja tehden eräitä lisäyksiä ja ehtoja, joiden kautta tällaisten oppilaitosten perustaminen tehtiin riippuvaksi erityisestä Senaattilta joka kerta saadusta suostumuksesta ja ne asetettiin Koulutoimen Ylihallituksen katsannon alaisiksi.

Tämän mukaisesti on Keisarillinen Senaatti sittemmin alamaisten hakemusten johdosta myöntänyt luvan eri kansanopistojen sekä maamies- ja emäntäkoulujen perustamiseen ja vahvistanut niille ohjelmat sekä sallinut perustaa yhdistyksiä tällaisten koulujen kan-

nattamista varten ja vahvistanut näiden yhdistysten säännöt. Eri opistoja koskevien Senaatin päätösten aikamäärät mainitaan myöhemmin erikoistiedoissa siv. 287—298.

Edellä on jo mainittu 1891 ja 1894 vuosien valtiopäiväin anomukset kansanopistojen avustamiseksi.

b) Valtion kannatus.

V. 1897 Valtiosäädyt taas anoivat, että suostuntavaroista myönnettäisiin 3,000 markkaa vuosittain niille maan kansanopistoille, jotka kahden vuoden työaikana ovat toiminnallaan osoittaneet edistävänsä käytännöllistä kansalaissivistystä, sekä osoittivat tätä tarkoitusta varten 24,000 markan vuotuisen määrärahan seuraavaa rahainhoitokautta varten. Tästä anomuksesta vaaditussa lausunnossa esitti Keisarillinen Senaatti 15 p. helmikuuta 1898,

»1) että Senaatin sallittaisiin siitä vuotuisesta 60,000 markan määrärahasta, joka armossa on myönnetty maamies- ja emäntäkouluille, antaa apua myöskin sellaisille kansanopistoille, jotka eivät suorastaan ole ottaneet maamies- ja emäntäkoulujen ohjelmaa, sittenkuin Senaatti olisi saanut täydellisen selvityksen siitä, että sellainen kansanopisto toimi todelliselle yhteisen kansan sivistykselle hyödylliseen suuntaan;

2) että yli mainitun 60,000 markan vielä 20,000 markan määräraha saataisiin samana aikana tarkoitukseen yleisistä valtionvaroista käyttää; sekä

3) että Valtiosäätyjen tarkoitusta varten osoittama vuotuinen 24,000 markan määrä vuosiksi 1898—1900 saataisiin Valtiosäätyjen viimeainittua suostuntakautta varten osoittamasta suostuntamäärästä poisjättää.»

Asiaa esiteltäessä korkeimmassa paikassa 4 p. huhtikuuta 1898 jätettiin anomus varteenottamatta, jonka ohessa Senaatin lausunnon 1:ssä ja 2:ssä kohdassa mainittu esityskään ei saavuttanut hyväksymistä.

1905—1906 vuosien valtiopäivillä Valtiosäädyt kansakoululaitoksen menoarvion käsittelyn yhteydessä myönsivät kansanopistojen kannattamiseksi 150,000 markkaa kumpaakin vuotta 1906 ja 1907 kohti, ja edellyttäen että kansanopistot edelleenkin saavat yleisistä valtiovaroista nauttia maamies- ja emäntäkouluille myönnettyjä apurahoja, päättivät Valtiosäädyt,

»että jokaiselle kansanopistolle, joka on ollut toimessa kaksi vuotta ja jossa on vähintään 20 oppilasta, myönnetään kahteen kolmasosaan koulun menoista nouseva valtioapu, ei kuitenkaan yli 6,000 markan vuodessa, ja

että uudelle kansanopistolle apurahaksi järjestämiskustannusten suorittamiseen opiston kahtena ensimmäisenä toimintavuotena myönnetään kolmattaosaa koulun menoista vastaava valtioapu, ei kuitenkaan yli 3,000 markan vuodessa.»

Kansakoululaitoksen määrärahojen yhteydessä vahvisti Keisarillinen Majesteetti 6 p. syyskuuta 1906 myöskin Valtiosäätyjen päätökset määrärahojen myöntämisestä suostuntavaroista kansanopistojen kannattamiseksi ja ovat määrärahat sellaisinaan otetut 13 p. seuraavaa marraskuuta julkaistuun armolliseen määräykseen.

Puheenaoleva vuotuinen määräraha kansanopistoja varten korotettiin vuodeksi 1908 180,000 markkaan ja siitä apumaksuja ensi kerran jaettaessa 9 p. huhtikuuta 1908 päätti Keisarillinen Senaatti, 13 p. marraskuuta 1906 annetun armollisen määräyksen säännösten lisäksi niiden apurahojen nauttimiseen nähden, joita vastedes annetaan yleisistä varoista kansanopistojen sekä maamies- ja emäntäkoulujen kannattamista varten, antaa seuraavat lähemmät määräykset:

»että oppilaitos valtioavun saadessaan on toimessa sille vahvistetun ohjelman mukaisesti;

että koulun opetusvälineet sekä luvultaan että laadultaan ovat semmoisia, että opetuksen saattaa tehdä kyllin havainnolliseksi;

että terveysopin vaatimuksia otetaan varteen antamalla oppilaille kyllin tilaisuutta voimisteluun sekä liikkumiseen vapaassa ilmassa; ja

että niissä kansanopistoissa, joiden isäntä- ja emäntäkouluosastoille on myönnetty avustusta valtion rahaston varoista, on annettava riittävää opetusta miesten ja naisten käsitöissä sekä talousaskareissa, kuin myöskin pätevän henkilöiden pitämässä esitelmissä käsiteltävä maatalousaineita, varsinkin semmoisia, joilla on paikkakunnan tai ajan suhteen merkitystä, niin monta tuntia, että ne vastaavat kahta viikkotuntia vuodessa.»

Nämä määräykset ilmoitti Ylihallitus kiertokirjeessä 23 p. huhtikuuta 1908 asianomaisten tiedoksi ja noudatettavaksi.

Mainitussa jaossa 9 p. huhtikuuta 1908 myönnettiin 6,000 markan suuruiset apurahat toistaiseksi vuosittain niin kauvan kuin puhealasta tarkoitusta varten edelleen osoitetaan riittävä määräraha ja ehdolla että opistoja tyydyttävästi voimassa pidetään niiden määräraysten mukaisesti, jotka apurahojen saamiseen sekä opistojen valvontaan nähden on säädetty tai vastedes voidaan antaa.

Alamaisessa anomuksessa 30 p. lokakuuta 1908 Eduskunta, ilmoittaen korottaneensa 1909 vuoden määrärahan kansanopistojen avustamiseksi 275,000 markaksi, esitti että suurempien kansanopistojen vuotuinen kannatusapu oli korotettava 7,000 markaksi, milloin oppilasluku on vähintään 40, ja 8,000 markaksi, milloin se on vähintään 70, ja että apurahoiksi opistojen vähävaraisille oppilaille annettaisiin vuosittain hallituksen harkinnan mukaan 1,500—2,000 markkaa opistoa kohti, riippuen kunkin opiston oppilasluvusta sekä paikkakunnan varallisuudesta.

Tämän anomuksen, jota Keisarillinen Senaatti puolsi alamaaisessa lausunnossaan 21 p. tammikuuta 1909, hylkäsi Keisarillinen Majesteetti 29 p. seuraavaa syyskuuta, ja otettiin samana päivänä vahvistettuun kansakoulumenosääntöön 200,000 markan suuruinen määräraha kansanopistojen avustamiseksi entisten perusteiden mukaan.

V. 1908 esittämiensä avustusperusteiden mukaan laski Eduskunta Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti kansanopistojen kannattamiseksi ja apurahoiksi näiden opistojen vähävaraisille oppilaille v. 1910 tarvittavan 320,000 markkaa, mutta vahvistettiin määräraha korkeimmassa paikassa 25 p. elokuuta 1910 250,000 markaksi, josta Keisarillisen Senaatin määräyksen mukaan 17 p. syyskuuta 1910 oli edelleenkin annettava avustusta niiden perusteiden mukaan, jotka ovat määrättyt Kirkollistoimituskunnan kirjeessä 13 p:ltä marraskuuta 1906.

Alamaaisessa vastauksessaan 21 p:ltä lokakuuta 1907 armolliseen esitykseen varojen osoittamisesta kansakoululaitosta varten vuodeksi 1908 esitti Eduskunta, että määräraha havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansakouluhin oli ulonnettava kansanopistojenkin tarpeisiin käytettäväksi ja korotti siinä mielessä määrärahan 10,000 markalla. Tämä Eduskunnan päätös vahvistettiin korkeimmassa paikassa 24 p. tammikuuta 1908 ja Ylihallitus, saatuaan tästä tiedon Keisarillisen Senaatin kirjelmässä 10 p:ltä seuraavaa maaliskuuta, ilmoitti kiertokirjeessä 24 p. maaliskuuta 1908 kansanopistojen johtokunnille ja opettajistolle sekä maaseudun kansakoulujen piiritarkastajille, että apuraha havaintovälineiden hankkimiseksi »annetaan pääasiallisesti samojen perusteiden mukaan kuin kansakouluille ja suoritetaan sittenkuin alkuperäinen kuitattu lasku, joka ei kuitenkaan saa käsittää ennen vuotta 1907 tehtyjä ostoksia, on Ylihallitukselle lähetetty». Vuosina 1909 ja 1910 on määräraha myöskin ollut 10,000 markkaa. Kysyntä tästä määrarahasta on näinä vuosina kuitenkin ollut verrattain vähäinen: v. 1908 on määrärahaa käytetty 2,525: 55, v. 1909 2,853: 75 ja 1910 5,488: —, joten tätä määrärahaa, se kun on rajaton siirtomääräraha, on säästynyt vuodelle 1911 19,132: 70.

1907 vuoden valtiopäivillä herätettiin myöskin kysymys kansanopistojenkin avustamisesta rakennusavuuilla ja myönsi Eduskunta siihen tarkoitukseen vuodeksi 1908 50,000 markkaa hallituksen harkinnan mukaan annettavaksi sekä uutisrakennuksiin että rakennuslainain

c) Havaintovälineiden avustus.

d) Rakennusavut.

lyhennykseen. Tämäkin Eduskunnan päätös vahvistettiin 24 p. tammikuuta 1908 ja edellämaitussa kiertokirjeessä 24 p. maaliskuuta 1908 huomautti Ylihallitus asianomaisille, että rakennusavut samaten kuin apumaksut olivat haettavat Keisarillisesta Senaatista. Vuodeksi 1909 vahvistettiin tämä määräraha Eduskunnan päätöksen mukaisesti 100,000 markaksi, mutta Eduskunnan tähän tarkoitukseen vuodeksi 1910 osoittama määräraha 200,000 markkaa ei saavuttanut armollista vahvistusta.

e) Opettajain
kuuntelu- ja
opintosti-
pendit. Vielä katsoi eduskunta 1907 vuoden valtiopäivillä suotavaksi, että kansanopistojenkin opettajat ja opettajattaret pääsisivät osalliseksi siitä määrärahasta, josta siihen saakka oli jaettu kuuntelu- ja opintostipendejä yksinomaan maalaiskansakoulujen opettajille ja opettajattarille, sekä myönsi siihen tarkoitukseen 1,200 markkaa, josta olisi jaettava yksi ulkomainen 800 markan suuruinen ja kaksi kotimaista 200 markan suuruista matkarahaa. Sittenkuin tämäkin Eduskunnan päätös oli saanut armollisen hyväksymisen, määräsi Keisarillinen Senaatti 10 p. maaliskuuta 1908 määrärahan käytettäväksi Eduskunnan lausuman mukaan ja ilmoitti Ylihallitus siitäkin asianomaisille edellämaitussa kiertokirjeessä 24 p. maaliskuuta 1908. Vuosina 1909 ja 1910 on tämä määräraha ollut 2,000 markkaa. Stipendejä ovat tästä määrärahasta saaneet:

v. 1908 ulkomaista opintomatkaa varten Hämeen kansanopiston johtaja Rufus Saikku 800 mk., sekä kotimaista kuuntelua varten 200 mk. Haapaveden kansanopiston käsityöopettaja Herman Marjomaa ja Keski-Uudenmaan kansanopiston johtaja G. Biaudet;

v. 1909: ulkomaista opintomatkaa varten 800 markkaa Pohjois-Savon kansanopiston johtaja Hj. Mikander sekä kotimaista kuuntelua varten 200 mk. Paraisten kansanopiston opettaja John Lönnbeck, Lahden kansanopiston johtajatar Edla Kojonen ja voimistelun opettaja K. E. Levälahti, Länsi-Uudenmaan kansanopiston opettajatar Liina Karrakoski, Keski-Suomen kansanopiston opettaja M. J. Leinonen ja Perä-Pohjolan kansanopiston johtaja Eberhard Tuompo; ja

v. 1910: ulkomaista opintomatkaa varten 800 mk. Lahden kansanopiston johtaja Rope Kojonen sekä kotimaista kuuntelua varten 150 mk. Räisälän kansanopiston johtaja A. A. Niskala, Kyminlaakson kansanopiston käsityöopettajatar Hulda Pakarinen, Länsi-Suomen kansanopiston emäntäkoulun opettajatar Lyyli Niittyinen, Uudenkirkon kansanopiston johtajatar Hellä Pelkonen, Lahden kansanopiston opettaja M. I. Niemelä, Impilahden kansanopiston opettajatar

Aino Airamo, Ahvenanmaan kansanopiston johtaja Alfons Takolander ja Paraisten kansanopiston johtaja Aron Stenvall.

Kun 1905—1906 vuosien valtiopäiväin toiminta näytti osoittavan, että maamme kansanopistoille ruvettaisiin myöntämään suoranaista ja runsasta valtioapua, ryhtyi ylitarkastaja G. Lönnbeck Ylihallituksen 6 p. maaliskuuta 1906 antamasta määräyksestä tarkastamaan erinäisiä kansanopistoja sekä valmistamaan niitä varten yleistä menoarviota, jonka pohjalla sitten tulisi tehtäväksi ehdotus riittävän valtioavun myöntämisestä kansanopistoille.

Ilmoittaessaan sitten 13 p. marraskuuta 1906 Ylihallitukselle, että Valtiosäätyjen päätöksen mukaisesti korkeimmassa paikassa oli myönnetty suostuntavaroista määräraha kansanopistojen ylläpitämistä varten, Keisarillinen Senaatti, mainiten olevansa aikeissa tehdä alamaisen alistuksen apurahojen myöntämisestä edelleenkin yleisistä varoista niinhyvin mainituille opistoille kuin myöskin maamies- ja emäntäkouluille, käski Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteihin kaikkien näiden koulujen tarkastamiseksi mahdollisimman pian sekä ennen seuraavan helmikuun loppua Senaatille lähettämään kertomuksen sanotusta tarkastuksesta ynnä ehdotuksen tarpeellisiksi määräyksiksi kaikkien näiden koulujen vastaisesta kannattamisesta ja niissä tulevaisuudessa toimeenpantavasta tarkastelusta.

Seuraavien kuukausien kuluessa ylitarkastaja Lönnbeck Ylihallituksen määräyksestä jatkoi aikaisemmin alkamaansa kansanopistojen tarkastusta, niin että kaikki silloiset 26 kansanopistoa, Impilahden eli Itä-Karjalan äskettäin perustettua kansanopistoa lukuunottamatta, tulivat tarkastetuiksi.

Tarkastusten täydentämistä ja tilastollista laatua olevien tietojen hankkimista varten lähetettiin vielä kaikille kansanopistoille erinäisiä kyselykaavakkeita täytettäväksi ja Ylihallitukselle palautettaviksi.

Ylitarkastaja G. Lönnbeckin laatiman »Kertomuksen Suomen kansanopistojen tilasta 1906—1907», joka on painettunakin julkaistu, lähetti Ylihallitus Keisarilliseen Senaattiin 26 p. maaliskuuta 1907, esittäen pääasiallisesti tohtori Lönnbeckin ehdotuksen mukaisesti:

»että armollisessa määräyksessä 13 p:ltä marraskuuta 1906 1 ja 2 kohdassa säädetyt valtioavut kansanopistoja varten yhä eteenpäin annettaisiin vähintäinkin siinä sanottujen rahamäärien suuruisina, niillä ehdoilla, paitsi mitä mainittu armollinen määräys sisältää: että koulu on toimessa sille vahvistetun ohjelman mukaisesti; että opetusvälineet ovat jokaisessa koulussa sekä luvultaan että laadultaan semmoisia, että opetuk-

sen saattaa tehdä kyllin havainnolliseksi; sekä että terveysopin vaatimuksia varten otetaan myöskin hankkimalla oppilaille tarpeeksi voimistelua ja vapaassa ilmassa liikkumista;

että kansanopistot kelvollisten ja riittävien opetus- ja havaintovälineiden hankkimista varten saisivat, mitä tulee valtioavun saantiin, tulla samoista eduista osallisiksi kuin nyt kansakoulut nauttivat, jonkatähden Ylihallituksen ennen laatimaan esitysehdotukseen rahojen myöntämisestä kansakoululaitoksen ylläpitämiseksi olisi lisättävä noin 10,000 markan määräraha puheenaolevaa tarkoitusta varten;

että, niinkuin yllämainitun armollisen määräyksen viimeisessä kohdassa viitataan, myöskin se valtioapu, jonka kansanopistojen niin sanotut isäntä- ja emäntöosastot tähän asti ovat nauttineet, saisi erityisen hakemuksen ja harkinnan jälkeen tulla jokaisen semmoisen kansanopiston osaksi, jossa opetusta annetaan myöskin miesten ja naisten käsitöissä sekä talousaskareissa ja jossa pätevään henkilöiden pitämässä esitelmissä käsitellään maatalousaineita, varsinkin semmoisia, joilla on paikkakunnan tahi ajan suhteen erityistä merkitystä; ja olisi tämän valtioavun antamiseksi vaadittava, että miesten ja naisten käsitöitä harjoitellaan riittävä tuntimäärä sekä että esitelmiä maatalousaineissa pidetään niin monta, että ne vastaavat ainakin kahta viikkotuntia vuodessa; sekä

että valtio myöskin rakennuslainojen kautta, mahdollisimman huokeilla ehdoilla, taikka, missä sopii, antamalla rakennuspuita ilmaiseksi, huojentaisi tarpeellisten ja ajanmukaisten omien huoneustojen saamista kansanopistoille.

Tämän ohella pyytää Ylihallitus myöskin, viitaten samaan kertomukseen, alamaisuudessa huomauttaa, että epäilemättä olisi yleishyödyllistä, jos valtiovaroista voisi vuosittain antaa jonkun määrän apurahoiksi vähävaraisten kansanluokkain lapsille kansanopistokurssin suorittamiseen.»

Edellä ensimmäisessä kohdassa luetellut ehdot olivatkin sitten Keisarillisen Senaatin 9 p. huhtikuuta 1908 antamien määräysten pohjana (vrt. 282 siv.) ja muutkin ehdotukset ovat antaneet aihetta toimenpiteisiin Eduskunnan ja Hallituksen puolelta.

Kansanopistojen tarkastamiseen ja sen yhteydessä oleviin seikoihin nähden ehdotti Ylihallitus samassa alistuksessaan 26 p. maaliskuuta 1908:

»että siksi kun kansanopistojen luku kasvaa niin suureksi, että erityisen tarkastajan asettaminen näitä kouluja varten käy välttämättömäksi, kansanopistojen tarkastus niin järjestetään, että noin kolmasosa kouluista vuosittain tarkastetaan Ylihallituksen puolesta, jolle myöskin jokaisen koulun, täytekaavalla jonka Ylihallitus sille lähettää, tulee vuosittain antaa lyhyt selonteko toimestaan sekä lähettää joku kappale painetusta vuosikertomuksestaan, jos semmoinen on ilmestynyt; mutta

että kaikkia näitä kouluja käsittävä tarkastaminen yhden ja saman lukuvuoden aikana sekä täydellisempään tilastollisten tietojen vaatiminen ainoastaan poikkeustapauksissa tulisi kysymykseen, kun jostakin erityisestä syystä tällainen toimenpide huomataan tarpeelliseksi.»

Tämän mukaisesti määräsin Keisarillinen Senaatti valtioapua nauttivien kansanopistojen sekä maamies- ja emäntäkoulujen tarkastuksesta 9 p. huhtikuuta 1908:

»että tämä tarkastus, joka nyt oli siirtyvä kuvernööreiltä yksinomaan Koulutoimen Ylihallitukselle, oli toistaiseksi niin järjestettävä, että Ylihallitus vuosittain tarkastaa noin kolmannen osan näistä oppilaitoksista;

että jokainen koulu sille vuosittain lähetettävän täytekaavan mukaisesti antaa Ylihallitukselle lyhyen selonteon toiminnastaan sekä jonkun kappaleen painettua vuosikertomustaan, jos sellainen on ilmestynyt, jota vastoin näiden koulujen velvollisuus antaa kuvernööreille vuosikertomuksensa on lakkaava; ja

että kaikkia puheenalaisia oppilaitoksia käsittävä tarkastaminen saman lukuvuoden kuluessa on toimitettava sekä täydellisempiä tilastollisia tietoja niiltä vaadittava ainoastaan poikkeustapauksissa, milloin jostakin erityisestä syystä tällainen toimenpide havaitaan tarpeelliseksi.»

Nämäkin määräykset saattoi Ylihallitus asianomaisten tietoon mainitussa kiertokirjeessä 23 p:ltä huhtikuuta 1908.

Kansanopistojen tarkastus on seuraavinakin vuosina kuulunut ylitarkastaja Lönnbeckin virkatehtäviin.

2. Erikoistietoja opistoittain.

Seuraavassa luetellaan kansanopistot ja niihin yhdistetyt maamies- ja emäntäkoulut perustamisajan mukaisessa järjestyksessä mainiten samalla, milloin opistojen ja niiden kannatusyhdistysten perustaminen on saanut virallisen hyväksymisen, milloin opistojen ohjelmat on vahvistettu, milloin ja mitä kannatus- ja rakennusapuja Keisarillinen Senaatti on aikaisemmin luetelluista määrärahoista opistoille myöntänyt. Taloudelliset emäntä-, käsityö- y. m. koulut ovat eri ryhmänä luettelon lopussa.

A. Kansanopistot ynnä niihin yhdistetyt maamies- ja emäntäkoulut.

Kangasalan kansanopisto, opettajatar Sofia Hagmanin v. 1889 perustama koulu, jonka tarkoituksena oli antaa täysikasvaneille naisille opetusta käsityöissä ja kansalaissivistykseen kuuluvissa ai-

Avausvuodet:
1889.

neissa; 11/7 1901 vahvistettiin säännöt Kangasalan kansanopiston kannatusyhdistykselle ja 3/12 1901 Kangasalan emäntäkoululle ja sen kannatusyhdistykselle; opiston toiminnan jatkamisesta näiden yhdistysten kannatuksella ei sittemmin tullut mitään.

Valtioavut: 22/11 1892 1,000 mk. maksettavaksi kolmena vuonna sen yhtä suuren valtioavun lisäksi, jota koulu ennestään nautti käsityörahastosta; 19/3 1895 teoretisten aineiden ja talousaskareiden opetuksen kustantamiseksi 1,500 mk. maksettavaksi 1895 vuoden alusta kolmen vuoden aikana, jonka ohessa 22/11 1892 myönnetty apuraha lakkautettiin; 1/2 1898 1,000 mk. vuodeksi 1898 ja 6/12 1898 1,500 mk. vuosiksi 1899 ja 1900.

Porvoon kansanopisto (Folkhögskolan i Borgå); 14/6 1894 annettiin lupa opiston perustamiseen, vahvistettiin sen ohjelma sekä kannatusyhdistyksen »Östra Nylands folkhögskoleförening'in» säännöt ja 12/9 1900 annettiin lupa maamies- ja emäntäkoulun perustamiseen sekä vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 12/9 1900 maamies- ja emäntäkoulun perustamiskustannusten suoritukseksi 1,000 mk. ja sen ylläpitämiseksi 208: 33 kuukausittain laitoksen alkamispäivästä 1900 vuoden loppuun; 12/3 1901 2,500 mk:n vuotuinen apu v. 1901—03; 22/3 1905 5,000 mk. vuodeksi 1905 ja 2,500 mk. vuosina 1906 ja 07; 9/4 08 2,500 mk. v. 1908—12; 2/11 10 lisää 500 mk. v. 1909—12; 13/3 07 kansanopistolle vuosiksi 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

1891. Keski Uudenmaan kansanopisto Espoossa (Mellersta Nylands folkhögskola); 21/3 1894 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 29/5 1897 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 29/5 1897 maamies- ja emäntäkoulun kuntoon panemiseksi 1,000 mk. ja sen ylläpitämiseksi v. 1907 2,000 mk.; 1/2 1898 2,500 mk. v. 1898—1900; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 9/4 08 kansanopistolle 6,000 mk.; 23/12 08 johtajan asunnon rakentamista varten 10,000 mk.

Kruunupyyn kansanopisto (Kronoby folkhögskola); 31/1 1893 annettiin lupa opiston perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 8/2 1898 vahvistettiin säännöt »Folkhögskolesällskapet i Vasa» nimiselle seuralle, jonka tarkoituksena oli ylläpitää Kruunupyyn kansanopistoa; 20/2 1900 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 20/2 1900 isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin 1,000 mk. ja sen ylläpitämiseen 3,500 mk. vuodessa 1/1 1899—31/12 1900; 12/3 1901 3,000 mk. v. 1901—04; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906—07 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Länsi-Suomen eli Huittisten kansanopisto; 15/12 1893 annettiin lupa opiston perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 27/11 1895 annettiin lupa emäntäkoulun ja 14/12 1904 isäntäkoulun perustamiseen sekä vahvistettiin niiden säännöt.

1892.

Valtioavut: 27/11 1895 1,000 mk. emäntäkoulun alullepanemista varten sekä 2,000 mk. vuodessa koulun voimassa pitämiseksi 1897 vuoden loppuun; 1/2 1898 2,500 mk. v. 1898—1900; 12/3 1901 2,500 mk. v. 1901—03; 22/3 05 emäntäkoulun ylläpitämiseksi sekä sen yhteyteen perustetun isäntäkoulun perustamiskustannuksia ja ylläpitoa varten v. 1905 yhteensä 5,000 mk. ja v. 1906 ja 1907 3,000 mk.; 9/4 08 3,000 mk. vuosiksi 1908—12; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906—07 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Keski-Savon kansanopisto; 6/11 1894 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 4/11 1896 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 19/5 1897 Keski-Savon maamies- ja emäntäkoululle Joroisten pitäjässä 1,000 mk. kaluston hankkimiseksi ja 2,000 mk. koulun ylläpitämiseksi v. 1897; 1/2 1898 3,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 23/12 08 voimisteluhuoneuston rakentamiseksi 7,000 mk.

Etelä-Pohjanmaan suomalainen kansanopisto Ilmajoella; 31/1 1893 annettiin lupa »Etelä-Pohjanmaan kansanopiston kannattajain yhdistyksen» perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt.

Valtioavut: 8/11 1892 1,000 mk. emännyskoulun perustamiskustannuksien avuksi sekä 2,000 mk:n vuotuinen kannatusapu kolmeksi vuodeksi; 23/10 1895 2,000 mk. emäntäkoulun edelleen voimassapitämiseksi kolmen vuoden aikana 1/11 1895—7/2 1900 2,000 mk. vuodessa 1/11 1898—31/12 1900; 12/3 01 2,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 2,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 2,000 mk. v. 1908—12 ja 2/11 10 lisää 1,000 mk. v. 1909—12; 24/4 07 kan-

sanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 käsityöhuoneuston rakentamiseksi 10,000 mk.

Pohjois-Pohjanmaan ensimmäinen kansanopisto Limingassa; 31/1 1893 annettiin lupa »Oulun läänin kansanopiston kannattajain yhdistyksen» perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt; 26/10 1893 vahvistettiin ohjelma »Pohjois-Pohjanmaan kansanopistolle»; 27/6 1896 vahvistettiin muutetut säännöt »Pohjois-Pohjanmaan ensimmäisen kansanopiston kannatusyhdistykselle» sekä opistolle uusi ohjelma; 4/10 1898 annettiin lupa maamies- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 4/10 1898 maamies- ja emäntäkoulun ensi kuntoonpanoa varten 1,000 mk. ja sen ylläpitoon v. 1899—1900 3,000 mk.; 12/3 01 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906—07 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 rakennusapua 9,500 mk.

1893. Lounais-Suomen ruotsalainen kansanopisto Paraisissa (Sydvästra Finlands svenska folkhögskola); 8/8 1895 annettiin lupa opiston perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 24/5 05 annettiin lupa maamies- ja emäntäkoulun perustamiseen sekä vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 9/4 08 isäntä- ja emäntäkoulua varten 3,000 mk. v. 1908—12; 23/12 08 kaluston hankkimiseksi isäntä- ja emäntäkouluosastolle 1,500 mk.; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Lahden kansanopisto; 31/1 1893 vahvistettiin opiston ohjesäännöt; 23/7 1896 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt; 16/12 02 vahvistettiin muutos kansanopiston ohjesääntöön.

Valtioavut: 23/7 1896 2,000 mk. vuodessa maamies- ja emäntäkoulun kannattamiseksi 1897 vuoden loppuun; 15/3 1898 3,000 mk. v. 1898—1900; 26/11 01 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 15/12 10 kaluston hankkimista varten sisäoppilaslaitokseen 2,400 mk.; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906—07 yhteensä 12,000 mk ja 13/5 08 6,000 mk.; 15/10 09 korjaustöitä y. m. varten 3,500 mk.

1894. Hämeen kansanopisto Sääksmäellä; 6/11 1894 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 12/5 1896 annettiin lupa emäntä- ja isäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen oh-

jelma; 21/12 05 vahvistettiin kansanopiston kannatusyhdistyksen uudet säännöt.

Valtioavut: 12/5 1896 2,000 markan vuotuinen määräraha maamies- ja emäntäkoulun voimassa-pitämiseen 1/11 1895—31/12 1897; 12/10 1898 3,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 opetusvälineiden hankkimista varten 500 mk. ja ylläpitämiseksi edelleen 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. vuosiksi 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 rakennuslainan korkojen ja korjauskustannusten suorittamiseksi 4,000 mk. Uudenkirkon kansanopisto (V. 1.); 21/6 1894 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 29/5 1897 annettiin lupa laajennetun emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 29/5 1897 maamies- ja emäntäkoulujen opetusneuvojen hankkimiseksi 1,500 mk. ja koulun ylläpitämiseksi v. 1897 2,000 mk.; 1/2 1898 2,500 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 2,500 mk. v. 1901—03; 22/3 04 2,500 mk. v. 1904—07; 22/3 05 emäntäkoulun ylläpitämiseksi 2,500 mk. v. 1905—07; 9/4 08 2,500 mk. vuosiksi 1908—12 ja 2/11 10 500 markan vuotuinen lisäys v. 1909—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Keski-Suomen kansanopisto Äänekoskella; 20/12 1894 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt; 8/7 1895 vahvistettiin Äänekosken emäntä- ja isäntäkoulun säännöt; 11/5 1897 vahvistettiin muutos kansanopiston ohjelmaan; 26/10 1897 annettiin lupa »Keski-Suomen kansanopistolaisliiton» perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt.

Valtioavut: 23/10 1895 1,000 mk. opetusvälineiden ja tarvekaluston hankkimiseksi Äänekosken emäntä- ja isäntäkouluun sekä 2,000 mk. vuodessa koulun voimassapitämiseksi kolmen vuoden aikana; 1/2 1898 3,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 2,500 mk. v. 1901—03; 22/3 04 2,500 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 opistotalon rakentamiseksi 10,000 mk.

Pohjois-Savon kansanopisto; 17/12 1895 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt sekä opiston ohjelma; 18/1 1899 annettiin lupa emäntä- ja isäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt.

Valtioavut: 18/1 1899 maamies- ja emäntäkoulun ensimmäistä kuntoonpanoa varten 1,000 mk. ja sen ylläpitämiseen v. 1899 ja 1900 3,000 mk.; 12/3 1901 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 lisärakennusta varten 10,000 mk.

Pohjois-Karjalan kansanopisto; 16/5 1893 annettiin lupa Pohjois-Karjalan kansanopistoseuran perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt; 8/8 1895 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 14/11 1896 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 19/4 1898 vahvistettiin muutos kannatusyhdistyksen sääntöihin.

Valtioavut: 19/5 1897 Pohjois-Karjalan maamies- ja emäntäkoululle perustamiskustannuksiin 1,000 mk. ja koulun ylläpitämiseksi v. 1897 2,000 mk.; 1/2 1898 3,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—1907; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 rakennusvelan lyhentämiseksi 5,000 mk.

Ahvenanmaan kansanopisto Finströmissä (Ålands folkhögskola); 6/11 1894 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 18/1 1898 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 1/2 1898 maamies- ja emäntäkoulun opetusneuvojen kankkimiseksi 1,000 mk. ja ylläpitämiseksi 2,000 mk. v. 1898; 21/3 1899 2,500 mk. v. 1899 ja 1900; 12/3 01 2,500 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 23/12 08 oppilajasunnon rakentamista varten 8,000 mk.

Lounais-Karjalan kansanopisto Virolahdella; 21/5 1895 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 27/6 1896 annettiin lupa emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 9/10 01 samoin isäntäkouluun nähden.

Valtioavut: 23/7 1896 1,000 mk. kaluston hankkimiseksi emäntäkouluun sekä 2,000 mk. vuodessa sen kannattamiseen kolmen vuoden aikana koulun alkamispäivästä lukien; 1/2 1898 2,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 koulun kassassa syntyneen vajauksen täyttämiseksi 400 mk. ja edelleen kannatusta 2,000 mk.

v. 1901—03; 22/3 04 1,500 mk. v. 1904—07 ja 1,500 mk. Lounais-Karjalan isäntäkoululle v. 1904—07; 26/11 01 isäntäkoulun ylläpitämiseksi v. 1901—03 1,500 mk.; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Vestankvarnin kansanopisto Inkoossa (Vestankvarn folkhögskola); 5/3 1896 annettiin lupa opiston (oikeammin maamies- ja emäntäkoulun) perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 1/5 01 vahvistettiin maamies- ja emäntäkoulun ohjelman muutos.

Valtioavut: 5/3 1896 vuotuinen 3,000 markan määräraha koulun voimassapitämiseksi 1897 vuoden loppuun; 1/2 1898 3,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 1901 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 05 3,000 mk. v. 1905—07 sekä lisäksi 2,500 mk. maksettavaksi 1904 vuoden määrärahasta; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Keski-Pohjanmaan kansanopisto Haapavedellä; 27/6 1896 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja opiston ohjelma; 9/6 1898 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt.

1896.

Valtioavut: 9/6 1898 maamies- ja emäntäkoulun ensimmäistä kuntoonpanoa varten 1,000 mk. ja ylläpitämiseen v. 1898—1900 3,000 mk.; 12/3 01 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Kyminlaakson kansanopisto Inkeroisissa; 29/5 1897 vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja Tavastilan kansanopiston sekä isäntä- ja emäntäkoulun ohjelmat; 14/6 1899 vahvistettiin opiston nimenmuutos; 26/6 1900 vahvistettiin muutos isäntä- ja emäntäkoulun sääntöihin.

Valtioavut: 29/5 1897 emäntä- ja isäntäkoulun kuntoonpanemiseksi 1,000 mk. ja sen ylläpitämiseksi v. 1897 2,000 mk.; 1/2 1898 2,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 toisen vuosiosaston kuntoonpanemiseksi 1,000 mk. ja koulun ylläpitämiseksi v. 1901—03 3,000 mk.; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Länsi-Uudenmaan kansanopisto Vihdissä; 7/1 1898 annettiin lupa emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sekä koulun että

1897.

kannatusyhdistyksen säännöt; 23/10 1900 annettiin lupa isäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt.

Valtioavut: 1/2 1898 emäntäkoulun perustamiskustannuksiin 1,000 mk. ja ylläpitämiseen 2,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 1901 isäntäkoulun perustamiskustannuksiin 1,000 mk. ja laitoksen ylläpitämiseksi 3,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12 ja 2/11 10 lisää vuosittain 500 mk. v. 1909—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 15/10 09 opistotalon korjaus- ja uudistustöihin 4,000 mk.

1898. Varsinais-Suomen kansanopisto Paimiossa; 9/10 01 annettiin lupa muuttaa käsityökoulu maamies- ja emäntäkouluksi sekä vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 26/11 01 maamies- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin 3,000 mk. ja ylläpitoon 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 23/12 08 oppilasasuntojen kalustamiseen 1,500 mk.; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.; 23/12 08 rakennusapua 10,000 mk.

1901. Närpiön maamies- ja emäntäkoulu (Närpes Landtmanna- och husmodersskola); 5/3 01 annettiin lupa koulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 22/3 04 500 mk. vuodeksi 1903 ja 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12 ja suostuntavaroista 6,000 mk.

- Peräpohjolan kansanopisto Torniossa; 12/8 1897 vahvistettiin kannatusyhdistyksen sekä isäntä- ja emäntäkoulun säännöt ja kansanopiston ohjelma.

Valtioavut: 26/11 01 Perä-Pohjolan kansanopistolle ynnä isäntä- ja emäntäkoululle 2,050 mk. vuodeksi 1901 ja 1,200 mk. v. 1902 ja 1903; 22/3 04 3,000 mk. kerta kaikkiaan edellisten vuosien kohdalle ynnä 3,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 13/3 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 12,000 mk. ja 13/5 08 6,000 mk.; 23/12 08 opistorakennuksen kuntoonpanemista varten 10,000 mk.

1905. Itä-Uudenmaan maamies- ja emäntäkoulu Pernajassa (Östra Nylands landtmanna- och husmodersskola); 18/1 05 annettiin lupa koulun perustamiseen sekä vahvistettiin kannatusyhdistyksen säännöt ja koulun ohjelma.

Valtioavut: 9/4 08 isäntä- ja emäntäkoulua varten 3,000 mk. v. 1908—12; 18/4 07 suostuntavaroista v. 1906 ja 1907 yhteensä 9,000 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Länsi-Uudenmaan kansanopisto Pohjan pitäjässä (Västra Nylands folkhögskola); 29/11 05 annettiin lupa kansanopiston perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 14/2 06 annettiin lupa isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen.

Valtioavut: 9/4 08 isäntä- ja emäntäkoululle 2,500 mk. v. 1908—12; 10/10 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 6,350 mk. ja 9/4 08 6,000 mk.

Itä-Karjalan kansanopisto Impilahdella; 8/3 06 annettiin lupa opiston perustamiseen. 1906.

Valtioavut: 31/10 06 isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin yhteensä 5,000 mk.; 9/4 08 3,000 mk. v. 1908—12; 24/4 07 kansanopistolle v. 1906 ja 1907 yhteensä 4,500 mk.; 9/4 08 3,000 mk. vuodessa 1 p:ään marraskuuta 1908 ja siitä eteenpäin 6,000 mk. vuosittain; 15/10 09 uutta opistorakennusta varten 15,000 mk.

Sörnäisten kristillinen kansanopisto; 20/6 07 annettiin lupa opiston perustamiseen. 1907.

Valtioavut: 9/4 08 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin opiston kahtena ensimmäisenä toimintavuonna 3,500 mk. lukien 1 p:stä marraskuuta 1907; 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10.

Lappväärtin kansanopisto (Lappfjärd folkhögskola); 6/11 07 annettiin lupa kansanopiston sekä maamies- ja emäntäkoulun perustamiseen.

Valtioavut: 9/4 08 isäntä- ja emäntäkoulua varten 2,000 mk. v. 1908—12 ja 2/11 10 lisää 1,000 mk. v. 1909—12; 9/4 08 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin 3,000 mk. kahtena ensimmäisenä toimintavuotena, lukien 1 p:stä marraskuuta 1907, ja 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10.

Tuusulan kansanopisto; 10/12 1907 annettiin lupa kansanopiston sekä isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen.

Valtioavut: 9/4 08 isäntä- ja emäntäkoululle 2,000 mk. v. 1908—12 ja 2/11 10 lisää 1,000 mk. v. 1909—12; 9/4 08 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin 3,500 mk. opiston kahtena ensimmäisenä toimintavuotena lukien 1 p:stä marraskuuta 1907; 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10; 23/12 08 rakennusapua 5,000 mk. ja 15/10 09 5,000 mk.

Puhoksen kansanopisto; 19/9 07 annettiin lupa opiston perustamiseen.

Valtioavut: 9/4 08 isäntä- ja emäntäkoululle 2,000 mk. v. 1908—12 ja 2/11 10 lisää vuosittain 1,000 mk. v. 1909—12; 9/4 08 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin kahtena ensimmäisenä toimintavuotena v:lta 1907 430 mk. ja v:lta 1908 2,900 mk.; 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10.

Vöyrin maamies- ja emäntäkoulu (Vörå lantdmanna- och husmodersskola); 14/6 07 annettiin lupa opiston perustamiseen.

Valtioavut: 9/4 08 2,000 mk. v. 1908—12 ja 2/11 10 lisää 1,000 mk. v. 1909—12; 9/4 08 suostuntavaroista järjestämiskustannuksiin 3,000 mk. kahtena ensimmäisenä toimintavuotena, lukien 1 p:stä marraskuuta 1907, ja 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10.

1908. Ruotsalainen kansanakatemia (Svenska folkakademin); 30/12 07 annettiin lupa oppilaitoksen perustamiseen ja ylläpitämiseen sille vahvistettujen sääntöjen mukaisesti.

Valtioavut: 2/11 10 maamieskurssin toimeenpanemista varten vuosittain 1,500 mk. v. 1909—12; 28/5 09 suostuntavaroista marras- ja joulukuulta 1908 500 mk. ja 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10; 17/9 10 korotettiin valtioapu 6,000 markkaan seuraavan marraskuun 1 p:stä luettuna.

Räisälän kansanopisto; 13/5 08 annettiin lupa opiston perustamiseen.

Valtioavut: 28/5 09 isäntä- ja emäntäkoululle vuosittain 1,000 mk. v. 1909—12 ja 2/11 10 lisää vuosittain 2,000 mk. samaksi ajaksi; 28/5 09 kansanopistolle marras- ja joulukuulta 1908 500 mk. ja 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10; 10/11 10 korotettiin kansanopiston valtioapu 6,000 markkaan mainitun marraskuun 1 p:stä luettuna.

Itä-Hämeen kansanopisto Hartolassa; 30/7 08 annettiin lupa opiston perustamiseen.

Valtioavut: 28/5 09 isäntä- ja emäntäkoululle vuosittain 2,000 mk. v. 1909—12 ja 2/11 10 lisää vuosittain 1,000 mk. samaksi ajaksi; 28/5 09 kansanopistolle marras- ja joulukuulta 1908 500 mk. ja 15/10 09 3,000 mk. v. 1909—10.

Breidablickin kansanopisto; 27/10 08 oikeutettiin »Svenska Österbottens Ungdoms-förbund» niminen yhdistys ylläpitämään kiertävää kansanopistoa nimeltä Breidablick ja vahvistettiin tämän ohjelma.

Valtioavut: 2/11 10 isäntä- ja emäntäkoululle vuosittain 3,000 mk. v. 1909—12; 15/10 09 kansanopistolle 3,000 mk. v. 1909—10.

Keski-Pohjanmaan kiertävä kansanopisto (Mellersta-Österbottens vandrände folkhögskola); 20/1 10 annettiin lupa opiston perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioapu: 10/11 10 1,200 markan vuotuinen avustus vuoden alusta luettuna.

Pohjois-Satakunnan kansanopisto Kankaanpäässä; 29/9 08 annettiin lupa kansanopiston sekä isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin niiden ohjelmat.

1909.

Valtioavut: 2/11 10 isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin kerta kaikkiaan 2,000 mk. ja sen kannattamiseksi vuosittain 3,000 mk. 1/11 09—31/12 12; 20/1 10 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin marras- ja joulukuulta 1909 500 mk. ja 17/9 10 6,000 markan vuotuinen kannatusapu luettuna 1 p:stä marraskuuta 1910.

Kainuun kansanopisto Sotkamossa; 22/4 09 annettiin lupa kansanopiston sekä isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin niiden ohjelmat.

Valtioavut: 2/11 10 isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin kerta kaikkiaan 2,000 mk. ja sen kannattamiseen vuosittain 3,000 mk. 1/11 09—31/12 12; 20/1 10 kansanopistolle perustamiskustannuksiin marras- ja joulukuulta v. 1909 500 mk. ja 17/9 10 6,000 markan vuotuinen kannatus luettuna seuraavan marraskuun 1 p:stä; 20/1 10 myönsi Keisarillinen Senaatti lisäksi käyttövaroistaan 2,000 mk. kerta kaikkiaan.

Itä-Pohjanmaan kansanopisto Kuusamossa; 28/5 09 annettiin lupa kansanopiston sekä siihen yhdistetyn isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin niiden ohjelmat.

Valtioavut: 2/11 10 isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin 3,000 mk. ja sen kannattamiseen vuosittain 3,000 mk. 1/11 09—31/12 12; 14/4 10 kansanopistolle perustamiskustannuksiin marras- ja joulukuulta 1909 500 mk. ja 17/9 10 6,000 markan vuotuinen kannatusapu seuraavan marraskuun 1 p:stä luettuna; 14/4 10 myönsi Keisarillinen Senaatti käyttövaroistaan 3,000 mk. kerta kaikkiaan.

Keski-Hämeen kansanopisto; 28/5 09 annettiin lupa kansanopiston perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; 7/10 10 annettiin lupa maamies- ja emäntäkoulun perustamiseen.

Valtioavut: 2/11 10 isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannuksiin kerta kaikkiaan 2,000 mk. ja sen kannattamiseksi vuo-

sittain 3,000 mk. 1/11 09—31/12 12; 20/1 10 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin marras- ja joulukuulta 1909 500 mk. ja 17/9 10 6,000 markan vuotuinen kannatusapu luettuna seuraavan marraskuun 1 p:stä.

Jämsän kansanopisto; 15/7 09 annettiin lupa kansanopiston sekä isäntä- ja emäntäkoulun perustamiseen ja vahvistettiin molempien ohjelmat.

Valtioavut: 2/11 10 isäntä- ja emäntäkoulun kannattamiseksi vuosittain 3,000 mk. 1/11 09—31/12 12; 20/1 10 kansanopistolle järjestämiskustannuksiin marras- ja joulukuulta 1909 500 mk. ja 17/9 10 6,000 mk. vuotuista kannatusta luettuna seuraavan marraskuun 1 p:stä.

Vilkkeen kansanopisto. Viipurin suomalaisen kirjallisuudenseuran hoidettavana oleva A. Vilke-vainajan testamenttirahasto on Keisarillisen Senaatin 14 p. lokakuuta 1891 ja 30 p. toukokuuta 1902 antamien myönnytysten mukaan ollut edelleen korkoa kasvassa. Tosin myönnettiin seuralle 20 p. maaliskuuta 1908 lupa perustaa ja ylläpitää mainituilla varoilla kansanopistoa Joutsenon pitäjässä seuran sille laatimien sääntöjen mukaisesti, mutta opiston toiminta ei kuitenkaan ole vielä alkanut.

B. Taloudelliset emäntä-, käsityö- y. m. koulut.

Avausvuodet: 1893. Orimattilan emäntäkoulu, Orimattilan naisyhdistyksen perustama. Valtioavut: 31/1 1893 1,000 mk. perustamiskustannuksiin ja 2,000 markan vuotuinen apuraha kolmeksi vuodeksi; 19/5 1897 jatkuvaa apurahaa 2,000 mk. vuodessa 1/9 1896—31/12 1897; 1/2 1898 2,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 1,800 mk. v. 1901—1903; 22/3 04 2,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 2,500 mk. v. 1908—1912; 2/11 10 1,500 mk. v. 1910—1912 sekä kaluston uudistamiseen kerta kaikkiaan 1,000 mk.

1894. Vetelin emäntäkoulu; 14/5 1895 annettiin lupa koulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 14/5 1895 500 mk. opetusvälineiden ja tarvekalujen hankkimiseksi ja 1,000 markan vuotuinen apu kolmeksi vuodeksi 1/10 1894—; 19/5 1897 kouluhuoneiston rakentamiseksi 500 mk. ja koulun ylläpitämiseksi 1/10—31/12 1897 500 mk.; 1/2 1898 1,000 mk. vuodeksi 1898. — Sen jälkeen ei Ylihallitukselle ole koulusta tietoja saapunut.

Laihian emäntäkoulu; 27/11 1895 annettiin emäntäkoulun perustamislupa ja vahvistettiin sen ohjelma; 21/3 1899 vahvistettiin muutetut säännöt koululle.

1896.

Valtioavut: 27/11 1895 1,000 mk. koulun alulle panemista varten ja 2,000 mk. vuodessa voimassapitoa varten 1897 vuoden loppuun; 1/2 1898 1,000 mk. v. 1898; 21/3 1899 1,500 mk. vuosiksi 1899 ja 1900; 12/3 01 1,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 1,000 mk. v. 1904—07 sekä opetuskaluston uusimista varten 500 mk.; 31/10 06 lisäystä 500 mk. v. 1907; 9/4 08 2,000 mk. v. 1908—12; 20/12 10 lisää 1,000 mk. v. 1910—12.

Elias Lönnrotin emännyskoulu Sammatissa. Elias Lönnrot lahjoitti testamentissaan suurimman osan omaisuudestaan suomenkielisen tyttökansakoulun perustamista ja ylläpitämistä varten Sammatin kappelissa ja Keisarillisen Senaatin 18/3 1886 antaman määräyksen mukaan joutuivat varat Suomen Valtiokonttorin hoidettaviksi »Elias Lönnrotin kansakoulurahasto» nimisenä rahastona. Kun sitten Koulutoimen Ylihallitus oli antanut vaaditun lausunnon ja ehdotuksen varojen käyttämisestä testamentissa määrättyyn tarkoitukseen ja koulua varten oli lunastettu tarpeellinen maa-ala, päätti Keisarillinen Senaatti 15/11 1892, että koulu oli järjestettävä »Elias Lönnrotin emännyskouluksi», ja vahvisti sille samalla opetus- ja työsuunnitelman, minkä mukaan laitoksen tarkoituksena oli olla pääasiallisesti käytännöllisenä kansakoulun jatkokouluna. 31/10 1899 määräsi Keisarillinen Senaatti, että kaikki puheenaolevan emäntäkoulun rakennukset ovat hoidettavat ja ylläpidettävät edellämainitun rahaston varoilla, sekä antoi muitakin erinäisiä rakennusten hoitoa koskevia määräyksiä.

1897.

Valtioavut maamies- ja emäntäkouluille myönnetystä määrärahasta: 27/11 1895 2,000 mk. koulun voimassapitämiseksi v. 1896 ja 1897; 1/2 1898 2,000 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 2,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 2,000 mk. v. 1904—07; 9/4 08 2,000 mk. v. 1908—12; 15/12 10 lisää 2,000 mk. 1910—12. Sitä paitsi on Keisarillinen Senaatti antanut: 18/6 1896 koulun ylläpitämiseksi enintään 3,733 mk. sekä koulun kuntoonpanemista varten enintään 5,000 mk., 1/2 1898 perustamis- ja muiden töiden loppuun saattamiseksi koulun puutarhassa 1,644 mk., 12/10 1898 vesijohdon laittamiseksi kouluun 4,680 mk., 14/3 1899 uuden puuvajan rakentamista varten 500 mk ja 31/10 1899 korjaus- ja täydennystöitä varten 1,060: 40. Elias Lönnrotin kansakoulurahastosta

myönsi Senaatti 9/4 08 enintään 2,500 markan suuruisen määrärahan kesälaidun-maan joko ostamiseen tai vuokraamiseen pitämäksi ajaksi mainitulle koululle.

Paimion emäntä-, käsityö- ja kasvitarihakoulu, Paimion edistysseuran perustama; 21/9 1896 on Kuvernööri vahvistanut koulun säännöt.

Valtioavut: 19/5 1897 1,000 mk. perustamiskustannuksiin ja 1,500 mk. kannatusavuksi v. 1897; 1/2 1898 1,500 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 1,500 mk. v. 1901—03; 22/3 04 1,500 mk. v. 1904—07; 31/10 06 ennen myönnettyyn apurahaan 500 markan lisä v. 1906 ja 1907; 9/4 08 2,000 mk. v. 1908—12; 2/10 10 lisää 2,000 mk. v. 1910—12 sekä koulukaluston ja opetusvälineiden hankkimiseen 1,000 mk.

Isonkyrön talous- ja emäntäkoulu; 29/5 1897 annettiin lupa koulun perustamiseen ja vahvistettiin sen säännöt; 5/3 01 vahvistettiin koululle uudet säännöt.

Valtioavut: 29/5 1897 kuntoonpanokustannuksiin 500 mk. ja ylläpitoon v. 1897 1,000 mk; 1/2 1898 1,500 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 1,000 mk. v. 1901—03. — Sittemmin ei Ylihallituksella ole ollut koulusta tietoja.

Lapuan emäntä-, käsityö- ja puutarhakoulu; 29/5 1897 annettiin lupa koulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma.

Valtioavut: 29/5 1897 perustamiskustannuksiin 500 mk. ja ylläpitämiseen v. 1897 1,000 mk; 1/2 1898 1,500 mk. v. 1898—1900; 12/3 01 1,000 mk. v. 1901—03; 22/3 04 1,000 mk. v. 1904—07; 31/10 06 lisäystä 500 mk. v. 1906—07; 9/4 08 2,000 mk. v. 1908—12; 2/11 10 vuotuista lisäystä 1,000 mk. ja 1/12 10 1,000 mk. v. 1910—12 sekä 2/11 10 koulukaluston uusimista varten 500 mk.

Sorvalin emäntäkoulu Viipurin maalaiskunnassa; 9/10 01 annettiin lupa koulun perustamiseen ja vahvistettiin sen ohjelma; muuta tietoa ei Ylihallitus ole koulusta saanut.

1908. Kokkolan emäntäkoulu.

Valtioavut: 27/10 08 perustamiskustannuksiin 1,500 mk. sekä ylläpitoon syyslukukautena 1908 1,500 mk. ja sen jälkeen neljän vuoden aikana vuosittain 3,000 mk; 15/12 10 lisää 1,000 mk. v. 1910—12.

Muista taloudellisista kouluista ja niille myönnettyistä valtioavuuista ei Ylihallitukselle ole mitään tietoja saapunut.

3. Tilastollisia tietoja.

A. Kansanopistot ynnä niihin yhdistetyt maamies- ja emäntäkoulut.

a) Opettaja- ja oppilasluku.

Lukuvuosi	Suomenkieliset opistot						Ruotsinkieliset opistot							
	Lukumäärä	opettajia			oppilaita			Lukumäärä	opettajia			oppilaita		
		kaikkiaan	miehiä	naisia	kaikkiaan	miehiä	naisia		kaikkiaan	miehiä	naisia	kaikkiaan	miehiä	naisia
1906—1907	17	113	56	57	934	383	551	9	52	34	18	289	110	179
1907—1908	20	142	69	73	1,110	432	678	11	64	43	21	337	146	191
1908—1909	22	165	86	79	1,144	437	707	14	93	62	31	461	214	247
1909—1910	27	183	91	92	1,208	477	731	14	90	59	31	414	173	241
Lisäys 3:ssa vuodessa	10	70	35	35	274	94	180	5	38	25	13	125	63	62

b) Menot ja tulot.

	Menot tasaisin markoin			Tulot tasaisin markoin					
	palkkoihin	muuta menoja	yhteensä	valtioapu	kunnilla	kansalais-yhdistyksiltä	oppilasmaksuja	muuta tuloja	yhteensä
v. 1906	211,594	132,089	343,683	99,950	45,044	33,402	19,625	26,375	224,396
v. 1909	324,966	373,544	698,510	340,210	39,829	44,453	26,686	153,630	604,808
v. 1910	361,180	445,590	806,770	368,846	46,497	38,391	27,373	286,770	767,877

B. Taloudelliset emäntä-, käsityö- y. m. koulut.

Lukuvuosi	Lukumäärä	Opettajia			Oppilaita	Valtioapu <i>Sm.</i>
		kaikkiaan	miehiä	naisia		
1907—1908	5	13	3	10	104	10,500
1908—1909	5	14	2	12	139	10,500
1909—1910	6	21	3	18	137	13,500

VI. Koulutoimen Ylihallitus.

1. Uusia virkoja.

Kansakoululaitoksen laajeneminen puheenaolevana ajanjaksona on huomattavassa määrässä lisännyt myöskin Ylihallituksen kansakouluosastolla vuosittain käsiteltävään asiain lukumäärää. Tätä lisääystä kuvaamaan esitetään seuraavat numerot:

	v. 1905	v. 1906	v. 1907	v. 1908	v. 1909	v. 1910	Lisäys 5:ssä vuodessa	
							luku- määrä	%:ssa
Saapuneita kirjeasioita.....	3,452	3,897	4,127	5,051	4,990	5,130	1,678	48,6
» anomusasioita	516	658	718	945	821	936	420	81,4
Lopullisesti käsitellyistä asioista läh- teneitä kirjeitä	4,408	5,432	5,820	6,556	6,761	6,605	2,197	49,8
Päätöksiä	69	99	99	123	110	117	48	69,6
Määräyksiä ja valtakirjoja	126	153	152	181	156	167	41	32,5

Tämä työn kasvaminen on taas vuorostaan johtanut Ylihallituksen työvoimain lisäämiseen.

Kolmannen kansakouluntarkastajan viran perustamisesta Yli-
hallitukseen teki Ylihallitus 20 p. helmikuuta 1906 alamaisen esityk-
sen, jossa se lausui: Kolmas kan-
sakoulun-
tarkastaja.

»Kun työt mainitulla osastolla asian luonnon mukaisesti ovat enenty-
mässä ja kun ne vieläkin suuremmassa määrässä tulevat enentymään sen
kautta että, uuden piirijakoehdotuksen tultua korkeimmassa paikassa hy-
väksytyksi, kuusi uutta piiritarkastajaa tulee entisten lisäksi, on Ylihalli-
tuksessa herännyt ajatus edellämainitun apulaisviran muuttamisesta vaki-
naisiksi. Ylihallituksen vakinaisilla työvoimilla käypi vaikeaksi, jopa mah-
dottomaksikin suorittaa kaikin puolin tyydyttävästi sitä työn paljoutta,
jota kansakoululaitoksen nopea kehittyminen sille tuottaa. Nykyisten vaki-
naisten kansakouluntarkastajain aika menee kokonaan juoksevain asiain

valmisteluun ja käyttelyyn Ylihallituksessa, jonka tähden ei jää aikaa Ylihallituksen puolelta kansakoulujen tarkastamiseen, mikä on näyttänyt erittäin tarpeelliseksi siihen nähden että Ylihallitus paremmin voisi seurata piiritarkastajain toimintaa ja vaikuttaa yhdenmukaisemmin kansakoululaitoksen kehittämiseen. Ylihallitus onkin, näihin kaikkiin asianhaaroihin katsoen, tullut siihen vakuutukseen että, sittekin kun yksi vakinainen kansakouluntarkastaja on saatu Ylihallitukseen lisää asetetuksi, tulee ennen pitkää tarpeelliseksi saada kutsua kansakoulujen nuorempia piiritarkastajia vuorottain määrätyksi ajaksi Ylihallituksen kansakouluosaston töihin osaa ottamaan.

Edellä mainittuihin syihin nojaten rohkenee Ylihallitus Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi alamaisuudessa alistaa, eikö Ylihallitukseen voitaisi asettaa yksi uusi vakinainen kansakouluntarkastajan virka samoilla palkkaeduilla kuin entisetkin.»

Armollisella asetuksella säädettiin 15 p. toukokuuta 1906:

»että Koulutoimen Ylihallitukseen on perustettava kolmas vakinainen kansakouluntarkastajan virka, jota virkaa seuraavat ne oikeudet ja edut, jotka ovat säädetty armollisessa ohjesäännössä Koulutoimen Ylihallitukselle Suomessa ja siihen kuuluvassa vuosirahansäännössä lokakuun 18 päivästä 1898.»

Tämä uusi virka ei kuitenkaan ennättänyt tulla vakinaisesti täytetyksi ennenkuin 1 p:stä tammikuuta 1908.

Neljäs kansakouluntarkastaja.

Neljännän vakinaisen kansakouluntarkastajan viran asettamista Ylihallitukseen ehdotti Ylihallitus 19 p. marraskuuta 1909 seuraavin sanoin:

»Ylihallitus on jo useita kertoja ollut tilaisuudessa alamaisisissa alistuksissa esittämään, miten työt Ylihallituksen kansakouluosastolla ovat maan kansakoululaitoksen nopean kehittymisen ja kasvamisen kautta lisääntyneet ja miten vakinaiset työvoimat mainitulla osastolla eivät riitä asiain valmisteluun ja käsittelyyn ja samalla Ylihallituksen puolelta toimitettaviin varsin tarpeellisiksi havaittuihin kansakoulujen tarkastuksiin. Jo parin vuoden ajan miltei yhtäjaksoisesti onkin Ylihallitus Keisarillisen Senaatin suostumuksella ja sen myöntämällä varoilla kutsunut piiritarkastajia vuoron perään määrätyksi ajaksi ottamaan osaa Ylihallituksen töihin; viimeksi on Ylihallitus alamaisisissa alistuksissa t. k. 12 p:ltä anonut samallaista lupaa kuudeksi kuukaudeksi, lukien ensi tammikuun alusta. Myöskin on Ylihallitus alamaisisissa alistuksissaan 4 p:ltä syyskuuta 1908 jo viitannut siihen, että ennen pitkää käy välttämättömäksi asettaa kansakouluosastolle joku vakinainen virka entisten lisäksi. Vaikka viime aikoina käytetyllä apujäsen-järjestelmällä voidaankin työvoimain puutetta jossakin määrin korvata ja vuorottain Ylihallituksen apujäseniksi kutsutut kansakoulujen piiritarkastajat pääsevät tutustumaan työta-

paan Ylihallituksessa sekä voivat näin saavutettua kokemusta sittemmin omissa virkatehtävissään hyödykseen käyttää, niin siihen nähden, että Ylihallituksen toiminta kaipaa lisää sellaisiakin jäseniä, jotka ovat töihin pitempiaikaisesti perehtyneet, saa Ylihallitus alamaisimmin esittää, että Ylihallitukseen asetettaisiin neljäs vakinainen kansakouluntarkastajanvirka samoilla palkka- y. m. eduilla ja samalla virkavelvollisuudella kuin entisetkin tarkastajat.»

Sittemmin, 18 p. syyskuuta 1910 annetulla Arm. asetuksella on neljäs kansakouluntarkastajan virka määrätty perustettavaksi Ylihallitukseen, mutta virka on vakinaisesti täytetty vasta 1 p:stä kesäkuuta 1912.

Jo 8 p. marraskuuta 1904 oli Keisarillinen Senaatti ensi kerran oikeuttenut Ylihallituksen kutsumaan jonkun piiritarkastajan apujäseneksi Ylihallitukseen kuuden kuukauden ajaksi lukien 15 p:stä samaa marraskuuta ja uudelleen 8 p. kesäkuuta 1905 yhdeksäksi kuukaudeksi lukien 1 p:stä seuraavaa syyskuuta.

Apujäsenyys.

Kun kolmas kansakouluntarkastajan virka oli 15 p. toukokuuta 1906 säädetty perustettavaksi, mutta oli selvää ettei virka ennättäisi tulla täytetyksi 1 p:stä seuraavaa elokuuta, niin esitti Ylihallitus 18 p. toukokuuta 1906, että Ylihallitus oikeutettaisiin, sanotusta elokuun 1 p:stä lukien toistaiseksi tahi siihen saakka kunnes edellämmainittu uusi kansakouluntarkastajan virka ehditään vakinaisesti täyttää, kutsumaan edelleenkin joku kansakoulujen piiritarkastaja apujäseneksi Ylihallitukseen ja myönnettäisiin sanotun apujäsenen palkkaamiseksi 500 markkaa kuukaudessa, kuten aikaisemminkin oli ollut myönnettynä.

Ylihallituksen esitykseen suostui Keisarillinen Senaatti 20 p. seuraavaa kesäkuuta ja kesti tämän lisäjäsenen toimiaika 1907 vuoden loppuun.

Kohta sen jälkeen kuin kolmas kansakouluntarkastajanvirka oli tullut vakinaisesti täytetyksi, pyysi Ylihallitus 28 p. toukokuuta 1907 viitaten edellämmainittuun alamaiseen ehdotukseensa 20 p:ltä helmikuuta 1906 ja muutenkin perustellen anomustaan, että Ylihallitus oikeutettaisiin seuraavan helmikuun alusta viideksi kuukaudeksi kutsumaan lisäjäseneksi jonkun nuoremman kansakouluntarkastajan ja että sanotun apujäsenen palkkaamiseksi myönnettäisiin 500 markan määräraha kuukautta kohti.

Ylihallituksen esitykseen näki Keisarillinen Senaatti hyväksi suostua 29 p. tammikuuta 1908.

Ylihallituksen uudistettujen esityksien johdosta on Keisarillinen Senaatti sittenkin samaan tarkoitukseen myöntänyt tarvittavan määrärahan 30 p. heinäkuuta 1908 neljäksi kuukaudeksi seuraavan syyskuun alusta lukien, 23 p. joulukuuta 1908 kuudeksi kuukaudeksi seuraavan tammikuun 1 p:stä alkaen, 16 p. kesäkuuta 1909 neljäksi kuukaudeksi seuraavan syyskuun alusta, 7 p. joulukuuta 1909 kuudeksi kuukaudeksi seuraavan tammikuun 1 p:stä lukien sekä 6 p. elokuuta 1910 seuraavan syyskuun 1 p:stä siihen saakka kunnes neljäs kansakouluntarkastajan virka tuli täytetyksi.

Kun ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna oli 31 p. elokuuta 1908 määrätty toistaiseksi hoitamaan Ylihallituksen ylitirehtöörinvirkaa, suostui Keisarillinen Senaatti 17 p. syyskuuta 1908 Ylihallituksen 4 p. samaa syyskuuta tekemään esitykseen, että Ylihallituksen sallittaisiin kutsua apujäsenekseen toistaiseksi joku Ylihallituksen työhön ennestään perehtynyt kansakouluntarkastaja ja että sanotun jäsenen palkkaamista varten myönnettäisiin 500 markan määräraha kuukautta kohti, lukien mainitun syyskuun 15 p:stä toistaiseksi.

Tämän apujäsenen toimi jatkui 1 p:ään tammikuuta 1910.

Kamreeri-
konttorin
virat.

Ylihallitukseen v. 1906 toimitetuissa kirjoituksissa anoivat Ylihallituksen apulaiskamreeri Veli Kustaa Simelius, apukamreeri Frans Soini ja kirjanpitäjä Matti Ahola,

apulaiskamreeri Simelius, etä apulaiskamreerinvirka muodostettaisiin kamreerinviraksi kansa- ja aistivalliskouluja varten ja varustettaisiin kaikilla niillä eduilla palkkaetuihin ja siviiliviraston leski- ja orpokassan osallisuuteen nähden, jotka silloin kuuluivat Ylihallituksen kamreerinvirkaan, sekä etä hänelle, virkaa haettavaksi julistamatta, annettaisiin valtakirja näin muodostettuun sääntöpalkkaiseen kamreerinvirkaan, sekä

apulaiskamreeri Soini ja kirjanpitäjä Ahola, etä heidän hallussaan olevat palkkiovirat muutettaisiin sääntönäisiksi palkkaviroiksi, etä heidät nimitettäisiin näihin uusiin virkoihin, niitä auki julistamatta, ja etä näitä virkoja seuraavia palkkaetuja parannettaisiin.

Lähetettäessään nämä kirjoitukset Keisarilliseen Senaattiin 30 p. lokakuuta 1906 lausui Ylihallitus:

»Tämän johdosta saa Ylihallitus esilletuoda, etä kun arm. asetukseen 3 p:ltä toukokuuta 1899 perustuva uusi tilintekojärjestelmä 1901 vuoden alussa otettiin käytäntöön keskusvirastoissa, vaikutti tuo seikka työn li-

säystä Ylihallituksen kamreerikonttorissa siinä määrässä, että oli välttämätöntä asettaa apulaiskamreerin, apukamreerin ja kirjanpitäjän toimet. Kun ei alussa voitu tarkalleen määritellä kamreerikonttorin osalle lankeavaa työn suuruutta ja kun perustettujen virkojen tarkempi järjestely myöskin tuli riippumaan siitä, miten sanotut työt tulisivat järjestettäväksi, tehtiin puheenalaiset virat palkkiotoimiksi ja olivat alussa toistaiseksi asetettuja, mutta tulivat vihdoin pysyväisiksi.

Mitä töihin kamreerikonttorin kansakouluosastossa tulee, niin kuuluu siihen m. m. kansakoulun opettajistolle valtiolta tulevan palkan maksettavaksi määrääminen neljästi vuodessa. Tätä varten on vuosittain tarkastettava yli 8,000 palkantilausta, joista kustakin annetaan eri maksumääräykset. Tähän tulee lisäksi seminaarien ja aistivalliskoulujen palkkaustilat ja raportit, jotka ovat kuukausittain tarkastettavat. Tilitys näissä kouluissa tapahtuu pienissä osissa, niin että todisteiden lukumäärä tulee suurenlaiseksi. Työn lisääntymiseen vaikuttaa osaltaan myöskin uusien kansakouluntarkastajain virkojen asettaminen sekä uusien kansakoulujen perustaminen. Työn lisääntymisestä todistuksena on myöskin se seikka, että valtion menot vuosi vuodelta ovat kasvaneet. Niinpä olivat v. 1901 Ylihallituksen menot Smk. 7,537,241: 44 ja viime vuoden lopussa Smk. 9,682,829: 58, ja päättyy Ylihallituksen vuosimenosääntö tänä vuonna Smk. 10,213,486: 98.

Edellä esitetyistä asianhaaroista ilmenee selvästi, että puheenaolevilla virkamiehillä kamreerikonttorissa on runsaasti työtä, joka sitä paitsi yhä on lisääntymässä. Näin ollen täytyy Ylihallituksen pitää kohtuullisena heidän anomustaan, että he palkkaetujen ja virkojen vakinaisuuteen nähden asetettaisiin semmoiselle kannalle, että he syrjätuloista välittämättä voivat kaiken aikansa uhrata varsinaiselle tehtävälleen, ja rohkenee sentähden Ylihallitus alamaisuudessa Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan alistaa, eikö anojain pyyntöä kaikissa suhteissa voitaisi hyväksyä.»

Arm. asetuksessa 12 p:ltä lokakuuta 1907 annettiin asiasta seuraavat määräykset:

»1. Koulutoimen Ylihallituksen apulaiskamreerintoimi on muodostettava kamreerinviraksi kansa- ja aistivalliskouluja varten, joka palkkaukseen ynnä muihin etuihin kuin myöskin kelpoisuusehtoihin nähden asetetaan samaan asemaan, missä Ylihallituksen kamreerinvirka tälle Ylihallitukselle 18 päivänä lokakuuta 1898 annetun Armollisen ohjesäännön mukaan on.

2. Koulutoimen Ylihallituksen apukamreerintoimi muutetaan sääntöpalkkaiseksi viraksi, jota seuraa palkkaa 3,000 markkaa ja palkkiota 600 markkaa ynnä palkkionkorotusta viiden ja kymmenen vuoden nuhteetomasta palveluksesta tässä virassa 500 markkaa kummallakin kerralla. Apukamreerin tulee olla alemman hallintotutkinnon suorittanut; hän on osallinen Suomen Siviiliviraston leski- ja orpokassaan, ja on hänellä virka-

arvo voimassa olevan arvojärjestyksen yhdennessätoista luokassa sekä oikeus lukea virkamatkoista korvausta matkustussäännön kahdeksannen luokan mukaan.

3. Koulutoimen Ylihallituksen kirjanpitäjä on oikeutettu saamaan palkkionkorotusta viiden ja kymmenen vuoden nuhteettomasta palveluksesta sanotussa toimessa 500 markkaa kummallakin kerralla.

4. Tämä asetus astuu voimaan tammikuun 1 päivänä 1908.»

Samalla suostui Keisarillinen Majesteetti Senaatin alamaiseen esitykseen, että apulaiskamreeri Simeliukselle saatiin antaa tähän uuteen kamreerinvirkaan valtakirja, jonka Keisarillinen Senaatti sitten antoi 29 p. lokakuuta 1907, määräten samalla uuden apukamreerinviran täytettäväksi asianmukaisessa järjestyksessä.

Ylihallituksen 13 p. lokakuuta 1908 tekemän esityksen johdosta näki Keisarillinen Senaatti 12 p. tammikuuta 1909 hyväksi sallia, että Ylihallituksen kamreerikonttorin kansakouluosastolle saatiin siksi vuodeksi palkata mies- tai naishenkilö, jonka tehtävänä oli avustaa kamreeria ja apukamreeria konttorissa esiintyvissä töissä, etupäässä revisionitehtävissä, sekä myöntää hänelle korvausta siitä 250 markkaa kuussa. Kun sitten Keisarillinen Senaatti oli 13 p. seuraavaa toukokuuta käsenyt Ylihallitusta hyvissä ajoin ennen vuoden päättymistä tekemään esityksen, miten kamreerikonttorin kansakouluosaston ehkä lisääntyttä työtä olisi v. 1910 hoidettava, ja Ylihallitus oli 8 p. lokakuuta 1909 esittänyt tämän apulaistoimen jatkumista myöskin v. 1910 300 markan kuukausipalkkiolla, suostui Keisarillinen Senaatti tähän 15 p. samaa lokakuuta.

Sihteerien
apulainen.

Ylihallituksen 20 p. marraskuuta 1908 tekemän esityksen mukaisesti suostui Keisarillinen Senaatti 12 p. tammikuuta 1909 myöskin siihen, että Ylihallituksen kansakouluosastolle saatiin siksi vuodeksi palkata mies- tai naishenkilö avustamaan sihteeria ja apulaissihteeria helpommissa ylöspano- y. m. kansliatöissä, sekä myönsi siihen taroitukseen 2,000 markan suuruisen määrärahan. 30 p. joulukuuta 1909 Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen 7 p. samaa joulukuuta tekemästä ehdotuksesta oikeutti Ylihallituksen 1910 vuoden alusta käyttämään 200 markkaa kuukaudessa tämän kanslistin palkkaamiseksi, ja armollisessa määräyksessä 2 p. lokakuuta 1910 säädettiin, että tämä kanslisti, jonka tuli olla suorittanut ainakin alempi hallintotutkinto, oli asetettava toistaiseksi.

Notarion
apulainen.

Armollisella käskyllä 12 p:ltä lokakuuta 1907 määrättiin, että Ylihallituksen vuosirahansääntöön oli 1908 vuoden alusta otettava

1,200 markkan vuotuinen määräraha apulaisen palkkaamiseksi Ylihallituksen kansakouluosaston notariolle.

Toukokuun 28 p:nä 1909 vahvistettiin armollinen asetus Ylihallituksen aktuaarin nimittämistä, pätevyyttä ja palkkaetuja koskevista uusista määräyksistä, ja suostui Keisarillinen Majesteetti samalla siihen, että näin tavoin uudestaan järjestettyyn aktuaarinvirkaan ilman erityistä hakemusta nimitettäisiin Ylihallituksen silloisen aktuaarinviran haltija, fil. maist. Carl Oscar Roos. Tämän johdosta antoi Keisarillinen Senaatti 16 p:nä seuraavaa kesäkuuta aktuaari Roosille valtakirjan tähän uuteen toimeen.

Aktuaari.

2. Henkilötietoja.

Ylihallituksen ylitirehtööri ja jäsenet puheenaolevana aikana.

Yrjö-Koskinen, Y. K., vapaaherra, ylitirehtööri; valtiopäivätöiden vuoksi estettynä virkaansa hoitamasta 17/5—1/6 ja 1/9—31/10 1907 sekä valtiopäiväin aikana keväällä 1908 ja 1910; Keisarillisen Senaatin jäsenenä ja Kirkollisasiaintoimituskunnan päällikkönä 1/8 1908—1/12 1909; virkavapaana yksityisiä asioita varten 1/12 1909—15/1 1910; Keisarillisen Senaatin määräämänä v. t. ylitirehtöörinä nämä ajat ylitirehtöörinapulainen, valtioneuvos W. Tawaststjerna.

Ylitirehtööri.

Tawaststjerna, W., valtioneuvos, ylitirehtöörinapulainen; v. t. ylitirehtöörinä ylläluetellut ajat.

Ylitirehtöörinapulainen.

Lönbeck, G. F., fil. toht., kansakoulujen ylitarkastaja; hoitanut ylitirehtöörinapulaisen virkaa 1/1—1/12 1909; virkavapaana: 15/7—1/9 1905, sijaisena piiritarkastaja A. J. Törnqvist; 1/6—15/7 1906 ja 15/7—1/9 1907, sijaisena kansakouluntarkastaja A. Haapanen; syyskuun 1908, sijaisena kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne; 6/9—23/9 1909; 15/7—1/9 1910, sijaisena kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne.

Kansakoulujen ylitarkastaja.

Jefremow, Alexander, valtioneuvos, vanhempi venäjänkielen tarkastaja.

Nevanlinna, L., fil. toht., matematiikan ja luonnontieteiden ylitarkastaja.

Virkkunen, Artturi H., fil. toht., historiallisten tieteiden ylitarkastaja; virkavapaana valtiopäivämiestointa varten: 1/6—15/7 ja 1/9—

Oppikoulujen ylitarkastajat, jotka ottavat osaa täysi-istunnossa esitetävien kansakouluasiainkin käsittelyyn.

31/10 1907, sijaisena yliopettaja, fil. toht. K. R. Melander, sekä valtiopäiväin aikana keväällä 1908, 1909 ja 1910, sijaisena lehtori, fil. toht. Jaakko Forsman.

Tammio, E. J., fil. toht., kielten ylitarkastaja.

Kansakou-
luntarkas-
tajat.

Haapanen, A., fil. maist., kansakouluntarkastaja; hoitanut kansakoulujen ylitarkastajan virkaa tohtori Lönnbeckin toimiessa ylitirehtöörinapulaisena 1/1—1/12 1909; virkavapaana omasta toimestaan hoitaakseen ylitarkastajan viransijaisuutta 1/6—15/7 1906, sijaisena piiritarkastaja A. J. Tarjanne, ja 15/7—1/9 1907, sijaisena piiritarkastaja A. Järvinen, sekä sairauden tähden syyskuun 1907, sijaisena tarkastaja A. Järvinen.

Basilier, Hj., fil. maist., kansakouluntarkastaja; virkavapaana yksityisiä asioita varten 17/8—31/8 1905, sijaisena piiritarkastaja A. Järvinen, samoin tammikuun 1910 sekä ulkomaista opintomatkaa varten 1/3—15/7 1910, sijaisena piiritarkastaja K. G. Aminoff.

Tarjanne, A. J., fil. maist., kansakouluntarkastaja 1 p:stä tammikuuta 1908; hoitanut ylitarkastajan viransijaisuutta kesälomansa aikana syyskuun 1908 ja virkavapaana omasta virastaan 15/7—1/9 1910, sijaisena piiritarkastaja K. G. Aminoff; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 10/5—10/7 1909, sijaisena piiritarkastaja A. L. Biskop.

Apujäsenet. Tarjanne, A. J., piiritarkastaja, 1/9 1905—31/5 1906 sekä 1/8 1906—31/12 1907, ollen kuitenkin apujäsenyydestä vapautettuna 7/1—7/3 1907, sijaisena piiritarkastaja K. G. Aminoff.

Aminoff, K. G., piiritarkastaja, 7/1—7/3 1907 ja 15/9 1908—31/12 1909.

Rauhamaa, O., piiritarkastaja, 1/2—1/7 1908.

Vuorisalmi, O., piiritarkastaja, 1/9 1908—1/2 1909.

Järvinen, Albin, piiritarkastaja, 1/2—1/7 1909.

Levón, Kaarlo, piiritarkastaja, 1/9 1909—1/2 1910.

Mäkinen, Kaarlo K., piiritarkastaja, 1/2—1/7 1910.

Sihteeri. Castrén, Edvin, lakit. kand., kansakouluosaston sihteeri; virkavapaana 22 p:stä joulukuuta 1905, aluksi valtiopäivämiestointa varten, senjälkeen sairauden vuoksi kuolemaansa asti 5/5 1907; sijaisena lakit. kand. K. A. Castrén, joka hoiti virkaa väliaikaisena aina 1 p:ään kesäkuuta 1908.

Koski, Samuli, lakit. kand., kansakouluosaston sihteeri 1 p:stä kesäkuuta 1908; virkavapaana 16 p:stä kesäkuuta 1910 hoitaakseen Mikkelin läänin lääninsihteerin viransijaisuutta, kunnes 6 p:nä lokakuuta 1910 nimitettiin samaan virkaan; sijaisena apulais-sihteeri, lakit. kand. K. A. Castrén.

